يېڭى قاشتېشى

NEW JADE LITERATURE

3

1993

قورساق توق، كۆڭۈل شوخ
(رەخمان ئۇبۇل فوتوسى)

يېڭى قاشتېشى

قوش ئايلىق ئەدەبىي ژۇرنال

3
—
1993

(ئون تۆتىنچى يىل نەشرى)

(ئومۇمىي 71 - سان)

خوتەن مەمۇرىي مەھكىمە مەدەنىيەت باشقارمىسى
«يېڭى قاشتېشى» ژۇرنىلى تەھرىر بۆلۈمى تۈزدى

باش مۇھەررىر: مىجىت باقى　　　　مەسئۇل مۇھەررىر: مەتقاسىم ئابدۇراخمان

بوستاندا

چەت ئەلگە چىقىش نومۇرى: ISSN1002—929X

ھېكايىلەر

ئارخىمىدنىڭ «پېشاگى» ...... مەتقاسىم ئابدۇراخمان 1
ھەسرەت كويى ...... تۇرسۇنجان مۇھەممەت 17
ئىشەنچ ۋە پۇل ...... مېھرىگۈل ئابلىز 26
ھەر كىمنىڭ ئۆز كۆڭلى بار ...... غوجىئابدۇللا ناسىر 36
كۆۋرۈك بېشىدىكى ئەسلىمە ...... سىدىق قاۋۇز 46
بىر كويى ...... داۋۇت مەتنىياز 52
«مەجبۇرىيەت» ...... مىجىت باقى 55

شېئىرلار

ھايات، سۆيگۈ، باھار ئاققان بۇلاق نورۇز ...... ئابدۇللا سۇلايمان 28
غەزەللەر ...... ئوبۇلخەيرى ئىبراھىم 28
شېئىرلار ...... ئابدۇلھېكىم مەخسۇم 31
ھەرىپ تىزىپ كېلەر بىر ئارمان ...... ئابدۇشۈكۈر راشىدىن 33
ئىككى شېئىر ...... رەھىم ئابلىز 34
يېزا ئاخشىمى ...... ھوشۇر ئەھەت 35
نۇر تەپتىدىن ...... ئازاد ئابدۇللا 35
كۆنلەمەيمەن كۆندىن يار سېنى ...... مەخمەتجان تۇرۇپ 35
شېئىرلار ...... جاپپار رەھىمى 59
ئىككى شېئىر ...... تۇرغۇنجان ئابدۇللا 61
ئېھ، يۇرتۇمنىڭ خىلەتلىك يولى ...... ئابدۇخېلىل ئابدۇخبۇر 62
ئۈچ تەھرىرگە مۇۋەششەھ ...... غوجىمۇھەممەت مەممەت 65
شېئىرلار ...... ئۆمەرجان ئىسمايىل 66
تاماكاڭنىڭ تۈتۈنى بولاي ...... روزىمۇھەممەت مۇتەللىپ 69
پەن دەپ ...... قادىر تۇردى 69
ۋاپاسىزغا ...... مەتتوختى ياسىن 70
بولۇپ قالدى كەپەڭ تاۋاپگاھ ...... تۇرسۇن ناسىر 70
سەھرا يولىدا ...... توخسۇن ھۈسەيىن 70
يېزا تەسىراتى ...... ئىدرىس مەتسەيىت 71
سىر يوشۇرار غۇۋا ئاي نۇرى ...... ئوسمانجان دۆلەت 72
ئۈملۈك ئوبرازى ...... ئېلى قادىر 72

نەسرلەر

سەرسان خىياللار ...... ھاجى ئەخمەت 73
يۇرتۇمدا باھار ...... ئايگۈل روزى 76
دادا، ئېسىڭىزدىمۇ؟ ...... ئابدۇللا غوجىئەخمەت 76
چۈش ...... ئابدۇكېرىم سۇلايمان 77
ئىككى نەسر ...... قەمبەرنىسا 78
نەسرلەر ...... ئەسئەت ئابدۇقادىر 79
بەخت ...... ئەركىنجان ئابدۇللا 81

تەرجىمە ئەسەر

قىمار ...... (ھېكايە) ...... چېخوۋ 82

كلاسسىك ئەدەبىياتتىن

شائىر ۋە تارىخچى قاسىمى ...... نەشرگە تەييارلىغۇچى: ئابدۇقادىر سادىر 89

(بوستاندىكى ھۆسنخەت ۋە قىستۇرما رەسىملەرنى ھەبىبۇللا ھەسەن يازغان ۋە ئىشلىگەن)

مەتقاسىم ئابدۇراخمان

يەرشارىنىڭ قۇياش ئەتراپىدىكى توققۇز-
يۈزقىرىق مىليۇن كىلومېتىرلىق ئوربىتىنى
ئۈچيۈز ئاتمىش بەش كۈن، يىگىرمە تۆت مىنۇت
ئاتمىش تۆت سېكۇنتتا ئوتتۇزكىلومېتىرلىق
سۈرئەت بىلەن ئايلىنىپ تۇرىدىغانلىقىنى
بىلىدىغانلار كۆپ. ئەمما، بىرمو ئىككى يۈك
يەرنىڭ سەككىز كىلومېتىرلىق مۇسابىدىن بىر
يۈز يىگىرمە كۈندە پەقەت ئۈچ قېتىملىق توخ-
تاشتا يەتتە يۈك خوراپشەھەر ئەتراپىغا يۆت-
كىلىپ كەلگەنلىكىنى بىلىدىغانلار كۆپ ئە-
مەس. بۈگۈنكى كۈندە جۇغراپىيە ئىلمى
كۈنسېرى تەرەققىي تېپىۋاتقان بولسىمۇ،
لېكىن يەر يۆتكەشنەك بۇنداق يېڭىلىقنى
خېلى-خېلى كىشىلەر تەسەۋۋۇر قىلالمايدۇ.
مەن پەقەت جەريانىنىلا سۆزلەپ بېرە-
لەيمەن. لېكىن بۇ مۆجىزىنىڭ كىشىلەر-
نى ھەيران قالدۇرالىشى ياكى قالدۇرال-
ماسلىقى بىر تېپىشماق.

ھەممىگە مەلۇم، بىرەر نەرسە يۆتكەشتە
ئادەم ياكى هايۋان كۈچى، چوڭراقىنى بول-
سا هارۋا، ماشىنا، پويىز، كېمە دېگەن-
دەك ۋاسىتىلار لازىم بولىدۇ. بۇ، ئەقەللىي
ساۋات. رىۋايەتلەردىن قارىغاندا، يونان
فىزىكى ئارخىمىد يۈز نەچچە توننا-
لىق بىر كېمە ياسىماقچى بولۇپ تەييارلى-
قى پۈتكەندىن كېيىن بىر دەريا ساھىلى-
داكېمىنى قۇراشتۇرۇپتۇ. ئەمما ئۇنى قان-
داق قىلىپ سۇغا چۈشۈرۈشنىڭ ئامالىنى
قىلالماي بېشى تازا قېتىپتۇ. ئاخىرى ئو-
يان ئويلاپ ــ بۇيان ئويلاپ، فىزىكا قا-

نۇنىيەتلىرىدىن پايدىلىنىپ ، پىشاگىنى
ئىجاد قىلىپتۇ - دە، ئۇنىڭ بىلەن ھېلىقى
زور كېمىنى ئىتتىرىپ سۇغا چۈشۈرۈپتۇ .
ئارخىمىد كېيىنچە بۇ چارىسىدىن كۆرەڭ-
لەپ ئاشۇ پىشاڭ بىلەن ھەتتا يەر شارى-
نىمۇ يۆتكىمەكچى بولغانىكەن. ئەمما بىز-
نىڭ بۇ ھېكايىدا كۆزدە تۇتقىنىمىز كۈچ
يەل كېمىسىدىن پايدىلىنىپ نەرسە - كې-
رەك يۆتكەيدىغان ياغاچ ياكى تۆمۈردىن
تەييارلانغان پىشاڭ ئەمەس . ئۇ ئۆزى
رەڭلىك، گۈللۈك قەغەزدىن ياسالغان، قات-
لاپ يانچۇققا سالغىلى، خالىساڭ بانكى-
دىمۇقويغىلى بولىدىغان ئىخچام تۆتچا-
سا نەرسە. بۈگۈنكى كۈندە ئۇنىڭ بىلەن
خاس نەرسە - كېرەكلەرنىمۇ ئەمەس، ھەتتا
ئادەملەرنىڭ قەدىر - قىممىتىنى، كۆڭلى-
نى، ۋىجدانىنى دوستلۇق، تۇغقانچىلىق
رىشتىلىرىنىمۇ سېتىۋالغىلى ، يۆتكىگىلى
بولىدۇ.

× ×

رەۋەيدۇللا ئەر-ئايال تۆت بالىسى بى-
لەن ھۆكۈمەت تەقسىم قىلىپ بەرگەن ئىككى
ئېغىز، قىرىق بەش كۋادرات مېترلىق ئۆي-
گە زادى سىغىشمىدى. بالىلىرى يىلدىن-
يىلغا چوڭىيىپ ئىشىكتىن كىرسە - چىق-
سا دولىلىرى سوقۇلۇپ كېتىدىغان، بۇرۇن
بىر داستىخان سېلىپ ئازادە تاماقلىنىدى-
غان سۇپىغا ئەمدى سىغىشمايدىغان بولدى.
بالىلارنىڭ چوڭلىرى رەسىدە بولۇپ قال-
غاچقا ئەر-خوتۇنچىلىقتىكى نۇرغۇن ئىشلار-
دا كۈتمىگەن كېلىشمەسلىكلەر پەيدا
بولاتتى. بىر مېھمانخانا، بىر ياتاق ئۆي-
دىن ئىبارەت بۇ روزىغاردا بالىلار كې-
چىلىرى قاتتىق ئۇيقۇغا كەتمىگىچە ئەر-
خوتۇن ئىككىسى باشقا ئىشلار تۈگۈل بىر-
بىرىگە تىكىلىپ قارىشالمايتتى. مۇشۇ ئەھ-
ۋالدا كۈنلەر ئۆتكەنسېرى ئۇلارنى ئۆز
قوينىدا ئىللىتىپ كەلگەن بۇ ئۆي رەۋەي-
دۇللاغا خۇددى سەرەڭگە قېپىدەك، كىچىك
چاشقان تۆشۈكىدەك تار تۇيۇلىدىغان بولۇپ
قالدى.

ئولتۇرسا - قوپسا ئازادە ھويلىئارام-
لىق بىر ئۆيگە ئېرىشىشنى خىيال قىلاتتى،
ھەتتا كېچىلىرىمۇ شاھ قەسىرىدەك باغ-ۋا-
رانلىق، قۇببە شىپاڭلىق، كاتتا ئۆيلەر-
دە يېتىپ - قوپۇپ چۈشەيدىغان بولدى .
شۇنداق قىلىپ ئازادىراق بىر ئۆي سې-
لىپ بۇ سولاقمىدىن تېزراق كۆچۈپ كې-
تىش ئارزۇسى رەۋەيدۇللانىڭ تومۇز كۈن-
لىرىدىكى تەكلىماكان چۆلىدەك تىنچ كۆڭ-
لىنى شىۋىرغانلىق كېچىدىكى دېڭىزدەك
داۋالغۇتۇپ ھەر ئامال قىلىپ يەر ھەل قى-
لىپ ئۆي جاي سېلىشتەك رېئال ھەرىكەت-
كە ئايلاندۇردى. ئۇنىڭ ئۆي سېلىش
نىيىتىگە كېلىشىدە يەنە مۇنداق بىر ئاساسىمۇ
بار: مۇھىمى رەۋەيدۇللا مۇشۇ يەرلىك.
كىندىك قېنى شەھەرنىڭ ئاۋات رەستىلى-
رىدىن بىرى بولغان گۈزەرگە تۆكۈلگەن.
بۇ يەرگە ھازىر ھۆكۈمەت تارماقلىرى سې-
لىۋاتقان ئېگىز، ھەشەمەتلىك بىنالارغا
مۇسابىقە ئېلان قىلغاندەك نەدىكى ياقا
يۇرتلۇقلارمۇ مولاپ - مولاپ يەرلەرگە ئۆي
سېلىۋاتىدۇ. رەۋەيدۇللانىڭ دادىسى كوپې-
راتسىيەقۇرۇلغاندا ئىلگىرى ئالتۇنغا سېتىۋ-
ۋالغان يىگىرمە تۆت موي يېرىنى مۇشۇ گۈزەرنىڭ
ھۆكۈمىتىگە ئات - ئۇلاغلىرى، سوقا - ساي-
مانلىرى بىلەن ئۆتكۈزۈپ بەرگەن. شۇڭا
ئۇ كەنت تەشكىلىدىن بەش - ئالتە قۇڭ يەر
تەلەپ قىلىشقا ئەلۋەتتە ھوقۇقلۇق.

رەۋەيدۇللانىڭ ئۆي سېلىش نىيىتى كال-
لىسىدا رەسمىي قارار تاپقانىدىن كېيىن
ئەتىياز كېلىپ ، ئېرىق-ئۆستەڭلەردە ئە-
گۈز سۈيى ئېقىش بىلەن تەڭ، ئۆيلۈك يەر
ھەل قىلىشقا تەرەددۇتلاندى. ئۇ، ئالدى
بىلەن ئۆز ئىمدارىسىدىن تارتىپ تاكى ئا تا-
ئانىسى ئولتۇرۇشلۇق مەھەللە كومىتېتىغا
قەدەر ھەممە مۇناسىۋەتلىك تارماقلاردىن
ئۆيلۈك يەر بېرىشنىڭ زۆرۈرلۈكى ھەققىدە
دوكلات، ئىلتىماس، ئىسپاتنامىلارنى تو-
لۇق تەق قىلدى.

رەۋەيدۇللا يۇقىرىدا ئېيتىلغاندەك ئا-

ساسلار ۋە كەنت باشلىقىنىڭ: «يېزا باش-
لىقى ئىلتىماسىنىڭ بۇرجىكىگە «قوشۇلى-
مەن» دەپ بىر ئىلىكخەت جىجىلاپلابەر-
سە ئۆيلۈك يەرنى خالىغان جايدىن ئالى-
سەن ئۇكا، هازىر رەسمىيەت شۇنداق» دې-
گەن سۆزلىرىدىن ئۈمىدكە تولغانىدى. ئۇ
بۇ ئىشنى خۇددى ئۆتكەن يىلى ھېيت
هارپىسىدا جامائەتنىڭ ئالدىدىن باها تالى-
شىپ قۇربانلىق قوي سېتىۋالىدىغاندەكلا
بىر ئىش دەپ ئويلايتتى. شۇڭا رەۋەيدۇل-
لانىڭ بېشىدا يەرنىڭ ئەمەس، بەلكى يا-
غاچ - تاش،خىش - كېسەكقاتارلىقلارنىڭ
غېمى كۆپرەك ئىدى.

رەۋەيدۇللا ئاپرېل ئېيىنىڭھاۋا ئوچۇق
بىر ئەتىگىنى ئۆيدىن «بىسمىللا» دەپ
بوسۇغىدىن ئوڭ پۇتىنى ئېلىپ، ئۆيلۈك
يەر سۆزلىشىش ئۈچۈن چىقتى. ئۇ يېزا
باشلىقىنى ئىزلەپ ماڭغانىدى. شۇ تاپتا
ئۇنىڭ كۆڭلى خىزمەت نورمىسىنى ئاشۇ-
رۇپ ئورۇنداپ، ئۇنىڭ بەدىلىگە بېرىلى-
دىغان مۇكاپات سوممىسىنى ئېلىش ئۈچۈن
كېتىۋاتقان كىشىدەك شادىمان ئىدى. چۈن-
كى ئۇ تۈنۈگۈن ئاخشام كەڭ كۇشادە ئۆي
سېلىپ بالا - چاقىلىرى بىلەن بىمالال ئې-
چىلىپ-يايراپ ياشاش ئارزۇسىنى ئائىلى-
سىدىكىلەر بىلەن ئورتاقلاشقانىدى. رەۋەي-
دۇللانىڭ بۇ پىلانىدىن تارچىلىقنىڭ جەۋ-
رىنى ھەممىدىن كۆپرەك تارتقان ئايالى،
ئۇنىڭدىن بەكرەك يېتىپ-قوپۇش، تاپشۇ-
رۇق ئىشلەشكە ئايرىم بىر ئۆي سېلىپ
بېرىش ۋەدىسىگە ئېرىشكەن بالىلار چەك-
سىز خۇشال بولدى. ئۇلار مۇشۇنداق شاپا-
ئەتچى دادىغا، ئايال مۇشۇنىدان مېھرى-
بان ئەرگە ئېرىشكىنىگە تولىمۇ شادلانىدى.
پۈتۈن ئائىلە ئۆزلىرىنى پارلاق كەلگۈسى
چاقىرىۋاتقاندەك ئويناق ھېسسىيات، بەخت

تۇيغۇسى ئىلكىدە بۇ ئاتا بولغۇچىغا مەم-
نۇنىيەت بىلەن قاراشتى. ئۇلارنىڭ بۇقا-
رىشىدا «سەن ھەقىقىي ئاتا، سەن بىزنىڭ
پاناھىمىز» دېگەن مەنا باردەك ئىدى. با-
لىلارنىڭ شادلىقى، ئازادە ئۆينىڭ پى-
راقىدا ئوت بولۇپ يانغان ئايالىنىڭ مۇ-
ھەببەت، رازىمەنلىك بىلەن قاراشلىرى
رەۋەيدۇللاغا ئەرلىكغۇرۇر، ئاتىلىق بۇر-
چىنى تېخىمۇ ئوبدان ھېس قىلدۇرغانىدى.

رەۋەيدۇللا ئاخشامقى ئاشۇ شاد كەي-
پىياتىنىڭ مەستخۇشلۇقىدا يولدا كېتىۋې-
تىپمۇ بىر - بىرىدىن شېرىن خىياللارنى
سۈرمەكتە ئىدى. «تۇغۇلمىغان تايغا ئى-
گەر توقۇپتۇ...» دېگەندەك تېخى سېلىنمىغان
ئۆيدە بىر ئېغىللىق نەسىللىك قوي بې-
لەن، بىر ئۈگىلىق توخۇ بېقىش، بېغىغا
سەر خىل مېۋە كۆچەتلىرىنى سېلىپ ھوي-
لىنىڭ گۈلتاش ئۈستىگە كۆركەم، پۇراق-
لىق گۈل تەشتەكلىرىنى تىزىشقا ئوخشاش
ئائىلە ئىشلىرى ئۇنىڭ كەلگۈسى پىلانىغا
كىرمەكتە ئىدى. شۇ ئەھۋالدا ئۇ يېزىلىق
ھۆكۈمەت قورۇسىغا كىرگىنىنى تەستە
ئەسكە ئالدى. ئۈستىگە يېڭىلا ئېچىلغان
تال كۆچەتلىرى ئارتىلغان جاھازىلار قور-
شاۋىدىكى قورو يولى تال نوتىلىرىدىن
ئاققان سۇلار بىلەن گويا سىم - سىم يام-
غۇر ياغقاندەك ئاندا - مۇندا ھۆل بولۇپ
قالغانىدى. دەرۋازا يېنىدىكى ئۆرۈك ئاس-
تىدا بىر نەچچە كۈندىن بېرى چۈشكەن
بىخ پوستىلىرى غۇژژىدە چېچىلىپ ياتات-
تى. ھەممە ياقتىن باھارنىڭ، باھاردا يۇم-
شىغان مۇنبەت تۇپراقنىڭ ھىدى كېلەتتى.
نېرىراقتىكى كۆچەتلەردە ئاق قۇشقاچلار
بۈگۈنكى ئاپتاپتىن خۇشاللانغاندەك شوخ
سايرىشاتتى. رەۋەيدۇللا ھويلا ئوتتۇر-
سىدىكى يۇمىلاق گۈللۈكنى ئايلىنىپ ئۆت-

كەندىن كېيىن ئۇدۇلدىكى كۆتەرمە قىلىپ
سېلىنغان ئىشخانا بىناسىغا سەپ سالدى.
ئۇ بىنانىڭ ئوڭ تەرەپ چەتتىكى ئۆيىنىڭ
پېشانىسىغا «يېزا باشلىقى ئىشخانىسى»
دېگەن پەيزە قاداغلىق تۇرغانلىقىنى نە-
زەردىن ئۆتكۈزگەندىن كېيىن، ئالدىدىكى
پەشتاقنىڭ بىرىنچى باسقۇچىغا ئاستاغىنا
قەدەم باستى. قەدەم باستى-يۇ، لېكىن كۆڭ-
لىگە بىر خىل ئەندىشە، قورقۇش، ئۈمىد-
سىزلىكتەك بىر خىل ھېسسىيات سايە تاش-
لىغاندەك بولدى. ئاياغلىرى زۇكام تەگ-
كەن كىشىدەك بوشىشىپ ئىككىنچى پەش-
تاققا قەدەم بېسىشقا جۈرئەت قىلالماي
قالدى. ۋۇجۇدىدىن ئەتكەن ئۆيدىن چىق-
قانىدىكى قۇربەت، ئىشەنچ يوقالغانىدى.
پۈتۈن خىيالىنى بۇ يېزا باشلىقى ئىلتى-
ماسىمغا نېمە دەركىن، شۇ تاپ ئۇنىڭ ئې-
غىزىدىن چىقىدىغان «ماقۇل» بىلەن «ياق»
ئائىلەمنىڭ بۇنىڭدىن كېيىنكى تەقدىرىدە
مۇھىم رول ئوينايدۇ. مېنىڭ كەيپىياتىم-
نىمۇ تەسىرى چوڭ بولىدۇ. ھەي، زادى
بۇ قانداق ئادەمدۇ، كىشىلەر ئۇنى چۈشەن-
مەك تەس مۇرەككەپ بىر ئادەم، ئۇنىڭمۇ
ئىككى - ئۈچ يەردە ئۆيى بار دېيىشىۋا-
تىدۇ، بۇ راستىمدۇ، بۇخۇدا كۆڭلىگە ئىنساب
بەرگەي. رەۋەيدۇللانىڭ پىكىر - خىيالى
يېزا باشلىقىنىڭ ئىشخانىسى ئالدىغا كې-
لىپ ئىشىكنى چېكىشكە قول كۆتەرگەندىلا
ئۈزۈلدى. ئىشىك يەڭگىل چېكىلگەندىن
كېيىن ئۆي ئىچىدىن «ھە» دېگەن ئۇرغۇ-
لۇق ئاۋاز ئاڭلاندى. ئەمما بۇنى ھەرخىل
مەنىدە يەنى «ئۆيدە مەن بار» دېگەن مە-
نادىمۇ، «كىرىڭ» دېگەن مەنادىمۇ چۈشى-
نىش مۇمكىن ئىدى. رەۋەيدۇللا بۇنى ھەر
ھالدا كىرىشكە ئىجازەت بەرگەنلىك دەپ
چۈشەندى - دە، ئىشىكنى جۈرئەت بىلەن

ئاچتى. ئۆڭى قارا، يېڭىلا قىرىلغان ئېڭەك-
لىرىدىكى ساقال ئورنى ھاۋارەڭ تۇستە
چانىدىغان، تاقىر بېشىغا خورمىرەڭ كەپ-
كە كىيىپ، دراپ پەلتۇسىنى يېپىنچا قى-
لىۋالغان پاكار يېزا باشلىقى ساپادا ئول-
تۇرۇپ شىرە ئۈستىدىكى ھورى چىقىپ تۇر-
غان قايناقسۇ بىلەن ئېغىزى ئېچىپ قو-
يۇلغان بىر نەچچە قۇتىدىن دورىلارنى سا-
ناپ ئېلىپ يەۋاتاتتى. يېزا باشلىقى رە-
ۋەيدۇللانى كۆرۈپ خالار - خالىماس ھا-
لەتتە قول ئىشارىسى بىلەن ساپاغا تەك-
لىپ قىلدى. ئۇ ئەڭ ئاخىرقى قۇتىدىن
ئىككى تال تابلېت دورىنى ئېلىپ،
ئاغزىغا سالدى - دە، ئارقى-
دىن بىر يۇتۇم قايناقسۇ ئىچىپ دورا ئى-
چىش مەشغۇلاتىنى تاماملىدى. رەۋەيدۇللا
يېزا باشلىقىنىڭ دورا ئىچىش جەريانىدى-
كى تەمكىن، زېرەكلىكىدىن ئۇنىڭ خىز-
مەتنىمۇ رەتلىك، ئەستايىدىل، ئىخلاس-
مەنلىك بىلەن ئىشلەيدىغان ئادەملىكىنى
پەم قىلدى. ئۇ ھەر بىر دورىنى ئىچىش-
تىن بۇرۇن قۇتىدىكى تەلەپلەر چۈشەندۈ-
رۈلگەن خەتلەرنى ئالدىرىماي ئوقۇيتتى.
ئاندىن كۆرسەتمە بويىچە دورىنى ساناپ
ئېلىپ قايناقسۇ بىلەن ئىچەتتى. بۇ ئىش
ئالدىدىكى ئالتە - يەتتە قۇتا دورا تۈگى-
گىچە شۇ تەرتىپتە داۋام قىلدى. رەۋەي-
دۇللا بۇنىڭدىن يېزا باشلىقىنىڭ ئۆزى-
نىڭ ئۆيلۈك يەر تەلەپ قىلىش ئىشىغىمۇ
ئەنە شۇنداق دورا ئىچكەندەك ئەستايى-
دىل مۇئامىلىدە بولىدۇ دەپ پەرەز قىل-
دى ھەم شۇنداق ئۈمىدتە ئىدى. چۈنكى
رەۋەيدۇللا ئۈچۈن ھازىر ئۆيلۈك يەر يېزا
باشلىقىغا شىپا بولىدىغان ئاشۇ ئەتىۋار
دورىلاردەك مۇھىم. رەۋەيدۇللا ئېلىپكەل-

گەن ئىلتىماس، دوكلات، ئىسپاتنامىلەر-
دىمۇ بۇ زۆرۈرىيەت ئالاھىدە قەيت قىلىن-
دى. پەرەز قىلىشقا بولىدۇكى، يېزا باش-
لىقى بۇ بىچارە كادىرنىڭ ئەھۋالىنى دوك-
لاتتىن ئۇقسىلا ئىچ ئاغرىتىپ بولسىمۇ
بەش - ئالتە پۇڭ يەرگە چوقۇم تەستىق
سېلىۋېتىدۇ.

— ھە، كەپقاپسىز، بىرەر ئىشىڭىز بار-
مىدى؟ — يېزا باشلىقى شۇ سوئاللارنى سو-
رىغاچ رەۋەيدۇللانىڭ بېشىدىن ئاياغ-
غىچە ئۇنىڭ بوي - بەستىنى تەكشۈرمەكچى
بولغان دوختۇردەك تازا سىنچىلاپ قاراپ
چىقتى. ئادەمنىڭ بېشىدىن - ئاياغىغىچە
قاراپ چىقىش كۆپىنچە پۇلدار بايلارنىڭ،
بەزى كىبىرى، تەمەننالىق تورى ئەمەلدار-
لارنىڭ خاراكتېرىدە ئۇچرايدىغان ئالاھى-
دە بىر خۇسۇسىيەت. ئۇلارنىڭ بۇ خىل قا-
رىشىدا چوقۇم ئۆزىدىن تۆۋەن ئاۋام پۇق-
رانى كەمسىتىش، كۆزگە ئىلماسلىق نەزەرى
يوشۇرۇنغان بولىدۇ. ئەمدى بۇ مۆھ-
تىرەم يېزا باشلىقىنىڭ قارىشىدا شۇنداق
ئ مۇئال بارمۇ يوق، بۇنى بىر نېمە دې-
مەك تەس. رەۋەيدۇللا باشلىقنىڭ دەبدە-
بىلىك سوئالىدىن بىردەمگىنە تېڭىرقاپ
قېلىپ ئېغىزىغا سۆز كەلمەي قولىدىكى
ئىلتىماسلارنى ئالدىغا ئىككى - ئۈچ قەدەم
سىلجىپ ئۇنىڭغا قوش قوللاپ تەڭلىدى.
باشلىق خەت - چەكلەرنى ئېلىپ ئۇلارنى
چالا - پۇلا كۆرۈپلا مەقسىتىنى دەرھال
چۈشەندى. ئۇنىڭ تەجرىبىلىك كۆزلىرى،
تەپەككۇرى ئۆزىگە ئەرز - ھال ئېيتقۇچى-
نىڭ كەيپىياتىدىن ۋە ئىلتىماسىنىڭ باش
قۇرىدىن ئۇنىڭ مۇددىئاسىنى ئاسانلا بايى-
قىۋېلىشقا ئادەتلەنگەنىدى.

— كېچىكىپسىز ئۇكا، ھازىر ئۆيلۈك
يەر بېرىش توختىتىلدى. يېقىندا مەركەز-
نىڭ تېرىلغۇ يەرلەرنى ئىگىلەپ ئۆي - ئى-
مارەت سېلىشنى چەكلەش ھەققىدە مەخ-
سۇس ئۇقتۇرۇش كەلدى. بولمىسا سىزنى
نائۈمىد قىلغۇم يوق ئىدى. رەنجىمەڭ، -
دېدى يېزا باشلىقى كىسىپ يۇمشاق تە-
لەپپۇزدا. رەۋەيدۇللا شۇئان چىرايىدا
ئەكس ئەتكەن ئۈمىدسىزلىك، خاپىلىق ئا-
لامەتلىرىنى چاندۇرمايلا يېلىنىش ئاھاڭى-
دا دېدى:

— يەنە بىر ئويلىشىپ باققان بولسىلا،
ھازىر توخۇ كاتىكىدەك ئۆيدە ئالتە جان
ئادەم قوي - كالىدەك تىقىلىپ ياشاۋاتى-
مىز. شۇ تاپتىكى ھالىمىزنى كۆرسە ھەر
كىمنىڭ ئىچى ئاغرىيدۇ.

— دېمىسەممۇ بىلىسىز، يېزىمىز شەھەر
ئەتراپىغا جايلاشقان بولغاچقا، خېلى كۆپ
يەرلەر ئىدارە - جەمئىيەتلەرگە بېرىۋې-
تىلدى. دېھقانلارغا ئوزۇقلۇق يېرىمۇ يې-
تىشمەي شورلاقتىن يەر ئېچىۋاتىمىز ئۇكا،
بىزنى تەڭلىككە سالماڭ.

— ئاڭلىسام تېخى يېقىندا يەر تەستى-
قى ئالغانلارمۇ باركەن. گۇزەردە، بىزنىڭ
كونا مەھەللىدە كەنت باشلىقى ھەپتە بۇ-
رۇن ئۈچ كادىرغا سەيلىكتىن ئۆيلۈك يەر-
گە قوزۇق قېقىپ بەردى. بۇ كەڭرى زې-
مىندا ماڭىمۇ بىر نەچچە فۇڭ يەر چىقىپ
قالار شاڭجاڭ، بىر ئېتىبار قىلسىلا.

— سىز مەي جۇجاڭ، تۇ بۇجاڭلارنى
كۆزدە تۇتۇۋاتامسىز؟ ئۇلارغا ئۆزىڭىزنى
سېلىشتۇرماقچىمۇ؟

— ياق، مەن كۆرگىنىمنىلا دېدىم.

— بىلىپ قېلىڭ، رەھبىرىي كادىرلار-
غا ئېتىبار قىلىش توغرىسىدا يۇقىرىنىڭ
بەلگىلىمىسى بار. نىمىشقا ئۇلارغا ئولتۇ-
رۇشقا بەرگەن ۋولگا، سانتانالارنى سىز-
گە بەرمەيدۇ؟ ئۇلارنىڭ مۇئاش تەمىناتى

نېمە ئۈچۈن سىزنىڭكىدىن يۇقىرى بولـ
دۇ. ئۇلارنىڭ تۆھپىسى، جاپاسى كۆپ.
مانا مەن ئۆزۈمنى ئالسام بىر يېزىغا،
يەتمىش ـ سەكسەن مىڭ ئادەمنىڭ ھاـ
يات ـ ماماتىغا مەسئۇلمەن. كېچە ـ كۈنـ
دۈز شۇلارنىڭ غەم ـ غۇسسىسى، تېرىقـ
چىلىق، ئورمانچىلىق، چارۋىچىلىق، پىلە
بېقىش، نامراتلارنى يۆلەش دېگەندەك تۈرـ
لۈك ـ تۈمەن ئىشلار بىلەن ھەلەكمەن. بىـ
لىشىمچە سىز ئوقۇتقۇچى. يىل بويى بىر
ئۆيگە قىرىق ـ ئەللىك ئوقۇغۇچىنى سوـ
لاپ شۇلارغا ساۋاق ئۆگىتىسىز، سىنىپىڭىز،
مەكتەپىڭىز تېمى بار، ئۇلار قېچىپ كەتـ
مەيدۇ. ئاش ـ تاماق، كىيىم ـ كېچەككە
ئاتا ـ ئانىسى مەسئۇل. ئارتۇقچە غېمىـ
ڭىز يوق، قېنى ئىككىمىزنى سېلىشتۇرۇپ
بېقىڭ، قايسىمىزنىڭ يۈكى ئېغىر؟ ـ يېزا
باشلىقى رەۋەيدۇللاغا قاراپ مەسخىرىلىك
ھىجايدى.

رەۋەيدۇللا ئۇنىڭ بۇ تەنە،
ھەزىل ئارىلاشقان سېلىشتۇرمىسىنى چىـ
دام بىلەن ئۆزىنى تۇتۇۋېلىپ ئاڭلىدى.
ئۇنىڭ ئاچچىقى كەلگەنىدى. ئۇ ھېسابنى
ئىنچىكە قىلىپ ئۆمۈر بويى ئوقۇتۇپ قاـ
تارغا قوشقان، ھازىر ھەر قايسى سەپلەرـ
دە ئىشلەۋاتقان ئوقۇغۇچىلىرىنى، ئۇلارـ
نىڭ ئەمەل ـ ناملىرىنى ساناپ بېرىپ، تېخى
شاڭجاڭلىق تەختىگە ئولتۇرغىنىغا ئۈچ يىل
بولغان بۇ ئادەم بىلەن ئوبدانىراق ھېسابـ
كىتاب قىلىشىنىمۇ خىيالىغا كەلتۈردى. لېـ
كىن يېزا باشلىقىنىڭ كەيپىياتىنى نەـ
زەرگە ئېلىپ بۇ نىيىتىدىن ياندى ـ دە:

ــ بىزنىمۇ ھېچكىم تۇخۇكا تىككەندەمەڭگۈ
ئولتۇرۇۋەرسۇن دېمىگەن ـ دە، گەرچە تۆھـ
پىمىز سىلىگەيەتمىسىمۇ، ـ دەپلا جىم بولدى.

يېزا باشلىقى رەۋەيدۇللاغا ھەيرانـ
لىق نەزەر بىلەن قايتا قاراپ قويدى. ئۇ
بىر ئاز جىددىيلەشكەنىدى.

ــ بۇ يەردە گېپىڭىزنى ئاڭلاپ ئولـ
تۇرۇۋەرسەم بارا ـ بارا خورازدەك بازـ
غىپ مەن بىلەن ئېلىشقۇدەكسىز. راستىمـ
نى دېسەم سىز بىلەن تالىشىپ ئولتۇرـ
مايمەن. يەر تەستىقلاش ھوقۇقىنىمۇ ھاـ
زىر ناھىيە تاپشۇرۇۋالدى. خالىسىڭىز،
ھاكىمنىڭ قېشىغا بېرىڭ. ئۇ، ئورنىدىن
تۇرۇپ ئىلتىماسلارنى رەۋەيدۇللاغا
تەڭلىگەچ سىرتقا مېڭىشقا تەمشەلدى. بۇ
ھەم ئۇنىڭغا «سىزمۇ يولىڭىزغا مېڭىڭ»
دېگەندىن دېرەك ئىدى. رەۋەيدۇللا يېزا
باشلىقىنىڭ قولىدىن خەت ـ چەكلەرنى
ئىتتىك ئالدى ـ دە، كەينىگە يانغانچە
قايتا گەپ ـ سۆز قىلماي ئىشخانىدىن چىـ
قىپ كەتتى. قورودىن چىقىپ دەرۋازىغا
بارغاندىلا كەينىگە ــ يېزا باشلىقىنىڭ
ئىشخانىسىغا ئەپسۇسلۇق نەزەر بىلەن
قاراپ قويدى. ئۇ چوڭ يولغا چىقىپ ئۆي
تامان ئاستاغىنا يۈرۈپ كەتتى. شۇ تاپتا
ئۇ ئۆزىنى سوغۇقتا توڭلاۋاتقاندەك، ئاـ
نىنىڭ ۋەسىيىتىنى ئادا قىلالماي ھەسـ
رەتتە قالغان بىچارە كىشىدەك ھېس قىـ
لاتتى. ئالدىدا، مۇئەللەقتە ئېسىلىپ
تۇرغان، جىمى مەۋجۇداتقا كۈلۈپ قاراپ
سېخىيلىق بىلەن پارلاق نۇرىنى، ئاتەش
ئىسسىقىنى بېرىۋاتقان قۇياشمۇ ئۇنىڭ
مۇزلىغان تېنىنى ئىللىتالمايدىغاندەك،
يول ياقىسىدىكى ئېكىنزارلىقلاردىن ئاڭـ
لىنىۋاتقان دېھقانلارنىڭ «ھوش تاپ» ئۈنى،
قاتار كەتكەن سۆۋادان تېرەكلەردە باھار
نەغمىسىگە چۈشكەن قارىغۇجىلارنىڭ دىلـ
نى ئويغىتىدىغان يېقىملىق ئاۋازى،
كوچىدا چوكانتالدىن ئويۇنچۇق ياساپ
قوغلىشىپ ئويناۋاتقان سەبىيلەرنىڭ قىـ
يا ـ چىيالىرىمۇ ئۇنىڭ سۇنۇق كۆڭلىگە

تەسەللىي بولالمايدىغاندەك ئىدى. يېزا باشلىقىنىڭ سۆزلىرىدىن ئۇ بەكمۇ خورلۇق ھېس قىلغانىدى. ئېمىشقىمۇ ئۆي سېلىش نىيىتىگە كەلگەندىمەن، دەيتتى ئۇ ئىچىدە، لېكىن ئۇ ئەمدى كەينىگە يانالمايتتى؛ ئۆي سېلىش ئىستىكى ھازىر ئۇنىڭلا ئارزۇسى ئەمەس. نەچچە كۈندىن بۇيان پۈتۈن ئائىلە ئۆي سېلىشتىن ئىبارەت مۇشۇ مۇقەددەس پىلانىنىڭ تۈرتكىسىدىن كۈنى شاد - خۇراملىقتا ئۆتمەكتە. رەۋەيدۇللانىڭ ئائىلىسىنىڭ بۇ بەختىيار كەيپىياتىنى تۇتۇنگە ئايلاندۇرغىسى يوق. ئۈمىدكە تولغان بالىلىرىنىڭ، بولۇپمۇ مېھرىبان، جاپاكەش ئايالىنىڭ مەيۈسلۈككە چۈشكەن چىرايىنى كۆرگىسى يوق. گەرچە كۆڭۈل چوتىدا ھېلىقى يېزا باشلىقىدەك ئادەملەردىن بىرەر ئۆيلۈك يەر ئېلىش جەڭ قىلىپ شەھەر ئالماقتىنمۇ تەسلىكنى ھېسابلاپ چىققان بولسىمۇ، لېكىن يەنە مېڭىپ كۆرۈشنى، ھاكىم بولامدۇ ياكى باشقىسىمۇ مۇشۇ ئىشقا ياردىمى تېگىدىغانلا ئادەم بىلەن سۆزلىشىپ كۆرۈشنى نىيەت قىلدى.

رەۋەيدۇللا يول بويى ئۆيلۈك يەر ئېلىش نىيىتىنى رىئاللىققا ئايلاندۇرۇش ئارزۇسىدا يەنە قانداق يوللارنى مېڭىش، كىملەر بىلەن ئالاقىلىشىش، قايسىبىرىنىڭ مەسلىھەتىنى ئېلىش دېگەندەك خىياللار بىلەن كۆڭلىدە جاھان تاسقاپ مېڭىپ كىشىلەر چۈشلۈك دەم ئېلىشقا تارقىغاندا ئاندىن ئۆيىگە يېتىپ كەلدى. ئۇ يېزا باشلىقى بىلەن بولغان سۆھبەت نەتىجىسىنى، شۇ تۇپەيلى پەرىشان بولغان كۆڭلىنى ئائىلىسىدىكىلەردىن پىنھان تۇتۇپ تاكى تاماق يېيىلىپ بولغىچە يەر ئىشى توغرىسىدا ئېغىز يېرىپ بىر نەرسە دې-مىدى. ئايالىنىڭ، بالىلىرىنىڭ سورىغان سوئاللىرىغا ئۇيانىدىن - بۇيانىدىن جاۋاب بېرىپ بولدى قىلاتتى. بالىلارغۇ بىر گەپ، لېكىن رەۋەيدۇللانىڭ بۇ خىل سىرلىق كەيپىياتى ئۇنىڭ بىلەن ئۇزۇن يىل بىر ياستۇققا باش قويغان، ئېرىنىڭ مىجەز - خاراكتېرىنى بەش قولدەك بىلىدىغان ئايالىنى تولىمۇ بىتاقەت قىلدى. ئۇلار ئەر - خوتۇن بولۇشقاندىن بېرى ھېچقانداق بىر ئىشنى بىر - بىرىدىن بىرەر سائەتمۇ سىر تۇتۇشمىغانىدى. شۇڭا ئايال تەئەججۈپىنى باسالماي بالىلار مەكتەپكە مېڭىش ئۈچۈن ئىشىكتىن چىقىشىغىلا ئېرىدىن سورىدى:

— يەر ئىشى قانداق بولدى، ھېچگەپ قىلمايسىزغۇ؟

— ئايالىنىڭ ھامىنى مۇشۇنداق بىر سوئال قويىدىغانلىقىنى پەملەپ ئولتۇرغان رەۋەيدۇللا ئۇنىڭ تەشۋىشى، ئۈمىد ئارىلىشىپ كەتكەن چىراي ئىپادىلىرىگە ئېچىنىش نەزەرى بىلەن قاراپ قويدى.

— نېمانچە ئالدىرايسىز، بۇ سىز بازاردىن كۆكتات سېتىۋالغاندەك ئۇنداق ئاسان ھەل بولىدىغان ئىش ئەمەس، تېخى ئەمدىلا بىرىنچى قەدەمنى باستۇق.

— نېمىشقا ئالدىرىمايدىكەنمەن، سىز كۈنبويى تالا - تۈزدە يۈرگەچكە تارچىلىقنىڭ دەردىنى مەندەك تارتمايسىز. بەزىدە ئۆيگە ئىككىدىن ئارتۇق مېھمان كىرسە خىجالەتتىن يەر يېرىلسا كىرىپ كەتسەمدەپ كېتىمەن. كونىلار: «دۇۋە بولسىمۇ ئۆز ئېرىم بولسا، ئۆڭكۈر بولسىمۇ ئۆز ئۆيۈم بولسا» دەپتىكەن. مېنىڭمۇ باشقىلاردەك كەڭ كۇشادە ئۆيدە ئېچىلىپ - يايراپ ئۆتكۈم بار.

رەۋەيدۇللا ئىنىدىمىدى. ئۇ بىر ئائىلى-

نىڭ ئوقىدا كۆيۈپ پىشىپ يۈرگەن بۇئاجىزەنىڭ ئۈمىد شامىنى دەسلەپىدىلا ئۆچۈرۈۋېتىشنى خالىمىدى. ئۆزىنىڭمۇ بىر ئۆي - جاي بىنا قىلىپ ئەرلىك، ئائىلىق غۇرۇرىنى نامايان قىلىشتەك شېرىن ئارزۇ خىياللىرىنىڭ، يېزا باشلىقىنىڭ كۆز كۆنىدىكى گۈلدۈرمامىدەك قاتتىق، يىلان زەھىرىدەك ئاچچىق سۆزلىرىدىن جۇدۇندا قالغان مايسىدەك سولاشقان بولسىمۇ يەنىلا دەردىنى ئىچىگە يۇتۇپ ئايالىغا تەسەللىي قىلدى.

— سەۋر قىلايلى، چوقۇم بىزنىڭمۇ ئۆيىمىز بولىدۇ.

— ھېلىمۇ جىق سەۋر قىلدۇق. بىزدىن بەش - ئون يىل كېيىن خىزمەتكە چىققانلار ۋە بۇ يەرگە يۆتكىلىپ كەلگىلى ئىككى - ئۈچ يىلمۇ توشمىغانلاردىن بىر نەچچىسىنىڭ ئۆي چېيىغا باردۇق، بىزنىڭ شۇلاردىن قەيېرىمىز كەم.

رەۋەيدۇللا ئايالىنىڭ بۇ ئىسپاتلىرىغا بىرەر ئورۇنلۇق دەلىل بىلەن رەددىيە بېرەلمەيتتى. ئۇنىڭ دېگىنى رەۋەيدۇللانىڭ كۆز ئالدىدا يۈز بېرىۋاتقان رېئاللىق ئىدى. شۇڭا ئۇ ئايالى بىلەنكى بۇ سۆھبەتنى مادارا يولى بىلەن تۈگىتىش نىيىتىدە ئىش تۇتتى.

— ئۆزىمىزنى باشقىلارغا سېلىشتۇرغان بىلەن بىكار. ئەگەرىمۇ بەندىلەرنىڭ زۇۋۇلىسىنى ئەسلىدىلا تەڭ ئۈزمىگەنىكەن، مەن دېگەن ئانچىكى بىر ئوقۇتقۇچى، شۇڭا يەنىلا سەۋر قىلغىنىمىز تۈزۈك. قايسى بىر دانىشمەن: «سەۋر بىرچوپقەتتۇركى ئۈمىدنىڭ ۋاقتى ئۇزۇن، ئەمما ئۇنىڭ ئاخىرى ۋىسالغا تۇتاشتۇر؛ سەۋر بىر ئاتتۇركى ئۆزى ئاستىراق ماڭىدۇ، ئەمما مەنزىلگە يەتكۈزىدۇ» دېگەنىكەن. مەن بۇ ئىشقا دا-

ۋاملىق ماڭىمەن.

بىر - بىرىگە بولغان ئىشەنچلىرى سىناقتىن ئۆتكەن، تۆت بالا يۈزى كۆرگىچە سەن - مەن دېيىشىپ باقمىغان بۇ ئەر - خوتۇنلارنىڭ ئۆيلۈك يەر ھەققىدىكى پارىڭى تاماق ۋاقتىنىڭ توشۇشى بىلەن ئۈزۈلدى. ئايال نائىلاج داستىخان، قاچا - قۇچىلارنى يىغىشتۇرۇشقا تۇتۇندى. رەۋەيدۇللامۇ چۈشتىن كېيىنكى دەرسكە كېچىكمەسلىك ئۈچۈن ئالدىراش ئۆيىدىن چىقتى. ئۇ مەكتەپكە كېتىۋېتىپمۇ يەنىلا ئۆي ھەققىدىكى خىياللاردىن نېرى بولالمىدى. يول ئۈستىدە ئۇچرىغان ئادەم، ھارۋا، دەل - دەرەخ دېگەندەك نەرسىلەر ئۇنىڭ كۆزىگە بىر خىللا شەكىلدە، بىر خىل رەڭدىلا، ماشىنا كۆزىنىكىدىن كۆرۈنگەندەك چېلىقاتتى. «ئەتە دەرسىمنى ئالماشتۇرۇپ ھاكىم قېشىغا بارىمەن»، - دېدى ئۇ ئۆز-ئۆزىگە مەكتەپ دەرۋازىسىدىن كىرىۋېتىپ.

× ×

رەۋەيدۇللا ھاكىم ئىشخانىسىغا كىرگەندە ھېلىقى سۇرلۇك يېزا باشلىقىنىڭ يېنىغا كىرگەندەك ئانچە ھودۇقۇپ تەمتىرەپ كەتمىدى. ئۇ بۇرۇن مەكتىپىنىڭ مۇدىرىدىن تارتىپ، مائارىپ ئىدارىسىنىڭ باشلىقى، ھاكىم، پارتكوم سېكرېتارلىرى دېگەندەك يۇقىرى قاتلام كىشىلەر بىلەن مۇئامىلە قىلىپ باققان. ئۇلارنىڭ ئىشخانىلىرىدىكى لۆم - لۆم ساپالاردا بىمالال، ئازادە ئولتۇرۇپ دەيدىغىنىنى دېگەن. ئەمما ئۇ نېمىشقىدۇر ھەمىشە چاپىنىنىڭ يېڭىنى ساپماي كەينىگە ئىككى - ئۈچ دورغا سېلىپ ئۇچرىغانلا كىشىگە چېچىلىپ يۈرۈپ خىزمەت قىلىدىغان، ياۋاش ساددا دىل دېھقانلارنىڭ سالاملىرىغا خالىسا باش لىڭشىتىپ، بولمىسا كۆرمەسكە

سېلىپ كېتىدىغان شاگىۋ سۈپەت يېزا باش-
لىقىنىڭ يېنىدا ئۆزىنى قۇشخانىغا ئا-
پىرىلغان قويدەك ھېس قىلىپ قالدى. ما-
نا ئەمدى ھاكىمغا، ئۇنداق يېزا باشلى-
قىدىن ئونەچچىنى قولىنىڭ ئۇچىدىلا
باشقۇرىدىغان بىر نوپۇزلۇق ئادەمگە ھېچ-
بىر ھېيىقمايلا ئەھۋال ئېيتىدۇ، ھاكىمۇ
كۆرۈۋاتقان ھۆججەتنى ئاخىرلاشتۇرغان
ھامان رەۋەيدۇللا بىلەن كۆرۈشكىلى ئور-
نىدىن تۇرىدۇ، يولداشلارچە تەك باراۋەر
كۆرۈشۈش ئۇچۈن قولىنى سوزىدۇ. ئان-
دىن ئۇلار تېگىشلىك جايلىرىغا ئولتۇرۇ-
شۇپ دوست - يارانلاردەك ئەركىن سۆز-
لىشىدۇ. ھاكىم رەۋەيدۇللانىڭ بىر ناھى-
يىنىڭ ئىشلىرىغا سېلىشتۇرغاندا ھېچقان-
چە بىر ئەرزىمەس تەلىپىنى ئاڭلاپ ئۇ-
نىڭغا غەمخورلۇقى تۇتۇپ دەرھال يېزا
باشلىقىنى تېلېفونغا چاقىرىدۇ. چۈنكى
ھاكىم دېگەن كۆپنى كۆرگەن، نەزەر دا-
ئىرىسى كەڭ، ئۇنىڭ ئالدىغا ئىشنىڭ يو-
غىنى، سانىقىنىڭ چوڭى، دەۋانىڭ ئېغىرى
كېلىدۇ. بەش - ئالتەقۇڭ يەر دېگەن ئۇ-
نىڭ ئۈچۈن نېمىتى؟ شۇ تاپتا ھاكىمنىڭ
قورۇق چۈشكەن چېھرىمۇ ئىشخانىسىدىكى
جاھاز، پەردىلەر، تامدىكى سۈرەتلەرمۇ رە-
ۋەيدۇللاغا ئىللىق مېھرى بىلەن قارشى
ئالغاندەك تۈيۈلىۋاتامدۇ؟

— كەپقىپسىز مۇئەللىم، تىنچ تۇر-
دىڭىزمۇ؟ - ھاكىم مۆلچەردىكىدەك رە-
ۋەيدۇللانى قىزغىن قارشى ئالدى. ئاپ-
توماتىك چايداندىن ھورى چىقىپ تۇرغان
قايناقسۇنى قۇيۇپ ئۇنىڭغا تۇتتى. ئان-
دىن: «بىرەر ئىش بىلەن كەلگەنمىدى-
ڭىز،— دېگەندەك نەزەر بىلەن رەۋەيدۇل-
لانىڭ سۆز قىلىشىنى كۈتۈپ تۇردى.

— ئۆزلىرىنى ئۆيلۈك يەر ئىشى بى-
لەن ئىزلەپ كېلىۋېدىم» - دېدى رەۋەي-
دۇللا ھاكىمغا خەت - چەكلەرنى سۇ-
نۇۋېتىپ.

ھاكىم ئىلتىماسنى ئوقۇپ تۈگەتكەن-
دىن كېيىن خەتلەرنى ئالدىرىماي قات-
لاپ يەنە لىپاپىنىڭ ئىچىگە سېلىپ ئۈس-
تەلگە قويدى - دە، ئالدىدىكى چاينى ئوت-
لاۋېتىپ دېدى:

— سىلەر ئوقۇتقۇچىلار ناھايىتى جا-
پالىق ئىشلەيسىلەر، لېكىن تۇرمۇش ئەھ-
ۋالىڭلار ئۇنچە ياخشى ئەمەس. يىللاردىن
بۇيان ناھىيىدىكى مەكتەپلەرنىڭ ئۆي -
جاي قۇرۇلۇشى ئۈچۈن خېلى كۆپ پۇل
ئاجراتتۇق، لېكىن ئادەم كۆپ بولغاچقا
يەنىلا يېتىشمىدى، مەن سىزنىڭ مەكتەپ
مۇدىرىڭلارغا ئېيتاي، سىزگە ئۆي ئىشى-
دا ئېتىبار قىلسۇن.

— مەكتەپتىن ماڭا ئۆي بەرگەن، لېكىن
بەك كىچىك بولغاچقا سىغىشمىدۇق.

— شۇنداقمۇ؟ ھەر نېمىدۇر ئۆي بې-
رىپتىكەنغۇ؟ بىلىسىزمۇ، ئۆيگە سىغىشماي-
دىغانلار ھازىر بەك كۆپ، ھەممە ساھەدە
بار. ئولتۇراق ئۆي مەسىلىسىدە بىزنىڭ
نىشانىمىز ئالدى بىلەن ئۆيى يوقلار، يې-
ڭىدىن ئىكاھلىنىدىغانلارنىڭ مەسىلىسىنى
ھەل قىلىش. ھاكىمنىڭ بۇ سۆزى رەۋەي-
دۇللانىڭ ئۇنىڭغا بولغان ھەممە ئۈمىدى-
نى بىراقلا يوققا چىقارغاندەك بولدى - دە،
ئۆزىنى بېسىۋالالماي قالدى.

— مېنىڭ ئەھۋالىم ھازىر ئۆيسىزلەر-
نىڭكىدىنمۇ يامان. چوپ - چوڭلا بەش
ئادەم قەپەزدەك كىچىككىنە ئۆيدە تۇرۇ-
ۋاتىمىز. ئەگەرى ماڭا بالا بەرمىسە بوپ-
تىكەن، مۇشۇ تاپتا ئەگەر تويى قىلمىغان
ئادەم بولسام مەڭگۈ ئۆي - ئوچاقلىق بول-
ماسلىققا قەسەم ئىچكەن بولاتتىم.

رەۋەيدۇللانىڭ سۆزى ئۆيلۈك يەر تە-
لەپ قىلىپ كەلگەنلەرنى ھەممىسە مۇشۇن-
داق مودا گەپلەر بىلەن يولغا سېلىپ كەل-
گەن تەجرىبىلىك ھاكىمغا سەل - پەل تە-
سىر قىلدى بولغاي، قىزىشىپ سۆزلەۋات-
قان بۇ ئۆزۈن يىللىق ئوقۇتقۇچىنىڭ قې-
شىغا كېلىپ مۈرىسىگە قولىنى قويۇپ
دېدى:

— ئۇنچىۋالا زەردىگۆش بولۇپ كەت-
مەڭ. ھەل قىلىشقا تېگىشلىك بولسا ھەل
قىلىمىز، لېكىن ۋاقتى ئەمەس. مەن سىز-
نىڭ مەسىلىڭىزنى دائىمىي ھەيئەتلەر
يىغىنىغا سالاي، ئېھتىمال ھەل بولۇپ قالار.
ئۇنىڭغىچە يېزا باشلىقى بىلەن نۇ كۆرۈشكەچ
تۇرارسىز، ئۇلارمۇ بىزگە ئوبدانلا بىر
دوكلات يېزىشى كېرەك.

— يېزا باشلىقى بىلەن كۆرۈشتۈم. ئۇ-
مۇ سىلىنىڭ قاشلىرىغا كېلىشىمنى ئېيتتى.

— ئۇنداق بولسا مەن ئەھۋالىڭىزنى
ئۇقۇشۇپ كۆرەي، لېكىن سەمىڭىزگە سې-
لىپ قويايكى، بىز دائىمىي ھەيئەتلەر يىغى-
نىنى يىلدا بىرەر-ئىككى قېتىملا ئاچىمىز.
ھەممە دوكلات-ئىلتىماسلارنى بىراقلا مۇ-
زاكىرە قىلىمىز. ئۇنىڭغىچە سەۋر قىلىشى-
ڭىز كېرەك.

رەۋەيدۇللا ھاكىم ئېيتقان بۇ سەۋر چې-
كىنىڭ قانچىلىكلىكىنى دەماللىقچە پەم-
لىيەلمىدى. كىم بىلىدۇ، ئۇنىڭغىچە بۇ
ھاكىم ئۆز ئورنىدا بولامدۇ بولمامدۇ؟
دائىمىي ھەيئەتلەر يىغىنى ئېچىلسا بۇ
يىغىن مۇزاكىرە قىلىدىغان تومەن-تورلۇك
مۇھىم ئىشلار ئەرتىپىگە رەۋەيدۇللاغا ئۆي-
لۈك يەر بېرىش توغرىسىدىكى مەسىلە تى-
زىلامدۇ يوق، بۇنىسى نامەلۇم. ئويلى-
غانسېرى ئۆيلۈك يەر ئېلىش ئىشى رەۋەي-
دۇللا ئۈچۈن گويا تېرەكتىن غورا تاما
قىلغاندەك، چېكى يوق بىر چۆل-جەزىرى-
دە نىشانسىز يول يۈرگەندەك ئەخمىقانە
بىر ئىش بولۇپ تۇيۇلدى.

رەۋەيدۇللا ھاكىم ئىشخانىسىدىن ھەر
نېمىدۇر ھېلىقىدەك ۋەدىگە ئېرىشىپ، چى-
رايلىق ئۇزىغان بولسىمۇ، لېكىن ئۆزىنى
ئاۋۇ كۈنى يېزا باشلىقى ئىشخانىسىدىن
چىققاندىكىدەك ئوسال سەزدى. ئۆيگە بار-
غىچە ئۇۋۇدىن قۇرۇق قايتقان كىشىدەك
مەيۈس، خاپا ھالدا ماڭدى. ئادەم ئىشەن-
گەن كىشىدىن تىلىگەن نەرسىسىگە ئېرىش-
مىسە كۆڭلىگە پۈككەن كىچىككىنە يوللۇق
ئارزۇسىمۇ باشقىلارنىڭ كۆڭۈل بۆلمەس-
لىكى تۈپەيلىدىن ئەمەلگە ئاشمىسا نېمە
دېگەن خورلۇق! مانا ھەممە ئۇرۇنۇشلار،
دەرىجىمۇ دەرىجە باشقىلارغا يالۋۇرۇپ -
يېلىنىشلارنىڭ نەتىجىسى خۇددى سېۋەتكە
سۇ ئۇسسۇغاندەكلا ئاخىرلاشتى. ئەمدى كى-
چىككىنە بىر پارچە يەرنى دەپ نەلەرگە
بارغۇلۇق.

ئۆي سېلىش ھەققىدىكى ئېزگۈ ئارمان-
لىرى، گۈزەل پىلانلىرى شۇنچە تېز سۇغا
چىلاشقان رەۋەيدۇللا، شۇ تاپتا ئۆزىنىڭ
ئادەملەر مىغ - مىغ، ماشىنىلار ھەريان
ئۆتۈشۈۋاتقان ئاۋات رەستىدە كېتىۋاتقان-
لىقىنىمۇ ئۇنۇتقان ھالدا يەنە كىملەرگە
ئەرز ھال ئېيتىشنى، قانداق يوللارنى مې-
ڭىش كېرەكلىكى ھەققىدە ئوي ئويلىغان
ھالدا ئاستا كېتىۋاتاتتى. ھەر تەرەپلىمە
ئېزىلىنەتتى. شۇئان ئۇنىڭ تەپەككۇرى
ئۆز تەبىئىتىگە ئۇيغۇن كېلىدىغان: «تاي-
لىغىن كىشىلەرگە يالۋۇرۇپ - يېلىنىپ
گۆھىرىمنى تاشقا ئۇرغىچە بار - يوقۇمنى
سېتىپ بولسىمۇ تەييار ئۆيدىن بىرنى سې-
تىۋالسام قانداق؟» دېگەن ئەقىلنى تېپىپ
چىقتى. شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ كۆڭۈل پا-

زىمىندا بىر ئۈمىد قۇياشى پارلىغاندەك بولۇپ ئۆزىنى خېلىلا يېنىكلىشىپ قالغاندەك، كۆڭلى ئېچىلىپ قالغاندەك ھېس قىلدى.

روشەنكى ئۆي سېتىۋېلىش ئۆي سېلىشقا قارىغاندا ئانچە قىيىن ئىش ئەمەس. پۇلۇڭ بولسىلا باغقا كىرىپ تاللاپ ئالما ئۈزگەندەك، بازاردىن كۆڭلۈڭگە ياققان نەرسىنى سودىلىشىپ ئالغاندەكلا بىر ئىش. ئالدى بىلەن ساتىدىغان ئۆيلەرنى ئۇقۇشۇپ، ساڭا لايىق ياكى ئەمەسلىكىنى، ئۆيىنىڭ چوڭ - كىچىكلىكى، ماتېرىياللىرىنىڭ سۈپىتى قاتارلىقلارنى كۆرىسەن، باشقىلارنىڭ مەسلىھەتى ۋە كۆڭلۈڭدە سوققان چوتقا ئاساسەن ئۆي ئىگىلىرى بىلەن باھا تالىشىپ بىرەرسى بىلەن كېلىشىسەن. سودا پۈتكەندىن كېيىن گۇۋاھچىلارنىڭ كۆزىدىلا پۇلنى سانىۋەتسەڭلا ئۆي سېنىڭ بولدى، دېگەن سۆز.

رەۋەيدۇللا مۇشۇلارنى خىيالىدىن ئۆتكۈزگەندىن كېيىن ئائىلىسىگە بېرىش نىيىتىدىن كېچىپ، ئۆي سېتىۋېلىش ئىشىنى مەسلىھەتلىشىش ئۈچۈن ئۇدۇل ناھىيىلىك ئاشلىق ئىدارىسىدىكى ساۋاقدىشى رىشاتنىڭكىگە يۈرۈپ كەتتى.

رىشات ئېگىز بوي، ئۆڭى قارا، ئورۇق، مۇشۇ يېشىغىچە كېسەل بولۇپ باقمىغان، يۈرۈش - تۇرۇشى چاققان كىشى ئىدى. ئىش - ئەمگەكتىن، يول مېڭىشتىن زېرىكمەيتتى، گەپ - سۆزى سىلىق - سىپايە ئىدى. بۇ خىل خۇسۇسىيەتلىرى ئۇنى كىشىلىك مۇناسىۋەتتە ئەۋزەل شارائىتقا ئىگە قىلغانىدى. جاھانسازلىق ھۈنىرىدە ئالاھىدە ماھارەتكە ئىگە بولۇپ، خىزمەت مۇھىتىدا قولىدىن ئىش كېلىدىغانلا ئادەم بولسا مىللەت، دەرىجە ئايرىماي، سالاھىيىتىگە قارىماي دوست بولۇۋېرەتتى. دوستلىرىنىڭ خىزمىتىدە بولۇپ، يىراقلاردىن توخۇسىغا دان، ئۆزىگە ئۆزۈم، شاپتۇل توشۇيتتى. قىش كۈنلىرى توقايدىن ئۆردەك، توشقان ئوۋلاپ كېلىپ، ئاشۇ قولىدىن ئىش كېلىدىغان دوستلىرىغا سوۋغا قىلىپ ئۇلارنىڭ كۆڭلىنى ئۇتاتتى. ئۇ، خۇددى دەۋرنىڭ بارومېترىدەك سەزگۈرلۈككە ئىگە بولۇپ، جەمئىيەتتە قايسى كەسىپنىڭ شۆھرىتى چىقسا شۇ كەسىپتىكىلەردىن دوست تاللايتتى. بارا - بارا قولىدىن ئىش كەلمەيدىغانلارنى ئۇنتۇپ كېتەتتى. دوستلىرىنى ئاي ئاتلىماي ئۆيىگە تەكلىپ قىلىپ، شاھانە داستىخان تەييارلاپ مېھمان قىلاتتى. ئۇنىڭ كۆڭۈل خۇشلۇقىمۇ، تۇرمۇشتىن ئالىدىغان لەززىتىمۇ شۇ ئىدى. ئايالىمۇ ئۇنىڭ بۇ ئىشىغا كۆنۈك. ئاش - تاماق، زاكوسكا تەييارلاش، كېچىچە ئىچكۈلۈك بولۇپ پاسكىنا بولۇپ كەتكەن ئۆيلەرنى تازىلاشمۇ ئۇنىڭغا ئېغىر تۇيۇلمايتتى، ھەتتا ئېرىنىڭ بۇ ئەزىز دوستلىرىغا دۇتار چېلىپ، ناخشا ئوقۇپ بېرىپ، ئۆز ۋەزىپىسىنى ئاشۇرۇپ ئورۇنلايتتى. بۇنىڭ بەدىلىگە ئۇلارنىڭ ھەممە ئىشلىرى يۈرۈشلۈك، ھال ئوقىتى ياخشى ئىدى. ھاجەتلىرى تېز - تېز راۋا بولۇپ تۇراتتى. رىشات يەتمىشىنچى يىللاردا شوپۇرلارنىڭ بازىرى چىققاندا، ئۇلار بىلەن ئۇلپەتچىلىك قىلىپ يۈز، پۇل تاپقانىدى. سەكسىنىنچى يىللارنىڭ بېشىدىن بويان، سودىگەر، سەيگويەنلەر، گۇەنلىيەنلەر بىلەن دوست ئۆتتى. جەمئىيەتتە شەخسىي ئۆي سېلىش شامىلى چىققان مەزگىلدىن بېرى، سېكرېتار، دادۇيجاڭلار بىلەنمۇ دوستلۇق رىشتىنى چىڭىتىشقا باشلىدى.

رەۋەيدۇللا رىشاتنىڭ ئايۋان-سارايـ

لىق، نەقىش كىمىرلار بىلەن زىننەتلەنـ
گەن ھەشەمەتلىك ئۆيىگە كىرگەندە، ئۇ-
يانىدىكى مېھمانخانىدا بىر خەنزۇ قورۇ-
لۇش سودىگىرى بىلەن قايسى بىر دادۇيـ
نىڭ مۇشۇ ئەتىياز چىقىرىپ سېتىۋېتىدىـ
غان ياغاچلىرىنى ئەرزانراق قولغا كەلـ
تۈرۈشنىڭ چارە - تەدبىرلىرى ھەققىدە
مەسلىھەتلىشىۋاتقانىكەن. ئۇلارنىڭ ماگـ
دامدا بىر تۇتۇشۇپ چېكىشكەن تاماكىسىـ
نىڭ ئىسىدىن ئۆي ئىچى بىر نەرسىنى
دەمال پەرق ئېتەلمىگۈدەك دەرىجىدە تۇ-
مانلىشىپ كەتكەنىدى. ساۋاقداشلار تىنچـ
لىق سورىشىپ تۇرغان چاغدا قورۇلۇش
سودىگىرى ئەمدى مېھمانغا پۇرسەت بېـ
رىش كېرەك، دەپ ئويلىدىمۇ نېمە ئاستا
ئورنىدىن تۇردى. رىشات بۇ دوستىغا
خەنزۇچە، ئۇيغۇرچە ئارىلاش جۈملىلەر
بىلەن بىر نېمىلەرنى دەپ ئۇنى دەرۋازىـ
غىچە ئۇزىتىپ چىقتى. رىشات رەۋەيدۇلـ
لانىڭ كەلگەنلىكىنى ئاشخانىدا كەچلىك
تاماققا تۇتۇش قىلىۋاتقان ئايالىغا مەـ
لۇم قىلغاندىن كېيىن، پەتنۇستىكى پىياـ
لىغا چاي قۇيۇپ بۇ كەمدىدار ساۋاقدىشى
بىلەن مۇڭدىشىشقا ئولتۇردى.

— قانداق شامال ئۇچۇرۇپ كەلگەندۇ
سېنى مۇشۇ تاپتا، بېشىڭدىن ياغاچ ئۇشتۇ-
ۋەتمىسەم بولمايدۇ، سېنىڭمۇ مېنى يوقـ
لاپ كېلىدىغان چاغلىرىڭمۇ بولىدىكەنـ
ھە؟ - دېدى رىشات ئۆسمۈرلۈك، ياشلىق
چاغلىرىنىڭ كۆپ ۋاقتىنى بىر مەھەللىدە بىلـ
لە ئويناپ ئۆتكۈزگەن، ئۆمۈر خاتىرىسىدە
نامى ھەممىدىن كۆپ زىكرى قىلىنىدىغان
بۇ دوستىنىڭ كەلگىنىگە خۇش بولۇپ.

— يوقلاپ تۇرغۇم بار، لېكىن مۇئەللىمـ
چىلىك دېگەن خۇددى ماشىنىنىڭ زاپچىسىـ
دەك بىر ئىشكەن. مەكتەپتىن، ئوقۇغۇچىدىن
زادى نېرى بولالمايدىكەنسەن. بۈگۈنمۇ
بىر ھاجەت بىلەن سېنى ئىزدەپ كەلدىم.

— قولۇم كۆكسۈمدە ئاداش، خىزمىتىڭـ
گە تەييارمەن، نەدىكى ئاتام كۆرمىگەن،
ئانام كۆرمىگەنلەرمۇ ھاجىتىمنى راۋا قىل
دەپ كېلىدۇ، ياق دېمەيمەن، بايىقى خەنـ
زۇمۇ بىر ياغاچ سودىسىنى كېلىشتۈرۈپ
قوي، خىزمىتىڭدە بولىمەن،- دەپ كەپتۇ.

— مەنمۇ تاپان ھەققىڭنى بېرەرمەن،-
دېدى رەۋەيدۇللا كۈلۈپ تۇرۇپ، ئۇنىڭ
بۇ ئىستېھزالىق كۈلكىسى چاقچاق قىلغانـ
لىقمۇ ياكى بۇ مىجەزى تۈز ساۋاقدىشىنى
مازاق قىلىپ كۈلگىنىمۇ بىلىپ بولمايتتى.

— ئاغزىڭنى چايقىۋېتىپ گەپ قىل،
سەندىن تاپان ھەققى ئالغۇدەك ئەھۋالـ
غا قالغىنىم يوق. يىغقان پۇلۇم ھاجىتىمـ
دىن ئاشىدۇ، ساڭا ياردەم قىلغۇچىلىكىم
بار،- دېدى رىشات رەۋەيدۇللانىڭ سۆزىـ
دىن نارازى بولغان قىياپەتتە.

— سەن پەقەت بىر ئۆي سېتىۋېلىشىمغا
ياردەملەشكىن، ھازىر ھۆكۈمەتنىڭ ئۆيىگە
سىغىنىشماي قېيىنىلىپ كەتتۇق.

— ئۆي سېتىۋېلىپ نېمە قىلىسەن، بۇ
شەھەردە تەييار ئۆيىنىڭ زەھەردىنمۇ بەك
قىممەت توختايدىغانلىقىنى بىلمەمسەن؟

— بىلىمەن، لېكىن ئامال يوق، ئۆي
سېلىش ئۈچۈن يەر تەلەپ قىلىپ چىقمىـ
غان دۆك، كىرمىگەن تۆشۈك قالمىدى.
مەھەللە باشلىقىدىن تارتىپ ھاكىمغىچە
يېلىنىپ يۈرۈپ قۇرۇق داستىخان بىلەن
قايتتىم. ئەمدى بۇنداق ئورۇلۇپ- سوقۇ-
لۇپ يۈرگىچە خۇدانىڭ بەرگىنىگە بىرەر
كونىراق ئۆي بولسىمۇ سېتىۋېلىپ ياـ
شىمامدىم.

— بولمايدۇ، شۇنچە نامرات كىشىلەرـ
مۇ ھازىر ئۆيلىرىنى يېڭىلاپ سېلىۋاتسا

سەن كونا ئۆيىنى نېمە قىلاتتىڭ، بۇنىڭغا ئامال بار. ئۆيلۈك يەر ھەل قىلىشقا ئوبدانلا بىر چارە بار.

— قانداق چارە؟

— سورىساڭ ئۇ بىر سەنئەت.

— قانداق سەنئەت ئۇ؟

— يىراقتىن تەدرىجىي مەركەزگە يېقىنلىشىش سەنئىتى.

— ھېچ چۈشەنمىدىمغۇ گېپىڭنى.

— يەرنى يىراقتىكى يېزىدىن ئېلىپ، تەدرىجىي شەھەر ئەتراپىغا يۆتكەپ كېلىسەن.

— توۋا، مەستىمۇ سەن-يا. ماڭا بىرەر تاغار توپا ياكى بىرەر ماشىنا تاش لازىم ئەمەس، ئۆي سالىدىغان يەر كېرەك. يېزا دېگەندىن ئازراق يەر ئېلىشنىغۇ ئالارمەن، ئەمما ئۇنى قانداق يۆتكەيمەن.

— قانداق يۆتكەيمەن دەمسەن؟ پىشاك بىلەن ئاستا - ئاستا سىلجىتىپ يۆتكەيسەن، سەن كىشىلەرنىڭ پىشاك بىلەن نەرسە - كېرەك يۆتكىگىنىنى كۆرگەنمۇ؟ ئەمما مېنىڭ دېگىنىم تۈگمەن تېشىنى قوپۇرىدىغان، ئېغىر ياغاچ - تاشلارنى ئورنىدىن قوزغايدىغان ياغاچ پىشاك ئەمەس، يەنىلا شۇ پۇل. پۇل بىلەن يەرنى يېزىدىن شەھەرگىلا ئەمەس، ھەتتا ئۆلكىدىن ئۆلكىگە، دۆلەتتىن دۆلەتكە يۆتكىگىلى بولىدۇ. مەن مۇشۇ ئۆيىنىمۇ ئاشۇ پۇلدىن ئىبارەت پىشاكدىن پايدىلىنىپ يۆتكەپ سالغان. تاناي بېشىدىكى سېتىۋەتكەن ئۆيىنىڭ ئورنىمۇ شۇ ئۇسۇلدا يۆتكىگەنمەن.

— سەن قىلالىغان ئىشنى مەن قاملاشتۇرالمايمەن، يەنە كېلىپ مەندە پىشاك قىلغۇدەك ئۇنچىۋالا كۆپ پۇلمۇ يوق.

— قورقما، يەر يۆتكەشكە ئۇنچىۋالا كۆپ پۇل كەتمەيدۇ. بۇنىڭدا ئۆز يېغىدا ئۆز گۆشىنى قورۇش ئۇسۇلىنى قوللىنىمىز. سەن پەقەت ئەرزان يەر سېتىۋېلىشقا ۋە بىر نەچچە قېتىملىق زىياپەتكە خىراجەت چىقارساڭلا بولىدۇ، قالغىنىنى ئۆزۈم جۆندەپ بېرىمەن.

— سەن دېگەن بۇ يەر يۆتكەش سەنئىتىنى مەن تېخىچە چۈشىنەلمىدىم. پۇل كېتىدۇ دېگەنىدىمۇ زادى ئۇنى قانداق يۆتكىگۈلۈك؟

قارا، ھازىر شەھەردە ئۆيگە شېكەر چۈشتى. قانچە تىرىشچانلىق كۆرسەتسەڭمۇ مۇۋاپىق ئۆي ئالالمايسەن. ياخشىسى مېنىڭ گېپىمگە كىرىپ چەترەك بىر يېزىدىن ئۈچ-تۆت يۈزيۈەن خەجلەپ بىرەر مو يەر ئال، ئۇنى دادۈيمۇ دادۈي، يېزىمۇ يېزا ئالماشتۇرۇپ ئاخىرى شەھەرگە ئەكىلىمىز، يامىنى ئىككى-ئۈچ فۇڭ يەر قورايدۇ شۇ. خورىساخورىمامدۇ، ھەرقانداق نەرسە ھەرىكەتلەنسە خورايدىغۇ. بۇنىڭ يەنە بىر سەۋەبى يەر دېگەن شەھەرگە يېقىنلاشقانسېرى قىممەت بولىدۇ.

— ئۇنداقتا يەرنى ئالماشتۇرۇش ئۇسۇلى قانداق بولىدۇ؟

— گېپىمگە قۇلاق سال ئاداش. بۇ ناھىيىنىڭ غەرب تەرىپىدىكى يېزىلار تامامەن تۇتاش كېلىدۇ. ئوتتۇرىسىدا ساي، جىلغا يوق. يەر-زېمىنلىرى دېگۈدەك بىر ياپ. شۇڭا مۇناسىۋىتىمىز بار بىر يېزىنىڭ چەترەك دادۈيىدىن بىرەر مو يەر ئېلىپ ئۇنى شەھەر تەرەپتىكى چېگرىداش دادۈينىڭ يېرىگە بىرەر فۇڭ كېمىگە تېگىشىمىز، تېگىشىپ بەرگەن دادۈي يەردىن پايدا ئالغانغا خوش، سەن شەھەرگە يېقىنلىغانغا. يۆتكەش مانا مۇشۇ تەرىزدە دادۈيدىن دادۈيگە، يېزىدىن

يـېزىغـا سـىلجىپ بـارا-بارا شـەھەرگە
يېقىنلايدۇ. مۇشۇ جەريانىدا سەنزىرىكمەسـ
لىكنىڭ، يېرىم يولدا توختاپ قالماسلىقنىڭ
كېـرەك. ناۋادا بىرەرسى ئۇنىماي قـالسا
چـاقىرىپ ئوبدانلا بىر مېھمان قـىلىمىز
يـاكى خوتۇن بالا-چاقىسىغا يـارىغۇدەك
بىرەر سوۋغات تـەييارلايمـىز شۇ. ئـىش
قـىلىپ شامال ئـۆتمـەيدىغان تام يـوق،
نىيەت قىلساڭ چارە دېگەن كۆپ.

— شۇنداق دېگىنىڭ بىلەن بۇ سېـكرىـ
تار، دادۇيجاڭ دېگەن نېمىلەر بـۇگۈنـكى
كۈندە ھېلىقىدەك قىسماققا دەسسەۋەرمەيدۇ
جۇمۇ؟

— بۇنىڭغا چارە بار ئاداش. بايا ئۆز
يېغىندا ئۆز گۆشىنى قورۇيمىز دېمىدىممۇ؟
ئاشۇ ھارامزادە سېكرىتارلارنىڭ مـېنىڭ
ئالدىمدا چۈكۈلدايدىغان ۋاقىتلىرى كۆپ.
ئۇلار ھەر يىلىغا دۆلەتكە توختام باھادا
قىرىق - ئەللىك مىڭ جىڭ ئـاشلـىق
ساتىدۇ. مەن دېگەن ئاشۇ سېتىق ئېشـىـ
نىڭ سۈپەت دەرىجىسىنى بېكىتىدىغان تېخـ
نىك، ناۋادا ئۇلارنىڭ ئاشلىقىنىڭ سۈپـ
تىنى بىر دەرىجە تۆۋەن بـاھالاپ قويسام
شۇھامان نەچچە مىڭ يۈەن زىيان تارتىـ
دۇ. ئويلاپ باقە، ئۇلامۇ زىيان تارتىشنى
خالارمۇ؟ شۇڭا بىزنىڭ بىرەر مو يەر تە-
لەپ قىلىش، ئالماشتۇرۇپ بېرىش دېگەن
گـەپلىرىمىزگـە ئـۇلار غىڭ قىلالمايدۇ.

رەۋەيدۇللا سـاۋاقدىشىنىڭ بـۇ غەلىتە
چارىسىغا دەماللىقچە ئېنىق بىر نېمە دېـ
مىدى، لېكىن ئۇنىڭغا ئۆي كېرەك. ئا-
يال ۋە باللىرىنىڭ تېخى يـەر ئىشىنىڭ
نەتىجىسىز بـولغىنىدىن خـەۋىرى يوق.
ئۇلار بىر ئۆيگە باشپاناھلىق سالاھىيـ
تى بىلەن ئىگە بولۇپ تۇرغان بۇ ئادەمـ
گە ھەممە ئۈمىدىنى باغلىغان، دېمىسىمۇ
ئەلمىساقتىن بۇيان باللارغا دادا، خوـ
تۇنغا ئەر بولغۇچى ئـۆي سېلىش مەجبۇـ
رىيىتىنى ئـۈستىگە ئېلىپ كەلگەن. «ئـاچ
نېمىنى يېمەيدۇ، دەردمەن نېمىنى دېمەيـ
دۇ» دېگەن تەمسىل بار. رەۋەيدۇللا شۇـ
تاپتا ئـازادىرەك بىر ئۆيگە تولىمۇ مۇھـ
تاج. ئۇ بىر مەھەل يەر ئۈچۈن مېڭىپ بېـ
قىپ قانۇنلۇق يول بىلەن يەر ھەل قىلىپ
سالغان ئۆيگە جايلىشىپ بولغىچە ئۆزىنىڭ
ئۆمرى تۈگەپ، بېشى گۆرگە كىرىدىغانلىـ
قىنى چۈشەندى. نـەچچە كۈن بۇرۇن ھېـ
لىقى شاڭجاڭنىڭ دېگەن ئېگىز- پەس گەپـ
لىرىنى تېخىچە يـۇتالمىغىنى يـوق. شۇڭا
ئۇ، ئۆز ئەھۋالىنى ئانچە - مۇنچە دەڭسەپ
كۆرۈپ رىشاتىنىڭ «بۇ ئىشتا يولنى ئۆزۈم
مـاڭىمەن، سېنى تەڭلىكتە قويمايمەن»
دېگەن ۋەدىسىگە ئاساسەن يەر يۆتكەشتىن ئىـ
بارەت بۇ يېڭى چارىغا ماقۇللۇق بىلدۈردى.

ئۇلار كەچلىك تاماقنى بىر-ئىككى قە-
دەھتىن ئىچىشكەچ بىلـلە يېدى. ئىشنىڭ
بېشىدا نېمە ئىشلارنى قىلىش كېرەكلىكىـ
نى پۇختا مـەسلىھەت قىلىشتى. ئاخىرىدا
يۆتكەيدىغان يەرنى بەكمۇ يىراقلاپ كەتـ
مەي شەھەرنىڭ غـەربىي تەرەپ سەككىز
كىلومېتر يىراقلىقتىكى قۇمـرابات يېـزىـ
سىدىن ئـالىدىغانغا، شۇنداق بولغاندا
يەرنى يۆتكەيدىغان ئارىلىق ئىككى يېزا،
سەككىز دادۈي بـولۇپ، ئـاۋارىچىلىقىمۇ
ئانچە كۆپ بولمايدىغانلىقىنى پەرەز قىـ
لىشىپ سائەت ئون بىرلەردە ئورنىدىن تۇـ
رۇشتى.

× ×

بىرىنچى قېتىملىق يۆتكەشكە يەر ھەل
بولۇپ بىر ھەپتىدىن كېيىن تۇتۇش قىـ
لىندى ھەم بۇ ئىشنى رىشاتىنىڭ مەسلىـ
ھەتى بىلەن يېزىـدا ئەمـەس شـەھەردە،

ئۇنىڭ ھەشىمەتلىك قورۇسىدا پۈتتۈرۈش
پىلانلاندى . ھازىر يېزىلاردا مايسا پەرـ
ۋىشى جىددىي كېتىۋاتقان پەيت بولغاچـ
قا ئادەتتىكى كۈنلەردە مەسئۇل كىشىلەرـ
نى تاپماقمۇ تەس ئىدى. شۇڭا يەكشەنبە
كۈنى ئۇلارنى شەھەرگە ئويۇنغىلى كەلگەن
ۋاقتىدىن پايدىلىنىپ مېھمانغا چاقىرىش،
ئاندىن ئېپىكەلگەن بىر پۈرسەتتە تەلەپـ
نى ئوتتۇرىغا قويۇش مۇۋاپىق ، دەپ قاـ
رالغانىدى . ئىشانلانغان يەكشەنبە كۈنى
سائەت ئون بىرلەردە يەر ئالماشتۇرىدىغان
ئىككى دادۇينىڭ سېكرېتارى بىلەن شۇ
يەرلەرنىڭ كونكرېتنى ئىگىسى
بولغان ئىككى ئەترەت باشلىقى رىشتىنىڭ
ئۆيىگە يىغىلدى. كەلگەنلەر دېگۈدەك گىروي،
سېمىز، يۈزلىرى ياغلاش، باھارنىڭ خېلى
بىر يەرگە بېرىپ قالغىنىغا قارىماي تېخى
بېشىدىكى قارا كۆرپە تەلپىكىنى، قىشلىق
پەلتۇ، چاپانلىرىنى سېلىۋەتمىگەن كىشىلەر
ئىدى. مېھمانلار رىشاتنىڭ قايسى كۈنى رەـ
ۋەيدۇللا كىرگەن ياسىداق مېھمانخانىسىدا
بەھوزۇر ھالدا داستىخانغا داخىل بولـ
دى، داستىخاندا نېمەتلەر مول ئىدى. ھەمـ
مە ئىشنى رىشات مول تەجرىبىگە ئاساسەن
ئورۇنلاشتۇرغانىدى. رەۋەيدۇللا ئازغىنا
پۇل چىقارغان بولدى.

ھەر قايسى تېرىلغۇ ئالدىراشچىلىقىدا
چارچاپ كېتىشكەنلەر يەكشەنبە بولغاندىـ
كىن ئۆيۈمدە ھاردۇقنى چىقىرىپ كەتسۇن
دېگەن نىيەتتە چاقىرغان... دېگىنىچە مېھمانـ
لارغا بىرىنچى قەدەھنى تۇتتى. تەبىئىتىدە
دېھقانلىق خاراكتېرى يەنىلا ئۈستۈن تۇرىـ
دىغان بۇ ساددا كىشىلەر ئېسىل مەي بىلەن
ئالىي تائاملار ۋە ساھىبخانىنىڭ كۆڭۈل
كۆتۈرەرچىرايلىق گەپلىرىدىن بىردەمدىلا
ئېرىپ، ئۆي ئىگىسى ھەم رەۋەيدۇللا بىلەن

كونا قەدىناسلاردەك بولۇپ كەتتى. شۇ
تاپتا ئۇلار يۇمشاق ساپالارغا ئېغىناپ، كىر
قول ياغلىقلىرى بىلەن چېكىلىرىدىكى تەرـ
لىرىنى ئېيتقاچ ئۆز ئارا پاراڭغا چۈشۈپ
كىتىشكەنىدى. رىشات كۈچلۈك مەي ئۆز
كۈچىنى كۆرسىتىپ، ئارىدىكى قورۇنۇش،
تارتىنىش تۈگىگەن مۇشۇ مەزگىلنى قولـ
دىن بەرمەسلىككە تىرىشتى. ئۇ بىر نەچچە
رومكا مەي تىزىلغان پەتنۇسنى كۆتۈرۈپ
تۇرۇپ مېھمانلارغا ئۇدۇللا دېدى:

— ئۆيۈمگە پەتىگە كەلگەندە ھەر قايسىـ
لىرىغا تەلەپ قويمىسام بولاتتى. ئەمما بۇ
ساۋاقدىشىمغا بەرگەن ۋەدەمگە ۋاپاقىلىش
يۈزىسىدىن دېمەي ئىلاجىم يوق، — رىشات
قولىدا ھاراق توشقۇزۇلغان بىر رومكىنى
تۇتقان ھالدا رەۋەيدۇللاغا قارىۋېتىپ سۆزـ
نى داۋاملاشتۇردى، — ئۆتكەن ھەپتە غوجامـ
نىياز سېكرېتار بۇ ساۋاقدىشىمغا
چاقار دادۇيىدىن ئازراق ئۆيلۈك يەر
بەرگەن، — رىشات سۆزلەۋېتىپ نەزەرىنى
ئۇدۇلىدىكى ساپانىڭ ئوتتۇرىسىدا سىيدام
بېشىدىكى تەرلەرنى توختىماي ئېرتىپ
ئولتۇرغان كىشىگە قاراتتى، — ئەمدى
بۇ ئاداش ئۆيىنى تۇغقانلىرىدىم
قېشىغىراق سالسام دەپ بۇ يەرنى دۆڭـ
باغ دادۇيىگە يۆتكىگۈسى كېلىپ قاپتۇ. ئەـ
گەر ھەرقايسىلىرىغا ئالماشتۇرۇپ بېرىڭ
دېسەك تەڭلىك بولماس-ھە؟ — ئېرىنىڭ بۇ
سوئالىغا مېھمانلار جاۋاب بېرىپ بولغىچە
شىرەگە يېڭىلا قورۇپ چىققان سەينى تىزىۋاتـ
قان ئۆي ئىگىسى ئايال جاۋاب بەردى:

— تەڭلىك بولارمىكىن دېگىنىڭلا نېمىسـ
سى؟ بۇ يەردە ئولتۇرغانلار نەچچە
مىڭ پوقرانى باشقۇرۇپ، نەچچە مىڭ
مو يەرگە ئىگىدارچىلىق قىلىدىغان بەگلەر

تۇرسا، ئالقانچىلىك يەرنى ئېتىزنىڭ ئۇ
بېشىغا قوشۇپ، بۇ بېشىدىن ئېلىۋەتكەنگە
تەگىلىك تارتامتى ياكى يەر
كېمەيىپ كەتمىسە ....

— راست دەيدۇ، جىك گەپنى قىلدى،
دېيىشتى ئولتۇرغانلار ئايالنىڭ گېپىنى
تەستىقلاپ. دېمىسىمۇ سېكرېتارلارنىڭ غۇ-
رۇرىنى ئۇرغۇتىدىغان بۇ سۆزلەر ئۇلار-
نىڭ رىشاتنىڭ تەلىپىنى رەت قىلىپ بىر
نېمە دېيىشىگە ئىمكان قالدۇرمىغانىدى،
ئەمەلىيەتمۇ شۇنداق، سېكرېتار دېگەن
تولىمۇ جاپالىق ئىشلەيدۇ. دېھقانلارنى
يەر تېرىشقا، بوز يەر ئېچىشقا، ئۆستەڭ
چېپىشقا — ئىگىلىك يارىتىشتىكى جىمى ئىشقا
تەشكىللەيدۇ، يېتەكلەيدۇ. ئۇنداق ئە-
كەن نېمىشقا ئۇنىڭ بىرەر مو يەرنى ئۇ
ئەترەتتىن بۇ ئەترەتكە، بۇ دادۇيدىن ئۇ
دادۇيگە يۆتكەش ھوقۇقى بولمىسۇن؟

سېكرېتارلار يەرنى چاقار دادۇيىدىن
دۆڭباغقا يۆتكەشكە بىردەك رازىلىق بىلـ-
دۇرگەندىن كېيىن، رىشات قولىدىكى رۇم-
كىلارنى مېھمانلارغا بىر - بىرلەپ تۇ-
تۇپ دېدى:

— ئولتۇرغان رەھبەرلەرنىڭ ئىلتىما-
سىمىزنى قوبۇل ئەتكىنىگە رەھمەت. بۇ
قېتىم رۇمكىلارنى غوجامنىياز سېكرېتار
بىلەن تالىپ سېكرېتارنىڭ سالامەتلىكى
ئۈچۈن سوقىمىز... رۇمكىلار بىر - بىرىگە
تەگلا سوقۇلۇش بىلەن «خوشە» ئاۋازلى-
رى ئۆي ئىچىنى كۆتۈرۈۋەتكۈدەك دەر-
جىدە ياڭرىدى. شۇنىڭدىن كېيىنمۇ ئىچ-
كۈلۈك تاكى نامازدىگەرگىچە داۋاملاشتى.
كەيپىيات ياخشى، داستىخان مول، كۆزلە-
گەن ئۇنۇم كۆرۈلگەن بۇنداق ئولتۇرۇش
ئەلۋەتتە ئۇزۇن داۋاملىشىشى كېرەك. بۇ
ھالدا مېھمان چاقىرغۇچىمۇ سەرپ قىلغان
خەرج - خىراجىتىگە چىن كۆڭلىدىن رازى
بولىدۇ.

ئىككىنچى قېتىملىق يۆتكەش تەسەۋ-
ۋۇردىكىدىنمۇ ئاسانغا چۈشتى. چۈنكى
دۆڭباغ دادۇيىنىڭ شەھەرتەرىپىدىكى قار-
لۇق دادۇيىدە يىللاردىن بېرى قايسىبىر
سەۋەب بىلەن قېپقالغان ئون نەچچە مو
قەرز يېرى بار ئىدى. قارلۇق دادۇيى بۇ
يەرنى مانا بۈگۈن، مانا ئەتە بېرىمىزدەپ
كەينىگە سۈرەپ كەلگەنىدى. ئەگەر بۇ
دادۇي رەۋەيدۇللاغا شۇ قەرز ھېسابىغا
بىر مو يەر بەرسە، دۆڭباغ دادۇيىنىڭ
نىسى يېرى نەخكە ئايلىنىدۇ. قارلۇق دا-
دۇيىمۇ مەلۇم نىسبەتتە قەرزنى تۆلىگەچ
تۇرغان بولىدۇ. شۇڭا تەلەپ ئوتتۇرىغا
قويۇلۇشى بىلەنلا ھەر ئىككى دادۇي رەھ-
بەرلىرىگە خوپ كەلدى. چوڭراق زىياپەت
بېرىشمۇ ھاجەت بولمىدى. رىشات بىلەن
رەۋەيدۇللا شۇ كۈنى ئۇلار بىلەن يەريۆت-
كەشنىڭ سۈرۈك ۋاقتىنى دېيىشىۋېلىپ
ئۆيلىرىگە خۇشال قايتىشتى.

كېيىنكى يەر يۆتكەشلەرمۇ گاھى ئاسان،
گاھى تەس ھالدا ئۈچ ئاي داۋاملاشتى.
شۇ جەرياندا ئىككى يېزا، توققۇز دادۇي،
ئون نەچچە ئەترەت بىلەن مۇئامىلە قى-
لىشقا توغرا كەلدى، زىياپەتلەر بېرىلدى،
ئانچە - مۇنچە سوۋغاتلار تەييارلاندى.
بەزىسى ئالدى، بەزىسى رەت قىلدى.
رىشاتنىڭ مۇناسىۋەتلىك كىشىلەرگە
دۆلەتكە سېتىپ بېرىلىدىغان ئاشلىقنىڭ
دەرىجىسىنى باھالاشتا ئېتىبار قىلىش ھەق-
قىدىكى بەرگەن ۋەدىلىرى ۋە باشقا چارە-
تەدبىرلىرىمۇ كۆپ كارغا كەلدى. ئەڭ ئا-
خىرقى يۆتكەش گەرچە خېلى كۆپ كېچىككەن
بولسىمۇ لېكىن كۈتمىگەندە رەۋەيدۇللانىڭ

(ئاخىرى 54 - بەتتە)

ھەسرەت كۆيى

(ھېكايە)

تۇرسۇنجان مۇھەممەت

• بىپايان كەتكەن يېشىل ۋادىنى ئىككىـ
گە بۆلۈپ سوزۇلغان كاداك يول شۇنچىـ
لىك تىپتىنىچ ئىدىكى، تىزەكلەر ئارىـ
سىدا يورغىلاپ يۈرگەن بوز تورغايلار گوـ
يايەر يۈتكەندەك كۆزدىن غايىب بولغان، يول
بويىدىكى ئېتىزلاردا شاخچىلاپ ئۆسۈۋاتـ
قان يۇمران قوناق مايسىلىرى، جىمجىتـ
لىققا، بوران - چاپقۇننىڭ شاۋقۇن-سۈـ
رەنلىرىگە، يامغۇر - يېشىننىڭ ھۆلچىلىكـ
لىرىگە ئادەتلىنىپ كەتكەن ئاق تېرەكـ
نىڭ يوپۇرماقلىرى ئەتىگەنكى شەبنەمدە
يۇيۇلۇپ، ھېلىلا ئانا دەريا يۇرۇقاشتىن
سۇزۇۋېلىنغان يېشىل رەڭلىك قاشتېشىدەك
جۇلالاپ تۇراتتى. يول ياقىسىدىكى ئورمانـ
لار ئارىسىدا پورەك ئاچقان ماماكاپ گۈلـ
لىرى قۇياشنىڭ تېرەك شاخلىرى ئارىسىـ
دىن شۇڭغۇپ چۈشكەن نۇر تالالىرى ئاـ
رىسىدا قايتىدىن رەڭ تۈزۈپ، يىگىتلەرـ
نىڭ ئوتلۇق يېقىشى بىلەن تاقىتىنى يوـ
قاتقان رەسىدە قىزنىڭ مەڭزىدەك قىپىق
رەڭ ئالغانىدى.

ئاشۇ جىمجىتلىققا پاتقان يولدا تۇيۇقـ
سىز ئىككى ئېشەك ھارۋىسى پەيدا بولدى.
ھارۋىلاردا لىققىدە تاغار بېسىلغان بولۇپ،
ئالدىدىكى ھارۋا گويا يول باشلىغۇچىسىـ
دەك، ئاشۇ يولدىن ھارۋا ئىزى ئىلغاپ
كېلىۋاتاتتى. كەينىدىكى
ھارۋىغا قوشۇلغان ئېشەك ئالدىدىكى ھارـ
ۋىغا چېتىپ قويۇلغانىدى. تاغارلار ئۈسـ
تىدە يانپاشلاپ ياتقان شاپ بۇرۇت كىشى
شاپاق دوپپىسى بىلەن چېكىسىدىن دەممۇ
دەم قۇيۇلۇۋاتقان ئاچچىق تەرلىرىنى سۈرتـ
كىنىچە غىڭشىپ يېتىپ «ئاللا - ئاللا ۋاي
باللا» غا تۇۋلاپ قوياتتى. چوڭقۇر ئولـ
تۇرۇشقان بىر جۈپ كۆزى — ئۆڭكۈرنىڭ
تېگىدە چاقنىغان ئۇچقۇندەك ئاجىز، ئەمـ
ما قەتئىيەت چىقىپ تۇرغان ئاشۇ بىر جۈپ
كۆزى — دەممۇ دەم ئۆزىنى يېنىك تەۋرىـ
تىۋاتقان شېغىل توپىلىق يولغا تىكىلەتـ
تى. قەلبىدە بولسا بۈگۈنكى قىمارھەققىـ
دە چوت سوقاتتى. «بۈگۈن كەچتەجەزمەن
ئۇتىمەن» دېگەننى خىيال قىلىسىلا ھاياـ
جاندىن يۈرىكى دۈپۈلدەپ سوقۇپ كېتەتـ
تى. تۇرۇپلا ئانا پېشىنى تۇتۇپ كېلىۋاتـ
قان بوۋاقتەك كەينىدىكى ئەگىشىپ كېلىـ
ۋاتقان ھارۋىدىكى ئىككى قولىنى ئېڭىكى
ئاستىغا قويۇپ چوڭقۇر خىياللارغا پاتقان
ئايالىغا كۆز تىكەتتى.

شۇنداق، كەينىدىكى ھارۋىدا ئۆتمۈشىـ
نى ۋە كەلگۈسىنى خىيال قىلىپ كېلىۋاتـ
قىنى ئۇنىڭ ئايالى ئىدى. ساداقەت، ۋاـ
پا، كۆيۈنۈش ۋە مېھرىبانلىققا تولغان
قەلبى بىلەن ئۇنىڭ چىرىغىنى يېقىپ،
ئائىلىسىنى ئىللىتىپ كېلىۋاتقىنىغا ئون
نەچچە يىل بولغان بۇ ئايال كىشىلىك
تۇرمۇشتىكى جاپا - مۇشەققەتلەر تۈپەيلى
بىر ئاز جۈدىگەن بولسىمۇ ئائىلىدىكى ئىـ
ناقلىق ۋە ئەر - خوتۇنچىلىقتىكى مېھرىـ
بانلىقتىن كۆڭلى كۆكلەپ، ئەسلىدىكى
گۈزەللىكىنى يوقاتمىغانىدى. ئۇ كۆلىدىـ

غان بولسا نى ـ نى كۆزلەرنى ئالا چەكـ
مەن قىلىۋېتىدىغان يىر جۇپ زىننىقى ئۇـ
نىڭ ئىككى مەگزىدە ھېلىھەم راۋۇرۇس
ئولتۇراتتى. تېقىمىغا چۇشىدىغان قارا
سۇمبۇل چاچلىرى سەل چۇۋۇلغان بولسىـ
مۇ ئۇنىڭ مۇرىسىدىن ئارتىلىپ چۇشۇپ،
ساغرىسى ئۇستىدە ئويناپ تۇراتتى. شۇڭا
ئۇ بەزىدە ئايالىدىن ئەنسىرەپمۇ قالاتتى.

ئۇنىڭ ئايالى راستلا بىر ئازجۇددى.
ئايالىنىڭ ماغدۇرىنى، ئەت ـ تېنىنى،
گۇزەللىكىنى بىر ـ بىرلەپ تۇغۇلغان بوـ
ۋاقلار نۆۋىتى بىلەن شوراپ بولغانىدى.
ئەنە، يىرتىلىپ كەتكەن كۆڭلىكىدىن ساگـ
گىلاپ چىقىپ قالغان كۆكسى ئاستىدىكى
تاغارغا چاپلىشىپ قالغانىدى. قانداق
ھوزۇرلۇق، كىشىنى مەھلىيا قىلىدىغان
كۆكرەكلەر ئىدى ـ ھە! بىراق، ئۇ ئاياـ
لىنى ھېلىمۇ ياخشى كۆرەتتى. شۇڭا بەـ
زىدە ئۇ ئايالىغا يۇز كېلەلمەيدىغاندەك
ھېس قىلاتتى. بىراق، كۆنگەن خۇي جان
بىلەن چىقىدۇ ئەمەسمۇ. ئايالىمۇ ئۇزىگە
باشپاناھ بولۇۋاتقان ئېرىگە توي كۇنىدىـ
كىدەكلا ھېتىرقاش ۋە پەخىرلىنىش ئىلىـ
كىدە قارايتتى. ئالىلە، ئەر، بالا دېگەنـ
لەردە ئۇ ئۆزىنى دۇنيادىكى ھەر قانداق
بىر ئايالدىن بەختلىك ھېسابلايتتى. پەـ
قەت، ئۇنىڭ نەزەرىدە خۇداغىلا تەئەلـ
لۇق بولغان بۇ ئالەم ئۇنىڭ ئۇچۇن بەخت
يارىتىپ بېرىشكە يارالغاندەك، ئۇ ھەر
قېتىم ئېرى بىلەن بەسلىشىپ كەتمەن
چاپقانلىرىدا، زىرائەت تېرىغانلىرىدا،
باللىرىغا ئاش پىشۇرغان، ساغلىقلىرىغا
ئوت ـ چۆپ ئورغانلىرىدا، جىمى خىسـ
لەتلىرى بىلەن ھاياتقا جان ئاتا قىلىـ
ۋاتقان بۇ مېھىرلىك زېمىننى ئېرى بىـ
لەن قوشۇپ باغرىغا باسقۇسى كېلەتتى.

ھەر بىر سىلكىنىشتىن زارلىغاندەك ھارـ
ۋا غىچىرلاپ قوياتتى. ئېشەكلەر ماڭدامـ
دا بىر تىزەك پۇراپ توختىۋېلىپ، يېگەن
قامچىسى ئۇڭگە ـ ئۇگىلىرىنى سىيقىراتقانـ
دىلا يورغىلاپ مېڭىپ كېتىشەتتى.

ـ ھەي خوتۇن، ـ دېدى ئەرغىنگشىشـ
تىن توختاپ، ـ سەن ئىشىنەمسەن؟

ـ نېمىگە؟ ـ سۇرئىتىنى ئاستىلىتىـ
ۋالغان ئېشەكنىڭ ساغرىسىغا قولىدىكى
بىر غىرىچ كەلگۇدەك يۇلغۇن ياغىچىنى
سانجىۋاتقان ئايال ھەيرانلىق بىلەن ئېـ
رىدىن سورىدى.

ـ بۇ قېتىم ساتقان بۇغداي پۇلىدىن
ساڭا چوقۇم بىر كۆڭلەكلىك ئېلىپ بېرىـ
مەن. قېنى ئېيتقىنا، نېمەكىيگىڭ بار؟ـ
تاۋارمۇ يا دۇردۇنمۇ؟

ـ بولدى قويىسىلا دادىسى، مېنىڭ ھېچ
يېرىم ئوچۇق قالغىنى يوق. كوممۇنا ۋاقـ
تىدىمۇ بىر ئىشتاننى نۆۋەت بىلەن كىيـ
گەن ئەر ـ خوتۇنغۇ بىز.

ـ نېمە؟ كىيدىكىنىمۇ ئوچۇق قويـ
غۇڭ بارمىدى ھىندى خوتۇنلىرىدەك؟

ئۇ سۆزدىن جىمىپ قالدى. ئېشەكلەر
بىر خىلدا كېتىۋاتاتتى. يول بويىدىكى
قارا سۆگەتلەرگە قونۇۋالغان بىر توپ
قارا قۇشقاچ گويا توي قىلىۋاتقاندەك
ۋىچىرلىشىپ بەزمە تۇزۇشكەنىدى. ئۇ ئاـ
شۇ قۇشقاچلارنى ئۇركۇتۇپ باقماقچى بولـ
غاندەك «ئۆھۇ» قىلىپ قاتتىق ئاۋازدا
يۆتەلدى. قۇشقاچلار پۇر قىلىپلا ھاۋاغا
كۆتۇرۇلدى ـ دە، ئەنسىز چۇرۇقلىشىپ
غەلۋىرەك شەكلىدە ئۇچۇشقا باشلىدى.
ئۇ شەھەر ئالغان قەھرىماندەك مەمنۇنلۇق
بىلەن ئايالىغا قاراپ قويدى.

ـ ئەر كىشى دېگەن سىرتنىڭ ئادىمى، ـ
دېدى ئايال ئارىدىكى جىمجىتلىقنى بۇزۇپ،

يۇرت دېگەننىڭ تاشقىرى ئەمگىكى كۆپ
بولىدىكەن، قىش - ياز سىرتتىن كىلەل-
مەيدىلا. بولدى، مېنى قويۇپ، ئۆزلىرىگە
بىر قۇر كىيىم ئالايلى.

ئارىنى يەنە جىمجىتلىق باستى. پەق-
ەت بۇ جىمجىتلىققا چىداشلىق بېرەلمى-
گەندەك ئالدىدىكى هارۋىغا قوشۇلغان سۇر
هاڭگا قىسقىلا هاڭرىدى. يول يەنىلا تىپ-
تىنچ ئىدى.

— ئۆتكەن يىلى ساتقان بۇغداي، قوناق،
پاختا پۇلىمىزغۇ بىزگە ئاش بەرمىدى، -
ئايال چوڭقۇر ئۇهسىنىپ قويۇپ سۆزباش-
لىدى، - بىر يىل تەر تۆكۈپ تەييار ئاش
قولغا كەلگەندە ئېغىز تەگكۈزەلمىدۇق.
بالىلارنىڭ رىسقىغا قول سوزغان ئوغرى-
نىڭ قارنى تېشىلەر ئىلاهىم. بىكار چاغدا
ئوتتۇن سېتىپ پۇلغا ئىشلىگەنمۇ بولدىلا.
بىراق يەرگە ئۆچۈملاپ سالمىساق پاتمان-
لاپ بەرمەيدىكەن. سۇلياۋ يوپۇق، ئوغۇت،
پەرۋىش جەرىيانىسى دېگەندەكلەر بىزنى
هېچ نەرسىگە ئۇلاشتۇرماي، شۇ كەمگىچە
يېلىك يۇرۇيلا. بۇ قېتىم سىلىگە بىر جۇ-
ۋا ئالايلى.

— بولدى سۆزلىمە خوتۇن. ئېڭىكىدە
تۈكى بار هەر قانداق ئەرنىڭ بۇنداق
ئىشلاردىن ۋايىسىغىنى بارمۇ؟ سەنمۇ بالى-
سى ئۈچۈن ئۈۋۈسىغا دان ئېلىپ ماڭغان
قارلىغاچتەك ئائىلىمىز ئۈچۈن تىپىرلاپ
كەلدىڭ. ئەجرىڭگە لايىق تۆزۈككىنە بىر
نېمە قىلىپ بېرەلمىدىم. راست گېپىڭنى
بىر قىلە، كۆڭلەكلىككە نېمە ئالىمىز.

— دادىسى، - دېدى ئايال كۆزىگە مۆل-
لىدە كەلگەن ياشنى زورۇقۇش بىلەن ئى-
چىگە سىڭىرىپ، چىرايىغا كۈلكە بېرىشكە
ئۇرۇنغان هالدا، - سىلىنىڭ شۇ گەپلىرى-
دىن نەچچە كۆڭلەك كېيگەندەك بولدۇم.

بولدى، مېنى قويۇپ تۇرۇپ ئاۋۋال بال-
لارغا بىر نەرسە ئالايلى.

— بالىلارغىمۇ ئالىمىز. ئەمما خوتۇن،
بۇ قېتىم ساڭا بىر كۆڭلەك ئالىلى. لازا
خالتىسىدەك پۇرمىلىشىپ قالغان، ئوتت-
تۇز يەردىن توققۇز كۆزۈك كۆرۈنۈپ تۇ-
رىدىغان مۇشۇ كۆڭلەكنى كۆزۈم كۆرمىسۇن.

ئايال، ئېشەكلەر شىرىقلىشىپ دەسسەپ
كېتىۋاتقان شېغىل يولغا تىكىلگىنىچە لام-
جىم دېمىدى. ئۇنىڭ چىرايىدا قېتىپ قال-
غان ئېغىر مۇشەققەتنىڭ ئىزىنى ئەمدى
نېمە ئۈچۈندۇر بىر پەخىرلىك هېسسىيات
ئىگىلەشكە باشلىغانىدى. ئۇ يولغا تىكى-
لىپ خىيال سۈرگىنىچە خۇددى ئۆز - ئۆ-
زىگە گەپ قىلىۋاتقاندەك پەس ئاۋازدا
سۆزلىدى:

— شۈكرى دادىسى، هەر نەرسە بولسا
بالىلارنىڭ قورسىقى ئاشقا تويدى.

— هىم... ئۇ بىر نېمە دېمەكچى بول-
دى - يۇ، يولنىڭ سىرتىغا چىقىپ كىتەي
دېگەن ئېشەكنىڭ بېشىنى يولغا تارتتى، -
هۇ تاپىسىنى ئىت يىمەيدىغان ئەبگا، هار-
ۋىنى ئۆرۈۋېتەي دەپسەندە.

ئېشەك ئارقا - ئارقىدىن يېگەن قام-
چىسىغا چىدىماي ساغرىسىنى تولغىغىنىچە
يولغا چۈشتى. ئەتراپ يەنىلا جىمجىت ئى-
دى. يول بويىدىكى مامكاپلار ئەمدىلىكتە
قۇياش نۇرىغا بەرداشلىق بېرەلمىگەندەك
سەل - پەل سولاشقانىدى.

— هەر نېمە بولسا بۇ يىل بۇغدىيىمىز
ئوخشاپ بەردى، - ئايال يەنە جىمجىت-
لىقنى بۇزدى، - خامانىمۇ ۋاقتىدا ئېلى-
ۋالدۇق. ئەمما ئېچىم ئېچىشىدىغىنى ئا-
شۇ پىلە. «يېرىم قۇتا باقىلى» دېسەم ئەت-
رەت باشلىقى «بىر قۇتا باقىسەن» دەپ
تۇرۇۋالدى. يىگىرمە كۈن جاپا تارتىپ

ئېرىشكىنىمىز بىر قولتۇق ئۈجمە شېخى.

— شۈكرى قىل خوتۇن،— دېدى ئۇ ئايالىغا تەسەللىي بەرمەكچى بولغاندەك،— بىزگۇ ھەر نەرسە بولسا ئۇرۇق ئالغان پۇلىمىزنى تىرىلدۈرۈۋالدۇق، قولۇم-قوشنىلارنىڭ دەردىنى بىر دېمە. روزەك تازنىڭ ئىشىدىن خەۋىرىڭ بارمۇ؟

— ئۇنىڭغا نېمە بوپتۇ؟

— نېمە بولاتتى، ئەترەتتىن ئۇنىڭغىمۇ بىر قۇتا پىلە ئۇرۇقى بېرگەنىكەن. ئۈجمىسىنىڭ تايىنى بولمىغاچ، بار يوپۇرمىقى ئىككى ھەپتە ئاران يېتىپتۇ. پىلە قۇرتى راسا ئوتقا تۇرغاندا ئۈجمىلىرى يالىڭاچلىنىپ قاپتۇ. بېشى قاتقان روزەك تاز بىر-ئىككى كۈن يوپۇرماق تاپالماي قۇرتلىرىنى ئاچ قويۇپتۇ. ئۇ ھەر قېتىم قۇرتخانىسىغا كىرسە ئېچىرقاپ كەتكەن قۇرتلىرى مۆلدۈرلەپ تۇرغان كۆزلىرى بىلەن ئۇنىڭغا قارايدىكەن. ئاخىرى ئۇ قۇرتلىرىنىڭ ھالىغا چىدىماي نېمە تاپالىسا شۇنى بېرىپتۇ. ئاخىرى نېمە بوپتۇ دېمەمسەن. قورتلار يىپەك تارتىش ئۇياقتا تۇرسۇن، بارغانسېرى چوڭىيىپ، چوڭلىرى كەتمەننىڭ سېپىدەك، كىچىكلىرىمۇ چوكىدەك بولۇپ كېتىپتۇ. قورقۇپ كەتكەن روزەك تاز ئۆيىنى تاشلاپ بىر كېچە ئەترەتنىڭ ماخۇسىدا قونۇپتۇ.

— چۆچەك ئېيتىۋاتايدىغانلا دادىسى؟

— ئالتە بالىنىڭ دادىسى بولغاندىمۇ ساڭا ئالا-جوقا سۆزلىگىلى ساراڭمۇ مەن؟ ئۇ ئايالىنىڭ ئۆز سۆزىگە ئىشەنمىگەنلىكىگە ئاچچىقى كەلگەندەك دومسىيىپ ئولتۇرۇۋالدى.

— ۋاي ئەتىيازنىڭ سەھىرىدىكى مۇزدەك نازۇك غوجام، مۇنداقلا سورىغىنىمغا شۇنچە كايىپ سىلىگە نېمە كەپتۇ؟ يا روزەك تاز سىلىنىڭ تاغىلىرىمىدى؟

ئايال شۇنداق دېگىنىچە قاقاقلاپ كۈلۈپ كەتتى. ئايالىنىڭ قوپال چاقچاقلىرىغا كۆنۈكۈپ كەتكەن ئەرمۇ قېتىلىپ كۈلدى. ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ «يورۇقتاش» مازار ئەتراپىغا كېلىپ قالغانلىقىنى سەزگەندىلا كۈلكىدىن توختاپ قىسقا دۇئا قىلىشتى-دە، ئاندىن ئۈزۈلۈپ قالغان پارىڭنى باشلىدى.

— بۇ كەمدىكى باشلىقلارنىڭ كاللىسى يوقمىكىن دەيمەن دادىسى. بىز دېھقانلارنى ئاشلىق تېرىشقىلا قويۇۋەتمەي «پىلە باقىسەن» دېگىنى نېمىسى؟ كولاۋچى ھالۋىچى بولسا كۆزىنى چاپاق بېسىپتۇ، دېگەندەك ئىشلار بولۇۋاتىدىغۇ تاڭ.

— ياق خوتۇن، ئىش بۇنداق ئەمەس، سۇ بېشىدا سۈزۈك، ئايىغى لايلىغان گەپ. ھۆكۈمەتنىڭ بىزنى پىلە بېقىشقا بۇيرۇغىنى تېزرەك باي بولسۇن دېگىنى، ئىش تۆۋەندە بۇزۇلۇۋاتىدۇ. ئاڭلىشىمچە يېزىدىن پىلە بېقىش ۋە ئۈجمە ئۆستۈرۈش بويىچە قىزىل بايراق مۇسابىقىسى يولغا قويۇلغانمىش. ئەترەت باشلىقىمىز قاسىم ساقالنى ئوبدان بىلىسەنغۇ. ئېشەك ھاڭرىغاندا تۆرىلىپ قالغان بۇ ئىتنىڭ باشى شان-شەرەپ قوغلىشىپ، بىر تۈپ كۆچەت سالسا «يۈز تۈپ سالدۇق» دەپ دوكلات قىلغانمىش. ئاڭلىسام ئىلغار بوپتۇ. بىر چايدان بىلەن لەۋھە ئالغانمىش. بىراق، تامدىكى لەۋھە بىلەن پىلە باققىلى بولامتىمۇ؟ يۇقىرىدىن دوكلاتتىكى ئۈجمە سانىغا قاراپ ۋەزىپە چۈشۈرگەن، بىزنىڭ ئۈجمىلەر دەپتەردە بار، ئېتىزدا بولمىغاچقا تەس كۈنگە قېلىۋاتىمىز خوتۇن. ئۇلار پاراڭ بىلەن يولنىڭ ئاخىرقى ئايلانمىسىدىن ئۆتكەندە يېزىلىق

ئاشلىق پونكىتىنىڭ ئامبار مونارلىرى دەرەخلەر ئارىسىدىن كۆزگە چېلىقتى.

× ×

بوغداينى شامال ساندوقىدا قايتىدىن سوروش، دەرىجىسىنى ئايرىتىش، جىڭلىتىپ تالون يازدوروش دېگەندەك رەسمىيەتلەر بىلەن ئۇلار خېلىلا كەچ قالدى. ھەرە كۆنىكىدەك توپلىشىۋالغان كىشىلەر ئارىسىدىن بىر ئوتام پولنى سىقىمدىغىنىچە سوغوروپ چىققان ئوراكۆزنىڭ چىرايىدا كۈلكە پارلايتتى. بىر يىللىق ئەجرىنىڭ مېۋىسى قولغا تەگكەندە سۆيۈنمەيدىغان كىم بار؟ ماڭلاي تەرىدىن كەلگەن مېغىزنى يېيىش ئالدىدا ھاياجانلانمايدىغان قانداق يۈرەك ئۇ؟ ئۇنېمىشقىمۇ شادلانمىسۇن؟ ياق، كۈلۈش كېرەك، ئاڭلىتىپ تۇروپ، مۇمكىن بولسا ھالال مېھنەتتىن كەلگەن پولنى باشتىن ئېگىز كۆتۈروپ تۇروپ قاقاقلاپ كۈلۈش كېرەك. ئۇ راستلا كۈلۈۋاتىدو، ئەمدى كېلىپ ئايالى، ئوماق باللىرىمو شۇنداق قىن-قىنىغا پاتماي كۈلەلەرمو ھە؟!...

— ئال خوتون، پول سەندە تۇرسون.

— ياق دادىسى، يەنىلا سىلىدە تۇرغىنى ياخشى.

— تولا ئەزمىلىك قىلمىساڭچو، ئۆتكەن يىل پولنى يوقىتىپ قويغىنىم ئېسىڭدىن كۆتۈرۈلۈپ كەتتىمو؟

— ياق، بىر يىل تارتقان جاپايىمىزنىڭ راھىتى ھايت-ھۇيت دېگۈچە خەقنىڭ چۆنتىكىگە كىرىپ كەتكەنلىكىگە ھېلىغىچە ئىشەنگۈم كەلمەيدو.

— ئەمىسە تولا نازلانماي پولنى يانچوقىڭغا سېلىپ قوي. سېنىڭ يانچوقىڭدا تۇرغىنى مېنىڭ يۈرىكىمدە تۇرغان بىلەن تەڭ.

ھارۋىلار كەلگەن يولى بىلەن قايتىشتى. ئۇ كەينىدىكى ئېشەكنى ئۆز ھارۋىسىغا چېتىۋېلىپ ئايالىنى يېنىغا ئولتۇرغۇزغانىدى. يولبويى شېرىن سۆھبەت قىزىپ كەتتى. بوغداينىڭ پولى ساقمۇ ساق بەش يۈز قىرىق يۈەن ئىدى. بۇ پول ئۇلارنى تولىمۇ سۆزمەن قىلىۋەتكەن، ئائىلىدىكى كەم-كوستلار، باللارغا ئېلىنىدىغان كىيىم-كېچەك ھەققىدە مەسلىھەت بولۇپ ئاخىرىغا كەلگەندە ئايالىنى ئۇيقۇ چىلىدى، ئۇ چاپلىشىپ دېگۈدەك ئولتۇرغان ئوراكۆزنىڭ بىلىكىگە بېشىنى قويغىنىچە شېرىن ئۇيقۇغا كەتتى. ئاللىقانداق بىر ئىستەكنىڭ غايىۋى كۈچى ئەللەيلىتىپ كېلىۋاتقان ئوراكۆزمۇ كۆزىنى يۇمدى. شۇتاپ بىر جۈپ ئېشەك ئۇلارنى ھارۋا بىلەن قوشۇپ ئاسمانغا ئېلىپ چىقىپ كەتىسىمۇ سەزمەيتتى...

× ×

— ھوي دادىسى، پول يوق تۇرىدو.

— قايسى پول؟

— بوغداي ساتقان پولچو.

— سەندە بار ئىدىغۇ...

— ئاھ... — ئۇلار ئۆيگە يېتىپ كەلگەندە يېڭى بىر بەختسىزلىك يۈز بەردى، ئايالىنىڭ يانچوقىدا پول يوق ئىدى. ئۇ ھەممە يانچوقلىرىنى تەتۈر ئۆرۈۋەتكەن بولسىمۇ بايىلا ئېرى بەرگەن پولنىڭ سايىسىنىمۇ كۆرەلمىدى. ئوراكۆزنىڭ چاناقلىرى كېڭەيدى. غەزەپتىن چىرايى تۆمۈردەك كۆكىرىپ، ئېغىر-ئېغىر تىنىشقا باشلىدى.

— ھەي، ئادەمگە ياقمىدىغان بىر سۆز قىلساڭچو بەغەرەز، بايىلا ساڭا ساپ-ساق تاپشۇرغان پول ئەمدى نەگە كېتىدو-ھە؟

— خۇدا ھەققى دادىسى، ماڭا ئىشەنسىلە،

پۇل راستلا يوق تۇرـدۇ. يانچۇقۇمدىن
يېنىپ قالغانمىدۇ يا؟

ئۇ هارۋىنى هەيدەپ كەلگەن يولنى بويـ
لاپ چېپىپ كەتتى. ئۆيدە قالغان ئايال
قارا باسقان چۈشتەكلا بۇئىشتىن مەڭدەپ،
ئاچقان قورسىقىنىڭ غولدۇرلىشىنىمۇ تۇيـ
ماستىن لايدىن ياسالغان هەيكەلدەكلا هاڭـ
ۋېقىپ تۇرۇپ قالدى. شۇ تاپ ئۇنىڭ قۇـ
لىقىغا توخۇ چۆجىسىدەك ئەتراپنى ئورۇـ
ۋالغان باللىرىنىڭ كەمپىت جېدىلىمۇ كىرـ
مەيتتى، نېمە قىلارىنىمۇ بىلمەيتتى. پەـ
قەت قۇرۇق قول قايتىپ كەلگەن ئېرى بېـ
شىنى چايقىغىنىچە ئوچاق بېشىغا كېلىپ
ئولتۇرغاندىلا ئۇ سۇت خۇمارى تۇتقان بوـ
ۋاقتەك پاڭ قىلىپ يىغلىۋەتتى. ئۇئۆزكاـ
چىتىغا شاپىلاقلىغىنىچە شۇنچىلىك ئېزىـ
لىپ يىغلىدىكى، خۇدانىڭ رەهمى كەلسە
ئۇنىڭ كۆز ياشلىرىغا چىدىماستىن يوقالـ
غان پۇلنى تۆگلۈكتىن تاشلاپ بېرەرئىدى.
بىراق، هازىرنىڭ ئۆزىدە بۇ ئىلاهئۇخلاپ
قالدىمىكىن، ئۇنىڭ يىغىسىغا تەسەللىي
بېرىپ، دەردىگە دەرمان بولغۇدەك بىرەرـ
سى يوق ئىدى. ئايال كەچ كىرگىچە يىغـ
لاپ چىقتى. باللىرىنىڭ كوناكېيىملىرى
يېڭىلانمايدىغان، ئۆزىنىڭ كۆكسىنىمۇ
يۆگىيەلمەيدىغان، ئۆينىڭ كەم-كوسىلىـ
رىنىمۇ تولۇقلىيالمايدىغانلىقىنى ئويلىسا
ئۇ ئۆزىنى ئەپۇ قىلالمايتتى، ئۇيىغلايتتى.
ئالتە بالا ئۇنىڭغا تەڭكەش قىلاتتى. ئۇـ
نىڭغا ئۇمىدلىك تىكىلەتتى. ئورا كۆز
بولساگەپ قىلماستىن ئەلەم بىلەن ئېغىرـ
ئېغىر تىنىپ پۈشۈلداپ ئولتۇراتتى. بۇئاـ
ئىلە قىيامەت قايىم بولۇش هارپىسىدا
ئەزرائىلنى كۈتۈپ ئولتۇرغاندەك مۇسىـ
بەتكە چۆمگەنىدى. شۇ تاپ ئايالمۇئۆـ
زىدە ئېرى ۋە باللىرىغا بەرگۈدەك مېهرىـ

مۇهەببەتتىن باشقا هېچ نەرسە قالمىغانـ
لىقىنى هېس قىلاتتى.

ئۇ پۇلنىڭ يېنىپ قالغانلىقىنى ياكى
ئوغرى ئالغانلىقىنى بىلمەيتتى. نېمىلا
قىلغان بىلەن سانسىز ئۇمىدلەر كۆز تىكـ
كەن بۇغداي پۇلى قولدىن چىقىپ كەتتى.
ئۆگىتىلمىگەن قۇش قولدىن قېچىپلا بىر
پەرۋاز قىلىش بىلەن ئۇپۇققا سىڭىپ كەتـ
كەندەك غايىب بولدى. بۇ پۇلنىڭ قايتا
ئۇلارنىڭ قولىغا كېلىشىدە ئۇمىد يوق ئىـ
دى. شۇڭا ئايالمۇ، ئورا كۆزمۇ هەسرەتـ
لىك تىنىپ بۇ توغرىدا قايتا ئېغىز ئېـ
چىشمىدى.

× ×

كېچە، بۈگۈن هاۋا تازا ئىدى. چاۋا
باغدەك نېپىز ئاقۇش بۇلۇتلار قوينىدىن
تولۇنئاي كۈمۈشرەڭ نۇرلىرى بىلەن زېـ
مىننى يۇماقچى بولغاندەك پارلاپ تۇراتـ
تى. زېمىن سۈتكە غەرق بولغاندەك، توـ
لۇنئاينىڭ نۇر چەشمىلىرى ئاشىق-مەشۇقـ
لار ئۈچۈن يارىتىلغان تۈن كېچىسىنىڭ
خىلۋەت قۇچىقىنى تويۇندۇرغانىدى. ئارـ
قا هويلىدىكى باغدىن چېكەتكىلەرنىڭ چىـ
رىلدىشى ئاڭلىناتتى. كېچە جىمجىتلىقىنى
بۇزۇپ تۇرغان بۇ ئاۋاز بەزىدە چاراقلاپ
تۇرغان يۇلتۇزلار ئارىسىدىن كېلىۋاتقانـ
دەك تۇيغۇ بېرەتتى.

نېمىدۇر بىر نەرسىنىڭ شەپىسىدىن چۆـ
چۈپ ئويغىنىپ كەتكەن ئايال ئوچۇق تۇرـ
غان دېرىزىدىن كېچىنىڭ ئاشۇ سېهىرلىك
مەنزىرىسىگە تويماي قارايتتى. ئوسماقوـ
يۇپ قېشىنى بوياپ، سېغىز ئوچاق بىلەن
ئۆزى ياسىۋالغان ياغاچ قازاندا ئاش پىـ
شۇرۇپ يۈرگەن باللىق دەۋرىنى، ئېرى
سالىم بىلەن تۇنجى قېتىم ئۇچراشقاندىـ
كي تاتلىق سېزىم ئارىلىشىپ كەتكەن بەختـ

لىك مىنۇتلىرىنى، تۇنجى سۆيگۈ بىخسۇر-
گەن باش باھار پەسلىنى، كېچىنىڭ ساپ،
سالقىن ھاۋاسىغا تويۇنۇپ، سۈتتەك ئاي
نۇرىغا چۆمۈلگىنىچە تۈننى تاڭغا ئۇلىغان
ئاشۇ چاغلارنى بىرمۇ بىر كۆز ئالدىغا
كەلتۈرۈپ ئۇزاق خىيال سۈردى. تولىمۇ
شېرىن، يۈرەكتە ئورناپ كەتكەن، مەڭگۈ
ئەستىن چىقمايدىغان بۇ ئەسلىمىلەر ئۇ-
نىڭ بۇگۈنكى قايغۇسىنى بىر ئاز يېنىك-
لەتكەندەك، ھاردۇق يەتكەن جىسمى سەل-
پەل ئارام تاپقاندەك ئۆزىنى يەڭگىل ھېس
قىلدى.

شۇ ئەسنادا ئۇ باغدىن بىرسىنىڭ
بوش يۆتەلگەن ئاۋازىنى ئاڭلىدى، ئارقى-
دىنلا كىشىرلىغان يەنە بىر شەپمۇ كېلىش-
كە باشلىدى. ئۇنىڭ تېنىگە تىترەك ئو-
لىشىپ، تېنى ئۆيگەندەك بولدى - دە،
ئارقىسىغا ئۆرۈلۈپ سالىمنىڭ ئورنىغا قا-
رىدى. ئاخشام ئۇ بىر ئوبدانلا جايلاشتۇ-
رۇپ بەرگەن يوتقان تېپىۋېتىلگەن، سالىم
ياتقان ئورۇن بوش تۇراتتى. ئايالنىڭ يۈ-
رىكى «جىغ» قىلدى - دە، پۈتىنىڭ ئۇ-
چىدا دەسسەپ باغقا ئۆتتى.

كۈچلۈك بىر ۋەسۋەسە ئۇنى
پاراكەندە قىلىپ، قەلبىنى ئۆرتەشكە باش-
لىدى. ئۇ باغدىكى ئالمىنىڭ تۈۋىدە بىر-
سىنىڭ تىمىسقىلاپ يۈرگەنلىكىنى، بىرنەر-
سىنى كولاپ ئېلىپ يانچۇقىغا سالغانلىقى-
نى كۆردى. شۇ ئەسنادا ھېلىقى كىشى بوش-
قىنا يۆتەلدى. يۆتەل ئاۋازىدىن ئۇنىڭ
سالىم ئىكەنلىكىنى بىلگەن ئايال يوشۇ-
رۇنۇپ تۇرغان گۈللۈكتىن چىقاي دەپ تۇ-
رۇشىغا سالىم باغ شورىسىدىن بىر ئات-
لاپلا قوشنىسى ئەختەمنىڭكىگە ئۆتۈپ كەتتى.
بۇنى كۆرۈپ ئايال قوقاس ئۈستىدە يات-
قاندەك پۇچۇلىنىپ كەتتى. ئۇ سالىمنىڭ
بىر نەچچە قېتىم ئەختەمنىڭ ياش ئايالى
سەلىمە بىلەن پىنھانلاردا پاراڭلىشىپ
تۇرغانلىقىنى، بىر نەچچە قېتىم «ئامەت
دو تىكسپ» دېگەندەك سۆزلەرنى قىلىپ كۈ-
لۈشۈپ كەتكەنلىكىنى كۆرۈپ قالغانىدى.
ئۆز ۋاقتىدىغۇ ئۇ سالىمغا چەكسىز ئىشە-
نەتتى. ئەجەبا كېلىپ سالىم تۈن كېچە-
لەردە باغ شورىسىغا ئېسىلىپ يۈرسە-ھە؟...

ئايال نېمە قىلارىنى بىلمەي گۈللۈكتە بىر
پەس تۇرۇپ قالدى، ئەمما بىر چاغدا ئۆزى-
مۇ سەزمىگەن ھالدا باغ تېمىغا يامىشىپ
چىقتى - دە، ئەختەمنىڭكىگە بويۇنداپ قا-
رىدى. جىن چىراغنىڭ يورۇقىدا غۇۋايو-
رۇپ تۇرغان ئەختەمنىڭ ئۆيىدە بىر نەچ-
چە كىشى بىر نېمىلەرنى قىلىپ ئولتۇ-
رۇشاتتى. كىچىككىنە دېرىزە كۆزنىكىدىن
ھەممىسىنىڭ ئالدىدىكى بىرلا نۇقتىغا قاتتىق
تىكىلىپ ئولتۇرغانلىقى كۆرۈنۈپ تۇراتتى.

ئۇ سەل گۇمانسىراپ تامدىن ئەختەمنىڭ
ھويلىسىغا سىيرىلىپ چۈشتى-دە، شەپە چى-
قارماستىن دېرىزە ئالدىغا كېلىپ ئۆيگە ئې-
چىگە كۆز تاشلىدى. گۈرەن تومۇرلىرى
كۆپۈپ، چىرايى پوكاندەك قىزارغان ئۈچ
كىشى ئەختەم بىلەن سالىمنى ئارىغا ئېلى-
شىپ، بىر شىرەنى چۆرىدەشكىنىچە ھوشۇق
تاشلاپ قىمار ئويناۋاتاتتى. شۇ ئەسنادا
ئەختەم سالىمدىن سوراپ قالدى:

— خېلى بىر نېمە تىقىشتۇرۇپتىكەنسەن
ئاغىنە، قانداق جايلىدىڭ؟

— خوتۇن كىشىنىڭ بۇرنىنى پوردا تەش-
مىگەن ئەر - ئەرمەس ئاغىنە، ئۇ گۇمان-
لىنىپ قالمىسۇن دەپ پۇلنى ئەتەي ئۇنىڭغا
تۇتقۇزدۇم، ئەمما يولدا ئويقۇغا زورلاپ، چا-
دۇرماستىن سوقۇۋالدىم - قانداق؟ ئىش
جايىدا بوپتىمۇ؟

— ۋاھ كاساپەت، بۇنداق ئىشلاردا

خېلى ئېپىك بار جۇمۇ سېنىڭ.
— تىنچ، تىنچ، ئەمسە ئاخىرقى قېتىمـ
قىسى، تىكىدىغانلار بارمۇ؟
— قولۇمدا قالغىنى مۇشۇ، ـ دېدى سالىم
تۆش يانچۇقىدىن ھېلىقى پۇلنى چىقىرىپ، ـ
ھەممىنى تىكتىم.
— بوپتۇ، ـ دېدى ئەختەممۇ گېلىنى
قىرىپ، ـ ئائىلەمدە قالغان ئاخىرقى بېـ
ساتىم — بوز ھاڭگىنى ئىككى نۆۋەتكە
تىكتىم.
— ھوشۇق تاشلاندى — دەتتىكام!
— يا خىزىر...
— ...

بۇ چاغدا ھەممەيلەننىڭ دېمى ئىچىگە
چۈشۈپ كەتتى. پەقەت چىرايىدىن قوپال،
چېكىسىدىكە ھېرىسمەنلىكى چىقىپ تۇرـ
دىغان ياپما قاپاق بىرى شىرەئۈستىدىكى
پۇللارنى سۈپۈرۈپ قوينىغا تىقتى.

ئۆي ئىچىنى جىمجىتلىق باستى. ھېلىـ
قى بىرلا كىشىدىن باشقىلارنى قارا باسقانـ
دەك ھاڭۋاقىنىچە قېتىپ ئولتۇرۇپ كېـ
تىشتى. بىر چاغدا سالىم خىرقىراق ئاۋازدا
ھېلىقى كىشىگە يېلىندى:
— ھەسەن ئاكا، بۈگۈن پىرىم ساڭا ئوڭ
كۆزىدە باققان چېغى، ئامىتىڭ راسا كېـ
لىپ، بىزنى سويغان پىيازدەكلا قىلىۋەتـ
تىڭ. رەھمى قىلىپ مەندىن ئۇتقان بەشـ
يۈز قىرىق سومدىن يىگىرمە سوم قايتۇـ
رۇپ بەرگىن، بىر ھاجىتىم بار ئىدى، مېـ
نى تەڭلىكتە قويما جېنىم ئاكا.
— نېمە قىلىسەن؟ ـ ھېلىقى كىشى
ھەيران بولغاندەك قاشلىرىنى ئۈچۈرغىـ
نىچە ياندۇرۇپ سورىدى.
— ئىش قىلىپ بىر ھاجىتىم بار ئىدى ئاكا.
— ھە، خوتۇنۇڭغا ئىشتان ئېلىپ بېـ
رەي دەپسەندە. مەن ئېلىپ بېرەيمۇ يا ئۇ
سەتەڭگە. راست دەيمەن، خېلى قاملاشقان
خوتۇنۇڭ باردە سەن ئورا كۆزنىڭ.
— ئۇنداق دېمە ھەسەن ئاكا، ئاغىنە
دېگەن بىر-بىرىنىڭ خوتۇنىغا كۆز قىزارتـ
مايدىغان.

— ماڭا قارا سالىم، ـ دېدى
ھېلىقى ياپما قاپاق كۈلكىسىنى يىغىشتۇـ
رۇپ قوپاللىق بىلەن، ـ سەن تاۋۇكا بىلەن
ئۈلپەتلەشكىلى ئۇزۇن بولدى. قائىدىنى
ئوبدان بىلىسەن، شىرە ئۈستىدىكىسى ھوـ
شۇققا قارايدۇ، ھوشۇق كىمگە چۈشسە ئاـ
مەت شۇنىڭ. چىدىغانغا چىقارغان ئويۇنـ
غۇ بۇ. تىكىدىغان چاغدا سەكرەيسەن، ئۇتـ
تۇرۇۋېتىپ ئەمدى پۇل سورامسەن؟ چۈچۈـ
رىنى خام سانىما ئاداش.
— رەھمى قىل ئاداش، مېنىڭ راستـ
لا...

— تولا ئېغىزىڭنى ئۇششۇتمە ئاداش،
رەھىمـشەپقەت دېگەن تاۋۇكانىڭ كوشەندىـ
سى، ـ ئۇ ئەمدى سالىمغا كۆلەڭگىنىچە ھەيـ
ۋە قىلىشقا باشلىدى، ـ تىكىدىغىنىڭ بولـ
سا تىكىپ ئۇتۇۋالساڭ يىگىرمە سوم ئەـ
مەس، قولۇمدىكى ھەممە پۇلنى بېرىمەن،
تىكىدىغىنىڭ بولمىسا تولا غىڭشىپ سەپـ
رايىمنى ئۆرلەتمە، ئاچچىقىمنى بىلىسەنـ
غۇ، بولمىسا ھەممىمىزنىڭ قولىقان بولىدۇ
بىكار.

سالىم بىر پەس ئىچىگە تىنىپ ئولتۇرـ
غاندىن كېيىن، ئەختەمگە قارىدى. ئەخـ
تەممۇ ھېچ نەرسىسى قالمىغانلىقىنى بىلدـ
ۈرۈپ باش چايقىدى.
— بولدى، ئۆيۈمنى تىكتىم، ـ دېدى
سالىم شىرەگە سۈرۈلۈپ.
— ياق، سەن ئۆيۈڭنى ئالىقاچان توخـ
تى قوتازغا تىكىپ ئۇتتۇرۇۋەتكەن تۇرـ
ساڭ، ئىككىمىزنى باغلىماي تالاشتۇراي

دەپسەندە خۇمسى...

بۇ سۆزنى ئاڭلاپ ئايالنىڭ تېنى جۇغۇلداپ، كۆز ئالدى قاراڭغۇلاشتى - دە، دېرىزە تۈۋىدىلا ئولتۇرۇپ قالدى. شۇئەسنادا سالىمنىڭ بوغۇق ئاۋازى ئاڭلاندى.

— بوپتۇ، خوتۇنۇمنى ئىككىتىم...

— سالىم، - ئايال ئېرىنىڭ بۇ سۆزىنى ئاڭلاپ بەدىنىنى چايان چاققاندەك ئەنىدىكىپ كەتتى. ئۇ ئۆزىنى تۇتۇپ ئالالمىغان هالدا ئۆي ئىچىگە تاشلاندى.

ئىشىكنىڭ زەرپ بىلەن قاتتىق ئېچىلىشىدىن چۆچۈپ كەتكەن قىمارۋازلار داڭقېتىپ تۇرۇپ قېلىشتى. ئايال گويا ئوۋغا تاشلانغان چىشى يولۋاستەك قەهرى بىلەن سالىمنىڭ ئالدىغا كەلدى. ئۇ ئايالنىڭ كۆزىدىن چىقىۋاتقان غەزەپلىك يېشىل نۇرنى كۆرۈپ ساراسىمىگە چۈشتى. ئۇ كاللىسى قىزىپ كېتىپ ئويلىمايلا قىلىپ سالغان ئىشىنى ئەسكە ئالغاندا تېنى جۇغۇلداپ، نومۇستىن بوغۇلۇپ كەتتى.

— سالىم، - دېدى ئايال سەل-پەل ئۆزىنى تۇتۇۋالغاندىن كېيىن، - ئۆيىنىڭ ئۇتتۇرۇپ بولۇپلا، ئەمدى هالال ئايالىڭنى ھېچ ئىككىلەنمەي دوغا تىكىشكە قانداق چىدىدىڭلا؟ سىلىگە رەهمەت ئېيتايمۇ ياكى ئالته بالىنى سىلىگە قويۇپ، بىراۋنىڭكىگە يول ئالايمۇ؟ بىر ئائىلىلەرنى، خوتۇنلىرىنى، ئالته بالىنىڭ مېهرىنى دوغا تىكىشكە راستىلا جۈرئەت قىلدىلىمۇ؟

سالىم قاپىقىنى سالغىنىچە شىرە ئالدىدىن تۇردى. شۇ تاپتا ئۇنىڭ ئايالى ئالدىدا يوشۇرۇپ قالغۇدەك ھېچ يېرىنىڭ قالمىغانلىقىنى، قايسى يەلى يۇتكەن كالا، قايسى كۈنى ئارغامچىنى ئۈزۈپ غايىب بولغان ئېشەك، بۇگۈن يۇتكەن پۇل... قاتارلىقلارنىڭ سىرىنى ئايالىنىڭ بىلىپ بولغانلىقىنى هېس قىلاتتى. ئامبار سېزىپ كەتسە سۈيى تارتىلىدۇ. ئۆي دېگەنمۇ ساداقەت بولمىسا ئۇ سېزىغان ئامباردەك قۇرۇپ چۆلدەرەيدۇ. بۇنى ئەمدىگىنە هېس قىلدىمەكىن. تاۋۇكا ئالدىدا تۇرغان ئاشۇ

دەققىلەردە ئۆيىنىڭ قۇرۇقدالغان تاملىرى، كىگىز - كېچەكسىز يالىڭاچ سۇپىلىرى سالىمنىڭ كۆز ئالدىغا كەلدى.

— ئاه...— ئۇ شۇنداق بىر ناله قىلدىكى ئۆي ئىچىنى سۈر باسقاندەك ھەممەيلەن تىن چىقارماي تۇرۇپ قالدى. سالىم ئۆزىنى ئوراپ تۇرغان ھەمسۆهبەتلىرىگە كۆزىنى چەكچەيتكىنىچە بىر قۇر قاراپ چىقتى - دە، بېشىنى چايقىغىنىچە ئۆيدىن چىقىپ كەتتى. تاۋۇكادا ئولتۇرغان قىمارۋازلار چاچلىرى چۇۋۇلغان، جۇل-جۇل كىيىملىك بۇ ئايالنىڭ چىرايىدىكى غەزەپ ئۇچقۇنىنى كۆرۈپ كۆزلىرىنى چىڭ يۇمۇۋېلىشتى.

ئايال ئەختەمنىڭكىدىن چىقىۋېتىپ سالىمنىڭ ئۆز ئۆيىگە كىرىپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆردى. ئۇ ئەلەم بىلەن كۆككە باقتى. پۈتۈن ئېتىقادىنى، بەختىنى تاپشۇرغان يۈكسەك ئىشەنچ ئۇنى ئالدىدى. ئۇ بۇنداق قورقۇنچلۇق چۈش كۆرۈدىغانلىقىنى خىيالىغا كەلتۈرۈپمۇ باقمىغانىدى. ئۇنىڭ قەلبىدىن تۈيدۇرمايلا بالقىپ چىققان بىر ئاچچىق ئېقىم پۈتۈن بەدىنىنى جۇغۇلدىتىۋەتتى. ئۇ بەزگەكتەك تىترىگىنىچە قوللىرىنى چىشلەپ باغ شورىسى تۈۋىدە ئولتۇرۇپ قالدى. ئۇ ئۈنسىز يىغلىماقتا ئىدى. بەختسىزلىكىدىن، بىتەلەيلىكىدىن، خۇداغا قەلبىدە ناله قىلىپ، بۇنىڭدىن كېيىنكى تۇرمۇشىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرەلمىگەن هالدا، تۈن كېچىدە يولنى پەرق ئېتەلمىگەن كېچىك بالىدەك نىشانسىزلىقىغا يىغلىماقتا ئىدى.

شۇ ئەسنادا ئۆي ئىچىدىنمۇ ھەسرەتلىك بىر يىغا ئاۋازى ئاڭلاندى. ئۇ بىر چۆچۈپ ئورنىدىن تۇردى - دە، ئۆيگە قاراپ يۈگۈردى. سالىم كېچىك قىزى گۈلئەنبەرنى قۇچىقىغا ئېلىۋېلىپ، ئۇنىڭ باش - كۆزىنى سىيپىغىنىچە ئىزىلىپ يىغلاۋاتاتتى. بۇ ئۇنىڭ ئۆز قىلمىشىغا ئېچىنىپ يىغلىشىمۇ ياكى ۋەيران بولغان ئائىلىسىنىڭ ئېچىنىشلىق تەقدىرى ئۈچۈن قىلغان نىداسىمۇ بىلىپ بولمايتتى.

ئىشەنچ ۋە پۇل

(ھېكايە)

مېھرىگۈل ئابلىز

ئىشخانىمىزدىكى ئۈچ ئايال بىكار قالساقلا تاغدىن - باغدىن پاراڭلىشىپ ئولتۇراتتۇق. بۈگۈنكى پاراڭ ھەممە ئاياللار ئۈچۈن ئورتاق تېما بولغان ئەرلەرنىڭ «ساداقىتى» توغرىسىدا كېتىپ باراتتى. راھىلە بىلەن خەلچەم ئۈنى - بۈنى دېيىشىپ ئاخىرى:

— ئەرلەرگە ئىشىنىشكە بولمايدۇ، — دېگەن خۇلاسىگە كېلىشتى. ئەمما، مېنىڭ يولدىشىمغا بولغان قارىشىم ئۇلارنىڭكىگە ئوخشىمايتتى. چۈنكى، بىزنىڭ ئائىلىمىز ئىشەنچ ۋە مۇھەببەت بەھرىدە ياشناۋاتاتتى. شۇڭا مەنمۇ ئۆز كۆز قارىشىمنى ئوتتۇرىغا قويدۇم:

— كىشىلەرنىڭ ئەكسىچە مەن شەمسىگە بەكمۇ ئىشىنىمەن، ئۇمۇ ماڭا ئىشىنىدۇ، بىز كىچىككىنە ئىشلاردىمۇ بىر - بىرىمىزدىن سىر يوشۇرمايمىز.

— سىز تېخى نادان، كۆپ ئىشلارنى چۈشەنمەيسىز، ناۋادا مېنىڭ بېشىمغا كەلگەن كۈلپەتلەر سىزنىڭ بېشىڭىزغىمۇ كەلگەن بولسا ھەرگىز ئۇنداق دېمىگەن بولاتتىڭىز، — دېدى راھىلە. ئۇ بىزگە ئائىلىسىدە يۈز بەرگەن كۆڭۈلسىزلىكلەر توغرىسىدا سۆزلەپ بەردى. ئەسلىدە ئۇلارمۇ مۇھەببەتلىشىپ توي قىلغانىكەن. لېكىن راھىلە يەڭگىكەن چاغلاردا يولدىشى ئۇنىڭغا ۋاپاسىزلىق قىلغانىكەن. راھىلە بۇ خورلۇققا چىدىماي ئاجرىشىپ كېتىشنى ئويلىغان بولسىمۇ، لېكىن يەنىلا بالىسىنى ئويلاپ لېۋىنى چىشلەپ بولسىمۇ چىداپتۇ. يولدىشى قىلمىشىغا بىرنەچچە قېتىم توۋا قىپتۇ، ئەمما ۋەدىسىدە تۇرماپتۇ. شۇڭا راھىلە يولدىشىغا ئىشەنمەيدىكەن.

— يۈسۈپجانغۇ ئۇنچىۋالا ئالا كۆڭۈل ئەمەس، لېكىن ئۇ بەك پىخسىق. ھەر ئايدا ئالغان ئىش ھەققىمنى ئۇجۇر - بۇجۇرىغىچە ھېسابلاپ كېتىدۇ. كۈندىلىك خەجلىگەن پۇللىرىمنىڭمۇ ھېسابىنى ئالىدۇ. ئەگەر ماڭا كىيىم - كېچەك ئېلىشقا توغرا كەلسە «ئەرزانراقىنى ئالايلى» دەپلا تۇرىدۇ. ئاتا - ئانامغىمۇ پۇل تەگلىيەلمەيمەن. ئەمما ئۆيگە دوستلىرى كەلسە شۇنداق سېخىكى، ھاراقنىڭ قىممەتلىرىنى، تاماكىنىڭ ئېسىللىرىنى ئالىدۇ. ئاخىرى ئويلا - ئويلا بىر ئەقىل تاپتىم. ئىش ھەققى دېگەن ئۆسۈپ تۇرىدىغان نەرسە بولغانىدىكىن ھەر ئايدا ئون - ئونبەش يۈەننى ئۇنىڭدىن يوشۇرۇپ قالىمەن. بۇ پۇل كۆپەيگەندە ئەرزان ئالدىم دەپ قويۇپ قىممەت باھالىق بىر قۇر كىيىم كىيىۋالىمەن ياكى ئاتا - ئانامغا بېرىمەن...

خەلچەمنىڭ بۇ گەپلىرى ماڭا ئەقىل بەرگەندەك قىلدى. قايسى كۈنى ماڭا قىشلىق كىيىم سېتىۋېلىش ئۈچۈن بازارغا چىققاندا بىر قۇر يۇڭ كىيىمنىڭ پوسۇنى ماڭا بەك ياقتى. شەمسى بۇ كىيىملەرنىڭ باھاسىنىڭ يۇقىرى ئىكەنلىكىنى ئاڭلاپلا «ئەرزانراقىنى ئالايلى» دەپ

تۇرۇۋالغاچقا ئۇنىڭ رايىغا بېقىپ ئال ـ
مىغا نىدىم. شۇئىشلارنى ئويلاپ خەلچەمنىڭ
تۇتقان يولى بويىچە ئاخىرى مەنمۇ ئۇنىڭ هۆ-
نىرىنى ئۆگىنىپ ئانچە ـ مۇنچە نەپ ئالدىم.

ئەمما، بىر كۈنى ئىشتىن چۈشۈپ ئۆيـ
گە كىرسەم شەمسى مېنى بۇرۇنقىغا ئوخـ
شىمايدىغان بىر خىل سۈس نەزەر بىلەن
قارشى ئالدى، بىز ئۈن ـ تىنسىز چاي ئىـ
چىشتۇق ، يۈرىكىم بىر كۆڭۈلسىزلىكنى
سەزگەندەك ئەنسىز دۈپۈلدەشكە باشلىدى.
خېلى ئۇزۇن داۋاملاشقان سۈكۈتنى ئاخىـ
رى شەمسى بۇزدى:

ــ چامىداندا يەتمىش يۈەن پۇل تۇ-
رىدۇ، ئۇ پۇل نەدىن كەلدى؟

مەن بۇ پۇلنى سېزىلىپ قالار دەپ خىـ
يالمىغىمۇ كەلتۈرمىگەنىكەنمەن . چۈنـ
كى بىز يازلىق كىيىملەرنى ئۈستۈنكى
چامىدانغا، قىشلىق كىيىملەرنى ئاستىنـ
قى چامىدانغا سالاتتۇق . هازىر قىشلىق
كىيىملەرنى كىيىدىغان مەزگىل بولمىغاچـ
قا خاتىرجەم هالدا، پۇلنى قىشلىق چاپىـ
نىمنىڭ يانچۇقىغا سېلىپ، ئاستىنقى چاـ
مىداننىڭ ئەڭ تېگىگە سېلىۋەتكەنىدىم .
بۇ پۇل قانداقلارچە ئۇنىڭ قولىغا چۈشۈپ
قالغاندۇ؟ ماڭا ئىشەنمەي يانچۇقلىرىمنى
ئاقتۇرغانمىكىن دەي دېسەم، ئۇ ئەزەلدىن
ماڭا گۇمانىي كۆز بىلەن قارىمايتتى. ئېهـ
تىمال بىر نەرسە ئىزدىگەن بولسا قولىغا
چىقىپ قالدىمىكىن، ئەمدى نېمە دېسەم
بولار؟ ئۇ مېنىڭدىن جاۋاب كۈتۈپ كۆزلىـ
رىمگە قاراپ ئولتۇرىدۇ.

ــ ئالمىرە ساقلاپ بېرىڭ دەپ بەرگەنـ
تى،ـ دېدىم ئارانلا،ـ مۇشۇگە پىنگىمۇ تىلىمـ
غا قانداق كەلگەنلىكىنى بىلمەيمەن. ياـ
رەببىم ، يالغان ئېيتىپ ئادەتلەنمىگەن
كىشىگە تۇنجى قېتىم يالغان ئېيتىش نەـ
قەدەر قىيىن ئىش ـ هە؟! ئۇ باشقا بىر
نەرسە دېمىدى، يېرىم سائەت چامىسىدا
ژۇرنال كۆردى، ئاندىن:

ــ ماگىزىنغا چىقىپ تاماكا ئەكىرەي، ـ
دەپ چىقىپ كەتتى. چىگىش خىياللارغا ئەـ
سىر بولۇپ بىر هازا ئولتۇرۇپ قالدىم.

ئالمىرە بىزگە قوشنا ئولتۇرىدىغان قىز
ئىدى. بايامقى دۇدۇقلاشلىرىم شەمسنى
گۇمانلاندۇرۇپ قويغان بولسا، ئۇ ئالمىـ
رەدىن سوراپ يۈرمىسۇن يەنە، چىقىپ
ئۇنىڭغا دەپ قوياي دېگەن خىيالدا ئۆيـ
دىن چىقىشىمغا، شەمسى هويلىغا كىرىپ
كەلدى. مەن ئۇنىڭ چىرايىغا قاراپ هاڭـ
تاڭ قالدىم. ئۇ قوشۇمىلىرىنى تۈرۈپ،
كۆزلىرىدىن سوغۇق ئۇچقۇنلارنى چاقنىـ
تىپ ماڭا نەشتەردەك تىكىلدى. ئۇ بىر
هازا لام ـ جىم دېمەي قاراپ تۇرغاندىن
كېيىن ئېغىر هاسىرىغان پېتى ئۆيگە كىـ
رىپ كەتتى، مەنمۇ قورقۇمسىراپ ئارقىـ
سىدىن كىردىم. ئۇ بېرىدىلا چاپىنىمنىڭ
يانچۇقىدىن پۇلنى ئالدى ـ دە، بىر ـ بىرـ
لەپ يىرتىپ ئالدىمغا تاشلىدى:

ــ مانا، ئالمىرەنىڭ پۇللىرى، ئېسىت!
ئاياللارغىمۇ ئىشىنەرمۇ كىشى.

شۇنىڭدىن كېيىن ئۇنىڭ نەزىرىدە مەن
ئىشەنچىسىز ئادەمگە ئايلىنىپ قالدىم.
نەچچە قېتىم هەقىقىي ئەهۋالنى ئۇنىڭغا
ئېيتاي دەپمۇ ئويلىدىم، ئەمما
مەن ئۇنىڭ مىجەزىنى ئوبدان چۈشىنىـ
مەن، ناۋادا بىرىنچى قېتىمدىلا راست
گەپ قىلغان بولسام ئۇ مېنى چوقۇم كەـ
چۈرەتتى، بىراق مەن يالغان ئېيتىپ قوـ
تۇلالمىغاندا ئاندىن راست گەپ قىلسام
ئۇ بۇلارنى ئۆزىنى ئاقلاش ئۈچۈن توقۇپ
چىققان گەپلىرى دەپ ئويلىشى مۇمكىن.
مانا ئەمدى هېلىقى خىزمەتداشلىرىم ماـ
ڭا دېگەندەك شەمسىمۇ باشقىلارغا:

ــ ئاياللارغا بەك ئىشىنىپ كەتسە هەرـ
گىز بولمايدىكەن، ـ دېيىشى مۇمكىن. هاـ
زىر هەر قانچە پايىپېتەك بولۇپ كەتـ
سەممۇ ئۇنىڭ كۆزلىرىدىكى گۇمان بۇلۇتـ
لىرى تاشلاپ تۇرغان سايىنى ئۆچۈرۈۋېـ
تەلمىدىم. ئاه خۇدا! مەن زادى قانداق
قىلسام شەمسىنىڭ قەلبىدىكى «ئىشەنگىـ
لى بولمايدىغان ساداقەتسىز خوتۇن» دېـ
گەن ئوبرازىمنى ئۆزگەرتىپ، ئۇنىڭ بۇـ
رۇنقىدەك ئىشەنچ ۋە مۇهەببىتىگە ئېرىـ
شەلەيمەن ـ هە؟...

ھايات، سۆيگۈ، باھار ئاققان بۇلاق نورۇز

ئابدۇللا سۇلايمان

قايتتى قۇشلار يۇرتقا، كۆكتە قىلىپ پەرۋاز،
ئانا تۇپراق يېشىل رەڭدە قىلدى پەرداز.
ئېرىق-ئۆستەڭ ئاراسۇلار چالدى شوخ ساز،
زېمىن تەۋرەپ لەرزانىسا چىقتى ئاۋاز.
بۇ نەۋ يىل بېشى باھار، بۇ خىسلەتلىك
بايرام-نورۇز،
ھايات گۈزەل، زېمىن گۈزەل، ئادەملەر ئۇز.

شوخ شاماللار پېشانىنى سۆيۈپ ئۆتتى،
ئىسسىق، ئەگىز-شورمەللەرنى سۈرۈپ
ئۆتتى.
دېھقان ئېتىز، قىر-توسىمنى كۆرۈپ ئۆتتى،
ھەركىم ھايات باھارىغا كۆيۈپ ئۆتتى.
بۇ-ئۈمىدنى بىخلاندۇرغان كۆكلەم-نورۇز،
بىخ چىقارغان نازۇك مايسا شۇقەدەر ئۇز.

ئۇزاتقاندا ئىنسان ھەر بىر باھارىنى،
چالار يازنىڭ كۈيى، قىشنىڭ ساتارىنى.
ساناپ يېشى-ئۆمرى، ئۆلۈم قاتارىنى،
كۆرۈپ يېڭى باھار، قۇتلار ھەر بارىنى.
بۇ-ھەر بىرى بىرھالقىلىق زەنجىر-نورۇز،
تاتلىق ئۆمۈر، كەڭرى ئالەم ھەممىدىن ئۇز.

ياز، كۈزلەردە پىشار مېۋە، زىرائەتلەر،
ئۇنىڭ ئۈچۈن ئىنسان چېكەر رىيازەتلەر.
قىش-ئىنساننىڭ پىشقان ۋاقتى، شۇ پۇر-
سەتلەر-
ئاجرار ھايات بەرگىدىن كۈپ گۈل قامەتلەر.
ھايات-ئۆلۈم ئارىلىقىدا ئۆتەڭ نورۇز،
بۇ ئۆتەڭگە يەتكەن كىشى كۈلەر بىر ئۇز.

يىغىلغاندا تەۋەش ۋەجى توسالغۇ تام،
ئېچىلىدۇ دەرۋازىلار كەڭرى-داغدام.
قۇت-ئامەتلەر تىلەپ، تولارمەي بىرلە جام،
ئۆز-ئۆزىگە شاھىت ئوتلۇق ھېستا ئاۋام.
يولدىن يوللار باشلىغان زور كارۋان نورۇز،
سۆيگۈ توشۇپ سۆيگۈ ئالغان بۇسەپ بەك ئۇز.

ئۇ-مۇساپە مىرزىسىدۇر ھارمايدىغان،
قايغۇ، شادلىق يېزىپ قولى تالمايدىغان.
نۇر بېرىپ، نۇر ئەمدۇرۇپ ھېچ قانمايدىغان،
ھۆسنى جەننەت ھۆسنىگە تەڭ، چانمايدىغان.
بەك قەدىمكى بەكمۇ ياش بىرجەريان نورۇز،
قەدىملىككە ئوخشاش بۈگۈنيەنىلا ئۇز.

يوقىتىپ بەك ئۇزۇن ئۇنى ئاران تاپتۇق،
ئۆتمۈشنى ھازىرغا مەھكەم چاتتۇق.
مەرھابا دەپ ئۇنى ناخشا-كۈيگە قاتتۇق،
نورۇز ئۈچۈن جان تەسەددۇق، مىڭ تەسەددۇق.
ھايات، سۆيگۈ، باھار ئاققان بۇلاق نورۇز،
نورۇزدىكى يېشىل ئالەم، گۈل ئۆمۈر ئۇز.

غەزەللەر

ئوبۇلخەيرى ئىبراھىم

1

ئايا جانان مېنى ۋەسلىڭگە يەتكۈز، ئىنتىزار قىلما،
ئۈمىد كەئبەمگە ياق شەمئى چىراغىڭ، مۇنچە زار قىلما.

چۈشۈپتۇر دەردى باشىمغا بۇ ئىشقى ھىجرىدىن سەۋدا،
ئىكەنمەن مەجنۇنى شەيدا، بازار يولۇڭنى تار قىلما.

دېگىن شەرتىڭنى، بەرمەيمەن نېچۈن ۋەسلىڭگە ئىمكانلىق!
ماڭا بۇ بى ۋاپالىقنى ئۆزۈڭگە ئىپتىخار قىلما.

مېنى قان يىغلىتىپ نامەرد بىلەن شوخ بەزمىلەر تۈزدۈڭ،
رىزامەن بى مۇرات، كۈل - يۈر خىرامان ئاشكار قىلما.

سېنىڭ بۇ بى نەزەر سەركەشلىكىڭنى سىرى پىنھان تۇت،
خالايىق كۈلمىسۇن ھەرگىز، مېنى ھەم شەرمسار قىلما.

بۇ سۆيگۈ رەنجىدىن كەلدى بېشىمغا كۆپ مالامەتلەر،
يېتەر بەس! بۇ سارغايغان يۈزلىرىمنى خاكسار قىلما.

شاراب كەلتۈر ۋە ئوغا، ئىچەي بىر قەترە مەي كەلتۈر،
تىرىلدۈرمەيلى يا ئۆلتۈر، مېنى نامەردكە خار قىلما!

2

پىراقتىن ئۆرتىنىپ جىسمىم كۆرەلمەي ئول نىگارىمنى،
ئازابى ھىجرىدىن ۋاي داد! يوقاتتىم ھوش - قارارىمنى.

نېچۈكتۇر ئەقلى - ھوشۇم، بىخەۋەرمەن ئۇشبۇ ھالىمدىن،
يېدى غەم قۇشلىرى ئوۋلاپ، شىلىپ تەن - ئۇستىخانىمنى.

كى قىلدىم ئىپتىخار ھەر دەم قازانىڭ پالىنى ئاچتى،
بولۇپ ئۇ كەر بالا دەشتى شىبھەت قىلماققا قانىمنى.

كۆزۈمنىڭ گۆھىرى ئۆچتى، ئېگىلدى يا كەبى قەددىم،
يېرىلدى چاكى - چاك باغرىم كۆتۈپ ئول ئىنتىزارىمنى.

ئىمانىمىز مەيلى دەپ ئۆلسەم، ئىزىغا سەجدىلەر قىلدىم،
بولۇپ بىر بۇتپەرەس، بولسا كەچۈرگەي دەپ گۇناھىمنى.

چۈشۈمدە بىر نامايان بولدى ئەرزىم ئەيلىدىم ئىزھار،
بۇ دەردىڭ ئاز دېدى كەتتى ئىلىكسىز ئىھتىرامىمنى.

قىلار دەپ ئويلىسام ئول كۈن مېنى غەم ئىلكىدىن ئازاد،
يېرىپ غەم كۆكسىن كۆر دەپ ئالغىلى تاس قالدى جانىمنى !...

دېگەيلەر خەير ئى دىلدارىدىن① نا ئۇمىد كەتتى،
كۆرۈك قان بەرگى شەبنەم قەبرە ئۆزرە رەيھانىمنى.

① تانا — ئەينا.

3

باقتىم يولىغا تەلمۈرۈپ، سۆيگەن نىگارىم كەلمىدى،
ئويناپ كىيىكتەك، قاش ئېتىپ كۆزى خۇمارىم كەلمىدى.

قىلماققا داخىل ئەمرىنى قەددىمنى پۈكسەم قۇل بولۇپ،
ئەيلەپ تەبەسسۇم غۇنچىدەك، مەگزى ئانارىم كەلمىدى.

قىلدى ۋۇجۇدۇمنى قامال غەم بىرلە ھىجران ۋەسۋەسى،
قىلماققا كۆڭلۈمنى شىكار ئول غەمگۇزارىم كەلمىدى.

قاشى سىياھدان، يۈزى گۈل، خۇرشىدى ئەنۋەر كۆزلىرى،
لەئلى بەدەخشان لەۋلىرى، بۇيى ئىپارىم كەلمىدى.

تارتماق مۇشەققەت ھۆكمىدىن، ھەسرەتكە تاقەت قىستىدى،
باستىم قەدەملەر سەۋرىدىن، مەنزىل قارارىم كەلمىدى.

بولماق گىرىپتار بائىسى باشىم كېتىپتۇر ئاقىۋەت،
ھۆكمى قازاغا نەقىلاي، غەيرەت مادارىم كەلمىدى.

4

ماڭا يار رەھمە قىل ئەمدى پەلەكتىن ئاشتى ھىجرانىم،
خالاس قىل! قىلمىساڭ غەمدىن ۋە يا قىل قەتلىڭى جانىم.

ساراڭدەك چۆگىلەپ بىخۇت جۇنۇنلۇق دەشتىنى كەزدىم،
پەلەك يار بەرسە قالغايمۇ سىنى كۆرمەككە دەرمانىم.

خىجىلدۇر گۈل جامالىڭدىن، بويۇڭدىن مۇشكىڭى ئەنبەر،
كى يۇتسام ئوغا قەھرىڭدىن دىگەيمەن قەلبى قەندانىم.

دىلىم ئۆرتەپ تامامى دەرد - پىراقنى بىر ماڭا سالدىڭ،
ئەگەر ئۆلسەم ئۇ ئالەمدە بولۇر دوزاخ ئارامگاھىم.

كېلىپتۇر كۆرگۈلۈك باشقا ئۇنى كۆرمەسكە چارەم يوق،
قەسەميات قىلدى ئۆڭمەسكە ئازابلار ئىچرە ۋىجدانىم.

شەرىئەت ھۆكمىدىن خارىج، خالايىق ئالدىدا مۇرتەت،
ئىمىشمەن يار ئۈچۈن مەردۇت بېرىپ شەيتانىغا ئىمانىم

يېزىپتۇر تائەزەل لەۋھى تۆرەلمىش سۆيگۈدىن روھىم،
بۇ باش سەن ئۈچۈن چەكمەكلىكىم پەرياد قەددىردانىم.

ھەمىشە ئايلىنىپ تەتۈر باھارسىز بۇ پەلەك چەرخى،
سۇلۇپ چاپقۇنىدا كۈلمەسمۇ مۇراد باغىدا رەيھانىم!!

5

نېسىپ ئەت سەرۋە بوي، گۈلدەك يۈزۈڭنى بىر كۆرەي دىلبەر،
ئۆرۈپ باش، خاكى پايىڭ كۆزلىرىمگە مىڭ سۈرەي دىلبەر.

تېۋىپ كارسىز، بىمارلىق رەنجىدىن ھالىم پەرىشاندۇر،
تەرەھھۇم قىل ۋىسالىڭ جامىدا شەربەت ئىچەي دىلبەر.

نە كۈنلەر باشقا كەلمىشتۇركى ئەرزىم قىلمىساڭ مەقبۇل،
سازايى شۇ، ۋاپاسىز يار جاپاسى دەپ يۈرەي دىلبەر.

مېنى سەن مۇنچە مۇھتاج ئەيلىمەكتىن مۇددىئايىڭ بار،
سابادىن يوللا بىر نامە، نېمە سىر بۇ؟ بىلەي دىلبەر.

يېتىپتۇر كىم قاچان جانانىغا كەچمەي تۇرۇپ جاندىن؟
سېنى دەپ بىر ئەمەس، يۈز مىڭ شېرىن جاندىن كېچەي دىلبەر.

ۋە يا بىر رەھمە قىل، كۆرسەت ۋىسالىڭ ئاپتاپىدىن،
ۋە يا كۆكسۈمگە ئۇر خەنجەر بىراقلا جان ئۈزەي دىلبەر.

كى قىلدى خەيرئى لەۋزە، يانالماس لەۋزىدىن تەھقىق،
سېنى دەپ ئىككى ئالەم توختىماي پەرياد چېكەي دىلبەر.

~~~~~ ◁ × ▷ ~~~~~

شېئىرلار

ئابدۇلھېكىم مەخسۇم

گۈزەلىك ئالىمى مېنىڭ سەھرايىم

دۇنياغا كۆز ئېچىپ كەلگەن چېغىمدا ،
بۇلغاندى دەسلەپكى بۆشۈكۈم سەھرا.
شۇ سەھرا سۈرىتى قالغاچ ئېڭىمدا ،
قوزغاتتى دىلىمدا يېڭى كۈي ـ ناۋا .

بىپايان يېيىلىپ ياتقان كەڭ ئېتىز ،
قۇياشتىن رەڭ ئالغان ھەرخىل زىرائەت.
يېشىللىق ئالىمى گوياكى دېڭىز،
شائىرنىڭ كۆزىدە يېڭى قىياپەت.

مەي بولۇپ ئۇخشىغان ئالما، ئانار...لار،
كەۋسەرلەر سۇنىدۇ لەۋلەرگە قىيام.
ياپراقنى سۆيگەندە كەپسىز شامالار،
ئېتىدۇ جەننەتتىن يېپيېڭى سالام.

چىللايدۇ سەھرادا تاڭنى شوخ سابا،
باشلىنار بۇ جاينىڭ ئىشى سەھەردىن.
ئويغىنار قىلغاندا بىر خوراز نىدا،
پەرقى بار ئەلۋەتتە بۇنىڭ شەھەردىن.

ئوخشىماس كۆپ ئىشلار شەھەرگە بۇندا ،
ۋە لېكىن ئوخشايدۇ تۇغۇلۇش، ئۆلۈش.
بۇ قىسمەت قەدىمدىن قالغان بىر مودا،
سەھرادا ئۆلۈمدىن باشقىسى كۈلۈش.

كۆرۈنمەس بۇ جايدا قەۋەت بىنالار،
ماڭمايدۇ قىزـ يىگىت يانمۇ يان پەقەت.
ياڭرايدۇ ھەر دىلدىن ئوخچۇپ ناۋالار،
ئاشىقلار قەلبىدە كۈلەر مۇھەببەت.
~~~~~

ئوينىماس ياشلىرى سورۇندا تانسا،
چېلىنماس ئولتۇرۇش بولغاندا گىتار.
ئاھ ئۇيغۇر مەشرەپى ئۇلارغا ئاشنا،
بىر مۇڭلۇق كۈي تۆكەر بۇلبۇلدەك دۇتار.

مانا بۇ گۈل ماكان مېنىڭ سەھرايىم،
بۇ جاينى دەخلىسىز جەننەت دېگۈلۈك.
ئانامنىڭ سۈتىدەك كۈچ بېرەر دائىم،
مانا بۇ مەن ئۈچۈن ئامەت، كەلگۈلۈك.

ناۋايى خاتىرىسىگە

« ئۆلدى » دەيدۇ سېنى ھەممىسى،
كەتتىڭمۇ سەن راستىنلا ئۆلۈپ.
ئىشەنمەيمەن « ئۆلدى » دېگەنگە،
تۇرغاچ ئۆزۈڭ ئالدىمدا كۈلۈپ.

ئايغا قۇچاق ئاچقان بولاقتەك،
قۇچاق ئاچتى دىلخانەم ساڭا.
«لەيلى-مەجنۇن»، «پەرھات-شېرىن»لار،
سۆيگۈ بەردى تۆگىمەس ماڭا.

چاقىرغاندۇ بەلكى « فارابى »،
يا چىللىدى « ھاجىپ » بەزمىگە.
ياكى خۇشتار ئۇندا « قەشقىرى »،
سەن توقۇغان ئوتلۇق نەزمىگە.

جەننەت ئىچرە چىققاندۇ چۇقان،
بىزگە لازىم قېنى « مەئانى ».

ئەزرائىلنى ئەۋەتىپ تەڭرى،
« ئېپكېلىنسۇن! » دېگەن «ناۋايى».

كەتكەنىدى يېنىڭغا ئاخشام،
يۈرىكىنى ئېلىپ « تەجەللى ».
شۇ يۈرەكتە ئوتلۇق شېئىرلار،
ئۇنى سەنمۇ كۆرگەنسەن بەلكى.

يۈرۈپ كەتتى سەن تامان بايا،
ئىشىكنى ئېتىپ « تېيىپجان ».
ئۇندەپ قويغىن ئەگەر زېرىكسەڭ،
ناخشىسى بار « تۆگىمەيدىغان ».

« ئۆلدى » دەيدۇ سېنى بەزىلەر،
كەتتىڭمۇ سەن راستىنلا ئۆلۈپ.
ئىشەنمەيمەن « ئۆلدى » دېگەنگە،
ئىجادلىرىڭ تۇرغاچقا كۈلۈپ.

سۆيگۈدۇر ياشناتقىن بۇ دۇنيانى

يارىلىش سۆيگۈ بىلەن ، يارىتىشمۇ،
يارالغان - ياراتقانمۇ ئاڭا تەشنا.
سۆيگۈدىن ئىللىپ بارار سوغۇق قىشمۇ،
پەيغەمبەرمۇ شۇ سۆيگۈگە دىلىدىن ئاشنا.

× ×

سۆيگۈدىن تۇغۇلىدۇ ياخشى خىيال،
سۆيگۈدۇر چاقناتقىنى يۇلتۇزلارنى.
سۆيگۈدىن تېپىلىدۇ جەمى ئامال،
سۆيگۈدۇر ياشناتقىنى بۇ دۇنيانى.

سۆيگۈدىن پۈتتى ئەنە قانچە كىتاب،
سۆيگۈدىن ئاقار دەريا يەر قۇچاقلاپ.

سۆيگۈدىن شىپا تاپتى كۆرمىگى بىتاپ،
سۆيگۈ ئۇ «نوھ» كېمىسىن قالغان ساقلاپ.

سۆيگۈ دەپ چۈشتى يامغۇر قىزىق قۇمغا،
سۆيگۈ دەپ ئاقار قۇياش مەغرىب تامان.
چىن سۆيگۈ سېتىلمايدۇ مىليون سومغا،
بۇ دۇنيا سۆيگۈ بىلەن گۈزەل ھامان.

× ×

يارىلىش سۆيگۈ بىلەن، يارىتىشمۇ،
يارالغان - ياراتقانمۇ ئاڭا تەشنا.
سۆيگۈدىن ئىللىپ بارار سوغۇق قىشمۇ،
پەيغەمبەرمۇ شۇ سۆيگۈگە دىلىدىن ئاشنا،

ئىنتىلىش

يۆكسەكلىك تالاشتى زېمىندىن ، تاغلار،
«ھەممىدىن مەن ئېگىز» دېدى كۆرەڭلەپ.
يۆكسەكلىك تالاشتى بىر ئىمجان قۇرت،
«ئېگىز» تاغ ئۈستىگە چىقتى ئۆمىلەپ.

ھەرپ تىزىپ كېلەر بىر ئارمان

ئابدۇشۇكۇر راشىدىن

غالىب چۈش

سۇبھىلەرنىڭ ئىللىق قوينىدا
مەن ئەندىكىپ كەتمەي ئويغىنىپ
كۆز يېشىڭنى تۆكمىگىن ئانا،
گەر جۆيلىسەم قىلدەك تولغىنىپ.

مەن چۈشۈمدىن تاپارمەن بەخت،
يا تاپالماي دەرمەن ئاھ! ئىسىت.

كۈلۈمسىرەپ قالسام چۈشۈمدە،
سۆيۈپ قويغىن ئانا يۈز يېقىپ.

چۈشەنمەيدۇ سۆيگەن دىلبىرىم،
يۇرسەممۇ گەر ئىشقىدا كۆيۈپ.
كىملەرمىكىن ياكى بىر كۈنى
سۆيۈپ قويۇڭ دېگەنچە كۈلۈپ،

ئوخشمايدۇ نېچۈن كۆيۈشلەر

ھارغىنلىقتا ئېغىر قەدەم ئېپ،
ئولتۇرغاندا تاغ باغرىغا كۈن.
شەپەقلەرنى جاھانەما قىپ،
بوسۇغامدا چېچىن تارار تۈن.

بوسۇغامدا چېچىن تارار تۈن،
ھەم دىلىمدىن تىلەيدۇ پاناھ.

مەن بىرسىنىڭ ئىشقىدا كۆيدۇم،
ئۇكىملەرگە كۆيدىكىن ئىلاھ؟!

ئۇكىملەرگە كۆيدىكىن ئىلاھ،
مېنىڭ شۇنى بىلىپ باققىم بار،
ئوخشمايدۇ نېچۈن كۆيۈشلەر؟
يۈرەكلەرنى يېرىپ باققىم بار.

گۇناھسىز قاتىل

قەلبىمنى يۇتتۇرگەن شائىر،
تۈن نىسپىدە يىغلايدۇ ئۆكسۈپ.
تېپىشالغان ئوماق بىر بالا،
ئوينىماقتا قەلەمنى شۈمۈپ.

ئۇ بىلمەيدۇ، ھېسمۇ قىلمايدۇ،
چەيلىشۈپتەر ھەتتا قەلەمنى.
ئەپسۇس بالا گۇناھسىز قاتىل،
شائىر ئۆلەر يۇتۇپ ئەلەمنى.

كىملەر مېنىڭ ياستۇقۇمغا تۆكتى ياش

چىقىپ كەتتى سەھەردىلا ئويغىنىپ،
شېئىرىمنىڭ مىسرالىرى سەيلىگە.
تەئەججۈپمەن قالارمۇ دەپ ئېزىقىپ،
شۇ سۆيۈملۈك يارىم تۇرغان مەھەللىدە.

بۇلاقلاردەك ئۆكسۈپ-ئۆكسۈپ يىغلايمەن،
كېلەلمىسە شېئىرلىرىم كەچكىچە.

جىلە بولۇپ ئاچچىق ئازاب يۇتارمەن،
خىيال قىلىپ كۆزگە ئۇيقۇ يەتكىچە.

يىراقلاردىن ئاڭلانغاندەك تىۋىشلار،
كۆزنەكلەردىن يىراقلارغا قارارمەن.
يوللار تامان يارىم كۈلۈپ كەلگەندەك،
مەن ئالدىغا خۇشاللىقىمدىن بارارمەن.

چىققىندا يالغان بولۇپ ھەممىسى،
بىشىم چۈشۈپ كۆلبەم تامان يانارمەن.
كېلەر دېگەن ئۈمىد بىلەن ئۇخلىماي،
تۈن كېچىچە ۋاسا ساناپ چىقارمەن.

قاچانلاردا ئۈيقۇ بېسىپ ئۇخلىدىم،
كىملەر ماڭا يېپىپ قويدى ئۈستىباش.
شېئىرلىرىم قاچان كەلدىڭ دېگىنە؟
كىملەر مېنىڭ ياستۇقۇمغا توكتى ياش؟...

ئىككى شېئىر

رەھىم ئابلىز

ئىلچىدا كۆرگەنلىرىم

كىچىكىمدە ئاڭلىغانتىم يۇرۇڭقاشنىڭ نامىنى،
كۈندىن ـ كۈنگە ئېشىپ باردى ئۇنى كۆرۈش ئارمىنى.
ئىشقا ئېشىپ بۈگۈن مانا كۈتكەن ئارزۇ تىلەكلەر،
يېقىپ قالدى خوتەنلىكنىڭ ماڭا ئىللىق سالىمى.
چوڭ بازاركەن ئىلچى دېگەن خۇددى ئادەم دېڭىزى،
يېدىم تېخى نەچچە نۆۋەت ئۇنىڭ تۇزى ـ تامىنى.
ئادەملىرى سىيلىق ئىكەن سىپايە ھەم ئەدەبلىك،
چېۋەر قىزلار توقۇيدىكەن گىلەم، ئەتلەس، شايىنى.
سودىگەرلەر، ستىقچىلار سانايدىكەن بىرنى ـ بىر،
ياندۇرماسكەن باھا قوشۇپ خېرىدارنىڭ رايىنى.
كىشىلەرنىڭ كۆڭلى ـ كۆكسى كەڭرى ئىكەن مېھمان دوست،
ئايىماسكەن مېھمان ئۈچۈن تاپقىنىنى ـــ بارىنى.
نەگە بارسام، نەدە تۇرسام ئېسىل خىسلەت كۆپ ئىكەن،
ئارىلىدىم گۇما، قاراقاش، لوپ، چىرانى ـــ ناھىيىنى.
تۇرغان ۋاقتىم ئاز بولسىمۇ كۆرگەنلىرىم كۆپ بولدى،
خالايىققا ئېيتاي بۈگۈن كۆرگىنىمنىڭ بارىنى.

خوتەن دېگەن مەرىپەتنىڭ قۇچىقىكەن

خوتەن دېگەن مەرىپەتنىڭ قۇچىقىكەن،
ئىلىم ئەھلى شائىرلارنىڭ ئۇچىقىكەن.
قەۋەت ـ قەۋەت بىلىم يۇرتى ـــ مەكتەپلىرى،
كۆردۈم دېمەك: بۇ يۇرت بىلىم بۇلىقىكەن.
كېرەم ئىمىن، قاسىم ئىمىن مەكتەپ ساپتۇ،

ئۇلار چاچقان مەرىپەتنىڭ ئۇرۇقىكەن.
دورىگەرلىك، تىبابەتتە تەڭدىشى يوق،
يۇرت ئىكەن بۇ ـ ھەممە يۇرتنىڭ ئۇلۇغىكەن.
سۇلايمان ھەم سودىيەلەر ـ يۇرۇڭقاشنىڭ،
ھارمايدىغان شوخ كۈيچىسى ـــ بۇلبۇلىكەن.

يېزا ئاخشىمى

ھوشۇر ئەمەت

گويا ئوتقاشتەك قىزاردى شەپەق،
باغلار كەينىگە مۆككەندە قۇياش.
كۆكۈم قوينىغا چۆمۈلگەندىمۇ،
يەنىلا ئۇندا گۈزەللىك يولداش.

ئەنە ئاي كۆكتە تۇرار ھاڭ قېتىپ،
« يۇلتۇزلار يەرگە كۆچتىمۇ نىمە ؟»
يېڭى يېزىنىڭ چىراغلىرى ئۇ،
يۇلتۇزلار يەرگە كۆچۈپتۇ دېمە.

كۈمۈش لېنتىدەك ئېرىق - ئۆستەڭلەر،
بەجايىكى ساپ كەۋسەر ئاقىدۇ.
رۇجەك ئورنىدا ئەينەك دېرىزە،
پاراۋان ئۆيلەر كۆزنى چاقىدۇ.

خاماندا ياڭرار ئۈنئالغۇ ئۈنى،
بېدىش ئاستىدا تېلېۋىزور كۈيى.
مال-ۋاران سېمىز ، داستىخان ئەلۋەك،
چوغدەك بېزەلگەن دېھقاننىڭ ئۆيى.

بىراۋ خۇشچىراي سىپايدۇ ساقال،
موماي نەۋرىلىرىنى ئەركىلىتىدۇ.
قىز - يىگىتلەرنىڭ چېھرىدە كۈلكە،
بەختىيار مۇھەببەت ئەكس ئېتىدۇ.

× ×

شۇنداق مەدەنىي يېزا دېگەن شۇ،
قوينى بەركەتلىك نېمىتى سېخى.
دېمەك بۇ ئىشنىڭ مۇقەددىمىسى،
پارلاق ئىستىقبال ئالدىدا تېخى.

نۇر تەپتىڭدىن

ئازاد ئابدۇللا

لەۋلىرىڭدىن بېرىسەن دەرمان،
كۆزلىرىمگە كۈي قوشۇپ جانان.
بىر بېقىشى ئاھۇ كۆزۈڭنىڭ —
ياقار دىلغا قۇياشتەك گۈلخان.

ياقار دىلغا قۇياشتەك گۈلخان،
بەخش ئېتىپ ئالەمچە ئارمان.
پاك دىلىڭدىن سۆيگۈ يالقۇنى،
ئاي يۇلتۇزۇم ، مەشئىلىم ھامان.

ئاي يۇلتۇزۇم، مەشئىلىم ھامان،
نۇر تەپتىڭدىن شەپەق رەڭ ئاسمان.
شۇڭا ھەر چاغ كائىنات گۈزەل،
كۈيلىرىمدىن زوق ئالغان جاھان.

كۈيلىرىمدىن زوق ئالغان جاھان،
يار بويىڭدا چاقنىغان مارجان،
ئەلمىساقتىن سەنسىز، ئاي زۆھرا،
بولغان گۈزەل كائىنات قاچان ؟!

كۈنلىمەيمەن كۈندىن يار سېنى

(بىر شائىرغا تەقلىد)

ئەخمەتجان تۇرۇپ

كۈنلىمەيمەن كۈندىن يار سېنى،
نۇرغا تەشنا بولغىنىڭ ئەۋزەل.
پاك دىللاردا غۇنچىلىغان ئوي،
چېچەكلىگەچ نۇر بىلەن تۈگەل.

مەڭزىڭدىكى ئانارىڭمۇ ھەم،
بولالايدۇ نۇر بىلەنلا مەي.
باغاش ئەتكىن كۈنىنى بىر ئۆمۈر،
مەن ياشايمەن زىنھار كۈنلىمەي.

قايتا تىلغا ئالمايدىغان بولۇشتى.

× ×

جاپپار ئاخۇن يېڭىدىن قەد كۆتۈرگەن

غوجىئابدۇللا ناسىر

... ئالتۇن يېرىپ ئېلىپ بولماس قالغان كۆڭۈلنى.
— خەلق قوشىقى

1

كۆز تەگدىمىكىن ـ تاڭ، ئۇلارنىڭ ئىـ
ناق قوشنىدارچىلىق تارىخى بىر يىلدىن
بېرى چورتلا ئۈزۈلۈپ قالدى. ئېنىقىنى
ئېيتساق ئۇنى هېزىمئاخۇن ئۈزۈپ قويدى.
هېيت نامىزى كۈنى مەسچىت ئالدىدا
جاپپار ئاخۇننىڭ هېزىمئاخۇنغا ئۇزاتـ
قان قولى هاۋادا لەيلەپ قالدى. شۇنـ
دىن كېيىن ئۇلار يولدا سالام قىلىشمىدى،
ئادەمگەرچىلىكلىرىدە كىرىپ ـ چىقىشـ
مىدى، بىر ـ بىرىگە ياردەم بېرىشمىدى.

قوشنىلارنىڭ ئۇلارنى ئەپلەشتۈرۈش
ئۈچۈن قىلغان تالاي ئۇرۇنۇشلىرى، ئىـ
مامنىڭ «ئىككى مۇسۇلمان بىر ـ بىرىگە
ئۈچ كۈن ئاداۋەت ساقلىسا ئىمانىغا دەخـ
لى يېتىدۇ» دېگەن پەتىۋالىرىمۇ بىكارغا
كەتتى. ئۇلار ئارىسىدا نېمە ئىش يۈز
بەرگەنلىكىنى هېچقانداق بىر ئادەم بىـ
لەلمىدى. هەر ئىككىسى «هېچ ئىش يوق،
ئەتە كەپلىشەيلى» دېدى ـ يۇ، بىراق
يەنە ئۆزىنىڭ بىلگىنىنى قىلىشتى.

مەهەللە گەپچىلىرى تۈرلۈك مۇلاهىـ
زىلەرنى يۈرگۈزۈپ بېقىشىپ، ئاخىرى
«جاپپار ئاخۇن ئوقۇۋزى ئېكىنزلىك قىلىپ
هېزىمئاخۇننىڭ كۆڭلىگە ئازار بەرگەن
بولسا كېرەك» دېگەن خۇلاسىگە كېلىشتى.
سىر ئۆز پېتى قالدى، كىشىلەر بۇ ئىشنى

كاتتا باي. ئېغىل-ئېغىلدا بورداق قويلىرى، چوڭ يولنىڭ دوقمۇشىدا خېرىدارلىق دۇكىنى، مۇنبەت، سۇيى راۋان ھۆددە يەرلىرى، توختىماستىن يانچۇقىنى توشقۇزىدىغان يېپيېڭى «شەرق شامىلى» ماركىلىق ئاپتوموبىلى بار نامدار كىشى. ئەللىكلەرگە يېقىنلاپ قالغان بولسىمۇ، قان تەپچىپ تۇرىدىغان قىپقىزىل مەڭزى، كۆتمەك، قاپقارا ساقال-بۇرۇتلىرى ئۇنى قىران يىگىتتەك كۆرسىتىدۇ. ئۇ مەسچىت-خانىقالارغا، مەكتەپلەرگە، يېتىم-يېسىرلارغا، نامرات-ياشانغانلارغا پات-پات ھىممەت كۆرسىتىپ تۇرىدۇ. شۇڭا ئۇ، ھۆكۈمەتتىكىلەرمۇ، موللا-ئاخۇنلارغىمۇ، غېرىب-ئاجىزلارغىمۇ ياراپ قالغان ئەتىۋارلىق ئادەم.

ھېزىمناخۇن ئۇنىڭ ئەكسىچە، مۇھتاجلىق ئۇنى بالدۇرلا قېرى سىياققا كىرگۈزۈپ قويغان. ئۇ ئەمدىلا ئوتتۇز ئالتە ياشقا كىرگىنىگە قارىماي ئەللىكلەردە كۆرۈنىدۇ. ئورۇق، ئېگىز گەۋدىسى سەل مۆكچەيگەندەك، ئاپتاپتا قارايغان قول-پۇتلىرىدا سۆڭەكلا بار. شۇنداق بولۇشىغا قارىماي ئۇ، شۇنچىلىك بەردەم، مەزمۇت. قولىغا كەتمەننى بىر ئېلىۋالسا، ھېرىشنى بىلمەي چاپىدۇ. ئېتىز ئىشىدا ئۇنىڭ بىلەن بەسلىشەلەيدىغانلار يوق.

ھېزىمناخۇننىڭمۇ ئۆزىگە يارىشا ئارزۇ ئارمانلىرى، خۇشاللىقلىرى، دەردئەلەمى بار. ئۇمۇ جاپپار ئاخۇنغا ئوخشاش باي بولۇشنى بەلكى ئويلىمىسىمۇ ئېشىپ كېتىشنى ئويلايدۇ. ئەمما ئۇنىڭ يۈكى ئېغىر. ئۇ قانچە كۈچەپ ئالغا ئىنتىلسىمۇ، تارتىۋاتقان يۈك ئۇنى قەدەمدە بىر پۇتلاپ يىقىلدۇرىدۇ، دولىنى يېغىر قىلىدۇ، يىلىكىنى قۇرۇتىدۇ. كۈچلۈك قېرىنداشلىق مېھرى-مۇھەببەت، ئاتىلىق بۇرچ ئۇنى يەنىلا ئورنىدىن تۇرغۇزىدۇ. چۈنكى ئاتا-ئانىسىدىن كىچىكلا يېتىم قالغان ئۈچ ئۇكىسىنىڭ، ئوماق ئىككى بالىسىنىڭ ئۆزىگە ئۈمىد بىلەن باققان كۆزى ئۇنىڭ ئۈچۈن كۈچ. بۇ كۆزلەر ئۇنىڭ ھاردۇق يەتكەن ئايىغىغا تۈگىمەس كۈچ-مادار بېغىشلايدۇ.

ھېزىمناخۇننىڭ ئۆيى جاپپارلارنىڭ ئۆيىنىڭ كۆركىنى تېخىمۇ ئاشۇرماقچى بولغاندەك ئۇنىڭ يان تەرىپىدە مۈكچىيىپ ياتىدۇ. ئۇلارنىڭ كىيىم-كېچەكلىرىمۇ، يېمەك-ئىچمەكلىرىمۇ روشەن سېلىشتۇرما. ئەمما بۇ ئائىلىلەردە بىرلا ئوخشاشلىق بار. ھەر ئىككىلىسى مۇشۇ كۈنلىرىگە خوش. جاپپار ئاخۇن بېيىغىنىغا، ھېزىمناخۇن تىرىكىنىگە، ئۆزى ئىگە بولالىغىنىغا خوش. ئۇلارنىڭ ئارىسىدا پەرق شۇنچە چوڭ بولسىمۇ، يەنە كېلىپ ھەر كۈنى كۆزگە كۆرۈنۈپ، بىلىنىپلا تۇرسىمۇ، ھېزىمناخۇن قوشنىسىغا بىرەر قېتىممۇ ھەسەت نەزىرىنى تىكىپ باققىنى يوق. «جاھاندا بىزدەك دېھقان خەقنىڭ بىرىسى بولسىمۇ راھەتتە ياشىسۇن» دەپ ئويلايتتى ئۇ.

ئەمما مۇشۇنداق قانائەتچان ئىككى قوشنا گويا كۆز تەگكەندەك بىر يىلدىن بېرى گەپلەشمەي يۈرەتتى.

2

بۇ يىل يامغۇر تولىمۇ ئاز يېغىپ، ھاۋامۇ ئانچە ئىسسىمىغاچقا، دەرياغا كەلكۈن كەلمىدى. شۇڭا سۇ دېسە باشلىقتىن تارتىپ پۇقراغىچە جان بەرگۈدەك ھالغا يېتىشتى. بۇغداينىڭ دان سۈيى يىللاردىكىدىن تولۇق بىر يېرىم ھەپتە كېچىكىپ كەلدى. «سۇ كېلىدىكەن» دېگەن گەپ چىققاندىن بۇيان مەھەللىدىكىلەرنىڭ ھەممىسى ئېتىز بېشىغا بېرىۋېلىشقانىدى.

ھېزىمناخۇننىڭ يېرى ھەممىنىڭ ئايىغىدا بولغاچقا، سۇنى ئەنە توختىتىدىكەن، مانا توختىتىدىكەن، دېگەن ۋاقىتتا كەلدى. ئۇ جىددىيلىشىپ قالدى. سۇ ئۇنىڭغا بارغانچە ئازلاپ كېتىۋاتقاندەك، ھېلىلا توخ-

تاپ قالىدىغانىدەك بىلىنمەكتە ئىدى.
ئۇنىڭ كۆڭلى پەرىشان ئىدى. ئۇماق
كەنجى ئوغلى دوختۇرخانىدا ھېلىسوۋۇپ،
ھېلى قىزىپ، ئاللىنېمىلەرنى دەپ جۆيـ
لۈپ ياتاتتى. ئۆزىدىن باشقا ھەممىيلەن
شۇ يەردە ئىدى. ئۇ ئەتىگەننىڭياغى سۇ-
غا قاراپ بالىنىڭ يېنىغىمۇ چىقىپ كې-
رەلمىگەنىدى، ئۇنىڭ كۆڭلى غەش ئىدى،
تۇرۇپ - تۇرۇپ كۆڭلىگە ئالىقانداق خى-
ياللار كېلىۋالاتتى. بالىسىنىڭ ئېڭىكىنى
تېڭىپ، هازا ئېچىپ ئېلىپ كىرىدىغاندەك
شۇبھە ئۇنىڭ تېنىنى جۇغۇلدىتىۋېتەتتى.
تۇرۇپلا قۇلىقىغا ئۆي تەرەپتىن يىغا -
زارە ئاڭلانغاندەك بولاتتى. ئۇ ئۆزخىيال-
لىرىدىن چۆچۈيتتى، شۈركىنەتتى. ئۆزى
بىلىدىغان ئايەتلىرىنى چالا قويماي ئو-
قۇپ، خۇدادىن بالىسىغا سەھەتلىك تى-
لەيتتى.

قىرىشقاندەك سۇمۇ ئۇنىڭ ئېتىزىغانا-
ھايىتى ھورۇنلۇق بىلەن ئاقماقتا ئىدى.
ئۇ «يار ئالدىمىكىن» دېگەن گۇمان بىلەن
قول چىراغ يورۇقىدا ئۇياق - بۇياققا
سىنچىلاپ قارايتتى. ئاھ شور پېشانىلىك،
سۇ ئىشقىلىپ ھورۇنلۇق بىلەن ئاقسىمۇ
ئېقىپلا تۇرسا بولاتتىغۇ !؟ ئەمما ئۇ ئا-
خىرى قىلغۇلۇقنى قىلدى: ئەمدىلا ئىككى
ئېتىز سۇغىرىلغاندا توختاپ قالدى، ئۇ-
نىڭ قەلبى ئەلەمگە تولدى. قولىدىكىزاغ-
را سۇغا چۈشۈپ كەتتى. ئۇ ئۆزىگىلا تە-
تۈر كېلىۋاتقان قىسمەتنى تۇنجى قېتىم
قاغىدى ....

ئۇ شۇنىڭ يېنىپ كېتىشىدىن ئەنسىرەپ
ئېچىقنى چالا - پۇلا ياندۇردى - دە، ئې-
رىق بويلاپ باشقا ماڭدى. ما كارامەتنى
كۆرۈڭ: جاپپارنىڭ تاۋۇزلىقىغا كەلگەندە
ئۇنىڭ تومۇرىدىكى بارلىق قان مېڭىسى-
گە تەپتى. ئېرىق باغلانغان، سۇ لۆمۈلدەپ
تاۋۇزلۇققا ئاقماقتا ئىدى. ئۇ بارلىق ئاچ-
چىقىنى، غەزىپىنى قولىغا يىغىپ كەتمەن-
نى ئېگىز كۆتۈرۈپ بار كۈچى بىلەن تۇغ-
قا سالدى. چېكىقىلىپ تۇرغان سۇ گۈركىرەپ
پولتۇڭشىتىپ لاي يىقىتىپ ئاقتى. ئۇ پۇ-
خادىن چىققاندەك چوڭ بىر تىندى. ئەم-
دىلا ئارقىغا يانايدېيىشىگە تاۋۇزلۇقتىن
كەتمەن كۆتۈرگەن بىرى ئېغىزىنى بۇزغان
پېتى يۈگۈرۈپ چىقىپ كەلدى:

— ھۇ توخۇ پوقى، نېمە قىلغىنىڭ بۇ؟!
ھېزىمئاخۇن ئۇنىڭ ئاۋازىدىنلا تونىدى،
ئۇ جاپپارنىڭ ئىشلەمچىسى ئىدى.

— ئۇكام، ئاغزىڭغا بېقىپراق سۆزلە.
بۈگۈندىيەمنى چالاقويۇپ، تاۋۇزلۇقۇڭغا باش-
لىۋالساڭمۇ جىم قاراپ تۇرسام بولامتى
ئەمىسە؟ - ئۇ ئۆزىدىن كىچىك ئادەم بى-
لەن گەپ تالىشىشنى خالىماي، ئاچچىقىنى
زورىغا بېسىۋالغانىدى.

— ھۇ قىزىلكۆز قەلەندەر، كىمسەندەك
چىدىماسىنىڭ ئۇكىسىكەن، تۆت تال بۇغدى-
يىڭنى دەپ شۇنچە كۆپ تاۋۇز قۇرۇپ كەت-
سۇنمۇ؟ كۆزىڭمۇ ئېغىزىڭدىن شالا ئېقى-
تىپ، شالاپلىتىپ يەرسەن تاۋۇزنى؟ پې-
لەكلەرنىڭ سولىشىپ كەتكىنىنى كۆرمى-
دىڭمۇ قارىغۇ؟

ھېزىمئاخۇن ھېچقاچان جاپپارنىڭ بىر
نېمىسىدىن تاماقىلىپ باقمىغان، خەيرى-
ئېھسانلىرىغىمۇقول سوزۇپ ياكى قوبۇل قى-
لىپ باققان ئەمەس ئىدى. شۇڭا ئۇنىڭ
ئىززەت - نەپسى، سەۋرى - تاقىتى ئۈستى-
دىن غالىب كەلدى:

— ھوي، يۇندە يالايدىغان لالما ، نې-
مە يوغان سۆزلەپ كېتىسەن؟ تەشكىلنىڭ
بۈگۈندىن باشقىنى سۇغىرىشقا بولمايدۇ،
دېگىنىنى ئاڭلىمىغانىمىدىڭ غالچا؟

— بۇنداق گەپلىرىڭنى ئاناڭغا سۆز-
لەپ بەر، - ئىشلەمچى ئېتىلىپ كەلگەنچە
ھېزىمئاخۇنغا مۇشت ئاتتى. ھېزىمئاخۇن گەۋ-

دىسىنى يانغا شارتلا بۇراپ مۇشتنى ئۆت-
كۈزۈۋەتتى. تەگىپۇگىلۇقىنى يوقاتقان ئىش-
لەمچى ئۆزىنى توختىتىپ ئالالماي، ئېر-
رىقتىكى لاي سۇغا موللاقلىدى. ئۇ ئورنى-
دىن تۇرۇپ يۈز - كۆزلىرىدىكى سۇنى ئال-
قانلىرى بىلەن سىيرىپ چۈشۈرگىچە، ھې-
زىمىناخۇن ئىككى قولىنى بېلىگە تىرەپ
قاراپ تۇردى. مۇشتىمۇ ياندۇرمىدى، ئىش-
لەمچىنى قايتا مۇشت كۆتۈرەر دەپمۇ ئويـ-
لىمىدى. بىخۇتلۇق ھامان ئادەمگە بالا -
قازا ئېلىپ كېلىدۇ. ھازىرمۇ دەل شۇنداق
بولدى. ھېزىمىناخۇن كۆكسىگە كېلىشتۈرۈپ
بىر مۇشت يەپ كەينىگە سەنتۈرۈلدى، تا-
ۋۇزلۇقنىڭ چۆنەكلىرىگە پۈتلىشىپ، ئار-
قىچە ئۈچۈپ چۈشتى. ئۇ ئەمدىلا ئورنى-
دىن تۇرۇۋېدى، ئىشلەمچىنىڭ ئالدىدىلا
مۇشتلىرىنى چامباشچىلاردەك تۈگۈپ، چا-
ئىراقلىرىنى كېرىپ، ھەيۋەت بىلەن تۇر-
غانلىقىنى كۆردى. ئىشلەمچى ئەمدى ئۇ-
نىڭغا ئۆزىنىڭ ماھارىتىنى تولۇقى بىلەن
كۆرسىتىپ قويماقچىدەك قىلاتتى. ھېزىمى-
ناخۇننىڭمۇ ئەمدى غەزىپى ئۆرلىدى. «دبار-
چە گۇناھ ئۆزۈمدە تۇرۇپ، قاپ كۆتۈرۈپ
نەگە باراي» دېگەندەك، قىلغۇلۇقنى ئۆ-
زى قىلىپ بولۇپ يەنە بولدى قىلغۇسى
كەلمەمدۇ بۇ نائىنسابنىڭ؟»

ھېزىمىناخۇن چەبدەسلىك بىلەن ئۆزىنى
رۇسلاپ، ئېتىلىپلا بېرىپ، ئىشلەم-
چىنىڭ بېلىدىن قۇچاقلاپ، چاپۇتلاپ
ئېرىققا يىقىتتى. شۇ ئارىلىقتا ئۆزىمۇ
قورسىقىغا كېلىشتۈرۈپ بىر مۇشت يەپ
ئۈلگۈردى. ئەمما ئىشلەمچى تاياقنىڭ
تەمىنى بولدى دېگۈچە تېتىپ كۆردى.
ئىشلەمچى ھاسىرايتتى، ئىنجىقلايتتى،
شۇنداقتىمۇ يېڭىلگىنىگە تەن بەرگۈسى
كەلمەي ھېزىمىناخۇنغا ئېتىلاتتى. دەل شۇ
پەيتتە ئىشلەمچىنىڭ يەنە بىر ھەمراھى
كېلىپ قالدى. دىققەتسىز تۇرغان ھېزىمىناخۇن-
نىڭ بېلىگە كەتمىنى بىلەن بىرنى سالدى،
ھېزىمىناخۇننىڭ تىزلىرى پۈكۈلۈپ ئاخىرى-
دا يىقىلدى. شۇنىڭدىن كېيىن ئۇ تېپىك،
مۇشت دېگەننى بولدى دېگۈچە يېدى.

ئۇ ئېرىقنىڭ ئۇ قېتىدىكى سۈيى ئەم-
دىلەتىن سىڭىپ بولغان بوغدايلىقتا
ھوشسىز دېگۈدەك ياتاتتى. ئەمما ئۇ چاپ-
پار ئاخۇننىڭمۇ ئۇ كېپىنى گويا يەرتېگى-
دىن چىقىۋاتقاندەك ئاڭلىدى:

—ھەي نان قېپىلار، نېمە ھاڭۋېقىپ
تۇرۇشىسەن؟ باغلاش ئېرىقىمىنى!
ھېزىمىناخۇن بىر ھازادىن كېيىن ئىن-
جىقلاپ، ئاران ئورنىدىن تۇردى. تاۋۇز-
لۇقنىڭ چۆنەكلىرى لىپمۇ لىق سۇغا
تولغان، ئېرىقتا سۇ توختىمىغانىدى. ئۇ-
نىڭ تەسلىكتە سىيلاشتۇرۇپ يۈرۈپ، كەت-
مىنىنى ئېرىقتىكى توختام سۇ ئىچىدىن تاپ-
تى. نەچچە يەردە يىقىلىپ - قوپۇپ بوغ-
دايلىققا كەلدى: جاپپارلار قويۇپ بەر-
گەن چىڭقالدى سۇ باياتىن سۇغىرىپ
بولغان ئېتىزلارغا كىرىپ يولنىڭ ياقى-
سىدىكى ئورمانلىققا يار ئالغان، بوغ-
دايلارنى ياتقۇزۇپ نابۇت قىلغانىدى.
ئۇ يەنە كەلگەن يولى بىلەن ئارقىسىغا
قايتتى: تاۋۇزلارنىڭ يۇمران ياپراقلىرى
يېنىك شامالدا گويا ناخشا ئېيتىۋاتقان-
دەك شىلدىرلايتتى، ئىچ سىرنى تۆكۈۋات-
قاندەك شىۋىرلايتتى. چۆنەكلەرگە تولۇپ
كەتكەن سۇ بېتىدە غۇۋا يورۇقلۇق جىمىر-
لايتتى.

تاۋۇزلار يايرىدى، بوغدايلار تۈگەش-
تى. دان سۈيىگە قانمىغان بوغداي ھەر-
گىزمۇ مول ھوسۇل بەرمەيدۇ.
ئۇنى ئاز دېگەندەك تېخى باياتىنلا

سۇغىرىلغان ئىككى ئېتىز بۇغداي يېتىپ
كەتتى، ئۇ ئەمدى سېسىپ تۈگىشىدۇ، ھەتتا
سامانمۇ چىقمايدۇ. ئېتىزدىن چىقىدىغان
بۇغداي دېھقان بېجى بىلەن غەللە ـ پا-
راقىا يارىسا چوڭ گەپ. ھېزىمئاخۇن
ئۆزىگە قاراشلىق ئالتە جاننى ئەمدى
نېمە بىلەن باقىدۇ؟!

ئويلىغانچە ئۇنىڭ ئىچى تىتىلداپ،
قانداقتۇر بىر ئۈمىدسىزلىك قەلبىنى مۇ-
جۇشقا باشلىدى: «ھەي جاپپار، مەن ساڭا
نېمە يامانلىق قىلغان شۇنچە. دەسلەپتە
ماڭا تەقسىملەپ بېرىلگەن، سۈيى ئەن
مۇشۇ يېرىمنى باشلىقلارنى غىدىقلاپ يۇ-
رۇپ، سۇ چىقمايدىغان، نۆۋەت ھەممىدىن
كېيىن كېلىدىغان دۆڭ يېرىڭگە تېگىشى-
ۋالغانىدا، غىڭ قىلىپ قويدۇممۇ؟ كۆك-
تات يەرىنىڭ پاسىلىنى بىر قەدەم سۈرۈۋال-
غىنىڭدا، سېنىڭ ئۈستۈڭدىن بىراۋغا داد-
لىدىممۇ؟ سەن ئۆزۈڭچە مېنى ھېچنېمىنى
بىلمەيدۇ، خالىغانچە بوزەك قىلىمەن
دەپ ئويلامسەن؟ مېنىڭ بارلىق رىسىق-نې-
سىۋەمنى مەندىن تارتىۋالماقچى، ئۇنى
بۇلىماقچى بولامسەن؟!»

ئۇنىڭ خىيالىدىن بىر يىل ئاۋۋالقى
ئىش ـ جاپپار بىلەن قوشنىدارچىلىق مۇنا-
سىۋەتنى ئۆزۈشكە سەۋەب بولغان ھېلىقى
ئىش لىپ قىلىپ ئۆتتى.

ئۇ كۈنى ھېزىمئاخۇننىڭ ئايالى سەل-
مىخان جاپپارلارنىڭ ئۆيىگە نان يېقىشىپ
بەرگەچ، ئۆزىمۇ بىر داس خېمىرنى كۆ-
تۈرۈپ چىقىپ كەتكەنىدى. ھېزىمئا-
خۇن باللارغا قارىغاچ ئۆيىنىڭ پارچە-
پۇرات ئىشلىرىنى تۈگەتتى. قوچاقتىكى
بالىسىنى ئىككى قېتىم بۆشۈككە بۆلەپ،
ئىككى قېتىم يەشتى. ئەمما بالا
ئانا ھىدىنى سېغىنغان بولسا كېرەك، بى-
غىلداپ يىغلاپ ھېچ ئارام بەرمىدى. بالى-
نىڭ يىغىسىغا تاقەت قىلالمىغان ھېزىمئا-
خۇن ئۇنى چۈشۈكىگە يۆگەپ كۆتەردى-
دە، ئايالىنىڭ يېنىغا ئېلىپ چىقىش ئۈ-
چۈن باغ ئىشىكى تەرەپكە ماڭدى. قىزىق،
بالىنىڭ ئارام بەرمەيۋاتقان يىغىسى
سىرتقا چىقىپلا توختىدى.
ئۇ ئەمدى ئايالىنىڭ يېنىغا چىقىش-
تىن يالتايدى ـ دە، شۇ يەردە ئۇيىاقتىن
بۇياققا مېڭىپ بالىنى پەپىلىدى. ئەت-
راپ قازاندەك قاپقارا ئىدى، «شۇچاغ-
قىچە يېقىپ بولالمايدىغان نېمانچە جىق
ناندىكى ئۇ».

خەيرىيەت، باغ ئىچىدىن غازاڭلارنى
پىرىسلىتىپ دەسسەپ كېلىۋاتقان يېنىك
ئاياغ تىۋىشى ئاڭلاندى، كېيىن ئۇنىڭغا
ئالدىراپ ماڭغان يەنە بىر تىۋىش قو-
شۇلدى.

ــ سەلىمىخان، توختاپ تۇرۇڭە، ـ پىچىر-
لاپ دېگۈدەك چىققان بۇ ئاۋازدىن ھېزىمئا-
خۇن جاپپار ئىكەنلىكىنى جەزملەشتۈردى.
ــ نېمە گەپ ئىدى جاپپار ئاكا، ـ
بۇ سەلىمىخاننىڭ ئاۋازى ئىدى.
ــ ۋۇي، ئاستىراق گەپ قىلىڭ، ماڭا
قاراڭ، كونىلاردا قوشنا ھەققى دەيدىغان
گەپ بارغۇ. مەن...

گەپنىڭ ئاخىرىنى ئاڭلىغىلى بولماي
قالدى.

ــ ئادەمدەك گەپ قىلىڭە جاپپار ئاكا،
ساراڭ بولۇپ قالدىڭىزمۇ يا؟
ــ شۇ... ئەمدى... سىزنىڭ ئوتىڭىزدا...

ھېزىمئاخۇننىڭ بېشى پىررىدە قىلىپ قال-
دى . ئۇ ئالغا بىر قەدەم داجىپ بولغان
قەدىمىنى زورىغا توختىتىۋالدى. « سەن
ئايالىمغا بىكارغا يەۋەتكۈدەك قارىمايدى-
كەنسەن ـ دە ، توختا ، سەن رەسۋالا

یەنە نېمىلەرنى دېيىشىسەنكىن ؟! نېمىلەرنى قىلىشىسەنكىن ؟ !»

— قانداق سارالڭ پوق ساقالكى ماۋۇ ، ئۆتەپ بېرىڭا نېرى !

— ئۇنداق قىلماڭ ، ماڭا ئىچىڭىز ئاغرىسۇن ، بۈگۈنچە بىرنى سۆيۈپ قويۇڭ ئەمىسە !

دەل شۇ چاغدا بىر نەمە داراڭشىپ كەتتى . شەپىدىن چۆچىگەن بالا يىغلاپ تاشلىدى ، ھېزىمئاخۇن باغقا ئېتىلدى . سەلىمىخان يەرگە چېچىلغان نانلارنى پالاق - پۇلۇق تەرمەكتە ئىدى .

— نېمە ئىش بولدى ؟ - ھېزىمئاخۇن ھېچنېمىنى بىلمىگەن بولۇپ سورىدى.

— نان چېچىلىپ ...

— نېمىشقا ؟

— قاراڭغۇدا پۇتلىشىپ يىقىلىپ كەتتىم .

گەپ توگەش بىلەن تەڭ ئۇ سۆڭگىچىگە كىلىشتۇرۇپ بىر تېپىك يەپ ، ئالدىغا موللاقلىدى .

سەلىمىخان تاياقنىڭ چالىسىنى ئۆيگە كىرگەندە يېدى . ئېرى ئۇنى ئاللىنېمىلەرنىدۇ ئىقرار قىلىشقا قىستايتتى. تېپىك، مۇشتلىرىنى ئايىماي ئىشقا سالاتتى . ئەمما سەلىمىخان نېمىنى ئىقرار قىلسۇن . باغدىكى گەپنى ئۇجۇر - بۇجۇرىغىچە دېدى.ئەمدى ئۇنىڭدا ئىقرار قىلغۇدەك يەنە نېمە بار ؟

— ئۇرۇپ ئۆلتۈرۈۋەتسىلىمۇ مەيلى، خۇدا ئالدىدا قەسەم قىلالايمەن ، مەن ئەزەلدىن پاك ، نامەھرەمگە قولۇمنىڭ ئۇچىنىمۇ تۇتقۇزغىنىم يوق،- دېدى ئۇ ئاخىر .

— قەسەم قىلالامسەن ؟

— سىلە ئىشىنىدىغانلا بولسىلا، مىڭ قېتىم دېسىلىمۇ قىلىمەن.

— قوپ بويۇڭنى سۇغا سال پاسكىنا ، شۇ چاغدا قەسەم قىلالىغىنىڭنى كۆرەي !

سەلىمىخان ياشلىرىنى ئېقىتىپ تۇرۇپ بويىنى سۇغا سالدى. جايناماز غا كېلىپ يۈكۈنۈپ ، « قۇرئان » نى قۇچاقلاپ تۇرۇپ ئېرىنىڭ ئۆگەتكىنى بويىچە ئۈچ نۆۋەت قەسەم قىلدى :

— مەن ئېرىمگە خىيانەت قىلىپ، ئۆزۈمنىڭ پاكلىقىنى بۇلغىغان بولسام ، مۇشۇ ئۇلۇغ كالامۇللا جېنىمنى ئالسۇن !

بىراق ھېزىمئاخۇننىڭ كۆڭلىدىكى غەشلىك بۇنىڭلىق بىلەن تەلتۆكۈس تۈگەپ كەتمىدى . ئۇ چۈشىنى يۇتۇۋالغاندەك غەشلىك ئىچىدە يۈردى . بۇ ئىشنى يا بىرەرسىگە دېيەلمىدى ، يا ئۇنتۇپ كېتەلمىدى ...

ئويلىغانچە ئۇنىڭ ئىچى تېخىمۇ ئەلەمگە تولماقتا ئىدى : « مەن ساڭا ھېچقانداق يامانلىق قىلمىدىم ، يامانلىق قىلىشنى ئويلاپمۇ باقمىدىم ، ئەكسىچە سەن... ئادەم دېگەننىڭغۇ ئازمايدىغىنى يوق . بىراق سەن خاتا باسقان قەدەملىرىڭ ئۈچۈن بىرەر قېتىم ئەيپۇ سوراپ باقتىڭمۇ ؟ تېخى باياتىن مەدىكارلىرىڭغا نېمە دەپ بۇيرۇق بەردىڭ ؟ سەندە ئىنساب، رەھىم - شەپقەت دېگەن نەرسە بارمۇ يوق ؟ ئۆزۈڭنىڭ بايلىقىڭغا ئىشىنىپ خۇدانى ، ئىنسابنى ئۇنتۇساڭ، باشقىلارنى خالىغىنىڭچە ئانىي تاپساڭ ، ئۇنى خۇدا راۋا كۆرەرمۇ ؟ ! خەپ ، جاپپار ! سېنى مۇشۇنداق ياۋۇزلاشتۇرغىنى ھېلىقى بالا نەپسىڭ ، بۇغدايلىرىڭنى نابۇت قىلغىنى مۇشۇ تاۋۇزلىرىڭغۇ . سەنمۇ زىيانىنىڭ تەمىنى بىر تېتىپ كۆر ,»

ئويلىغانچە ئۇ ئەسەبىيلەشتى . پۈتۈن
قېنى گويا بېشىغىلا يىغىلغاندەك قىزىدى.
مۇشتىلىرى چىڭ تۈگۈلدى ، ھاۋادا پۇ-
لاڭلىدى . قەدەملىرىنى ئىنجىقلاپ ئاران
يۆتكەپ ، تاۋۇزلۇققا شالاپلىتىپ سۇ كې-
چىپ كىرىپ كەتتى .

3

ھېزىمئاخۇن ئەتىسىدىن باشلاپ
ئوتتەك قىزىپ يېتىپ قالدى .
توختىماي جۆيلۈدى. «ئېست بۇغدىيىم،
ئېست تاۋۇزۇم، بۆرىلەر، بۆرىلەر چەيلى-
ۋەتتى.»
كەچ كىرگەندە ئۇ بولالمايلا قالدى.
ئۆيدىكىلەر ئۇنى ئولاش- چولاش دوختۇر-
خانىغا يۆتكىدى. ئاخشىمى ئۇ سۇغا قاتتىق
پىشىلغاچقا، ئۇنىڭ ئۈستىگە لاي يەردە
ئۇزۇن يېتىپ قالغاچقا، كونا ئۆپكە كېسىلى
قايتا قوزغالغان، تاياق زەربىسىدە ئىككى
قوۋۇرغىسى زەخىملەنگەنىدى.
ئۇ دوختۇرخانىدا يېتىپمۇ ئىككى كۈن
توختىماي جۆيلۈدى. ئەمما ئۇنىڭ جۆي-
لۈشىدىن ھېچكىم ھېچنېمىنى بىلەلمىدى.
ساق ئون كۈن بولغاندا ئۇ ئۆيىگە يېنىپ
كىردى، كىرىپلا ئېتىزلىققا باردى، بۇغداي-
لىققا كېلىپ ھەيران قالدى. ئېتىزنىڭ يار-
يېرىنىدىلىرى پۈختا ئېتىلگەن، بۇغدىيى
تەكشى سۇغىرىلغانىدى، ئۇ ھەيران قالدى.
ھەر قانچە ئويلاپمۇ سۇنى كىمنىڭ باشلاپ
قويغىنىنى بىلەلمىدى. «ئېھتىمال سېكرىتار
قىلغاندۇ. ئۇنىڭدىن باشقا كىمنىڭمۇ
كۆچى يېتەتتى سۇغا.» كېيىن ئۇ جاپپار
ئاخۇننىڭ تاۋۇزلۇقىغا كەلدى، كۆزلىرىگە
قاراڭغۇلۇق تىقىلدى، پۇتلىرى ماغدۇرسىز-
لىنىپ ماققىدە ئولتۇرۇپ قالدى: تاۋۇزلار-
نىڭ كۆپ قىسمى سولىشىپ قۇرۇپ، بېشىنى
چۆنەكنىڭ ئۈستىگە قويۇپ ئەبەدىي ئۇيقۇ-
غا كەتكەنىدى.
ئۇنىڭ يۈرىكى پىژژىدە ئېچىشتى، گويا
ئامراق بالىسى، مېھرىبان ئاتا- ئانىسىغا
ئېچىشقاندەك ئېچىشتى. كۆزىدىن بىرنەچچە
تامچە ياش مەڭزىنى كۆيدۈرۈپ دومىلاپ
چۈشتى.
چۆنەكلەرگە سۇ تولۇپ تۇراتتى. تاۋۇز-
لارنىڭ بەزى ياپراقلىرى سۇغا چىلاشقان،
تاۋۇز ياپراقلىرى يېنىك شامالدا گويا
ناخشا ئېيتىۋاتقاندەك شىلدىرلايتتى، ئىچ
سىرىنى تۆكۈۋاتقاندەك شىۋىرلايتتى، سۇ
بېتىدە غۇۋا يۇرۇقلۇق جىمىرلايتتى...
ئۇ خىيال سۈرگىنىنى ياكى چۈش كۆر-
گىنىنى بىلەلمىدى. بارمىقىنى چىشلىدى،
ئاغرىدى. دېمەك بۇ ئۇنىڭ كۆرۈۋاتقىنى
ئۆز قولى بىلەن نابۇت قىلغان تاۋۇزلۇق.
«ئاھ خۇدا، مېنى خۇدامۇ كەچۈرمەيدۇ.
مەن دېھقان تۇرۇپ، دېھقاننىڭ ئەجرىنى
نابۇت قىلدىم. بىگۇناھ مايسىنى نابۇت
قىلدىم — ئۆلتۈردۈم. مەن قاتىل، ئەشەد-
دىي قاتىل.»

× ×

ھويلىدىكى باراڭ ئاستىغا قويۇلغان
كارىۋاتتا مەززىلىك سۈيقاشنى ئىشتىھا
بىلەن ئىچىپ ئولتۇرغان جاپپار ئاخۇن
كۆزلىرىگە قان تولۇپ، مەست ئادەمدەك
دەلدەڭشىپ كىرىۋاتقان ھېزىمئاخۇننى
كۆرۈپ چۆچىدى. شۇنداقتىمۇ چاقچاقلىق
بىلەن كارىۋاتتىن چۈشۈپ، ئۇنى داستىخان-
غا تەكلىپ قىلدى.
— كىم سېنىڭ يۈندەڭنى يالىغىلى كىرىپ-
تۇ، مۇناپىق، ئۆزۈڭچە تېخى مېنى بويۇن
ئىگىپ كەلدى، دەپ ئويلاۋاتامسەن؟
ئېست خۇدا، خام سۈت ئەمگەن بەندى-
كەنمەن. ئەگەر سېنىڭ — سەن جوھۇتنىڭ
قېنىمىڭنى ئىچكەن بولسام، سېنىڭ قىلغان-

لىرىڭغا شۇنداق قىلغان بولسام قىلىچىمۇ پۇشايمان قىلمىغان بولاتتىم. ئېسىت ئەقىلسىزلىق، مەن نىمە قىلىپ قويدۇم!؟

جاپپار ئاخۇنمۇ، ئۇنىڭ ئىشلەمچىلىرىمۇ ئېغىزىنى ئاچقان پېتى ھاڭۋېقىپ قاراپ قالغانىدى. ھېزىمئاخۇن توختىماي تىللايتتى:

— كەلمەمسەن ھەي مۇناپىق، كەلمەمسەن يۇندەخورلار؟ سەنلەرنىڭ، سەن ئىپلاسلارنىڭ جېنىڭ نېمەدى؟ مەن ئۇنىڭدىنمۇ چوڭ گۇناھ ئۆتكۈزگەن قاتىلمەن. كەل، كېلىشمەمسەن، ھامىنى قاتىل بولغاندىكىن سەنلەرنىڭمۇ قېنىڭنى ئىچىپ، بىر يولى قاتىلنىڭ يوغىنى بولاي.

ئۆي ئىچىدىكىلەرمۇ، سىرتتىن كىرگەنلەرمۇ ئۇنىڭغا يېقىنلىشىشقا پېتىنالمايتتى.

— سەنلەر مېنى ئانىي تاپقان ھېلىقى ئاخشىمى تاۋۇزلارنى تارتىپ، ئازراقتىن يۇلۇپ قويدۇم. شۇنىڭ بىلەن تاۋۇزلار قۇرۇپ كېتىپتۇ. سەندۆتلەر بۇنىڭ نېمە ئىشلىقىنى بىلەلمىدىڭ. مەن نېمىشقا مۇشۇنداق قەبىھ گۇناھ قىلدىم. بۇنىڭ سەۋەبچىسى سەن مۇناپىق، يۇندەخورلار مەن ئۆزۈمنىڭ بالىسىنى، ياق، ئۆزۈمنىڭ بالىسىنىڭ ئورنىدىكى مايسىلارنى نابۇت قىلدىم. ئاڭلاشتىڭمۇ؟ ھەر قايسىڭنىڭ ئاچچىقىدا شۇ مايسىلارنى، گۇناھسىز مايسىلارنى يۇلۇۋەتتىم.

جاپپار ئاخۇننىڭ كۆزلىرى چەكچەيدى. ئۇ تاۋۇزلارنىڭ قۇرۇپ كېتىشىنى ئۇغۇتنى كۆپ بېرىۋەتكەنلىكتىن دەپ قاراپ تەكشۈرۈپمۇ كۆرمىگەنىدى.

كىملەرنىڭدۇ خەۋەر قىلىشى بىلەن يېتىپ كەلگەن كەنت ئامانلىق ساقلاش خادىمى ھېزىمئاخۇننىڭ ئارقىسىدىن تۇيدۇرماي كېلىپ، قۇچاقلاپ تۇتۇۋالدى.

4

ئامانلىق ساقلاش خادىمى ھېزىمئاخۇننى كەنتنىڭ كونا بىر ئامبىرىغا سولاپ قويدى. ئۇنى ئۆزىنىڭ ئىقرارى بويىچە تۇرمىگە سولىتىۋېتىشلىرى، زىيانىنى تۆلەيسەن دەپ ئەسلى-ۋەسلىنى قۇرۇتۇۋېتىشلىرى مۇمكىن ئىدى. ئامانلىق ساقلاش خادىمى جاپپار ئاخۇننىڭ پىكرىنى ئاڭلاپ بېقىش نىيىتىدە ئۇنىڭ ئۆيىگە كەلگەندە، كۈتمىگەن جاۋابقا ئېرىشتى:

— بولدى ئۇنى چىرايلىقچە ئۆيىگە ئەكىلىپ قويۇڭلار، — دېدى ئۇ گويا ھېچ ئىش بولمىغاندەك، — ئۇ ئۆزىنىڭ گۇناھىنى تونۇپ ئىقرار بولدى. گۇناھىنى تونۇغان ئادەم خۇدا ئالدىدىمۇ، ھۆكۈمەت ئالدىدىمۇ كەڭچىلىككە ئېرىشىدىغۇ!؟ ئۇنىڭ ئۈستىگە بىز قولۇم-قوشنا ئادەملەر، كىچىككىنە ئىشنى چوڭايتىپ، ئارىغا سوغۇقچىلىق سېلىپ يۈرسەك بولماس.

ئاچچىقتىن يېرىلغۇدەك بولۇپ تۇرغان خوتۇنى مېھمان ئۇزاپ بولغاندا، ئۇنىڭغا چالۋاقىدى:

— نېمە قىلغانلىرى بۇ؟ نەدىكى بىر جۇلدۇر كېپەن قوپۇپ بىزنى شۇنچە ئانىي تاپسا، سىلە ئۇنى سولاتقۇزۇپ، ئەل-مەھەللىنىڭ ئالدىدا بىزنىڭ كىم ئىكەنلىكىمىزنى تونۇتۇپ قويماقتا يوق، قويۇپ بېرىڭلا دەيلىغۇ؟!

— ھە...ي كاللاڭلىدا بۇ ئىشلارنىڭ تېگىگە يېتەلىگۈدەك ئەقىل بولمىغاندىكىن، قازان-قومۇشلىرىڭلارنىڭ ئىشىنى بىلسەڭلار بولمامدۇ؟

— ۋاي قۇۋۇرغامەي، مېنىڭ ئەقلىم يەتمىگۈدەك نېمە ئىش بار ئىدى ئەۋلىيا غوجام؟

— ھەمىشە بۇرنۇڭلارنىڭ ئۇچىغىلا قاراپ گەپ قىلىسىلە، بىزنىڭمۇ ئۇنىڭغا قىلىپ قويغانلىرىمىز بار. ھېلىقى كۈنى

بىز نىڭ بالىلار نىڭ ئۇنىڭ سۆيىنى باغلىـ
ۋالغىنى ، كېيىن بـولـدى دېگۆچە ياساپ
جابدۇغىنى ئېسىگلەردە بارمۇ ھە، ئەقىللىـ
قىم؟!

ــ ئېسىمدە بار ، لېكىن ئۇ…

ــ سىلە دېگەندەك ئۇنى سولىتىۋەتتىمۇ
دەيلى ، بىراق ئۇنىڭ ئېغىزىنى مـومـدا
يەملەپ قويغىلى بولماس. خەقلەر نېمىشـ
قا شۇنداق قىلغانلىقىنى سورىسا، ئۇ ھەمـ
مىنى ئېيتىدۇ. ئۇ چاغدا مېنىڭ ئەل ئالـ
دىدىكى، ھـۆكـۈمەت ئالدىدىكى ئابرويۇم
نېـمە بولۇپ كېتەر . مـەن ھـۆكۈمەتنىڭ
ئېغىزىغا چىقىش ئۈچۈن ئاز ھەرەج تارتـ
تىممۇ؟ ماللىرىڭنى بورداۋاتقان كۈنجۈرە،
بوغۇزلار، خەقلەر قاراڭغۇ بازاردىمۇ تاپالـ
ماي‌ۋاتقاندا ، بـەخۇدۇك ھالدا دۇكاندىن
ئېلىپ كىرىپ، كەگرى ئىشلىتىۋاتقان ئوـ
غۇتلار مېنىڭ ئاشۇ ئابرويۇمنىڭ ھۆرمىتىـ
دىن ئەمەسمۇ؟

ــ مەن بىلمەپتىمەن مۇسۇلمان ، خاپا
بولمىسىلا…

ــ بۇ گەپنى قويايلى، يەرنىڭ ئوسىـ
سى كېتىپ قالغىلى تۇرۇپتۇ. ئەلەـمەھەللىگە
خـەۋەر بـېـرىڭـلار ، سەھـەر كېلـىـپ
يەرنى مەيدانلاشتۇرۇپ بېرىشىسۇن ، قوناق
تېرىۋېتەيلى!

× ×

ھەممە ئادەم كېۋەزلىرىنى پەرۋىش قىـ
لىش بىلەن ئالدىراش بولغاچقا ، پەقەت
ئىككىلا ئادەم ئۇنىڭغا ياردەملىشەلەيدىغانـ
لىقىنى بىلدۈردى . ئۆيدىكى ئىككى ئىشـ
لەمچى بىلەن قوشقاندا ئارانلا تۆت ئادەم
بولدى ، شۇڭا جـاپپارنىڭ بېشى قاتتى .
مۇشۇنچە يەرنى پەقەت مـۇشۇ تۆتلا ئادەم
بىلەن قانداقمۇ تـۈزلـەپ ۋاقتىدا ئۇرۇق
سېلىپ تۈگەتكىلى بولسۇن ؟ بىراق ئىشـ
لەپ بولالمايدىكەنمىز دەپ يـەرنى ئـاق
تاشلاپ قويغىلى بولمايدۇ ـ دە. ھەي ھىـ
زىم بـولغان بـولسىمۇ يـاخشى بولاتتى .
ئۆزى يالغۇز ئۈچ ئادەمنىڭ ئىشىنى قىلىـ
ۋېتەلەيتتى ، ئەپسۇس ئەمدى ئۇ يوق…

ھىزىمئاخۇننىڭ يوغان كەتمىنىنى ئۆشـ
نىسىگە سېلىپ ، ئىنىسىنى باشلاپ يېتىپ
كېلىشى ھەممەيلەندە بـاشقىچە كەيپىيات
ئويغاتتى: جاپپار ئاخۇن دەسلەپتە غۇژژىـ
دە تۇرۇلدى ، چۈنكى مۇشۇ ئىشلارنى تىـ
رىغىنى دەل ھىزىمدە . كېـيىن ھـەيـران
بولدى، ئاخىرىدا گۈلقەقەلىرى ئېچىلدى.
ئىككى دېھقان شـادلانـدى ، ئىشلەمچىلەر
ئەجەبلەندى.

شادلىقىنى ئىچىگە سىغدۇرالماي قالغان
جاپپار ئاخۇن ھىزىمئاخۇننىڭ يېنىغا بېرىپ
سالام بەردى . ھىزىمئاخۇن چېـپىـۋاتقان
كەتمىنىنى توختاتماستىن بـوينىنى يانغا
تولغاپ ئالايغاندەك قاراپ قويدى،سالامغا
جاۋابمۇياندۇرمىدى. .

جاپپار ئاخۇن ئوڭايسىزلىنىپ قالدى .
بۇ يەردە ئۇزاق تـۇرۇشقا بەرداشلىق بىـ
رەلمەي ئـۆيىگە قـايتىپ كـەلدى ـ دە ،
تـاماققا تـۇتـۇش قىلىۋاتقان خـوتۇنىغا
بۇيرىدى:

ــ گۆش بېسىپ پولۇ قىلىڭلار!

ــ ئەتىگەن باشقىچە گەپ قىلىۋاتاتـ
تىڭىزغۇ؟

ــ ئەھۋال ئۆزگەردى خـوتـۇن ، ماۋۇ
ھىزىم ئىنىسىنى بـاشلاپ ئىشلىگىلى چىـ
قىپتۇ.

ــ ۋايىيەي قوۋۇرغام ، يېزىدىن شۇجى
كەلگەندەك جۇۋاپ كەتكىنىنى.

ــ سىلىگەقازان ـ قومۇشلىرىڭلارنى بىـ
لىڭلار دېمىدىمۇ؟ ھىزىم ئاكا ـ ئۇكىدەك
كەتمەن چاپىدىغانلارنىڭ كـەنتتە يـوق

ئىكەنلىكىنى بىلەلمەسلەر زادى؟

— ماقۇل، دېگەنلىرىدەك قىلاي.

كۆش بېسىپ، ئوخشىتىپ ئېتىلگەن پولۇنى ئېتىز بېشىغا ئېلىپ بېرىشقاندا، كۈن چۈشتىن ئۆتكەنىدى. ھېزىمئاخۇن ئىنىسى بىلەن ئۇلارنىڭ ھەر قانچە تۇتقىنىغا ئۇنىماي، قورساق توقلىغىلى ئۆيگە كەتتى. كەچتىمۇ، ئەتىسى ۋە ئۆگۈنىمۇ ئۇ يەنىلا شۇنداق قىلدى. ئۇنىڭ بۇ قىلىقىغا قارىتا ھەممەيلەن ئۆزگىچە مۇلاھىزە يۈرگۈزدى. جاپپار ئاخۇن بىلەن ئايالىنىڭ ئويلىغىنى بىر يەردىن چىقتى. «ھېزىمئاخۇن دەردىگە ئازراق بولسىمۇ دەرمان قىلىش ئۈچۈن پۇل تەمە قىلغان.»

ئىشنى گۈل كەلتۈرۈپ تاماملىغان ھېزىمئاخۇن ئايالى غورا سېلىپ ئەتكەن سىقماقتىن ئىككى ئاياق ئىچىۋېتىپ، بولۇڭدىكى ئورۇن-كۆرپىگە يۆلىنىپ ئولتۇراتتى. جاپپار ئاخۇننىڭ ئوغلى كىدەيگىنىچە كىرىپ كەلدى ۋە مەيدە يانچۇقىدىن بىر تۇتام پۇلنى چىقىرىپ، ئون يەنلىكتىن ئىككىنى ئايرىپ سۇپا ئۈستىدە قويدى:

— دادام سىلىنى ئۈچ كۈندىن بېرى جىق جاپا چەكتى، ئاز بولسىمۇ ئېلىپ قويسۇن، دېۋېدى.

— لازىمى يوق، — ھېزىمئاخۇن يانغا قارىۋالدى.

— ئۇنداق قىلماي ئېلىپ قويسىلا، ئاز بولۇپ قالدى. كېيىن يەنە...

— مېنى نېمە كۆرۈشىۋاتىسەن؟ ئازراق سەدىقىگە ئېرىشىش ئۈچۈن ئىشلەپ بەردى دەپ ئويلاشتىڭمۇ؟ بىلىپ قويۇش مەن ھېزىم ھەرقانچە قەلەندەر بولۇپ كەتسەممۇ، ھەر قايسىڭنىڭ ئايىغىغا باش قويمايمەن. داداڭغا دەپ قوي: ئۇنىڭ ئاچچىقىدا تاۋۇزلارنى يۇلۇۋېتىپتىمەن. دېھقان بولۇپ قاپتىكەنمەن، ياپېيشىل مايسىلار كۆزۈمگە كۆرۈنۈپلا تۇرۇۋېلىپ ئۇيقۇ بەرمىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە قايماقتەك يەرنىڭ ئاق تاشلىنىپ قېلىشىغا كۆڭلۈم ئۇنىمىدى. شۇڭا كەتمىنىمنى قولۇمغا ئالدىم. ئاشۇ مايسىلار ئالدىدا، يەر ئالدىدا ئۆتكۈزگەن گۇناھىمنى يۇيۇش ئۈچۈن، داداڭغا شۇنىمۇ دەپ قوي: كۆڭۈلدىكى ئاغرىقنى پۇل بىلەن ساقايتقىلى بولمايدۇ.

جاپپار ئاخۇننىڭ ئوغلى ھېزىمئاخۇننى گويا تۇنجى قېتىم كۆرۈۋاتقاندەك تىكىلىپلا قالدى.

(بېشى 88 - بەتتە)

ھېلىقى سولاقخانىغا يېتىپ كەلدى، مەھبۇس دەرۋەقە كېتىپ قالغانىدى. بانكىر بولمىغۇر گەپ-سۆزلەرنىڭ تارىلىپ كېتىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن ئۈستەلدىكى ھېلىقى خەتنى ئېلىۋالدى، ئۆز خانىسىغا قايتىپ چىققاندىن كېيىن ھېلىقى خەتنى بىخەتەر ئىشكاپىغا سېلىپ قويدى.

(ئالىمجان ھەسەن تەرجىمىسى)

كۆۋرۈك بېشىدىكى ئەسلىمە

(ھېكايە)

«پايانداز» تېمىسىدا قوبۇل قىلىنغان ئەسەر

سىدىق قاۋۇز

ئەللىك ئىككى ساياھەتچىگە قوچىقىدىن جاي بەرگەن «خۇاڭخې» ماركىلىق ئاپتوبۇس گويا تولپار تېزلىكىدە ئىككى قاسنىقى سۇۋا- دان تېرەكلەر شاخلىرىنى توت ئەتراپقا تەكشى يايغان سايىۋەن سۆگەتلەر بىلەن ئورالغان تاناپتەك تۈز، ئازادە يېزا يولىدا گۈركىرەپ چېپىپ كەلمەكتە. شۇتاپ، ئەتراپىدا قاتار- قاتار ئۇجمە كۆچەتلىرى قەد كۆتەرگەن مايسىزارلىقلاردىن، قايسىبىر باغ، گۈلشەن- لەردىن باھارنىڭ ، قىزىل گۈلنىڭ خۇش- بۇي ھىدىنى ئېلىپ بىزنى قوتلاشقا كەلگەن مەيىن شامال ئاپتوبۇس ئىچىگە تاشلىنىپ، ئۈستى- باشلىرىمىزنى سەگىتىپ ئۆتەتتى. بۇ تەگدىشى يوق بوستانلىقلار بىلەن تونۇش- لۇقى بولغان مەمەدان كەسپداشلىرىم قە- دەمدە بىر ئېغىز ئۇچلاپ يۇرت، ماكان ھەققىدە ئىزاھات بېرىپ تۇرسىمۇ، ھېلىلا «بوسۇغا داۋان» دىن ئاتلاپ يېقىنقى ئون يىل مابەينىدە يۈز بەرگەن رېئال ئۆزگى- رىشلەرنى كۆرۈش پۇرسىتىگە ئېرىشەلمى- گەن مېنىڭدەك جىمغۇر كالتە پەم ئىشچىلار تەبىئەتنىڭ يېڭى كېلىنلىرى تەقدىم قىل- غان سوۋغا- سالاملار ئالدىدا لال بولۇپ، ھەيرانلىق ۋە زوقمەنلىك ئىچىدە يىراق- لارغا نەزەر تاشلاپ ئولتۇرۇشماقتا ئىدۇق.

ھازىر «ئېلىشىبېشى» دەپ ئاتىلىۋاتقان بۇ يەر ئاڭلاشلارغا قارىغاندا ناھايىتى قەدىم زامانلاردا راۋاق - شىپاڭلار، ھەي-

ۋەتىنىڭ بوستانلار بىلەن تولغانىكەن. كېيىنچە سەھۋالىم، كوھمارىم نامى بىلەن ئاتالغان مەشھۇر تاۋاپگاھلار ئاپىرىدە بولۇپتۇ. ئەمدى كىشىلەر ھەر يىلىنىڭ باھار ۋە كۈز پەسلىدە بۇ تاۋابگاھقا يىغىلىپ، بىر تەرەپتىن ئۇدۇم بولۇپ كەتكەن دۇئا-تىلاۋەتنى ئاداقىلسا، يەنە بىر تەرەپتىن بۇ يەرنىڭ گۈزەللىكىدىن ھوزۇرلىنىشىدۇ.

يېڭى يېزىلارنىڭ باھار مەنزىرىسى مەپتۇن قىلغانلىقىدىنمۇ، يا ماھارەت كۆرسىتىشكە ياخشى مەيدان تاپقان «تۇلپار»نىڭ تېز چاپقانلىقىدىنمۇ، ئىشقىلىپ بىز ھېچنېمىنى سەزمەيلا قۇياش ئارغامچا بويى ئۆرلىگەن مەزگىلدىلا مەنزىلگاھىمىزغا يېتىپ كەلدۇق.

ئاپتوبۇس توختاش بىلەن تەڭ يولۇچىلار كۆڭلى خالىغان ياقنى نىشان قىلىپ تۆت تەرەپكە چېچىلدى. بۆككىدە دەرەخزارلىققا چۆككەن ئىككى قەۋەتلىك مېھمانخانا، تانسازالى، بەزمىخانا، زىياپەت زالىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان رېستوران، فونتانلىرى ئېتىلىپ تۇرىدىغان گۈللۈكلەر، سېمونتتىن ياسالغان نەقىشلىك بېلىق كۆلچەكلىرى؛ بۇ يارىشىملىق كۆلچەكلەرنى بىر- بىرىگە تۇتاشتۇرۇپ تۇرغان جەزىبىلىك ھەسەن- ھۈسەن كۆۋرۈكى، ئەتىگەندىلا سەيلىچىلەرنى باغرىغا تاڭغان شىپالىق راۋاقلار ... شەھەردىكى ھەشەمەتلىك مېھمانخانىلار بىلەن بەسلەشكەندەك تاغ ئېتىكىدىكى بۇ خىلۋەت ماكاننىڭ ئابرويىنى ئاجايىپ كۆتۈرۈۋەتكەنىدى. بۇ يەردىكى كۆڭۈللەرنى ئەسىر قىلىدىغان سۈرەتتەك مەنزىرىلەرنى تۇنجى قېتىم كۆرۈۋاتقىنىم ئۈچۈن ئۆز كۆزۈمگە ئىشەنمىگەن ھالدا زوقلىنىۋاتتىم، ھاياجىنىم دەريا سۈيىدەك دولقۇنلىناتتى.

مەن زۇمرەت سۈلىرى ئۇرغۇپ تۇرغان بۇلاقلارنى، گۈل- گىياھ قاپلىغان دەريا ساھىللىرىنى، پولات ئارغامچا بىلەن ياسالغان جەلىپ قىلارلىق ئاسما كۆۋرۈكنى، كۆجۈم مەھەللە- كەنتلەرنى قېنىقماسلىق نەزىرىم بىلەن ئايلىنىپ چىقتىم.

ھازىر ئېسىمدە تۇرغىنىم ئىككى يۈز توننىلىق بېسىمغا بەرداشلىق بېرەلەيدىغان راۋۇرۇس بېتون كۆۋرۈك بولۇپ، ئۇ قانىتلىرىنى كېرىپ تۇرغان ئەنقاردەك قاراقاش دەرياسىنىڭ شىلدىرىسىغا مىنگەنىدى. كۆۋرۈكنىڭ يۇقىرى بولۇپ تۇرغان زامانىۋى سۇ بۆلگۈچ گويا ئارغىماقنىڭ تىزگىنىنى تارتىپ تۇرغان پالىۋاندەك دەريانىڭ توسۇن سۇلىرىنى ئۆز ئەمرىگە بويسۇندۇرغانىدى. مەن كۆۋرۈكنىڭ سېمونت سالاسۇنىغا ئېسىلىپ تۇرۇپ دەرياغا نەزەر تاشلىدىم. ھېلىلا يېتىپ كەلگەن سېغىز رەڭ «چېچەك سۈيى» چاپچىپ ئاقاتتى. مېنىڭ خىيالىم «چېچەك سۈيى» دېمۇ تېزلىكتە كۆۋەجەپ، ئاللىقاچان ئۆتمۈشكە ئايلانغان، ئەمما مۇشۇ دەرياغا باغلىنىشلىق بولغان بىر ۋەھىملىك ھادىسە قايىنىمىدا پىرقىرىماقتا ئىدى...

× ×

1979- يىلى ئىيۇلنىڭ ئوتتۇرىلىرى كۆتۈلمىگەندە، قاراقاشنىڭ ئاقساراي يېزىسىدىكى ئوچاتتىن كۆڭۈل دۇنياسىنى قايغۇغا سالىدىغان بىر مۇسىبەت خەۋىرى كېلىپ قالدى. بىز سىرلىرى ئالا- تاغىل بولۇپ ئىسكەتتىن چۈشكەن، ئورۇندۇقلىرى جۇلدۇر كېپەن بولۇپ قالغان بىر ئاپتوبۇسقا ئولتۇرۇپ يولغا چىقتۇق.

شەھەرلىك ئاپتوبۇس شىركىتى خوجايىنلىق قىلىدىغان بۇ جانىۋارنىڭ مۇلازىملىرى ئۇنىڭغا خۇددى كۆشۈككە سامان تىققاندەك ئادەم قاچىلاپ قەدەمدە بىر توختاپ ماڭماقتا ئىدى. ئۇنىڭ قەپەزدەك قوينىنى كىچىك بالىلارنىڭ يىغىسى بىلەن ئارىلاشقان قىيا- چىيالىرى، قىستاڭچىلىقتا ئۆزىگە ئىگە بولالمايۋاتقان كىشىلەرنىڭ «ۋايىيەي»، «ۋاي پۇتۇمەي»... دېگەندەك چۇقان- سۈرەنلىرى قاپلىغانىدى.

ئاپتوبۇس ئازراقلا مېڭىۋىدى، ئالدى

تەرەپتىن كەلگەن «تۆمۈر ئۆكۈز» بىلەن
دوقۇرۇشۇپ يول تالىشىش نەتىجىسىدە ئۆ-
نىڭ ئوڭ تەرەپ ئارقا چاقى يان تەرەپ-
تىكى كاتاڭغا چۈشۈپ قالدى. شوپۇر ئۇنى
ئۈنچىۋالا نەزەرىگە ئېلىپ قويماي ماي
تەپكىسىنى كۈچەپ باستى. «مېڭىپ - مې-
ڭىپ قىردىن ئاشالمايتۇ» دېگەندەك چاقلار
لاي پۇركۈپ بىر يەردىلا ئايلىنىۋاتاتتى.
بۇ هال بىزنىلا ئەمەس باشقا يولۇچىلار-
نىمۇ تىت - تىت قىلىۋەتتى-دە، جىملە بو-
لۇپ غودۇڭشىشقا باشلىدى. بىراق نېمە
ئامال؟ بۇنىڭدەك ئىسكەتسىز، تار يوللار-
دا ئۇنداق كېلىشمەسلىكلەر كۈندە دېگۈ-
دەك ئۇچراپ تۇرىدۇغۇ؟! ئەر يولۇچىلار
ئولاش - چولاش يەرگە چۈشۈپ دولىمىز-
نى ئاپتوبۇسنىڭ ئارقىسىغا تىرەپ ئۇنى
پالاكەتتىن قۇتقۇزۇش ئۈچۈن كۈچ سەرپ
قىلىشتۇق. ماغدۇرىدىن كەتكەن بۇ نەرسە
ئورنىدىن قىمىرلاش ئۇياقتا تۇرسۇن كۆ-
چىگەنسېرى ئۇنىڭ چاقى قېتىمدىن ئاچچىق
زەي سۇ ساقىپ تۇرىدىغان ئەزمە تۇپراق-
قا چوڭقۇر يېپىشىپ، گەۋدىسى تېخىمۇ
قىيسىيىشقا باشلىدى. ماۋۇ پالاكەتنى،
«مەن ئالدىرايمەن مەنزىلىمگە يەتكىلى،
ئېشىكىم خىيال قىلار ۋاقتىمنى تەرك ئەت-
كىلى» دېگەننىڭ ئۆزى بولدىغۇ؟ بىز ئوت-
چۆپ يۇلۇپ كېلىپ كاتاڭغا تاشلاش، ئەت-
راپتىكى سۆگەت - جىگدىلەرنىڭ شاخلى-
رىنى يېرىپ چاق ئاستىغا ياتقۇزۇش، تو-
پا تىندۇرۇش، مۇڭگۈزىگە ئارغامچا باغلاپ
تارتىش، كەينىدىن ئىتتىرىش قاتارلىق
ئىپتىدائىي چارىلەر بىلەن ئاران دېگەندە
ئاپتوبۇسنى پېتىقتىن تارتىپ چىقاردۇق.
ئېسىت، قىممەتلىك ۋاقىت — ئالتۇندەك
ئىككى سائەت بىهۇدە ئۆتۈپ كەتتى.

ئاپتوبۇس ئالدىمىزدىكى ياردىن ئۆت-
كىچە كۆندۈرمىگەن تايدەك چاپچىپ بىر
سەكرىۋېدى، ئەڭ ئارقىدىكى ئورۇندۇقتا
ئولتۇرغان ئاپئاق ساقال بىر بوۋاينىڭ
بېشى ئاپتوبۇسنىڭ لەمپىسىگە تېگىپ يې-
رىلدى. يەنە ئىككى - ئۈچ سەپەرداشنىڭ
پېشانىسى، قوللىرى ئورۇندۇقنىڭ تۆمۈرى
بىلەن دوقۇرۇشۇپ تېرىسىگە كۆل چېكىل-
دى. ئاپتوبۇس لايىقا بوستانلىقىغا يەت-
كىچە بۇ هال قانچە قېتىم تەكرارلاندىكىن،
بۇنىسى ئېنىق ئەمەس. لېكىن «ئەي شو-
پۇر يىگىت، بىزنىڭ تىنچلىقىمىز سېنىڭ
تىنچلىقىڭ، سېنىڭ بەختىڭ بىزنىڭ بەخ-
تىمىز، نېمىگە بۇنچە ئالدىرايسەن؟»، «خۇ-
دا سېنىڭ بەختىڭ ئائىلەڭگە سورۇنچى-
لىق سالمىسۇن.» بۇنىڭغا ئوخشاش ياخشى
تىلەكلەر ۋە ئايرىم كىشىلەرنىڭ «ئېسىت،
شۇ هالىڭغىمۇ شوپۇر بولۇپ قاپسەن، ئاۋ-
ۋال هارۋا هەيدەشنى ئوبدانراق ئۆگىنىپ،
ئاندىن ماشىنىنىڭ رولىغا قونساڭچۇ» دې-
گەندەك ئەيىبلەش تەلەپپۇزىدىكى سۆز-
لىرىمۇ قۇلىقىمغا كىرىپ تۇردى. ئەپسۇس-
كى، ئۆتكۈنچىلەرنى هەر بالالارغا دۇچار
قىلغان يول ۋە شارائىتھېچكىشىنىڭمۇخې-
يالىدىن كەچمىگەنىدى.

بىز تومۇزنىڭ كۆيدۈرگە ئىسسىقىدا
تەشنالىق تارتىپ، نەپەسنى بوغقۇدەك
تىنجىق هاۋاسىدا گىياهدەك سولىشىپ،
يىلان باغرى يوللاردا گاه هوشۇققىچە توپا
كېچىپ، گاه تاشلارغا پۇتلىشىپ دەلدۈ-
گىنىپ پېشىن بىلەن سەهۋالىمغا يېتىپ
كەلگەندە قاراقاش دەرياسى قارا كەلكۈ-
نى بىلەن ئالدىمىزنى توستى. دەريا سۈيى
هەددىدىن زىيادە ئۇلۇغ بولۇپ ئىككى قىر-
غاققا شىددەت بىلەن ئۇرۇلۇپ قىيان يا-
ساپ ئاقاتتى. شۇ تاپتا دەرياغا قارىغان
كىشىنىڭ كۆڭلىنى بىر خىل قورقۇنچلۇق
ۋەهىمە ئەسىر قىلاتتى. بىز هايات - ما-
مات ئۆتكۈلىگە دۇچ كېلىۋاتاتتۇق. هايات—
ئىنسانغا قىلىنغان ئەڭ گۈزەل ۋە ئەڭ-
ئەڭ قىممەتلىك سوۋغات. شۇ ۋەجىدىن

ئۇنى قەدىرلەش ۋە ئاسراش كېرەك. قارامىلىق قىلىپ ئۇنى نابۇت قىلىش كەچۈرگۈسىز گۇناھ. لېكىن شۇ مىنۇتلاردا كۆز ئالدىمىزدىكى خەتەردىن قورقۇپ ئارقىغا چېكىنىش بىز ئۈچۈن تولىمۇ ئۇيات ئىسىزلىق بولاتتى. چۈنكى بىز نامىزىغا بارماقچى بولغان كىشى ئايالىمنىڭ تىكەندەك يالغۇز ئانىسى — مېنىڭ قېيىن ئانام ئىدى. ئۆلۈم ھاياتلىقنىڭ ئەڭ ئەشەددىي دۈشمىنى. ئۇ قارا قاناتلىرىنى يېيىپ كەلگەندە ياش-قېرىغا باقمايدۇ. ئۇنى بىز تېخى ئۈلۈشكۈنلا شەھەردىن ساق-سالامەت ئۇزىتىپ قويغانىدۇق. مانا ئەمدى…

بىز بېشىمىزغا كەلمىش ھەر قانداق بالا-قازا ۋە خەتەرنى ئۇنتۇپ «تەۋەككۈل دەرياسىغا كېمە سېلىش»قا تەبەررۇت قىلدۇق. مۇشۇنداق قىلىشتىن باشقا ئامال يوق ئىدى.

— قېنى كېمىگە چىقىڭلار، — دېدى كېمىچى بوۋاي ئۆتۈنۈش تەلەپپۇزىدا. ھەر يەر-ھەر يەردىن كېلىپ، بىزگە ئوخشاش تەقدىرى بىلەن ئوينىشىۋاتقان سەككىز كىشى بىر-بىرلەپ كېمىگە چىقىشتى. بۇلارنىڭ ئىچىدە مېنىڭ رەپىقەمدىن باشقا ئايال جىنىسلىق ئادەم يوق ئىدى. يەرلىك كىشىلەر بۇنى «تولۇم» دەپ ئاتىشاتتى. يەل توشقۇزۇلغان يىگىرمەدانە قوي، ئەچكۈ تېرىسىگە كاتتى قوندۇرۇپ ياسىغان بۇ ئىپتىدائىي قاتناش قورالىنى كېمە دېگەندىن كۆرە «تۇلۇم» دېگەنمۇ تۈزۈك ئىدى.

— خېنىم، ئۆزلىرى ئوتتۇرىدا ئولتۇرۇۋالسىلا، — دېدى تۇلۇمچى ئەپتىدىن ھازىدارلارغا خاس مىسكىنلىك ۋە ئەلەملىك روھىي ھالەت ئەكس ئېتىپ تۇرغان ئايالىمغا قاراپ. ئۇ پەرىشتىدەك ئاپئاق پۇر-

كەنجىگە ئورالغان بولۇپ، كۆزلىرىدىن مۆلدۈرلەپ تۆكۈلۈپ تۇرغان ياش ۋە تىنىقلىرىدىكى «ئاھ» ئىسى نازۇك كۆڭلىنى ئۆرتىمەكتە ئىدى.

تۇلۇمچى كۈن پېتىش تامىدىكى قىبلىگە قاراپ ئىككى ئالقىنىنى جۈپلەپ، نېمىلەرنىدۇر پىچىرلاپ دۇئا كەلتۈرگەندىن كېيىن، تەرگە پىشىپ كەتكەن خەسە يەكتىكىنى تۈزەشتۈردى ۋە بەلبېغىنى چىڭىتىپ تۇرۇپ:

— سەپەرداشلار ھودۇقماڭلار، ئۆزۈڭلەرنى تەمكىن تۇتۇڭلار، ئاللا ئۆز پاناھىدا ساقلىغاي، — دېدى ۋە توم چىگە ئارغامچىنى يېشىپ، ئۇزۇن خادىنى يەرگە كۆچەپ تىرەپ تۇلۇمنى دەرياغا سالدى.

ئىتتىرگۈچى خادىنىڭ كۈچى بىلەن دەريا ئېقىنىنى گورىزونتال شەكلىدە كېسىپ قارشى قىرغاقنى كۆزلەپ كېتىۋاتىمىز. دەريانى توغرا كېسىپ ئۆتىدىغان قۇدرەت بىزدە نېمە قىلسۇن؟! كۆلرەڭلىك سۇ ئەجدىھاسى ھە دېسىلا بوزغۇن چاچرىتىپ، بىزنى «ھاپ» ئېتىپ يۇتۇپ كېتىدىغان ئەلپازدا ئۆركەش ياساپ شارقىرايتتى. مەن سېزىپ تۇرۇۋاتىمەن، يوقىتىش ئەلىمىگە قوشۇلغان قورقۇنچ ۋەھىمىسى مەھبۇبەمنىڭ يۈرەك رىتىمىنى بۇزۇپ، چىرايىنى تامدەك ئۆڭدۈرۈۋەتكەنىدى. ئۇ كۆزىنى چىڭ يۇمۇپ، كىرپىدەك تۈگۈلۈپ ماڭا ھەھكەم يېپىشىۋالغانىدى. مەنمۇ قورقۇنچىدا تىترەۋاتقانلىقىمنى يوشۇرالمايمەن. تۇلۇمنى كۆرۈپ باقمىغان بىزدەك ئادەملەر بۈگۈن ئۇنىڭغا ئولتۇرۇشقا تەۋەككۈل قىلىۋاتسا نېمىشقا قورقمىسۇن؟! ئۇنىڭ خەتىرىنى ھەرگىزمۇ سەل چاغلىغىلى بولمايتتى. چۈنكى بىز ئېلىشىۋاتقان بۇ «ئەجدىھا»نىڭ ھەر يىلى نەچچە ئونلىغان ئادەمنى يۇ-

تۈپ كەتكەن پاجىئەلىك ئۆتمۈشى بار ئەمەسمۇ؟!

بىز دەريانىڭ قاق ئوتتۇرىسىغا يەتتۇق. كېمە شىددەتلىك دولقۇنلارنىڭ خىرىس قىلىشى ئىچىدە ئىنتايىن ئوڭۇشسىز شارائىتتا داۋالغۇپ بارماقتا. ئېقىن پات - پات شاخ - شۇمبىلارنى، زىرائەت غوللىرىنى توپ - توپى بىلەن ھەيدەپ كېلەتتى.

— ئۇستام پەخەس بولۇڭ، — ئېقىمغا قارشى تەرەپتە ئولتۇرغانلارنىڭ جىددىي ئاۋازى ھەممىمىزنى چۆچىتىۋەتتى. راستىنلا چۆچىگۈدەك ھادىسە دەڭا! قەيەردىندۇر قومۇرۇلۇپ كېلىنگەن شۇنداق يوغان بىر تۈپ سۆگەت قارا يىلتىزلىرىنى نەيزىدەك تەڭلەپ ئۇدۇل بىز تەرەپكە ئېتىلىپ كېلىۋاتاتتى. تولۇم ھەيدىگۈچى دەرھال خادىنى سۆگەتنىڭ غولىغا تىرەپ كېمىنى ئۇنىڭدىن يىراقلاشتۇرۇشقا ئۇرۇندى. شۇنداقتىمۇ شورى قۇرىغۇر سۆگەتنىڭ يىلتىزى كېمىنىڭ بىر بۇرجىكىگە سۈركىلىپ ئۇنى قاتتىق سىلكىتىش تۈپەيلىدىن ئالدى تەرەپتە ئولتۇرغان ئىسمى ناتونۇش بولغان ئەللىك ياشلاردىكى چارساقال بىر كىشىنى دولقۇنغا غەرق قىلىۋەتتى. ئېھتىمال چالىنىڭ سۇ ئۈزۈشتىن خەۋىرى بولمىسا كېرەك، ئەجەل ھودۇقۇشىدا گاھ چۆكۈپ، گاھ لەيلەپ كېتىۋاتاتتى. ئارىمىزدىكى قىرىق ياشلار چامىسىدىكى كەكە ساقال تەمبەلگىنە بىر كىشى دولقۇنغا ئۆزىنى ئاتتى - دە، سۇ ئۈزۈش تەنھەرىكەتچىلىرىدەك غۇلىچىنى كەڭ يېيىپ، بەختىسىز چالنى كۆزلەپ ئۈزۈپ كەتتى...

گەرچە بىز ئامان قالغان بولساقمۇ يۈرىكىمىز قېپىدىن چىقىپ، روھىمىز تەندىن ئاجراپ كەتكەندەك بولدى. ھېلىمۇ مىڭ شۈكرى، مۇبادا تولۇمچى چەبدەسلىك كۆرسەتمىگەن بولسا، گۆر بىر، ئۆلۈك ئۈچ بولاتتى...

مەن ئەتىسى زاراتكاھلىقتا جامائەتتىن كەكە ساقالنىڭ ئەزىز جېنىنى پىدا قىلىش بەدىلىگە ئاقساقالنى سۇ ئەجدىھاسىنىڭ قارنىدىن تارتىۋالغانلىقىنى ئاڭلاپ تېنىم شۈركىنىپ بىر قىسمىلا بولۇپ قالدىم...

— توقۇش سېخىدىكىلەر راۋاقنىڭ ئالدىغا كېلىڭلار، ئوبدانغىنا بىر خاتىرە قالدۇرايلى، — سېخ مۇدىرىنىڭ ئاۋاز ئارتىسلىرىنىڭكىدەك سالماق ۋە ياڭراق ئۈنى مېنى ئەسلىمىلەر قايىنىمىدىن تارتىپ چىقتى.

مەن سۈرەتكە چۈشۈپ بولغاندىن كېيىن ئىپتىخارلىق تۇيغۇسى، ھاياجانلىق ھېسسىياتلىرى مەۋج ئۇرغان، كۆڭۈلسىز ئەسلىمىلەر بىلەن رېئاللىق گىرەلەشكەن تۇيغۇلار ئالىمىنى كېزىپ ئايلانما پەللەمپەيلەر بىلەن يۇقىرى ئۆرلەپ كۆۋرۈكنىڭ بېشىدىكى ئون مېتىر ئېگىزلىكتە قەد كۆتۈرگەن كۆزىتىش مۇنارىغا چىقتىم ۋە قېنىپ - قېنىپ نەپەس ئېلىپ، زوقىمنىش ئىچىدە يىراق - يىراقلارغا كۆز يۈگۈرتتىم. دەريانىڭ ئىككى ساھىلىدىكى بوستانلىقلارنى كېسىپ ئۆتكەن تاناپتەك تۈز ئاسفالت بەلباغلار ئۇپۇققا تۇتاشقاندەك كۆرۈنەتتى. مانا بۇ ئاپتوموبىل، تراكتورلار بىمالال ماڭالايدىغان يوللار بوستانلىقلارنىڭ رىشتىنى مۇنۇ كۆۋرۈككە، شە -

ھەرگە چاتقانىدى. توغرا، ئەينى ۋاقىت -
لاردا ئەجدادلىرىمىز قورۇنۇش ئىچىدە
ماڭغان ئەگرى - توقاي چىغىر يوللارنىڭ
ئىزناسى ئۆچۈپ، نەچچە يىل ئىلگىرىكى
قۇيۇن كۆتۈرۈلۈپ تۇرىدىغان توپىلىق
سوقماقلار بۈگۈنكى كۈندە ھەر قانچە ماڭ-
سىمۇ ھارغىنلىق ھېس قىلدۇرمايدىغان
ئازادە، سىيلىق يوللارغا ئورۇن بەردى. ئاس-
فالت يوللار شەھەرلەرگە، دۆلەتنىڭ چوڭ
قاتناش تۈگۈنلىرىگىلا مەنسۇپ ئەمەس.
ئۇ ھازىر شەھەر بىلەن يېزىلارنى، يېزا
بىلەن يېزىنى، يېزا بىلەن كەنتلەرنى، شە-
ھەر بىلەن سەيلىگاھلارنى، يايلاقلارنى،
ھەتتا خىلۋەتتىكى مۇشۇ سەھۋالىم ۋە كوھ-
مارىمدەك مەدەنىيەت يادىكارلىق نۇقتى -
لىرىنى تۇتاشتۇرىدىغان قولايلىق، راھەت-
لىك قاتناش تورىغا ئايلاندى.

ھېلىقىدەك ئېچىنىشلىق سەرگۈزەشتىلەر،
تىراگېدىيىلىك ھادىسىلەر ئەمدى ئىبرەت-
لىك تارىخقا ئايلىنىپ قالدى. ئەنە قا -
راڭ، ئاۋۇ مېھمانخانا بىناسى ئالدىدا
قاتار تىزىلىپ كەتكەن ئاپتوبۇس، پىكاپ-
لارنى! ئۇن، ئۇن ئىككى... ئونبەش... ياق
توغرا سانىيالمايۋاتىمەن. ھازىر مۇشۇ لې-
نىيىدە چېپىۋاتقان ئاپتوبۇس، بولكىۋاي-
لار، بەش كىشىلىك، ئون ئورۇنلۇق پى-
كاپلار ئوتتۇزدىن ئاشىدۇ. يولۇچىلار ئۇ-
لارغا ئەمەس، بەلكى ئۇلار يولۇچىلارغا
ئۆچىرەت ساقلىماقتا. شەھەردىن بۇ يەرگە
كېلىش ئۈچۈن ئىلگىرى بىر كۈن ئازلىق
قىلاتتى. ئەمدى قاراقاش بىلەن خوتەننى
بىر - بىرىگە چاتقان مۇنۇ كۆۋرۈك بېشىغا
كېلىش ئۈچۈن قىرىق - ئەللىك مىنۇت بولسىلا
كۇپايە. ھازىر كىشىلەر تراكتور، «سوپەك»-
لەرگە كۆز قىرىنى سالمايدۇ. ئېشەك ھار-
ۋىسىغا ئولتۇرۇپ رىيازەت چېكىشنى، ۋېلى-
سىپىت مىنىپ تەرگە چۈمۈشنىمۇ ئانچە
خالاپ كەتمەيدۇ. ئۇلار موتسىكلىتلىرىنى
بەيگىگە سېلىشقا نېمە دېگەن خۇشتار-ھە؟!
مەن شۇ يىللىقىيىن ئانامنى مەڭگۈلۈك ئا-
لەمگە ئۇزىتىپ قويۇپ، ماڭىدىغان يول تۆ-
گىگەنلىكى ئۈچۈنمۇ، يە ئاچچىق ساۋاق-
لارنىڭ مۆھۈرى بېسىلغان كۆڭلۈمنىڭ را-
يىمىنى قايتۇرالمىغانلىقىم ئۈچۈنمۇ، بۇتە-
رەپلەرگە ئۆتۈش ئىستىكىدە بولمىغانى-
دىم. مۇنداق زور مۆجىزە بولۇشنى قانداق
تەسەۋۋۇر قىلاي؟!

بۈگۈنكى ساياھەتتىن تاپقان بايلىقىم
ئىنتايىن مول، تەسىراتىم بىقىياس چوڭ-
قۇر بولدى. مەن قاشتېشى، ئۈنچە-مەرۋا-
يىتلاردىنمۇ ئېسىل، ئالتۇن - گۆھەردىنمۇ
قىممەتلىك بولغان تەڭدىشى يوق بىر نەرسى-
گە - ئەتراپىمىزدىكى يېڭىلىنىۋاتقان رەڭ-
دار مۇھىتنى، گۈللىنىش مەنزىرىسى ئىچى-
دە دولقۇنلىنىۋاتقان يېشىل دېڭىزنى، ئەڭ
مۇھىمى، ئويغىنىۋاتقان كۆڭلۈمنى قانات-
لاندۇرۇپ، ئۈممىد گۈلشىنىگە ئىنتىلدۇرگەن
تورسىمان يوللارنى كۆرۈش ۋە ئۇنىڭدىن
ھوزۇر ئېلىش ئىمكانىيىتىگە، تەبىئەت
پەرىسىنىڭ يېڭى - يېڭى سوۋغىلىرىنى
قوبۇل قىلىش سائادىتىگە ئېرىشتىم.

بىر كوي...

(ھېكايە)

داۋۇت مەتنىياز

ئەللىك ياش ئەتراپىدىكى ئىككى ئادەم ئاپتوبۇسقا چىقتى. ئۇلار خېلى سالاپەتلىك كىشىلەر بولۇپ ئەترەڭ سارجىدا تىزىغا چۈشۈپ تۇرىدىغان يەكتەك كىيىۋالغان. بىرىنىڭ بېشىدا بادامدوپپا، يەنە بىرىنىڭ بېشىدا ئاق ئەرەب بۆكى بار ئىدى. ئۇلار ئاپتوبۇسقا چىقىپلا يولۇچىلارغا تەكشى بىر قارىۋېدى، بىر نەچچەيلەن ئورنىدىن تۇرۇپ كېتىشتى.

— ھاجىم، ما يەرگە كېلىڭسىلە، مايەردە ئورۇن بار.

كىشىلەردۇر بۇ «ھاجىم» لارنىڭ ئالدىغا كېلىپ كۆرۈشتى، ئورۇندۇققا تەكلىپ قىلىشتى. بۇلارنىڭ ئىچىدە بەكرەك ئىلتىپات كۆرسەتكىنى بىر كۆزى ئازراق ياشىغۇراپ تۇرىدىغان ئاق ساقاللىق بوۋاي ئىدى. بوۋاي بۇ «ھاجىملار» بىلەن كۆرۈشۈپ بولغاندىن كېيىن ئورنىنى بىكارلاپ بېرىپ ئارقىدىكى ئورۇنغا يۆتكەلدى.

— ئولتۇرۇۋەرسىلە بولاتتى...

— يوقسۇ، ھەر قايسىلىرىنىڭ ئالدىدا ئولتۇرۇشقا كۆڭلۈم ئۇنىمىدۇ، بەيتۇلھەرەمنى تاۋاب قىلىپ كەلگەن دىندارلىرىغا ئارقىسىنى قىلىپ ئولتۇرۇش مۇسۇلمانىنىڭ ئىشى ئەمەس.

«ھاجىم» لار بوۋاي بىكارلاپ بەرگەن ئورۇنغا چۆكۈشى بىلەن ئەتەي بۇ ئىككىسىگە ساقلاپ تۇرغاندەك خېلىدىن بېرى تاقەتسىزنى تاق قىلىپ تۇرغان ماشىنا ماتورى گۈرۈلدەشكە باشلىدى. دەل شۇچاغدا بوينىغا كىچىك قارا سومكا ئېسىۋالغان بىر قىز ئاپتوبۇسقا چىقىپ يولۇچىلارغا ئۇتۇك-تەتۈر بۇيرۇق بەرگىلى تۇردى.

— ھوي ئاكا، سىز ئاۋۇ يەرگە بېرىپ ئولتۇرۇڭا! ھوي سىزنى دېدىم. بېرىڭا ئاشۇ بولۇڭغا. ھەي ئاچا، سىز بالىڭىزنى قولىڭىزغا ئېلىپ ئولتۇرۇڭ. كىچىك بالا بىر كىشىلىك ئورۇننى ئىگىلىسە بولمايدۇ. ھەي قارىم، سىز ماۋۇ سومكىڭىزنى ئاپتوبۇسنىڭ ئۈستىگە ئېلىپ چىقىڭ، بۇ يەردە قويسىڭىز باشقىلار ئۆتەلمەيدۇ.

ئاپتوبۇس ئەتىدىن بېرى مىخلاپ قويغاندەك تۇرغان ئورنىدىن ئاخىر ئاستا قوزغالدى. تاقەتسىز بولغان يولۇچىلار ئېغىر بىر يۆتكىلىپ قۇتۇلغاندەك «ئۇھ» دېيىشتى. كىمدۇر بىرى «خۇداغا شۈكرى» دەۋەتتى. ئەپسۇسكى ئاپتوبۇس بېكەتتىن چىقىپ ئون قەدەم ماڭمايلا يەنە توختىدى.

— ئەتىدىن ساقلاتقىنىنى ئاز دەپ، ئەمدى نېمىگە توختايدىكىن، — دېدى بىر ئايال غۇدۇڭشۇپ.

ئاپتوبۇسنىڭ ئىشىكى جالاقلىدە ئېچىلىپ يىگىرمە ياشلار ئەتراپىدىكى بىر قىز چىقتى. ئۇنىڭ بۇدرە قىلىنغان كالتە چېچى خۇددى قارا تەلپەكنى تەتۈر ئۆرۈپ كىيىۋالغاندەك كۆرۈنەتتى. قاشلىرى قارا بوياق بىلەن چىرايلىق قىلىپ سىزىپ قويۇلغانىدى. قىز ئاپتوبۇس ئىچىگە تەكشى بىر قارىدى-دە، ئۈچ كىشىلىك ئورۇندا كېرىلىپ ئولتۇرغان ھېلىقى ھاجىملارنىڭ قېشىغا باردى. بۇ ھاجىملارمۇ

قىزنىڭ كۆرمىگەن قىيا پەتتە قاپاقلىرىنى تۈرۈپ ئولتۇرۇشتى.

— ئۇيا قىقىراق سۆزلىسىلە ئاكا، پىتىشىپ ئولتۇرايلى؟

«ھاجىم» لاردىن ھېچقانداق سادا چىقمىدى، ئورنىدىن قىمىرلاپمۇ قويمىدى. قىز ئۇلارغا قايتا يېلىنىشنى خالىمىدى بولغاي، ئاپتوبۇسنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى بىر ئورۇندۇقنىڭ يۆلەنچۈكىنى پەم بىلەن تۇتۇپ، ئالدىغا سەل ئېگىلىشىپراق تۆرە تۇرۇشقا مەجبۇر بولدى. بىلەت ساتقۇچى قىز ئالدى تەرەپتىن باشلاپ بىلەت سېتىپ «ھاجىم» لارنىڭ قېشىغا كەلگەندە بادام دوپپا كىيگەن ھاجىم يانچۇقىغا قول سالغانىدى، ئەرەب بۆك كىيگەن ھاجىممۇ قول سالدى.

— توختىسىلا ھاجىم مەن ئالاي.

— ياقەي، قايسىمىز ئالساق ئوخشاشقۇ.

ئۇلار ئېغىزلىرىدا شۇنداق دېگىنى بىلەن ھېچقايسىسىنىڭ قولى يانچۇقىدىن چىققىلى ئۇنىمايۋاتاتتى. ئۇ قوللار ئۆز ئىگىسىگە بوي سۇنمايۋاتقاندەك ياكى يانچۇققا كەپلىشىپ قالغاندەك ئىدى. «ھاجىم»-لار كۆزىنىڭ قۇيرۇقىدا بىر-بىرىنىڭ يانچۇقىغا ئېھتىيات بىلەن قارىشاتتى. بىلەت ساتقۇچى قىز ئۇلارنىڭ ئالدىدا بىر پەس توختاپ قالدى. ئاخىرى ئەرەب بۆكلۈك «ھاجىم» يانچۇقىدىن بىر باغلام پۇل چىقاردى-دە، ئۇنى كويلۇقتىن بىرنى سۇغۇرۇپ بىلەت ساتقۇچىغا ئۇزاتتى. ھاجىمنىڭ قولىدىكى پۇل خۇددى مەيىن شامال سوققان ياپراقتەك يېلىنەز- بىلىنمەس تىترەپ كەتتى.

— مەن تۆلىسەم بولاتتىغۇ،- دېدى بادام دوپپىلىق ھاجىم يانچۇقىدىن قولىنى ئالماي تۇرۇپ.

ئەرەب بۆكلۈك ھاجىم ھەمراھىغا «لاپ» قىلىپ بىر ئالايدى-دە، بىلەت ساتقۇچى قايتۇرۇپ بەرگەن پۇلنى ساناشقا باشلىدى. بىلەت ساتقۇچى قىز ئارقىدىكى ئورۇندۇققا ئۆتۈپ كەتتى.

— ساۋاب بولار خان بالام، يانچۇقۇمدا بارى مۇشۇكەن. ئاز كۆرمەي ئېلىپ قويۇڭ. بۇ ھاجىملارغا ئۆز ئورنىنى بىكارلاپ بەرگەن ھېلىقى بوۋاينىڭ بىلەت ساتقۇچى قىزغا يالۋۇرغان ئاۋازى ئىدى.

— بىزنىڭ گۇگىسىغا پۇل لازىم ئاكا، ساۋاب لازىم ئەمەس. مەن سىزنىڭ بۇنداق چىرايلىق گەپلىرىڭىزنى كاسسىرغا پۇل ئورنىدا ساناپ ئۆتكۈزۈپ بېرەلمەيمەن. پۇلنى ساق تۆلەڭ بولمىسا چۈشۈپ قېلىڭ!

بوۋاي كىمدىندۇر شاپائەت تاما قىلغاندەك ئەتراپىدىكىلەرگە قارىدى. ئەمما ھېچكىم ئۇنىڭ كەملەپ قالغان پۇلىنى تۆلەپ بەرمىدى.

— قانداق قىلىسىز؟ - ساق تۆلەمسىز ياكى چۈشەمسىز؟- دېدى قىز يەنە.

— پۇلۇم راستىنلا كەملەپ قالدى بالام، يانچۇقۇمدا بولغان بولسا تولۇق تۆلەيتتىم. ماشىنا كىراسىنىڭ ئۆسكىنىنى بىلمەي...

— ھەي شىرزات، توختىغا! مايەردە چۈشىدىغان ئادەم باركەن،- دېدى قىز شوپۇرغا. ئاپتوبۇس سۈرئىتىنى ئاستىلىتىپ يولنىڭ چېتىگە چىقىپ توختىدى، ئىشىكمۇ جالاقشىپ ئېچىلدى.

— بىر كوي كەملەپ قالغانىدى. بىرىسىلىرى بېرىپ تۇرغان بولسىلا، مەن ئۆيگە بېرىپلا بېرەتتىم،- دېدى.

ھەممەيلەننىڭ دىققىتى بۇ پۇلدا ر«ھاجىم» لارغا يۆتكەلدى. ئەمما بۇ چاغدا!

بادام دوپپىلىق «ھاجىم» دېرىزىدىن بېشىنى چىقىرىپ قۇرۇق ھۆ بولۇۋاتاتتى، ئەرەب بۆكلۈك «ھاجىم» كۆزىنى چىڭ يۇمۇپ بېشىنى بىر تەرەپكە قىيسايتىپ ئۇخلىماقتا.

— ماشىنىنى كاشىلا قىلماي تېز بولۇڭ! — دېدى بېلەت ساتقۇچى قىز، بوۋايغا ئىشىك تەرەپنى كۆرسىتىپ.

بوۋاي ئاستا ئورنىدىن تۇردى. ئۇنىڭ چىرايى تاتىرىپ كەتكەنىدى. ئۇ، شاھىنىڭ ئوردىسىدىن ھەيدەلگەن غولامدەك ئاپتوبۇستىن ئايرىلىپ قېلىشقا كۆزى قىيمىغان ھالدا ئىشىككە قاراپ ماڭدى. بىر قەدەم، ئىككى قەدەم... ئەنە ئۇ ئىشىككە يېقىنلىشىپ قالدى. ئاپتوبۇس ئىچىنى گۆرىستان جىملىقى قاپلىدى.

بوۋاي ئاپتوبۇسنىڭ ئىشىكىدىن بىر پۇتىنى ئېلىشىغا ئايال كىشىنىڭ يېقىملىق ئاۋازى جاراڭلاپ ئاپتوبۇس ئىچىدە ھۆكۈم سۈرۈۋاتقان ئېغىر سۈكۈتنى بۇزدى.

— مانا، ئاكا، بىر كوي.

ھەممىمىز تەڭلا قاراشتۇق. ئاپتوبۇس ئىچىدە ئۆرە تۇرغان «ساياق» قىز بوۋايغا بىر كوي پۇلنى تەڭلەۋاتاتتى. بوۋاي ئارقىسىغا بۇرۇلدى. ئۇ ئىشىك ئالدىغا قانداق تەسلىكتە كەلگەن بولسا، قىزنىڭ قېشىغىمۇ شۇنداق تەستە باردى.

— رەھمەت بالام، خۇدايىم سىزگەمۇ ئۇنداق كۈننى ھەرگىز كۆرسەتمىگەي، — دېدى بوۋاي قىزدىن ئالغان پۇلنى بېلەت ساتقۇچىغا بېرىۋېتىپ.

ئاپتوبۇس قوزغالدى. ئەمدى، ھۆ بولۇۋاتقان ھاجىممۇ ئوڭشالدى. ئۇخلاپ قالغان ھاجىممۇ ئويغىنىپ قىزنى يېنىدا ئولتۇرۇشقا تەكلىپ قىلدى.

— ھەي ئۇكام مايەرگە كېلىپ ئولتۇرسىلا، يول يىراق. ئۆرە تۇرۇپ پۇتلىرى تېلىپ كېتىدۇ.

قىز «بۇ ھاجىم»لارغا شۇنداقلا بىر قاراپ قويدى-دە، پەرۋاسىزلىقىيا پەتتە تۇرۇۋەردى. ئۇ ئاپتوبۇسنىڭ دېرىزىسىدىن يىراقلارغا كۆز تىكمەكتە ئىدى.

(بېشى 16 - بەتتە)

بىر ئوقۇغۇچىسى بۇ ئىشقا ياردەم قولىنى سۇندى. بۇ ئوقۇغۇچىنىڭ دادىسى ھېلىقى تەدرىجىي مەركەزگە يېقىنلىشىپ كەلگەن يەرنىڭ يۆتكىلىشىنى «باھا ئوخشىمايدۇ» دەپ توختىتىپ قويغان دادۈينىڭ سېكرېتارى ئىدى. سېكرېتار بالىسىنىڭ ئېغىزىغا ئىلىم سالغان بۇ ئۇستازىنىڭ گېپىنى يىراتتىمۇ؟ ئاخىرى ھەممە كاشىلىلار تۈگەپ بىر مو ئۈچ فۇڭ يەردىن يەتتە فۇڭ خوراپ، يەتتىنچى ئاينىڭ ئاخىرلىرى رەۋەيدۇللانىڭ قولىغا ئالتە فۇڭ يەر ساپمۇساق تەگدى. ماتا ھازىر ئۆيىنىڭ ئۇلى ئىشلىنىۋاتىدۇ. خۇدا بۇيرۇسا بۇ ئۆي ئىككى-ئۈچ ئايلاردىن كېيىن گۆزەردە قەد كۆتۈرىدۇ. رەۋەيدۇللامۇ شۇنىڭدىن باشلاپ باشقا ئۆي سالغان ئەرلەر قاتارىدا يۈزى يورۇق ھالدا قەددىنى رۇسلاپ يۈرەلەيدۇ ھەمدە ئۆزىنىڭ كەڭرى ھويلىسى ئاراملىق بولۇپ قالغىنىغا باشقىلاردىن ئەمەس، ئۆزىگە پىشاڭدىن پايدىلىنىپ يەر يۆتكەش چارىسىنى ئۆگەتكەن قەدىناسى رىشاتقا رەھمەتلەر ئوقۇيدۇ.

رەۋەيدۇللانىڭ ئۆيلۈك يەر ئېلىشتا ماڭغان يولىنى ھەق يول دېيىشكە بولمايدۇ. لېكىن بەزىلەر ئۆزىنىڭ ئىمتىياز-ئىمكانىيەتلىرىدىن پايدىلىنىپ، بۆشۈكتىكى نەۋرىلىرىگىمۇ ئۆي سېلىپ قويغان يەردە، بۇ بىچارە ئوقۇتقۇچىنىڭ پۇلدىن ئىبارەت پىشاڭدىن پايدىلىنىپ يەر يۆتكىشىنى شەرىئەت يولىغا دۇرۇسلىغىلى ھەم كەچۈرگىلى بولىدۇ، ئەلۋەتتە. چۈنكى ھازىر پىشاڭدىن پايدىلىنىپ يەر يۆتكەش بۇ شەھىرى ئەزىمدە يېڭىلىق ئەمەس، ئادەتتىكى بىر ئىش بولۇپ قالدى.

1993 - يىلى 8 - مارت، خوتەن

«مەجبۇرىيەت»

(ھېكايە)

مېجىت باقى

«مۇدىر چاقىرىدۇ» دېگەننى ئاڭلاپ يۈرىكىم «قارت» ئىتتە قىلىپ، ئەنسىزلىككە چۆمدۈم. دېمىسىمۇ ئىدارىمىزنىڭ ئىلگىرىكى ئىشخانا مۇدىرى ئالمىشىپ، ئورنىغا يېڭى كەلگىنى تېخى مېنى چاقىرتىپ دوكلات سوراپ ياكى يوليورۇق بېرىپ باقمىغان. ھەر كۈنلۈكى ئىشقا كېلىمەن، مۇدىرغا سالام بېرىمەن، مۇدىر بولسا سالامىمغا بەزىدە خۇشچىراي، بەزىدە بولۇتلۇق ئاسماندەك تۇتۇق ئىنكاس قايتۇرۇپ، ئالدىراپ ئىدارە باشلىقىنىڭ ئىشخانىسىغا، ئۇنىڭدىن كېيىن مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقلىرىنىڭ ئىشخانىسىغا بىر-بىردىن كىرىپ چىقىدۇ-دە، ئۆز ئىشخانىسىغا قايتىپ بېكىنىۋالىدۇ. مەندەك ئاددىي زاپچوزبىلەن ئۇ كەمدىن-كەم سۆھبەتلىشىپ قالمىسا كۆپ ۋاقتى ئىدارە باشلىقلىرى يېنىدا خىزمەت دوكلاتى، كەلگەن ئالاقىلارنى بىرتەرەپ قىلىش ئۈستىدە پىكىرلىشىش، تازىلىق ئورۇنلاشتۇرۇش، كاماندىروپكىغا چىقىش ۋە قايسى ماشىنىنى قەيەرگە بەلگىلەشكىچە بولغان «ئىنچىكە» ئىشلار ئۈستىدە مۇزاكىرىلىشىش، قىسقىسى ئىدارە باشلىقلىرىنىڭ «رايىنى سىناش» بىلەن ۋاقىت ئۆتكۈزىدۇ، ئىدارە باشلىقلىرى سىرتقا ماڭىدىمۇ بولدى، مۇدىرغا ئامەت ياغدى دېگەن گەپ، ماشىنىغا ئولتۇرۇپ ئالىلىقاياقلارغا غايىب بولىدۇ. ئىدارە باشلىقلىرى قايتىپ كەلگەن ھامان مۇدىرمۇ گويا ئاسماندىن چۈشكەن پەرىشتىدەك پەيدا بولۇپ، چىرايىدىن كۈلكە ياغدۇرغان ھالدا كۈندىلىك خىزمەتلەرنى دوكلات قىلىشقا تۇتۇنىدۇ. بۇنىڭغا ئىدارىدىكى كادىرلار ھەيران بولىمىز، سۈن ۋۇكۇڭ ساۋابلىق ئىشلار ئۈچۈن يەتمىش ئىككى خىل ئۆزگىرىشكەن. بىزنىڭ مۇدىر بولسا خۇشامەت ئۈچۈن ئۆزگىرىشتە سۈن ۋۇكۇڭدىن ئېشىپ چۈشىدىغۇدەك، ھەرگىز كەم قالمايدۇ. بۇ خىل كومېدىيىنىڭمۇ ئۆزىگە چۈشلۇق بازىرى بولغاچقا كۆپىنچىمىز كۆنۈپ قالدۇق، كىمنىڭ يامان بولغۇسى بار دەيسىز؟ خىزمەتنى ئىدارىدىكى كادىرلار ئىشلەيدۇ، دوكلاتنى مۇدىر قىلىدۇ. ئۇنىڭغا قوشۇپ كىم خىزمەتنى جان دەپ ئىشلىسە مۇدىر ئۇنى شۇ ھامان غەيۋەت تومىغا كۆمىدۇ. ناۋادا مۇدىرنىڭ بولمىغۇر قىلىقلىرى توغرۇلۇق بىرەر ئېغىز سۆزلەپ قويىدۇڭمۇ، بولدى. ئىشنىڭ يوغىنى چىقىدىغان گەپ، باشلىق كۆزۈڭگە «ئاممىنىڭ ئىنكاسى» دەپ ئاتالغان بىر تاتازا خەتلەرنى چېنەپ ئېغىز ئاچۇرمايدۇ. ئىنكاس قىلغۇچى بىردەمدىلا «ئىنكاس قىلىنغۇچى» غا ئايلىنىپ، جاۋابكار ئورنىغا چۈشۈپ قالىسەن، ئىلگىرىكى مۇدىرىمىز گەپ-سۆز بولسا ئوچۇق دەۋېرىدىغان، ئىدارىنىڭ ئىشلىرى ئۈچۈن جان كۆيدۈرىدىغان كىشى ئىدى. ئۇ يۆتكىلىۋېدى، ئورنىغا كەلگىنى ئۆز نەپسى ئۈچۈن پېتىر كۆمەچتىن قىل ئالىدىغان، ئويۇنچى كەپتەردەك ھۆنەر چىقىرىدىغان بولۇپ چىقتى. بۇنىڭغا نېمە دېگۈلۈك، ئىدارە باشلىقلىرى سەز-

مەمـدۇ ياكى سەزسەمۇ «ئاممىنىـڭ ئىنـ
كاسى» دېگەن ئاتاققا قېلىشتىن ئـەنسـ
رەمدۇ،هازىرغىچە قۇلاق يوپۇرۇپ يۈرگەـ
نى يۈرگەن. مۇدىرىمىز بولسا ياخشى كۆـ
رۈنۈشىنىڭ ھەلەكچىلىكى ۋە ئۈمۈچۈكتەك
تىنىمسىز ھالدا ئۆز نەپسى ئۈچـۈن تـور
توقۇۋاتقان، ئىدارىمىزنىڭ ھالـى مۇشۇ.
مەندەك زاپخوزچۇ؟ «قېنـى» دېسە «ھە»
دەيمەن. ئىشقا بۇيرىسا ئورۇنداپـمەن،
بولمىسا پەرۋايىم پەلەك. مانا ئەمدى تو-
ساتتىن ھالىم باشقىچە بولۇپ قـالـدى.
بۇرنا كۈنى مۇدىرنىڭ كىشىنىڭ غىدىقىـ
نى كەلتۈرىدىغان قىلىقلىرىغا كۈلگەنىـ
دىم. كاساپەت سېزىپ قالغانىدەك قىلدى.
ھەي، ھەر قانچە قىلغان بىلـەن مـۇدىر
دېگەن باشلىققا يېقىن. ناۋادا ئۇ «سـەن
تاز دېگۈچە مەن تاز دەۋالاي» دېگـەندەك
سامان تېگىدىن تۈيدۈرماي سۇ يۈگۈرتۈپ
باشلىققا چېقىشتۇرۇۋالغان بولسا يـاكى
ئادىتى بويىچە «ئاممىنىڭ ئىنكاسى» نا-
مىدا ئىككىلىك خەت سۈڭگۈتۈۋەتكەن بول-
سا باشلىق تەكشۈرۈپ بىر تەرەپ قىلىش
ھوقۇقىنى مۇدىرغا تاپشۇرىدىمۇ تېخى...

مەن زاپخوزلۇق قىلىش جەريانىدىكى
ئۇلۇغ-ئۇششاق ئىشلارنى چاقماق تېزلىكىـ
دە كۆز ئالدىمدىن ئۆتكۈزدۈم- دە، تىـل
قىسىنچىلىقى بولغۇدەك بىرەر سەۋەنلىكـ
نىڭ كۆرۈلمىگەنلىكىگە ئۆزۈمگە - ئـۆزۈم
تەسەللىي بېرىپ مۇدىـرنىـڭ ئىشىكىنـى
چەكتىم.

— زاپخوزنىڭ ۋەزىپىسى نېمە؟ -ئىشـ
خانىغا كىرىشىمگىلا مۇدىر بۇرنى ئۇچىغا
قىستۇرۇۋالغان كـۆزەينىـكى ئۈستىـدىـن
كۆزلىرىنى چەكچەيتىپ سوئال سورىدى،-
ئاتايىتتىن چاقىرتمىسا كۆرۈنەيمۇ دېمەيـ
سىز، سەل ياۋايىدەك قىلامسىز نېمە؟ مەـ
سىلەن،- ئۇ سۆزىنىـڭ يېرىمىنى «غۇرت»-
تـىدە يۇتۇۋېتىپ ماڭا تىكىلدى.

پېشانەمدىن سوغۇق تەر چىقتى. تولۇمـ
دىن توقماق چىققاندەك تۇيۇقسىز سورالـ
غان باش - ئايىغى يوق سوئالغا نـېمـە
دەپ جاۋاب بەرگۈلۈك. ئىدارىغا كېلىپلا
چوڭ - كىچىك ئىشلارنىڭ خېلى كۆپىنى
قولغا ئېلىپ باشلىقلارنىڭ بۇرۇتىغا قوشـ
قاچتەك قونۇۋېلىشقا ئۈلگۈرگەنـنى ئاز
دەپ باشلىق بىلەن باشلىق ئوتتۇرىسىغا
پانىدەك سىغدىلىپ نەپ ئېلىۋاتقـان مۇـ
دىر مەندەك ئاددىي زاپخوزنىڭ ۋەزىپىسىـ
نى راستىن بىلمەمدىغاندۇ؟

مەن ئۇنىڭ مەلۇم خەۋپـىنى يوشۇرۇـ
ۋاتقاندەك پىلدىرلاپ تۇرغان كۆزلىرىگە،
گارمۇندەك قاتلاش بوينىغا، ھەلەپ كـۆـ
شەۋاتقان كالىدەك بۆرتۈپ چىققان قوۋـ
زىغا زەن قويۇپ تىكىلدىم، ئىچكى ھېسـ
لىرىنى يوشۇرۇشقا ماھىر بۇ كـۆرۈمسىـز
چىراينىڭ ماڭا نەپ بەرمەيدىغانلىقىـغا
كۆزۈم يەتتى.

— ئىدارىدىكىلەرنىڭ تۇرمۇشىنى ئەتـ
راپلىق ئورۇنلاشتۇرۇش،- دېدىم مەن بىر
پەس سۈكۈتتىن كېيىن ۋەزىپە - مەجبۇرىـ
يەتلىرىم دائىرىسىنى دەڭسەپ تۇرۇپ تۇتـ
سا سېپى بار، كىشى كۆڭلىگە ئوڭـاي ياـ
قىدىغان جاۋاب ئىزدەپ.

جاۋابىم ئىجابىي ۋە ئىلمىي بولغـاچـ
قىمۇ دەرھال ئۈنۈم بەردى. بۇتتەك قېتىپ
تۇرغان چىراي كۈلۈمسىرىدى.

— ھەببەللى،- دېدى ئۇ كۆزەينـىكىنى
ئېلىپ پۈۋلەپ، ئىرىنچەكلىك بىلەن سۈرتـ
كەنـدىـن كېيىن ئىشچوزىسى ئۈستىدىـ
كى ھۆججەت - ماتېرىياللارنى رەتلىگەچ،-
قارىسام يامان ئەمەس ئىشلەيدىغاندەك
تۇرىسىز، بەزىلەرنىڭ سىزگە پىكرى بار،

دەكمۇ قىلىدۇ. ئەمەلىيەتتىكىزگە قارايلى
دەۋاتىمەن. زاپخوزنىڭ ئىشىغۇ تەس خىز-
مەت، ياخشى بولماق تەس، شۇڭا سىزنى
چاقىرتىپ ئۆزئاراچۈشىنىشەيلى دېۋىدىم،
مەسىلەن، كۆز ئالدىمىزدىكى مۇھىم خىز-
مەتلەر توغرىسىدا.

يەلكەمدىن ئېغىر تاش چۈشۈپ كەتكەن-
دەك يېنىك تىنىدىم، «قارا، مۇشۇ گەپلەر-
گىمۇ چۆچۈپ كەتكىنىمنى،- دېدىم ئۆزئى-
چىمدە،- مۇدىر ئۆز سۆزىنى بۈگۈن ماڭا
كۆرسەتكىسى كەلگەن چېغى، بىراق، گەپ-
نى تۈز ئېيتماي كولدۇرلىتىپ ئەگىتىپ
سۆزلەۋاتىدۇ، ئۇنچىۋالا ھەيۋە ئالدىدا
بەل ئەگكۈدەك كەمچىلىكىم بارمىدى؟»

- مەن ئۇزۇن يىللىق خىزمەت تەجرىبەم-
گە ئاساسەن دەرھال ئەقلىي خۇلاسە چى-
قىرىپ مۇدىردىن سورىدىم:

— ئىدارىدىكىلەرگە نەرسە - كېرەك ھەل
قىلىدىغان ئىش بارمىدىكىن مۇدىر. ھازىر...

مۇدىر سۆزۈمنىڭ بېلىگە تەپ-
تى،- شۇنداق، شۇنداق، مەسىلەن،-
ئۇ مېنىڭ جاۋابىمنى ئاخىرىغىچە
تىڭشىمىغانلىقىدىن ئەمدى ئوڭايسىزلان-
غان بولسا كېرەك، يېنىمغا كېلىپ تاماكا
تەڭلىدى ۋە دولامغا يېنىككىنە ئۇرۇپ قو-
يۇپ،- ئىدارىدىكىلەرنىڭ مەسئۇلىيىتى
ئېغىرلىشىپ كېتىۋاتىدۇ، ھەر تەرەپتىن
غەمخورلۇق قىلىشنى ئويلىشىشىمىز زۆ-
رۈر. مەسىلەن، ۋەزىپە ئېغىر دېگەندە
رەھبەرلىكنىڭ يۈكى تېخىمۇ ئېغىر- دېدى
ۋە سۆزىدىن توختاپ تاماكىسىنى قاتتىق
شورىغاندىن كېيىن، ئىسىنى ئالدىرىماي
پۈۋلەپ چوڭ سۈپەت بىلەن قوشۇپ قويـ-
دى،- ئىدارىدىكىلەرنىڭ تۇرمۇشى ھەر
تەرەپلەردىكى ئامىللارغا باغلىق. مۇدىر
بولغان كىشي ئەتراپلىق ئويلىشى، زاپ-

خوز بولغان كىشى ماسلىشىشى كېرەك،
قانداق دېدىم.

— شۇنداق مۇدىر، مۇشۇكەمنى ئالساق
مېۋە - چېۋە ۋاقتى، يېزىلار جەننەت دې-
سىلە، غۇر قىلىپ چۆرگىلەپ كىرسەك.

— مانا، ئەمدى گەپنىڭ پوسكاللىسىنى
قىلدىڭىز. مەسىلەن، ئۆتكەندە يۇقىرىدىن
كەلگەن مېھمانلارغا قويۇلغان مېۋىدەك.

مەن يېنىك تىنىدىم، كۆڭلۈمدىكى غەش-
لىك ئاللىقاياقلارغا قۇشتەك ئۇچۇپ كەت-
تى. مۇدىرغا بولغان قارىشىمغۇ دەرھال
ئۆزگەردى. «قارىغاندا ئىشنى ئەتراپلىق
ئويلايدىغان، كىشىلەرگە غەمخورلۇق قى-
لىشنى بىلىدىغان كىشىكەن ئەمەسمۇ» دەپ
ئويلىدىم ئىچىمدە.

مۇدىر «جىپ» ماشىنىسىنىڭ شوپۇرىنى
چاقىرتىپ ھازىرلا يولغا چىقىشنى، بىر نەچ-
چە يەشىك مەرۋايىتتەك چاقناپ تۇرغان
مېۋىلەردىن تاللاپ كىرىشنى تاپىلىدى.

كەچقۇرۇن ۋەزىپىنى كۆڭۈلدىكىدەك ئو-
رۇنداپ قايتىپ كەلگىنىمدە مۇدىرنىڭ
كۆڭلى يايراپ، تىللىرىنى چاكىلدىتىپ
كەتتى. روشەنكى ئۇ مەندىن رازى، يەنە
كېلىپ تۇنجى قېتىم رازى بولغانىدى. ئا-
رىدىن ھەپتە ئۆتۈپ بىر كۈنى ئىشقا چۈ-
شۈش بىلەن تەڭ مۇدىرنىڭ چاقىرىشىنى
كۈتمەيلا ئىشخانىغا كىردىم. مۇدىرنىڭ
كەيپى چاغ ئىدى. ئۇ يۆلەنچۈكلۈك ئو-
رۇندۇقتا تەۋرىنىپ قايسىدۇر بىر ئا-
ھاڭغا غىڭشىپ ئولتۇراتتى. مېنىڭ ئىجا-
زەتسىز كىرگىنىمنى كۆرۈپ سەل ئۆڭگەن-
دەك قىلسىمۇ چىرايىغا دەرھال كۈلكە يۈ-
گۈرتۈپ ئورۇندۇقتا تەكلىپ قىلدى ۋە يال-
تىراپ تۇرغان ئېسىل تاماكا قۇتىسىنى
چىقىرىپ، ماڭا بىر تال تاماكا ئۇزاتتى.

— بۈگۈن قايسى ماشىنىنى ئېلىپ بار-

سام بولاركىن،- دېدىم مەن تاماكىنى قې-
ىىپ - قېنىپ شورىۋالغاندىن كېيىن،-تۇ-
نۇگۇن يېزىدىكىلەر قەۋەتلا ياخشى مۇئا-
مىلە قىلىشىپ كەتتى، بۇگۇن كۆپرەك سې-
تىۋېلىشقا ۋەدىلىشىپ قويۇۋېدىم.

مەن سۆزدىن توختاپ مۇدىرنىڭ شادلىق
يېغىپ، پارقىراپ تۇرغان چىرايىغا تىكىلدىم.

— بىر يەرگە بازاي دەپمىدىڭىز،- ئۇ-
نىڭ چىرايى شاپىدە ئۆگۈپ، بايىلا چاق-
ناپ تۇرغان كۆزلىرى خۇنۇكلىشىپ قىسىل-
دى،- قاق پودا سىرتقا چىقىشنى ئويلاپ
قاپسىزغۇ؟

مەن ھەيرانلىقتىن داڭ قېتىپ قالدىم.
توۋا، بىركېچە دېگەن كۆپ بولسا ئون ئىككى
سائەت. تۇنۇگۇن خۇشاللانغان مۇدىرنىڭ
مانائەمدى چىرايى تۇتۇلسا، تېخى ئون ئىككى
سائەت ئۆتمەيلا ئۆزىنىڭ تاپىلاشلىرىنى
ئەستىن چىقىرىپ چەكچەيسە، بۇ خىل يې-
تەكچى بىلەن ئىدارىمىز قانداقمۇ قىلار؟

كۆڭلۈمدىكى نارازىلىقنى تەستە بېسىپ
جاۋاب بەردىم:

— تۇنۇگۇن ئۆزلىرىنىڭ تاپىلاشلىرى
بويىچە باغدىكىلەر بىلەن پۇتۇشۇپ قوي-
غان ئاشۇ مېۋىلەردىن كۆپرەك ئەكىلىپ
ئىدارىدىكىلەرنىڭ ھەممىسىگە سېتىپ بې-
رەيلىمىكىن دېۋىدىم.

ئۇ چايان چاققاندەك ئورنىدىن چاچ-
راپ تۇرۇپ دېرىزە ئالدىغا كەلدى. ئان-
دىن ئۇستەلنىڭ تارتمىسىنى تاراقشىتىپ
بىر نەرسىلەرنى ئىزدەشتۇرگەندىن كېيىن
ماڭا چېچىلدى:

— سىز پارتىيە ئىنتىزامى، پارتىيە
پرىنسىپىنى بىلەمسىز؟ يېزىدىن مېۋە ئە-
كىلىپ كادىرلارغا سېتىپ بېرەرمىش تېخى.
بۇنىڭ ئىنتىزامغا خىلاپ ئىكەنلىكىنى
ئۇقمامسىز؟

مەن ئۈندىمىدىم.

— سىز بىرزاپخوز،-مۇدىرسەل پەسكويغا
چۈشتى،- مەسىلەن، يېزىغا باردىڭىز دەي-
لى، ماشىنىغا ماي كېتىدۇ، ھازىر بىر كې-
لو ماي ئىككى كويدىن قىممەت تۇرسا،
ئۇنىڭ ئۈستىگە مېۋە دېگەن بازاردا تۆك-
مە. كادىرلار بازاردىن ئالسىمۇ بولۇۋې-
رىدۇ. بىر ماشىنىنى ھەيدەپ يېزىغا بې-
رىش ھەم ئىسراپچىلىق ھەم بىزگە نىسبە-
تەن ئېيتقاندا ھەشەمەتچىلىك، سىز بى-
لەن بىز بۇنداق ھەشەمەتچىلىكنى توسۇ-
شىمىز لازىم، قانداق دېدىم.

مەن نېمە دېيەلەيمەن، نېمە دېيەلىشىم
مۇمكىن. مۇدىرنىڭ ئېيتقانلىرى ھۆججەت-
لەردە ئېنىق يېزىلغان ئۆلچەملىك سۆزلەر
تۇرسا.

ئۇ ماڭا بىر ھازا تەنبىھ بەرگەندىن
كېيىن ئۇرغۇلۇق قىلىپ قوشۇپ قويدى:

— سىز زاپخوزلۇق قىلىشتا پرىنسىپ-
چان بولۇشىڭىز لازىم. ئەلۋەتتە، يۇقىرى
بىلەن تۆۋەننىڭ پەرقى بولىدۇ. بۇ باشقا
گەپ، نېمىلا دېمەيلى پرىنسىپچانلىق سىز-
نىڭ مەجبۇرىيىتىڭىز.

مەن ئىشخانامدا ئېگەك يۆلەپ ئولتۇ-
رىمەن. ئارقا - ئارقىدىن چېكىلگەن تا-
ماكا قالدۇقلىرى كۈلدانغا لىق تولدى،
يەنىلا ئويلاۋاتىمەن «پرىنسىپچان بولۇ-
شۇم كېرەك، ئەمما...»

شېئىرلار

جاپپار رەھمى

يالغۇز

يولۇقتى تۈن ئاراسىدا ماڭا ئۇل دىلرەبا يالغۇز،
چۇۋۇلغان چاچلىرى چىرماش، قۇچاقىدا بالا يالغۇز.

ئاناردەك يۈزى تىرنالغان، گىرىمىلەر ئورنىدا قان، داغ،
سۇنۇق باغرىنى چاك ئەيلەپ چىقار دەردلىك سادا يالغۇز.

ئۇنىڭ ئەھۋالىنى سورىدىم: بۇ تۈندە نەگە يول سىڭلىم،
چىقاردى ئاخشىمى ئۆيدىن نە قىسمەت ، نە بالا يالغۇز؟...

دېدى ئۇل ئاجىزە يىغلاپ: قۇتۇلدۇم ئەمدى دوزاختىن،
ئارامگاھىم بۇ كەڭ دۇنيا، قاراڭغۇ تۈن دالا يالغۇز!

قاچانكى ئەمرىگە ئۆتتۈم، ئۇنى سۇلتان كەبى كۈتتۈم،
ئوتۇن، سەي، ئۇنغىچە دائىم قىلىپ تەييار ئۇدا يالغۇز؟

بىراق ئۇ ھەر كۈنى توۋلاپ، كېلەر ئۆيگە ئىغاڭلاپ مەست،
چاقار سىركاي، لېگەن ـ تەخسە شۇ دەم ھوشتىن جۇدا يالغۇز.

بۇگۈنمۇ ئاشۇ ئىش تەكرار، چېقىلدى تېلېۋىزور، سائەت،
تاياقلار ياغدى باشىمغا دېدىم مىڭ «ئاھ خۇدا» يالغۇز!...

بولالماي ئاخىرى چىقتىم قېچىپ زىندان كەبى ئۆيدىن،
بۇ تىمتاس كەڭرى ئالەمدىن تاپاي دەپ چىن ۋاپا يالغۇز.

تەبەسسۇم قىلدى يۇلتۇزلار، شاماللار سۆيدى چاچىمنى،
پىچىرلاپ خۇش يوپۇرماقلار دېدى ــ كەل، مەرھابا يالغۇز.

دېدى شۇنداق كېتىپ قالدى، ئۈزۈلگەن گۈل كەبى چوكان،
قاراڭغۇ تۈن ئاراسىدا سۆيۈپ مەڭزىن سابا، يالغۇز.

بۇنىڭدىن ئىككى يىل ئاۋۋال سۇباتلىق قىز ئىدىڭ گۈلدەك،
مېنى تارتقان گۈزەل ھۆسنىڭ گويا ئاھەنرابا يالغۇز.

سۆيۈشكە ئىنتىزار ئەردىم بىراق يول بەرمىدى تەقدىر،
چۈشۈردى سېنى قىلتاققا ماڭا ئەتمەي راۋا، يالغۇز.

ھاياتنىڭ يوللىرى شۇنداق ئۇمىدسىز ئۆتمىگىن جانان،
سېنىڭدەك دىلرابالارغا مېنىڭدەك جان پىدا يالغۇز!...

تۆيۇقلار

دەۋرگە ماس قەدەم باسقىن، تىنەپ يۇرمەي مېڭىپ تاق ـ تاق،
ئەقىل ئىشلەت، يارات تۆھپە بەخت كەلمەس ئەجىرسىز تاق.
هورۇندىن تەگىرمۇ بېزار، تەمەدە يۇرمىگىن لەيلەپ،
هالال تەر بىرلە كۆكسۈڭگە ئىجادىڭدىن قىزىلگۈل تاق.

× ×

ئۆزۈڭ پەرۋىشلىگەن باغدىن ئۈزۈم تۇتتۇڭ ماڭا بىر ساپ،
ئايان بولدى گۈزەل قەلبىڭ خوتەننىڭ قاشتېشىدەك ساپ.
ماڭا هەمراھ بولۇپ ئۆتسەڭ، يۈرەكتە ئارمىنىم قالماس،
ۋە يا بولسام ئۈزۈم ئۈزگەن شۇ ئىلمەك كاشكىتىڭغا ساپ.

× ×

ئەزىز ئوغلۇم ۋەتەن جەننەت ئۇنىڭ باغرىدا لەززەت سۈر،
ئىپار ھىدلىق توپاسىنى كۆزۈڭگە تۇتىيادەك سۈر.
يېتىل شۇنداق بولۇپ باتۇر ۋەتەنگە چىن ۋاپا ئەيلەپ،
ساداقەت مەيى بەخش ئەتكەن كۈچىڭدىن ياۋنى باسسۇن سۈر!

× ×

تەبەسسۇم بىرلە كەلدىڭسەن قولۇڭدا قىپقىزىل ئالما،
يوشۇردۇڭ مېنى كۆرگەندە دېگەندەك: «سەن بۇنى ئالما».
يوشۇردۇڭ سەن بىراق قەلبىم يوشۇردى ئۆزگىچە بىر ئوت،
نە ئوتكى ئۇ يىپەكلەرگە ئورالغان ئاق سۈتۈڭ ئالما!...

× ×

پوست قىلىپسەن جان بالام، مىلتىق تۇتۇپ كۈندۈز ۋە كەچ،
كەلسە دۈشمەن قوغلا ھەتتا تاغ ئېشىپ دەريانى كەچ.
قوغدىغاچ سەن ھۆر ۋەتەننى بىز باياشاد ئەل ئامان،
گېزى كەلسە ئۇشبۇ يولدا شۇ ئەزىز جانىڭنىمۇ كەچ!...

× ×

مەندە بار دەپ ئالىي ئۇنۋان قالپىقىڭنى قىلما پەش،
باق كۆرۈمسىز سەن خېتىڭگە نەدە سوراق، نەدە پەش!؟
مەنكى خەتتات، پۈتكۈچى دەپ چىقما بالدۇر ئالدىغا،
ھەممىدىن تېز يىرتىلاركەن ئىزمىسى يوق ئالدى پەش.

× ×

ئايا مەشرەپ بولۇپ سەرسان، جاهان كەزدىڭ كېيىپ ئال تون.
تەپەككۇر ئەيلىدىڭ سۆزدۈڭ غەزەللەر كانىدىن ئالتۇن.
مۇبارەك ئۆچمىدى نامىڭ ئۆتۈپ ئۈچيۈز ۋە ئەللىك يىل،
پەقىر تەييار ساڭا دەۋران مۇكاپاتقا دېسە: «ئال تون».

× ×

ئېسىل پاكلىققا چىن تىمسال مىتاللار شاھىسەن ئالماس،
زېرەك خىرىدار سېنى شوڭا زىننەت بازارىدىن ئالماس.
گۈزەل قىز ناز - كەرەشمەڭگە ئېسىل ئەنداز ئال ئۇندىن،
چىدام، غەيرەت، سۈزۈك، پاكلىق ۋە چىڭلىقنى قوشۇپ ئالماس.

× ×

ئىسىل قامۇس كىتابلارنىڭ باھاسى سەن بىلەندۇر تىل،
ئىناقلىق ئاچقۇچى سەندە، سېنىڭسىز گاس - كېكەچتۇر تىل.
ئەگەر بىر سۆز خاتا كەتسە قىرىلماندۇ ناھەق بىر جان،
غەلەتلەرگە ئورۇن بەرمە، ئۇنى ھەق سۆز بىلەن يار - تىل!...

× ×

قورقىسەن ئەي جان باقار، چاشقان بېزە قىلسا «تىرىك»،
بىر ھېكمەتتىم قالسۇن ساڭا، كۆل مەيلى ئاچچىقلان - تىرىك.
تاغنى يۆتكەپ باغ قىلارسەن جۇرئىتىڭ بولسا ئەگەر،
تۆھپە قالدۇرساڭ ياشار، ئۆلگەندىمۇ نامىڭ تىرىك.

◁∽∽∽∽∽∽∽∽∽∽∽∽▷

ئىككى شېئىر

تۇرغۇنجان ئابدۇللا

ۋىسالسىز سۆيگۈ

سەن كەلمىدىڭ،كەلمىدىڭ زىنھار،
مەنمۇ ئىزلەپ بارالمىدىم ھەم.
روھىم گويا چىقىلغان چىنە،
كىرپىكلىرىم ئاھلىرىدىن نەم.

تالاي قېتىم سورىدىم ئەپۇ،
كۆرەلمىدىم كۆلكەڭنى بىراق.
تۈنجى سۆيگۈ ۋىسالنى كۆرمەي،
بىز كېتىشتۇق ئايرىلىپ شۇنداق.

سەن كەلمىدىڭ(كەلمەيسەن ئەمدى)،
مەنمۇ ئىزدەپ بارمايمەن پەقەت.
يۈرىكىمگە ئويۇلغان نەقىش،
بۇ بەختسىز تۈنجى مۇھەببەت.

خوش «پەرىشتەم» — سۆيگۈم جالىتى

ئاھ! دېمەيمەن تاشلاپ كەتتى دەپ،
كىرپىكىمنى نەملىمەيمەن ھەم.
يىغلىمايمەن ئەمدى، يۈرىكىم—
ھىجرانىڭغا بوپ كەتسىمۇ يەم.

بولسىمۇ گەر كەچمىشلەر گۈزەل،
ئورنۇڭ چوڭقۇر يۈرىكىمدە ھەم،
سەنمۇ مېنى ئۇنۇتقىنىڭدەك،
مەنمۇ سېنى ئۇنتۇپ كېتىمەن.

بولمايدىكەن نادان ئالدىدا،
چىن سۆيگۈنىڭ قەدىر-قىممىتى.
ئەقىدەمنى خارلىدىڭ ئەجەب،
خوش پەرىشتەم — سۆيگۈ جالالىتى.

ئېھ، يۇرتۇمنىڭ خىسلەتلىك يولى

ئابدۇخېلىل ئابدۇخېۋىر

يول—شادلىق بىلەن قايغۇنىڭ ئانىسى، ھايات سەپەرىنىڭ كۆزلىرى.
ئۇ، ئۇممىد چۆللىرىنى ياشنىتىپ، كۆڭۈل ئېتىزلىرىغا بەخت ئۇرۇقىنى چاچىدۇ، يولسىز جاھان مەدەرلىمايدۇ ...

— خاتىرە دەپتىرىمدىن

كۆمۈش يەپتەك سوزۇلۇپ ياتقان،
ئۇپۇق تامان نۇر بولۇپ ئاققان.
ئۇمىدلەرنى چېتىپ ئىقبالغا،
دىلدا شادلىق ئىشقى ئويغاتقان.
ئېھ، يۇرتۇمنىڭ خىسلەتلىك يولى،
سەن بەختىنىڭ توزىماس گۈلى.

× ×

ئىدى مېنىڭ كىچىك چاغلىرىم،
ياياق يۈرۈپ سەندە ئوينايتتىم.
تاپىنىمغا پاتسىمۇ تىكەن،
ئاچچىق يۈتۈپ سەندە يايرايتتىم.
ئېھ، يۇرتۇمنىڭ خىسلەتلىك يولى،
يا بولمايتتى سەندىن كەچكىلى.

سەن يىغلىتىپ بەزى قانغىچە.
سەن كۈلدۈرۈپ بەزى تاڭغىچە.
قەدرىڭ بىزگە ئۆتتۈلگەن راسا،
ياش چوكىيىپ ئەقىل تاپقىچە.
ئېھ، يۇرتۇمنىڭ خىسلەتلىك يولى،
ساڭا تەشنا بولغانتۇق خېلى.

× ×

سەن ئەسلىدە تاقىر چۆل ئىدىڭ،
ئېگىز-پەس ھەم چوڭقۇر كۆل ئىدىڭ.
سېنى كۆزلەپ يۈرەتتۇق ھەر يان،
خىيالدىلا پەقەت مول ئىدىڭ.
ئېھ، يۇرتۇمنىڭ خىسلەتلىك يولى،
جاپايىڭنى تارتقان بىز ئەسلى.

ئىزلەپ سېنى چۆمۈپ خىيالغا،
تاغ ئاشالماي قېلىپ زاۋالغا،
يېگەن تائام چىرايغا چىقماي،
چۈشۈپ قالغان خاراب ئەھۋالغا.
ئېھ، يۇرتۇمنىڭ خىسلەتلىك يولى،
سەن ھاياتنىڭ سېھىرلىك تىلى.

سېنىڭ بەخت ۋەسلىڭنى كۈتۈپ،
تاپساق سېنى كۆزلەرگە سۈرتۈپ.
مەنزىلىبىرى مەغرۇر يۈرەلمەي،
كەتتى يىللار ئازابتا ئۆتۈپ.
ئېھ يۇرتۇمنىڭ خىسلەتلىك يولى،
سەن يوق چىقتى ئارمانىنىڭ يىلى.

«ياياندار» ئېمىسىدا قوبۇل
قىلىنغان ئەسەر

بىز غەيرەتتە قىقىپ شۇندا پەر،
بەلگە مەھكەم باغلاپ زەر كەمەر.
تاڭنى تۈنگە ئۇلاپ تالاي رەت،
تۆكتۇق ساڭا دەريالاپ كەۋسەر.
ئېھ يۇرتۇمنىڭ خىسلەتلىك يولى،
سېنى نەۋاق هارماي كۈتكىلى.

يىللاپ، يىللاپ سېنىلا كۆزلەپ،
تېپىپ كەتسەڭ ھەقىقەت سۆزلەپ.
قىلدۇق توساق، تاغلارنى تالقان،
مۇشەققەتنىڭ غارىنى تۈزلەپ.
ئېھ يۇرتۇمنىڭ خىسلەتلىك يولى،
سەن ياشاشنىڭ مۇشكۇل ئۆتكۈلى.

مېۋە بېرىپ تۆكۈلگەن تەرلەر،
شاد كۈلكىگە تويىنىپ لەۋلەر.
دىل بېغىدا چېچەكلەپ ئارزۇ،
قول تۇتۇشتى كاتتا شەھەرلەر.
ئېھ يۇرتۇمنىڭ خىسلەتلىك يولى،
سەن يورۇشنىڭ نۇسرەت دۇلدۇلى.

× ×

سەن دۇنياغا كەلگەندىن بېرى،
باقتى بىزگە ھۆرلۈك ئەختىرى.
سېنىڭ قۇدرەت، شاپائىتىڭدە،
تىلسىملارنىڭ يېشىلدى سىرى.
ئېھ يۇرتۇمنىڭ خىسلەتلىك يولى،
سەندە كۈلەر سائادەت تېڭى.

سەن ھەممىگە ئېچىپ خۇشچىراي،
يۈردۇق ئىقبال تامان زارلىماي.
يوقاپ مانا سەندىن چاڭ - توزان،
چاقناپ تۇرار مەڭزىڭدە ئاي - ھاي!

ئېھ يۇرتۇمنىڭ خىسلەتلىك يولى،
سەن دېھقاننىڭ پەخرى، كۆز نۇرى.

سەن بولمىساڭ نۇرلانماس ھايات،
سەن بولمىساڭ شادلىق بىزگە يات.
سەن بەختنى چىللىغان ئارمان،
سەن بولمىساڭ بولىمىز بەرباد.
ئېھ يۇرتۇمنىڭ خىسلەتلىك يولى،
سەن سائادەت - بەختنىڭ ئۇلى.

سەن بولمىساڭ يار بىزگە خەتەر،
سەن بولمىساڭ كۆلمەس بىرمۇ ئەر.
سەن ئاجايىپ كۆركەم، جىلۋىدار،
سەن ئۇزۇلۇقتا چاقنىغان مەرمەر.
ئېھ يۇرتۇمنىڭ خىسلەتلىك يولى،
سەن مۇقەددەس تارىخ دەستۇرى.

سەن يورۇشنىڭ جەسۇر ناخشىسى،
سەن مېھنەتنىڭ نەپىس كەشتىسى.
سەن دىللارنى كۈلدۈرگەن باھار،
سەن ئارزۇلۇق دىلنىڭ رىشتىسى.
ئېھ يۇرتۇمنىڭ خىسلەتلىك يولى،
سەن كۆكۈلنىڭ كۆيگىنى، يولى.

سەن بار بىزگە خەتەر يات بولدى،
تۇرمۇش گۈزەل، قەنت - ناۋات بولدى.
پۇتلاشلاردىن بولۇپ بىز خالى،
ھەممە ئورتاق كۈلدى، شاد بولدى.
ئېھ يۇرتۇمنىڭ خىسلەتلىك يولى،
سەندە دەردنىڭ بوغۇلدى گېلى.

× ×

ساڭا شۇ تاپ ئۈمىدتە باقساق،
كۆرۈنمەيدۇ مەنزىلىمۇ يىراق.
سەن نۇرانە تاڭلارغا ئوخشاش،
ئۈمىدلەرگە، كۆزلەرگە چىراغ.
ئېھ يۇرتۇمنىڭ خىسلەتلىك يولى،
سەندە ياشنار ھەر دىل خىيالى.

سەن ئويغىتىپ دىلدا تىلەكلەر،
تولدى سەندە گۈلگە ئېتەكلەر.
جۇشقۇن ھېسلار نۇرلىنىپ سەندە،
ۋىسال تاپتى تەشنا يۈرەكلەر،
ئېھ يۇرتۇمنىڭ خىسلەتلىك يولى،
سەن يېڭىلمەس ئۇنىڭ مەھسۇلى.

سەن يالتىراپ بوستانلار ئارا،
زەر ئۈزۈكتەك تۆكۈپ شوخ جۇلا.
يېشىل ۋادا قۇچاقلىرىنى،
قىلدىڭ ئاۋات، سايراتتىڭ گويا.
ئېھ، يۇرتۇمنىڭ خىسلەتلىك يولى،
سەن شادلىقنىڭ ياڭراق مەزمۇنى.

ئەنە سەندە مەرمەر ئۈزۈملەر،
ئۇتاش كەتكەن بوستان تېرەكلەر.
دىلنى مەستخۇش قىلىپ كۈلدۈرەر،
چېچەكلەردىكى رەيھان، ئەتىرلەر.
ئېھ، يۇرتۇمنىڭ خىسلەتلىك يولى،
سەن ئۈزۈملۈكنىڭ خالى، سۇمبۇلى.

شۇتاپ سېنىڭ قوينۇڭدا راسا،
دولقۇنلايدۇ جۇشقۇن شاد ناۋا.
سېنىڭ ئىزىڭغۇ شاۋقۇنلىرىڭدا،
بار ياشلىقتەك شوخ، گۈلگۈن سادا.
ئېھ يۇرتۇمنىڭ خىسلەتلىك يولى،
سەن مۇھەببەت - سۆيگۈنىڭ كويى.

سەن بىلەن بىز يۈرۈپ ھەر سائەت،
تاپتى ئۈمىد ئىشقىمىز نۇسرەت.
سەن ھاياتنىڭ جىسمىدىكى قان،
سەنسىز ھايات بىزگە قىيامەت.
ئېھ يۇرتۇمنىڭ خىسلەتلىك يولى،
سەنسىز كۆلمەس راھەت بۇلبۇلى.

سەن بىر ئۆمۈر بىزگە كۈچ - مادار،
سەن كەلتۈردۈڭ بىزگە نەۋباھار.
سەن ئاجايىپ سېخى - مېھرىبان،
سەندىن بەھىر ئالىمىز تەكرار.
ئېھ يۇرتۇمنىڭ خىسلەتلىك يولى،
سەن يوللارنىڭ، يولنىڭ ئېسىلى.

سەن بىز ئۈچۈن بول مەڭگۈ ئامان،
بولار سەندە توساقلار گۇمران.
سەنسىز ۋىسال قۇچقان نەدە بار،
سەن ھەركىمنىڭ يارى مېھرىبان.
ئېھ يۇرتۇمنىڭ خىسلەتلىك يولى،
بولماس سەنسىز بەخت تاپقىلى...!

ئۈچ تەھرىركە مۇۋەششەھ

غوجىمۇھەممەت مەممەت

مۇقەددىمە

دىلدا ئېرپان ئەھلىگە تۇرغاچ مۇھەببەت جۇش ئۇرۇپ،
بىر گۈزەل سەۋدا مېنى قويغاچقا ھەم قايمۇقتۇرۇپ.
ئول مۇۋەششەھ باھانىسىدا ئەيلىدىم ئىزھار كۆڭۈل،
پەسلىتىش، ماختاشنى نەزمەمدىن تۈگەل ياتلاشتۇرۇپ.
ئاچچىقى بولسا سۆزۈمنىڭ دەپ چۈشەن چاقچاق ئۇنى،
تاتلىقى بار تەكتىدە كۆرسەك زېرىكمەي ئاختۇرۇپ.
ھەر قاتاردا باش ھەرپنى بويلىبان سىلجىپ تۆۋەن،
ئۆز نەسىۋەڭنى قولۇڭغا ئال بۇرادەر تاپشۇرۇپ.

1

مۇۋەششەھ يازمىقىم ئۇستاز سالامدىن سۆگرە ئېيتماقتۇر،
ئەلەمنى كۆلكىدە پەرلەپ قەلەمدىن بال تېمىتماقتۇر.
تىلاۋەت ئەيلىبان پەنگە قىيام بولغاچقا خوپ ئۆمرۈڭ،
قىياپەت-تەسۋىرىڭ شەمشاد، مېۋەڭ ھەم خۇددى قايماقتۇر.
ئازازۇل ئويلىرىڭ تۈندە مېڭەڭنى تەپسە توپ ئەيلەپ،
سىياقىڭ ئەينى سەيياد، ئوۋ - ئويۇڭغا سالما سالماقتۇر.
ئىزدىققان قۇش ئىدىم كۆكتە قونارغا خانۇ مانى يوق،
ماڭا بىر خانە كۆرسەتتىڭ كى، قەلبىم بەكمۇ ئامراقتۇر.
ئازاپەت - دەردتە يەر تاپقاچ ئۇچۇشقا سەن ھامان خۇشتار،
باھادىر ھېسلىرىڭ ئەينى زىلالدەك ساپ ۋە ئويناقتۇر.
دىيانەت سىرتىمىقى روھنىڭ گېلىنى بوغمىغاچ زىنھار،
ئۇلاشماس كۆيلىرىڭ رەنجىگە، رەنجىسىز كۆيلىرىڭ ساقتۇر.
رەھمىتى مىڭلاپ ھەۋەسكارنىڭ دىلىڭنى پەپىلەر مەيىن،
ئارامخور بولمىغاچ ئىشقىڭ، دىلىڭ ھەم تەڭلا ئويغاقتۇر.
خىيابان ھالىتىڭ پۈتمەس خىيالغا چۆمگىنىڭ دەل - گەل،
ماڭا بىرلە بىزە قۇت بەرگىن، پېقىر شۇ قۇتقا مۇشتاقتۇر.
ئالدىراپ تەئرىپىڭ قىلدىم قەلەمگە باقمىغاچ ئىلھام،
نالايىق كۆيدىكى مەقسەت: سالامىم ئۆزرە چاقچاقتۇر.

2

روزىغار بەرگىن كۆيۈگىدىن ئەي سېخى ئۇستاز ماڭا،
ئول سېخى ئۇستازلىقىڭ بولسۇن ھامان ئەنداز ماڭا.

زەخمىناك مىسرالىرىمغا ھەر قاچان مەلھەم كېرەك،
ئىزلەيمەن ياتىپسىن ئۇنى ، بەرگىن ئۆزۈڭ ئاز-پاز ماڭا.
ساھىبى بولغاي جاھاندا ھەر كىشىنىڭ ھەر قاچان،
ئاز ئەمەس ساھىب دىيارىمدا ، ئۆزۈڭلا ساز ماڭا.
يايرىتار دىللارنى يەرلىك تىلدا يازغان كۈيلىرىڭ،
ئىدرىكىم چاغلىق، لېكىن ھەر بىر قۇرۇڭ تەنناز ماڭا.
تەشنالەۋمەن مەي كەبى مىسرالىرىڭغا مەن ھامان،
يازغىنىڭ ئالەمچە بار ، لېكىن تېخى كۆپ ئاز ماڭا.

3

سەياقىنىڭ باغۇ گۈلزاردا ئېچىلغان گۈلگە ئوخشايدۇ،
ئىلىمگە زار دىلىڭ سۇغا ئىنتىزار چۆلگە ئوخشايدۇ.
«دېرەك» لەر قەسىرى زەۋقىڭدە بېھىشنى شەرمسار قىلغاي،
ئىدرىكىڭ ئاي جۇلا تاپقان سۇپسۈزۈك كۆلگە ئوخشايدۇ.
قارا دىل جاڭگىلى ھەر ئان سېنىڭدىن شام - سىراج تاپقاچ،
قارا كۆز ساقى — دىلكورلار نەپىسىز نۆلگە ئوخشايدۇ.
ئادالەت قۇرلىرى سەندە ئۆزىنى ئەيلىسە زاھىر،
ۋابالىغ پىتنە يالقۇنى شۇ ھامان كۆلگە ئوخشايدۇ.
ئۇچۇرۇپ ماختىغان بولماس، قىلىنسا تەتقىقىڭ مۇنداق،
زادى ئۇ گۈلگە نە گۈلكى گۈلگە ھەم ئۆلگە ئوخشايدۇ.

شېئىرلار

ئۆمەرجان ئىسمايىل

چىقتىمۇ؟

سۆي دېسەم، سۆيمەي دېدىڭ، بۇ سۆز يۈرەكتىن چىقتىمۇ،
مەن سۆيۈپ كەلگەن چېۋەر، تۇيغۇن زېرەكتىن چىقتىمۇ؟
داڭ قېتىپ قالدىم تاياقتەك، باشتا مىڭ چاقماق بوران،
بۇ جاۋاب ياردىن ئەمەس، يەردىن - پەلەكتىن چىقتىمۇ؟
سۇرۇلۇپ ئاڭدىن مانان، يارغا تىكىلدىم تاتىرىپ،
سورىدىم: ئېيت دىلبىرىم، ئەقلىڭ كېرەكتىن چىقتىمۇ؟
كۈلدى يار، ئالدىمدا گۈل، تەۋرەندى ئوت يالقۇن چېچىپ،
سورىدى: بۇيرۇق ماڭا سەندىن بۆلەكتىن چىقتىمۇ؟

چاچقا ئاق كىردى سۆيۈپ، سادىق، ۋاپالىق يار بولۇپ،
بۇ ھوزۇر، بەختىڭ ئۈيۈن، يا گۈل - چېچەكتىن چىقتىمۇ؟
مۇڭدىمۇ، خۇشلۇقتىمۇ، بىللە بولدۇق بىر ئۆمۈر،
دىلبىرىڭ ھىجران تۈنىدە ياكى چەكتىن چىقتىمۇ؟
بەزىلەر شوخلايدىكەن دىلبەرگە يانداپ يار تۇتۇپ،
بىلمىدىم، يا ئاشىقىم ئەييار كەمەكتىن چىقتىمۇ؟
سۆيۈلۈپ، ئوخشاش سۆيۈپ، چۈشمەيتۇ ئوغرى سۆيگۈگە،
مۇگدىمە، مەن، سەن بۇ بىز، ئەقلىڭ كېرەكتىن چىقتىمۇ؟

يار ئەتكىلى

كەلدى بىلسەڭ بۇلبۇلۇڭ، كۆڭلىنى ئىزھار ئەتكىلى،
نە كۆڭۈل دىلبەر سېنى مەڭگۈ چىمەنزار ئەتكىلى.
بىر كۆرۈپ پۈكتى كۆڭۈلگە: «ماڭا لايىق گۈل ئىكەن»،
— خوپ ياراتىپتۇ خۇدا ئۆمرۈمگە گۈل يار ئەتكىلى.
پەرى - پەيكەر سارغىيىپ ياستۇق باغاشلاپ ياتىمسۇن،
يەتكۈدەك بۇ ھال تولۇق بۇلبۇلغا ئاھ - زار ئەتكىلى.
بىل، تاسادىپ ئۇچرىشىش بەختىنىڭ نۇرىدۇر گۈل سەنەم،
پۈتكىنى تەقدىر مۇشۇنداق، بولمايدۇ ئىنكار ئەتكىلى.
ياندا سۇ، بىر باغدا بىر گۈل چاڭقاق سولاشا ۋاي ئېسىت،
بىرىگە بىرىنى جۈپلەپ بولغاي گىرىپتار ئەتكىلى.
زار ئىكەن بۇلبۇلغا گۈل، گۈلمۇ ۋىسالغا ئىنتىزار،
بىرسىنى بىرى كۆڭۈلدە بوپتۇ ئۈزۈن يار ئەتكىلى.
ئاغرىقىڭنى بىلمىدىڭ، ياستۇق باغاشلاپ تولغىنىپ،
ئاھ ئۇرۇپ تاڭ يورىماي، ئۇيقۇڭنى بىدار ئەتكىلى.
كۆكرىكىڭ جەننەت باھار جۈپ ئالمىدا لەززەت ھوزۇر،
تالى مەجنۇن بويلىرىڭ بىر ئوت خېرىدار ئەتكىلى.
كۆت جېنىم، كۈلدى بەخت، باغىڭغا شەيدا ئاشىقىڭ،
ئاغرىقىڭ تاپسۇن شىپا، تۇر، دەردىنى تارمار ئەتكىلى.
قىممىتى ئۈستۈن تاۋاردۇر پەن - بىلىم، مەنسەپ - ئورۇن،
ئوت كۆيۈپ لەھەڭ تۇغۇلدى يول تورارلار نەپسىدىن.
بۇ دېگەن «نەپ ئالىمى» مىش، ياتنى ئۆز قىلغاچقا پۇل،
يەيدۇ تىغ بۇ خىل قاراشنىڭ قاتىلى ئۆز نەسلىدىن.
نەپ ئۈچۈن ۋىجدان، ھايا بىر پۇل قىلىندى ۋاي ئېسىت،
سۈت بىلەن سىڭگەن تېنىگە بۇ خۇي چانابىنىڭ ئەسلىدىن.
كىم ئۈچۈن ئىستەك ئەمەس، ھۆر - باياشاد كۈن كۆرۈش،
بۇ ئاسايىش لەززىتى ئارتۇقۇ ھەم يار ۋەسلىدىن.

گەپ چىرايلىق بىباھا، ھۆرمەتتە سالماق نەپ بىلەن،
نەپ ئۈچۈن چىقتى خېزىرمۇ ئۆز سۆزىنىڭ ئەكسىدىن.
كىم يېسە كۆپلەپ قاماللاپ جاھاندا بولدى گەپ شۇنىڭ،
قالمىدى دەم تارتسا يىلپىز نەپتە باغچا ــ يەسلىدىن.
مەقسىتىڭ كال تويغۇزۇشمۇ، ياشىماي قالغىن دۇرۇس،
ئەكسى ھالدا شەرمىسارسەن مەندەك بىتاقەت ئەسكىدىن.

بولدۇم

ھاياتنىڭ ئەگلىكى تاسقاپ، سېلىپ داد بى نىشان بولدۇم،
چۈۋۈلدى تارىخىم نەچچە، دېدىم: «مەن شۇ» ئايان بولدۇم.
ئۆمۈرنىڭ ئوتلىرى تاۋلاپ، پىشۇردى ساپ قىلىپ يالقۇن،
سەۋەب مەيدانغا چۈشمەستە توسۇن، تەلۋە، نادان بولدۇم.
ئۈچرىدى كۆپ تاسادىپلار: «بولارمەن ئارپا» دەپ ئۈچتۇم،
بىراق، خاماندىكى چەشتىن، يىراقلاپ خەس ـ سامان بولدۇم.
دېدىم توڭغانغا تون بەرسەم، تۇتاي تەشنا ئۈچۈن زەمزەم،
چۈشۈپ قولتۇقلىغان تاۋۇز، ئىشەنگەنگە يامان بولدۇم.
ساۋاقلار بابىدىن قامۇس، يېزىپ ئوبدان ئوقۇپ كۆرسەم،
ئۆزۈمنى ـ ئۆزگىنى بىلدىم، جىمى دەردتىن ئامان بولدۇم.
خىيالغا مۇپتىلا بولدۇم قاراپ ئالدىمغا ـ ئارقامغا،
خاتا ئەسكە چۈشۈپ بىردىن ئۇدۇل يولغا راۋان بولدۇم.
تۇتەكلەر تارقىدى كۆزدىن، قۇياش بالقىپ قارارىدا،
ئىپار تارقاپ گۈلىستانغا، كىشىگە بى گۇمان بولدۇم.
دېمەسمەن ئەندى ھەر كىمگە كىيىپ قالپاق، قىلىپ شۇكرە:
ــ ئۇزۇن يىل دەردۇ ۋاشەتتە تىنالماي بى زۇۋان بولدۇم.
ھاياتنى زوقلىنىپ كۆلدۈم، تۇغۇلغان كۈنلىرىم تويدا،
ھاياتلىق تېنىگە ماغدۇر قوشارغا يېڭى جان بولدۇم.
جىمى گۈلشەن ــ دالا ـ سەھرا ماڭا ماس بىباھا تۇپراق،
چۆمۈپ كەۋسەر ــ يورۇق نۇرغا ياراشقان ياخشى دان بولدۇم.
زېمىنىنىڭ كۆكسى گۈل ـ كىمخاپ، ئېقىن ئەۋجىدە مەن قەترە،
كىشىلەر كۆڭلىگە رىشتە قوشۇپ نەزمەمدە جان بولدۇم.
كۆڭۈلنىڭ كۈيلىرى كۈنگە چېچىپ ئوت، كۆككە چىرماشتى،
سىڭىپ ھايات ھاۋاسىغا، يۈرەككە مىسلى قان بولدۇم.
بەخت سىماسىدۇر تەندە، باقاركەن ماڭا ھەر بەندە،
بۈگۈن ئامەت ـ سائادەتتىن ئۇرۇپ خەندە بايان بولدۇم.
تىلىم يالقۇن، سۆزۈم چاقماق باھادىرمەن شىكارگاھتا،
باھار ـ بوستاندا تەختىمدە غۇرۇر بابىدا خان بولدۇم.
كۈلۈپ ئارمانلىرىم شاخلاپ، زەپەر تاپتىم دەقىقەمدىن،
ۋەتەنگە بى گۇمان سادىق، خەلققە مېھرىبان بولدۇم.

تاماكاڭنىڭ تۈتۈنى بولاي

روزىمۇھەممەت مۇتەللىپ

(تىز تىلىدىن)

تۇرۇپ قالدىم يىراقتا يەنە،
بارالمىدىم قېشىڭغا دەرھال.
تۇرۇپ قالدىم لېۋىمنى چىشلەپ،
كۆرمىگەنسەن مېنى ئېھتىمال.
ئولتۇرىسەن تەنھا، يىگانە،
ئۆزگەرمىدى كۆپتىن مۇشۇ ھال.
كۈندىكىدەك ئېپ كېلەر يەنە،
تاماكىنىڭ ھىدىنى شامال.
ئۆتتى كۈنلەر شۇنچە مەنىسىز،
قېيداپ يۈرۈپ تۆكۈشمەي مۇڭ ـ ھال.
تۇرار مانا يىللار سوۋغىسى،
يۈزىمىزدە قورۇق ۋە ساقال.

تۇرۇپ قالدىڭ ماڭا تىكىلىپ،
كۆزلىرىڭمۇ ياشلاندى غىل ـ پال.
يۈرىكىمدىن ئېتىلدى بىر سۆز:
«ئاھ، مەن ئاشۇ ئازغان ئايجامال!»
تۆكۈلمەكتە غازاڭلار مەيۈس،
بوپ قالماقتا دەرەخلەر قاقشال.
تۇرماقتىمىز ئۈنسىز ياش تۆكۈپ،
ھېچقايسىمىز سۆز ئاچماي ئاۋۋال.
كۆزلىرىمگە قاراپ مۇشۇنداق،
تاماكاڭدىن بىر تال چېكىۋال.
تاماكاڭنىڭ تۈتۈنى بولاي،
ئاھ ... مېنىمۇ شوراپ يۇتۇۋال.

◁••••••••••••••••••••••••••••••▷

پەن دەپ

قادىر تۇردى

ساۋاق بەرگەندە ئۇستازلار گۆھەرنىڭ گۆھىرى پەن دەپ،
مۇھەببەت باغلىدىم پەنگە تەسەددۇق جان بىلەن تەن دەپ.
ئىلىم ـ پەن كەينىدىن چاپتىم ھېسابىسىز كۈچ، ئەقىل ياپتىم،
چۈشەندىم پەن ئۈچۈن چەككەن جاپانىڭ مېۋىسى قەن دەپ.
ئىشىمدا شان ـ شەرەپ قۇچتۇم ، زەپەر ئاسمىنىدا ئۇچتۇم،
بۇلاقتەك ئۇرغۇدى پەنگە مۇھەببەت ئۇلغىيىپ ئەندەپ.
قۇۋۋەت چەكسىز ئىكەن پەندە شىجائەت ئۇرغۇدى تەندە،
بىراۋ دۇچ كەلسە مۈشكۈلگە شۇئان چاپتىم يېڭەي مەن دەپ.
كۈچۈمنى كۆپكە بەخش ئەتتىم ، جاپاسىنى يېنىكلەتتىم،
كۆتەردى باشىدا خەلقىم پىداكار ئوغلىمىز سەن دەپ.
جاھاننىڭ سىرلىرى چەكسىز ئۇنى ئىنسان ئاچار شەكسىز،
چۈشەنسە بارچە تىلسىمنى ئېچىشنىڭ ئاچقۇچى پەن دەپ.

ۋاپاسىزغا

مەتتوختى ياسىن

بۇلاق كۆزلەر ئىككىلىسە ماڭا،
تۇيۇلىدۇ دۇنيا باشقىچە.
غىدىقلايدۇ سەزگۈ تۇيغۇمنى،
ھەر كۆزدە بار مەنا باشقىچە.

بۇلاق كۆزلەر ئىككىلەر ماڭا،
قارىچۇقلارنى نۇرلاردىن بېزەپ.
بىر ئىشقىنىڭ كۈيى بار ئۇندا،
ئىككىلىدۇ سۆيگۈمنى تىلەپ.

يۈرىكىمدە بىر شېرىن تۇيغۇ،
بىر تىلەككە ئىنتىلەر سوقۇپ.
(ۋىسالىغا يەتسەم ئارمانىنىڭ،
يار لېۋىگە بىر تاتلىق ئۆپۈپ).

سېنىڭ ئۈچۈن باغلانغاندا بەل،
بۇلاق كۆزنى ئىككىتىڭ ئۆزگىگە.
— جاۋاب بەرگىن ئىشقى دىۋانە،
سەن ئالدىڭمۇ مېنى ئەسىرگە؟

مەيلى يەنە قىلمايسەن ئەپسۇس،
پاك سۆيگۈنى تاپمەن ئاخىر.
بىراق ساڭا ئاخىرقى سۆزۈم،
ۋاپاسىزلار سۆيگۈگە قاتىل.

◁∘∘∘∘∘∘∘∘∘∘∘∘∘∘∘∘∘∘∘∘∘∘∘∘∘∘∘∘∘∘∘∘▷

بولۇپ قالدى كەپەك تاۋاپگاھ

تۇرسۇن ناسىر

ئەمەس ئۆزى شاھانە قەسىر،
نۇر ھۆسنىدىن كۆز چاقنايدىغان.
ئاددىي تامدىن ياسالغان كەپە،
ھەر كۈنىسى مەن يوقلايدىغان.

تال باراڭلىق ئەمەس ھويلىسى،
رەڭگا رەڭ گۈل تارقاتماس ئىپار.
چىڭگىلىكلەر قاپلىغان ئۆيىنى،
ھەر كۆرگەندە قەلبىم شادلىنار.

شۇ ماكاننى قۇچاقلار ھامان،
سېغىنىشتىن ئېيتقان شوخ ناخشام.
دىل تارىڭنى چەكمەمدۇ جانان،
سادالىرىم ھەر كۈنى ئاخشام.

شۇ ماكاندا كۆرگەن مەن سېنى،
بولغان كەپەڭ ماڭا ئارامگاھ.
شۇندىن بېرى مېنىڭچۈن جانان،
بولۇپ قالدى كەپەك تاۋاپگاھ.

ئاشۇ غېرىپ كەپەڭدىن نىگار،
تىنىقىڭنى پۇراپ كېتىمەن.
ناخشا بىلەن چىللاپ مەن سېنى،
ۋىسالىڭغا قاچان يېتىمەن؟

◁∘∘∘∘∘∘∘∘∘∘∘∘◁∘∘∘▷∘∘∘∘∘∘∘∘∘∘∘∘▷

سەھرا يولىدا

توخسۇن ھۆسىيىن

كېتىپ بارار چىغىر يول بىلەن،
يىگىرلىشىپ بىر جۈپ يىگىت-قىز.
پەلەك ھالقىپ سۆيگۈ ئۇچقۇنى،
ئاپئاق يۈزىدە قالدۇرىدۇ ئىز.
كىرپىكلەردە ئۇچار ئىلاڭگۈچ،
پاك سۆيگۈنىڭ ۋىسال يالقۇنى.
لەۋلەر ئارا چېچەكسىمان نۇر،
سايىسىدا بەخت شاۋقۇنى.

يېزا تەسراتى

(چاتما)

ئىدىرس مەتسىيىت

مۇقەددىمە

بۇ قوشاقىنى توقۇدۇم لەيلىمزارىم ئىشقىدا،
تاڭ نۇرىدا ياشنىغان بەختىيارىم ئىشقىدا.
پارتىيىنىڭ سۆزىنى قورال قىلىپ جەڭ ئارا،
ئۈزۈپ چىقان بەيگىدە گۈل ئۈزارىم ئىشقىدا.
يېڭى پەرمان ، فائىجىنىڭ باھارىدىن نۇر ئېمىپ،
بېيىش تاپقان گۈللىگەن دىل خۇمارىم ئىشقىدا.

چىمەنگە

غەلىبە بىلەن تۆكتىپ ئوقۇشۇمىنى شىئەندە،
قايتىپ كەلدىم يېزامغا — مېھرى ئاتەش چىمەنگە.
تاشتى مەندە جاسارەت ، خۇشال سەزدىم ئۆزۈمنى،
نۇرغا چۆمگەن يېزامنىڭ جامالىنى كۆرگەندە.
ئۆزلىشەپتۇ زىلچىدەك يېزام قوينى - گۈلزارى،
كاككۇك خىجىل بولماقتا خەلقىم خۇشال كۈلگەندە.

تاش ئۆستەڭ

ئېلىنىپتۇ تاش ئۆستەڭ ئېدىرلارنىڭ بېلىدىن،
كېلەر ئىكەن كۈمۈش سۇ شاۋقۇن سېلىپ ئېرىدىن.
سېلىنىپتۇ تاش تۇمەل ، سېمونتىتىن زاكۇسى،
خۇرسەن ئىكەن دېھقىنىم بۇ دەۋرگە دىلىدىن.
توسۇن سۇمۇ كۆنۈپتۇ ، باش ئېگىپتۇ تەبىئەت،
ئاقار ئىكەن شىلدىرلاپ قىز - يىگىتلەر ئىزىدىن.
سۇغا قېنىپ كۆچەتلەر بوستان بوپتۇ ھۆر يېزام،
كېلىپ تۇرار خۇشپۇراق لالە - رەيھان ھىدىدىن.

سىر يوشۇرار غۇۋا ئاي نۇرى

ئوسمانجان دۆلەت

يورۇقلۇقنى سۇمۇرۇپ كۆكۈم،
ياپتى زېمىن چېھرىگە پەردە.
سۈكۈناتقا چۆمدى بۇ ئالەم،
كىشنەر سۆيگۈ خىياللار ئىچرە،

شىۋىرلىشار ياپراقلار ئەنسىز،
ۋۇجۇدىغا ئولىشىپ تىترەك.
تەھسىن ئوقار نومۇسچان ئايغا،
سېغىنىشتا يانغان چوغ يۈرەك.

سىر يوشۇرار غۇۋا ئاي نۇرى،
مېھىر تۆكەر لەۋلەر ئوت ئىچرە.

ئېچىلىپ چىمەن سۆيگۈ گۈللىرى،
تىنىقلاردىن چېچەكلار ئەتىرە.

سۆيگۈ تولغان سېھىرلىك كېچە،
جۇپ قەلبىدە كۈلەر نەۋ باھار.
تەشنا كۆزلەر ئوت بولۇپ چاقناپ،
قىلار پىنھان سىرلىردىن ئىزھار.

سۇس چاقنىغان غۇۋا ئاي نۇرى،
تەشۋىشلەنمە سىر ساقلا ئەبەد.
كۆڭۈللەرنى تەۋرىتىپ لەرزان،
لىرىكىلار ئوقار تەبىئەت،

ئۆملۈك ئوبرازى

ئېلى قادىر

پەلەكتىن سىرغىغان ئەي زۇمرەتتامچە،
غۇنچىلار بەرگىنى سۆيدۇرگەن يامغۇر.
خىجىللىق ئىلكىدە تاشلايمەن نىگاھ،
مادار يوق بېقىشقا ، سىلەرگە مەغرۇر.

يەكمۇ يەك تۆكۈلۈپ بۇلۇت باغرىدىن،
تۇپراقتا لەۋ يېقىپ بولىسىلەر جەم.
بەستىڭلار ياسايدۇ دەھشەتلىك قىيان،
ھۆركىرەپ جىرادا ئاقىسىلەر ھەم.

سىلەردە بار ئۇلۇغ تەڭداشسىز قۇدرەت،
دال بولماس چوقچايغان ئېگىز تۈغ-قەسىر.
ئاقباش تاغ بۆك ئورمان ۋە كۈنگەي دالا،
باش ئېگىپ سىلەرگە بولىدۇ ئەسىر.

بۇلۇتلار باغرىدا چېقىلسا چاقماق،
ۋىجدانىم خەلقىمنى قىلىدۇ دەۋەت.
ئېلىڭلار ئۆملۈكتە يامغۇردىن ئەندىز،
بولغۇسى سىلەرگە ئۇتتۇق يار ئەبەد.

سەرسان خىياللار

(نەسىرلەر)

ھاجى ئەخمەت

ھايات

بۇ — مېنىڭ ئاتا مىراس ئۆيۈم...

مەن قىشىن-ياز ئۇنىڭ ئىچىدىن ئوتنى ئۈزۈلدۈرمىسەممۇ، لېكىن ئۇنى زادىلا ئىسسىتالمىدىم.

ئۆمۈر بويى تىرىشىپ-تىرمىشىپ مال-بىسات يىغسام مۇ، ئۇنى ھەرگىز تولدۇرالمىدىم.

ھەر كۈنى يۇيۇپ-سۈپۈرۈپ تۇرسام مۇ، لېكىن ئۇنى چاڭ-توزان ۋە ئۆمۈچۈك تورلىرىدىن تازىلىيالمىدىم.

ئىشىك-دېرىزىلەرنى ئېچىپ ھاۋالاندۇرۇپ تۇرغان بولسام مۇ، لېكىن ئاستىدىن زەي ئۆرلەپ تۇرغاچقا، ئۇنى قۇرۇتالمىدىم.

ۋاقتى-ۋاقتىدا بۇزۇلغان يەرلىرىنى ئوڭشاپ-تۈزەشتۈرۈپ تۇرغان بولسام مۇ، لېكىن ئۇنى خارابىگە ئايلىنىشتىن ساقلاپ قالالمىدىم...

ئىزدەش

بوۋاي ئورۇق ۋە ئاجىز گەۋدىسىنى ئاران-ئاران كۆتەرگىنىچە، ئەگرى ساپلىق ھاسىسىنى توكۇلدىتىپ كەلمەكتە، ئۇنىڭ ئالدىدا بىر ئۇچى ئۇپۇققا تۇتاشقان چىغىر يول سوزۇلۇپ ياتاتتى.

بوۋاي گاھىدا ئالقىنىنى كۆزىگە سايىۋەن قىلىپ يىراقلارغا نەزەر تاشلىسا، گاھىدا نېمىنىدۇر خىيال قىلىۋاتقاندەك تۇرغان ئورنىدا تۇرۇپ قالاتتى. بىردەم ئالدى تەرەپكە قاراپ ماڭسا، بىر دەم ئارقىغا قايتىپ، بىرەر نېمىسىنى يوقىتىپ قويغاندەك ئوڭ-سولغا سىنچىلاپ قاراپ كېتەتتى.

قويۇق ئۆسكەن ئوت-چۆپلەر ئارىسىدا بۈدۈنە تۇخۇملىرىنى تېرىپ يۈرگەن بىر بالا ئۇنىڭ ئالدىغا يۈگۈرۈپ كەلدى-دە:

— بوۋا، سىزمۇ بۈدۈنە تۇخۇملىرىنى ئىزدەپ يۈرەمسىز؟ — دەپ سورىدى.

بوۋاي بالىنىڭ نېمە دەۋاتقانلىقىنى ئاڭقىرالمىغاندەك بىرپەس ھاڭۋېقىپ تۇردى-يۇ، بىردىنلا چىرايىغا كۈلكە يۈگۈرۈپ، ئويچان ئاۋازدا پىچىرلىدى:

— ياق ئوغلۇم، مەن بۈدۈنە تۇخۇمىنى ئەمەس، مۇشۇ يوللاردا تايچاقتەك قىيغىتىپ ئويناپ يۈرۈپ، يۈتتۈرۈپ قويغان بالىلىقىمنى ئىزدەۋاتىمەن!...

كىچىك قۇياش

مەن ھالرەڭ شەپەق ئارىسىدا قىزىل ياقۇتتەك جۇلالاپ تۇرغان كىچىككىنە قۇياشنى كۆردۈم. تەسەۋۋۇر ئېتىنى چاپتۇرۇپ ئۇنىڭغا يېقىنلىشىۋېدىم، يامغۇردەك تاراسلاپ يېغىۋاتقان قىزىل قان ئۈستى-بېشىمغا چاچرىدى. سىنچىلاپ قارىسام ئۇ دەردمەن ئاشىقنىڭ سۆيگۈ ئۇپۇقىدا قانسىراۋاتقان يۈرىكى ئىكەن.

زېرىكىشلىك ئەپسانە

مەن قىزچىقىمغا چۆچەك سۆزلەپ بېرىۋېدىم، بەكمۇ قىزىقىپ ئاڭلىدى. چۈنكى ئۇ چۆچەكتە سۆزلىنىۋاتقان ئىشلارنىڭ راستىنلا شۇنداق بولغانلىقىغا چىن كۆڭلىدىن ئىشىنىپ قالغانىدى.

مەن قىزچىقىمغا ئۆز بېشىمدىن ئۆتكەن كەچۈرمىشلىرىمنى سۆزلەپ بېرىۋېدىم، ئۇيقۇسىراپ ئەسنەشكە باشلىدى. چۈنكى ئۇ رېئاللىقتا مۇنداقمۇ ئىشلارنىڭ بولىدىغانلىقىغا ئەسلا ئىشەنمەيدى.

پەرق

دانىشمەن كۈلۈۋېدى، نادان يىغلىدى، نادان كۈلۈۋېدى، دانىشمەن يىغلىدى.

يوقىتىش

چېھرىڭنى ئايغا ئوخشاتقانىدىم، سېھرىگەر كۆز قارىچۇقلىرىڭدا سوغۇق نۇر جىلۋە قىلدى.

مېھرىڭنى كۈنگە ئوخشاتقانىدىم، گىلاستەك لەۋلىرىڭدە سۇنئىي تەبەسسۇم پارلىدى.

ئەپسۇسكى، مەن شۇنىڭدىن ئېتىبارەن ئاي بىلەن قۇياشتىن مەھرۇم بولدۇم!...

ئىز

بوز توشقان قارلىق دالانى كېسىپ ئۆتكەنىدى، ئاق قەغەزگە سىزىلغان نەقىشتەك، قار ئۈستىدە چېكىم - چېكىم ئىز قالدۇرۇپ كەتتى.

قارا تۈلكىمۇ شۇ يولدىن ئۆتتى، بىراق ئۇ قۇيرۇقىنى قار ئۈستىدە سۈپۈرگىنىدەك سۆرەلدۈرۈپ ماڭغاچقا، ئۆزىدىن هېچقانداق ئىز - نىشان قالدۇرمىدى.

مەھەللىدىن ئوۋ مىلتىقىنى كۆتۈرۈۋالغان بىر بالا چىقىپ كەلدى ۋە ئەتراپنى بىر دەم كۆزىتىۋالغاندىن كېيىن، قار ئۈستىدىكى ئىزغا ئەگەشتى.

سۈكۈت ئىچىدىكى تاقابىللىق

ئارقامدىن سۆز - چۆچەك توقۇپ يۈرگىنىڭنى ئاڭلىساممۇ، قۇلىقىمنى يوپۇۋالدىم.

مۇئامىلىدە كۆڭلۈڭدىكىنى چاندۇرۇپ قويغان بولساڭمۇ، يات قىلىقلىرىڭنى كۆرمەسكە سالدىم.

ئوچۇق - ئاشكارا خىرىس قىلىپ قەدەممۇ قەدەم قىستاپ كەلسەڭمۇ، پەرۋايىمغا ئالمىدىم.

جىم تۇرغىنىمغا قاراپ «قورقانچاقمىكىن» دېمە، بۇ — قورققانلىقىم ئەمەس، بەلكى سېنى مەنسىتمىگەنلىكىم!

چاكىنا - زوڭغويلارغا تاقابىل تۇرۇشنىڭ بۇنىڭدىنمۇ ياخشىراق چارىسى نەدە بار؟...

ئەكس سادا

خۇشاللىقىمنى باسالماي قاقاقلاپ كۈلۈپ كېتىۋېدىم، كەلدى يىراقتىن بىر سادا: «مۇنچە ئەخمەق بولارسەنمۇ!...» دەپ؛

ئىزتىراپ ئىچىدە ھۆكرەپ يىغلىۋىدىم،
كەلدى يىراقتىن بىر سادا: «مۇنچە قور-
قانچاق بولارسەنمۇ!...» دەپ؛
ئاغزىم بىسىلماي سۆزلەپ كېتىۋىدىم،
كەلدى يىراقتىن بىر سادا: «مۇنچە نا-
دان بولارسەنمۇ!...» دەپ؛
غەزەپتىن بوغۇلۇپ قايناپ كېتىۋىدىم،
كەلدى يىراقتىن بىر سادا: «مۇنچە ئا-
جىز بولارسەنمۇ!...» دەپ؛
«ئەمىسە قانداق قىلاي؟» دەپ سورى-
ۋىدىم، كەلدى يىراقتىن بىر سادا: «مۇن-
چە گالۋاڭ بولارسەنمۇ!...» دەپ.

ئالداش - ئالدىنىش

تۈلكە ئۆز بالىلىرىنى ئالدىغىنىدىن خۇشال، بىراق ئۇ شۇ تۇرقىدا ئۆزىنىمۇ ئالدىغانلىقىنى نەدىن بىلسۇن؟!...

تەتۈر قىسمەت

گەرچە سېنى پۇرسەت غالىبلىق تەختىگە كۆتەرگەن بولسىمۇ، لېكىن قارغىش ئازابىدىن بىھوشسەن.

گەرچە مېنى پۇرسەت مەھكۇملۇق غارىغا ئىتتەرگەن بولسىمۇ، ئالقىش شارابىدىن مەستخۇشمەن.

قىزىقارلىق ھېكايە

ئۇ قولىدىكى بېلىق كۆزى قىلىپ تولدۇرۇلغان ئاخىرقى رۇمكىنى كۆتۈرۈۋەتكەندىن كېيىن، كەيپىياتى بۆلەكچە جانلىنىپ، تېخىمۇ سۆزمەن بولۇپ كەتتى:

— مەن سىزگە قىزىقارلىق بىر ھېكايە سۆزلەپ بېرەي، — دېدى ئۇ كۆزلىرىنى ئويىنىتىپ، — بۇنى ئۆز بېشىمدىن كەچۈرگەن ۋەقە دېسەممۇ بولىدۇ...

ئۇ ھاياجان ئىچىدە ھېكايىسىنى سۆزلەپ ئاخىرلاشتۇردى. مەن ھەيرانلىقتىن ئاغزىم ئېچىلىپ قالغان ھالدا جىمجىت ئولتۇرۇپ تىڭشىدىم.

— قانداق، ئېيتقانلىرىم راستىنلا قىزىقارلىقمىكىن؟

مەن ئۈن - تىنسىز بېشىمنى لىڭشىتتىم. ھەممىدىن قىزىقارلىقى شۇكى، بۇ ھېكايىنى مۇندىن ئىككى ھەپتە بۇرۇنقى بىر ئولتۇرۇشتا ئۇنىڭغا مەن سۆزلەپ بەرگەنىدىم.

ھەسەت

مەن — ئىگەمنىڭ يۈرىكىدە مىدىرلىغان
قۇرت.
ئۇ ھەلەكتە مېنى زەھەر سېلىشقا ئۆ-
گىتىمەن دەپ؛
مەن ھەلەكتە ئۇنىڭ يۈرىكىنى يەپ
تۈگىتىمەن دەپ...

ئارزۇ

مەن ئۇنى قوغلاپ تىنىم تاپماستىن يۈگۈرۈيمەن.

يۈگۈرۈيمەن... يۈگۈرۈيمەن... ئارىلىق قىسقارغانبىدەك قىلىبىمۇ، لېكىن ئۇنىڭغا زادى يېتەلمەيمەن. چۈنكى ئۇ گاھ توختاپ، گاھ قېچىپ ئۇۋۇچىنى ئىزىقتۇرۇپ يۈرگەن ئوۋغا ئوخشايدۇ؛ ئازاب دەشتىدە تەشنالىقتىن ئۆلۈپ كېتىۋاتقان يولۇچى-

نىڭ كۆز ئالدىدا كۆك دېڭىزدەك يېيىلىپ ياتقان ئالۋۇنغا ئوخشايدۇ. ئالدىمدا بىر ئۇچى ئۇپۇققا تۇتاشقان، تىك داۋان - خەتەرلىك ھاڭلارغا ياندىش چىغىر يول...

يۈگۈرۈيمەن... يۈگۈرۈيمەن... تىنىم تاپماستىن يۈگۈرۈيمەن...

ئۇپۇقنىڭ چېكى بارمىدۇر؟...

يۇرتۇمدا باھار

(نەسىر)

ئايگۈل روزى

قاشتېشى يۇرتى — مۇبارەك ئەزىز ماكان، كىندىك قېنىم تۆكۈلگەن ئانا تۇپرىقىم. ھۆسنى بىلەن دىلىمنى يورۇتقان تەڭداشسىز ئىللىق مېھرى بىلەن كۆزۈمنى نۇرلاندۇرغان، ئۇلۇغلۇقى بىلەن ياش يۈرىكىمدە ھۆرمەت مۇنارى بولۇپ تىكلەنگەن سۆيۈملۈك گۈل دىيارىم، قاشتېشى يۇرتى — پەخىرلىك نامى بار ئانام. تاڭدىكى گۈلگۈن چىراي چولپان يۇلتۇزۇم، سەن مېنىڭ گۈزەل ھەم پارلاق كەلگۈسۈم! ئۈمىدىم ۋە شادلىقىم. تومۇرۇمدا ئېقىۋاتقىنى قاراقاش دەرياسىنىڭ كەۋسىرى، قۇچىقىڭدا پورەكلەپ ئېچىلىۋاتقىنى ۋەسلىم ۋە ئارمانلىرىمنىڭ خۇشپۇراق گۈلى. ئېھ، ئەزىزانە يۇرتۇم، مەن سېنىڭ ئىللىق قۇچىقىڭدا يېتىپ ئەمدىلا ئەللەي كۈيىنى ئاڭلاۋاتقان مەسۇمە ئىدىم، تاڭ شاماللىرى يۇمران قوللىرى بىلەن چېكە چاچلىرىمنى سىيلىدى. مەن ئەركە نەرەرىمدە كۆزۈمنى ئېچىپ، سېنىڭ باغرىڭغا تەپەككۇر نەزەرىمنى تاشلىدىم. پاھ، كۆزنى يۇمۇپ ئېچىپ بولغىچە ئەتراپنى باھار ھىدى قاپلاپ كېتىپتۇ. باغلىرىڭدا كاككۇك، بۇلبۇللار خۇش ئاۋازلىرى بىلەن خەندان ئۇرۇپ سايراشقا باشلاپتۇ. دېمەك، سېنىڭ ھۆسنىڭ باھار ئاپتىپى بىلەن تەڭ نۇرلىنىپتۇ. ئۇ مېنىڭمۇ باھارىم، مېنىڭمۇ ھوزۇر ئاپتىپىم!...

ساڭا ئوتلۇق دىلىمدىن ۋەدە بېرىمەن، خىتاب قىلىمەن. يۇرتۇم، مەنمۇ باھار بولۇپ ساڭا گۈزەللىك ئاتا قىلىمەن. مەرپەت ئىشقىدا پۇچۇلانغۇچى يۇرەك ۋۇلقانلىرىمنى ساڭىلا ئاتاپ، نۇرلىرىڭغا نۇر بولۇپ قوشۇلىمەن.

دادا، ئېسىڭدىمۇ

(نەسىر)

ئابدۇللا غوجىئەخمەت

بۈگۈن ھېيتنىڭ ھارپا كېچىسى. دادا، مېنى شۇ تاپتا بودۇرۇق قوللىرىنى يېشىل چىمەنزارغا ئوخشايدىغان يوتقانىنىڭ سىرتىغا چىقىرىۋېلىپ، ئەتىرگۈل كەشتىلەنگەن قاردەك ياستۇققا باش قويۇپ تاتلىق ئۇيقۇغا كەتكەندۇ، دەپ ئويلاۋاتامسەن؟! ياق،

مەن تېخى ئۇخلىمىدىم. سېنىڭ كۈن پېـ
تىش تەرەپتىكى تامغا ئېسىلغان، كەڭ رامـ
كىلىق سۈرىتىڭ بىلەن پىچىرلىشىۋاتىـ
مەن.

— سەن ھېلىمۇ ئويغاقمۇ؟ - قايسى بىر ناتو-
نۇش دۇنيانىڭ ئادەمسىز يولىدا قويـۇق
قاراڭغۇلۇقنى بۆسۈپ ئۆتۈپ، يىراق -يىـ
راقلارغا قاراپ ئېقىۋاتقان ماشىناڭـنىڭ
نۇر ئېرىقچىلىرىغا تىكىلىپ جىممىدە ئول-
تۇرامسەن؟! ياكى ئۇخلاپ قالماسلىق ئۇ-
چۈن ئاپام بايا سەي ئاقلاۋېتىپ ئوقۇغان
ناخشىنى توۋلاۋاتامسەن؟! مانا، ھەممىنى
ئېنىق كۆرۈۋاتىمەن. سېنىڭ ماشىناڭ ئا-
دەمسىز، بۇ يەردىن بەك يىراقتىكى بىر
دەشتتە يالغۇز كېلىۋاتىدۇ. سـەن بولساڭ
ماشىنىنىڭ كۈنگە ئوخشايدىغان رولىنى
مەھكەم تۇتقىنىڭچە ئولتۇرۇپسەن.

دادا، راستىنلا بۇ سەنمۇ؟! كۆزلىرىڭ
خۇددى گۆردەك ئولتۇرۇشۇپتۇ. قارايـغان
يۈزلىرىڭنى قويۇق ھەم يىرىك ساقال بې-
سىپتۇ. سېنى «چۆلدىكى شىر» دېسە بول-
غۇدەك.

دادا، ئېسىڭدىمۇ؟! بۈگۈن ھېيت ھار-
پىسى. بايا قۇياش تۇمانلار ئارىسىدىكى
ئېگىز بىر بىنانىڭ كەينىگە ئۆتكەندە بال-
كۈنغا چىقىۋېلىپ، چوڭ يولدىن سېنىڭ ما-
شىناڭنى ئىزلىدىم. بىردەمنىڭ ئىچىدىلا
سېنىڭكىدەك ئاق ماشىنىدىن نۇرغۇنى كۆز
ئالدىمدىلا ئاقار يۇلتۇزدەك،شاۋقۇن - سۈ-
رەنلەر بىلەن تولغان بۈرەڭگارەڭ شەھەر-
نىڭ سىرلىق جىلۋىسىگە قوشۇلۇپ كەتتى.
مېنىڭ بەكلا يىغلىغۇم كەلدى. ئەمما يىغ-
لىمىدىم.

دادا، ئاڭلاۋاتىمەن. ماشىناڭنىڭ ماتو-
رى ھېلىمۇ دەھشەتلىك جىمجىتلىقتا چۆمـ
گەن ئۈزۈن، تۈگىمەس يولغا ئۇلۇغۋار ھا-
يات كۈيى تەڭكەش قىلىنغان ناخشىسىدىن
ئۆچمەس نوتا قالدۇرۇپ كېلىۋاتىدۇ.

دادا، ئېسىڭدىمۇ؟! بۈگۈن ھېيتنىڭ ھار-
پا كېچىسى.

ئاپامنىڭ خانىسى تېخىچە يورۇق تۇر-
دۇ. ئىشىكنىڭ ياغاچچى مەڭگۈ كۆرەلمەي-
دىغـان ئـاراشـلىرىدىـن ھـەسرەتـلىك
تىنىقلار، ئېغىر خۇرسىنىشلار، سەن مۇھەب-
بەت تامغىسى بېسىپ ھارمايدىغان مەڭزىمـ
گە لاپ - لاپ ئۇرۇلىدۇ. ئېھتىمال ئانام-
مۇ ئۇخلىغان بولسا كېرەك.

دادا بـەك ئەسكىكەنسەن، مـاشىنىنى
بەك ئاستا ھەيدەيدىكەنسەن. تېز قايتىپ
كەل، ماشىنىنى ئۈزۈم ھەيدەيمەن.

دادا، ئېسىڭدىمۇ؟!...

◁✥✥✥✥✥✥✥✥✥✥✥✥✥✥▷

چۈش

(نەسىر)

ئابدۇكېرىم سۇلايمان

تەڭرىدىن نىدا كەلدى:

— سەن بۈگۈندىن باشلاپ ئەۋلىيالىق
مەرتىۋىسىگە ئېرىشتىڭ، ساۋابلىق ئىش
قىلىسەن، ئىنسانغا بەخت يارىتىسەن.

ئۇ نۇرلىنىپ جۇلالىق تۈس بېرىۋاتقان
قۇياش ئاپتىپىدەك خۇشاللىقتا چۆمدى ۋە
تەڭرىگە ئۆزىنىڭ ساۋابلىق ئىش قىلىش
پىلانلىرىنى سۆزلىدى.

تەڭرىدىن يەنە نىدا كەلدى.

— سەن ئالدى بىلەن ئاتا-ئاناڭغا مېھ-

ري-شەپقەت قىل، ئۇلار قېرىلىقتىن مۆكچىيىپ ھاسا تاياققا چۈشتى، كۆزلىرى نۇرسىزلىنىپ كەتتى، ئاناڭنى ئون سەككىز ياشلىق گۈزەل قىزلىق دەۋرىگە، داداڭنى تىيىگىرمە ياشلىق يىگىتلىك دەۋرىگە كەلتۈر.

ئۇ تەڭرىنىڭ ئىلتىجاسىنى دەرھال بەجا كەلتۈردى.

دادىسى بىلەن ئانىسى تەڭرىگە يۈزمىڭ شۈكرى-سانالار ئېيتىپ گۈزەل ياشلىقىنى نامايان قىلدى. تەڭرىدىن يەنە نىدا كەلدى:

— ياشلىق دەۋرى قانداقكەن؟

— ئۇلۇغ تەڭرىم، ياشلىق ھاياتنىڭ ئالتۇندەك چاقناپ تۇرغان دەۋرى ئىكەن.

تەڭرىدىن يەنە نىدا كەلدى:

— سەن ئاتا-ئاناڭنى بوۋاق ھالىتىگە كەلتۈر.

ئۇ دەرھال ئاتا-ئانىسىنى ئالتە ئايلىق بوۋاق ھالەتكە كەلتۈردى.

شۇ چاغدا تەڭرى ئۇنىڭغا بىر جۈپ ئەمچەك ئاتا قىلدى.

— سەن، — دېدى تەڭرى، — مۇشۇ ئىككى بوۋاقنى چوڭ قىلىسەن.

ئۇ ئىككى بوۋاقنى ئېمىتەتتى، زاكىلايتتى، قۇرۇقدايتتى. ئاش-تاماق يېگۈزەتتى. ھېلىلا بىرسىنىڭ يىغىسىنى پەس قىلسا، يەنە بىرى يىغلايتتى. ئۇ تىنىم تاپمايتتى. بوۋاقلار چوڭىيىشقا باشلىدى. ئۇلار ئۆيدىكى نەرسىلەرنى چاقاتتى، بۇزاتتى، تەگتۇشلىرى بىلەن جېدەل-ماجىرا قىلىپ ئۇرۇشاتتى. ئەتكەن تاماقلىرىنى بىرنى قىزىق، بىرنى سوغۇق، بىرنى تاتلىق، بىرنى ئاچچىق دەپ خاپا قىلاتتى... ئۇنىڭ تارتمىغان ئازاب-ئوقۇبەتلىرى قالمىدى. ئۇنىڭ بېلى مۈكچىيىپ قېرىپ ھېچ ھالى قالمىدى. ئۇ تەڭرىگە ئىلتىجا قىلدى:

— ئى قۇدرەت ئىگىسى، مەن ئاتا-ئانامغا سالغان بارلىق جەۋرى-زۇلۇملىرىمغا، ئۇلارنى خارلىغان بارلىق گۇناھلىرىمغا نەچچە مىڭ قېتىملاپ تەۋبە قىلدىم، بالا بېقىش، تەربىيىلەشنىڭ نەقەدەر قىيىن ئىكەنلىكىنى بىلدىم، ئەمدى ئۇلارنى ئۆز ئەركىگە قايتۇرساڭ...

بۇ، ئۇنىڭ چۈشى ئىدى.

◁♔♔♔♔♔♔♔♔♔♔♔♔♔♔♔♔♔▷

ئىككى نەسىر

قەمبەرنىسا

1

بۇ دەل جۇت-شىۋىرغان تېخىمۇ كۈچەيىۋاتقان ئېغىر كۈنلەرنىڭ بىرى ئىدى. مەن ئۇنىڭ قەلب قەسرى ئالدىدا لەۋلىرىم كۆكەرگەن، پۈتكۈل جىسمىم شىۋىرغان سوققان ئاخىرقى ياپراقتەك تىترەۋاتقان ھالدا ئۇنىڭدىن سۆيگۈم ئۈچۈن سەدىقە تىلىدىم. بىراق ئۇ بېشىنى بۇراپلا مېنى كۆرمەسكە سالدى.

مەن كۆزلىرىمدىن دەريا-دەريا ياش ئاققۇزغان ھالدا ئۇنىڭ ھەر بىر ھۈجەيرىسىنى كۆڭۈل ئېكرانىمدىن ئۆتكۈزۈشكە باشلىدىم. تۇساتتىن ئۇنىڭ ئۆكسۈپ-ئۆكسۈپ يىغلىغان ئاۋازى ئاڭلاندى. ئۇ كۆككە قاراپ ئۆكسۈۋاتاتتى. مەن ھەم خۇشاللىق ھەم قايغۇ ئىچىدە ۋىسال جامى-

دىكى دۇغلانغان مۇھەببەت شارابىنى بىرلا سىلكىپ زېمىن باغرىغا تۆكۈۋەتتىم.

2

دوستۇم ئىككىمىز باغ ئارىلاپ كېتىۋاتاتتۇق. تۇساتتىن ئۇ ھۆپپىدە ئېچىلغان قىپقىزىل بىر گۈلنى كۆرۈپ، ئۇزمەكچى بولۇپ قول سۇندى.

— نېمە قىلىسەن؟ - دېدىم ھەيران بولۇپ.

— بۇلبۇلۇمغا سوۋغا قىلماقچىمەن، - دېدى ئۇ ماڭا ئوماققىنا بىر كۈلۈپ قاراپ.

— سىنىڭچە بۇلبۇلۇڭ سەن ئۈزۈپ سوۋغا قىلغان گۈلنى ياخشى كۆرەرمۇ؟ - يەنە سورىدىم ئۇنىڭدىن.

— ئەلۋەتتە ياخشى كۆرىدۇ، - دېدى ئۇ.

— سەن يېڭىلىشتىڭ دوستۇم، - دېدىم ئۇنىڭ مۈرىسىگە قولۇمنى قويۇپ، كۆزلىرىگە تىكىلگىنىمچە ، - ھەقىقىي ئاشىق بۇلبۇل بىر دەملىك ھېسسىياتتىن ئۈزۈلۈپ سولاشقان گۈلنى ئەمەس، مەڭگۈ بەرق ئۇرۇپ ئېچىلىپ تۇرىدىغان گۈلنى ياخشى كۆرىدۇ.

دوستۇم گۈلدىن ئاستا قولىنى تارتتىدە، ماڭا قاراپ تۇرۇپ قالدى.

◁~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~▷

نەسرلەر

ئەسئەت ئابدۇقادىر

پىلىسرات

قىزغۇچ قۇياش ئۇپۇقتىن بالقىپ كۆتۈرۈلگەندە، ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ كۆز يەتكۈسىز قۇملۇقتا كېتىۋاتقانلىقىنى بىلىشتى. شۇندىلا قەدەملىرىنى تېخىمۇ تېزلىتىشىپ تۆت ئەتراپقا زەن سېلىشقا باشلىدى. ئەتراپ دۆمچەك - دۆمچەك قۇم بارخانلىرى بىلەن ئورالغان بولۇپ، بۇ يەردە ئەزەلدىن ھاياتلىق مەۋجۇت بولۇپ باقمىغاندەك ئىدى. ئۇلار نىشاندىن ئاداشقانلىقىنى بىلىشىپ، بىر - بىرىگە ئۈمىدسىز قاراشتى ۋە چارچاپ ماجالى قالمىغانلىقتىن تۇرغان ئورنىدا لاسسىدە بوشىشىپ ئولتۇرۇشتى.

ئۈچ ئايال ۋە بىر نارەسىدە قىز سەھەردىكى سوغۇق قۇمدا سوزۇلۇپ يېتىشىپ كېچىچە ماڭغان ھاردۇقنى چىقىرىۋېلىشماقچى بولغاندەك كۆرۈنەتتى.

قۇياش كۆككە ئۆرلىگەنسېرى قۇملۇق قىزىشقا باشلىدى. ئارىدىن ئوتتۇرا ياشلىق ئايال:

— جىم يېتىش-سۈكۈت بىلەن ئۆلۈمنى كۈتۈشتۇر. بىز يولىمىزنى داۋاملاشتۇرايلى، شۇندىلا ھاياتلىق بىزگە قۇچاق ئاچىدۇ، - دېدى. ئۇنىڭ سۆزىگە بىر نەمۇ ئاۋاز قوشمىدى.

چىڭقى چۈش، يەر - جاھان تونۇردەك قىزىپ كەتكەندە، ئۇلار ئاندىن ئۆلۈمنى كۈتۈپ يېتىشىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلىشتى. قاتتىق چاڭقاشتىن ھەممىنىڭ لەۋلىرى چاك - چاك يېرىلىپ كەتكەنىدى. نارەسىدە قىز ئۇسسۇزلۇقتا چىدىماي «ۋارىدە» يىغلاپ تاشلىدى.

شۇ ۋاقىتتا، پۇرقىراپ چىققان سادادىن

ھەممىسى چۆچۈشۈپ باشلىرىنى كۆتۈرۈشتى. كۆكتىن قاناتلىق بىر پەرىشتە چۈشۈۋاتاتتى.

— مەن ئەزرايىل، ئاراڭلاردىن ئۈچ جاننىلا ئالغىلى كەلدىم، قېنى، ئىگەمنىڭ ئەمرىنى قايسىڭلار قوبۇل قىلىسىلەر؟ — دېدى پەرىشتە ئۇلارنىڭ ئالدىغا چۈشكەندە.

قورقۇنچتىن ھاسىل بولغان زور تىترەك ئۇلارنىڭ تېنىگە ئولاشتى. چىرايلىرى تاتىرىپ، كۆزلىرى قېتىپلا قېلىشتى. خېلى ئۇزۇن ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن ئوتتۇرا ياشلىق ئايال:

— بالام ئورنىدىكى بۇ قىزچاقنىڭ ھاياتى ئۈچۈن جېنىم تەسەددۇق، — دېدى.

— قىزچاق ئۈچۈن مېنىڭمۇ جېنىمنى ئېلىپ كېتىڭ، — دېدى گۈزەللىكى ئۇرغۇپ تۇرغان قىز.

— ئۇ يەردە سۇ بارمۇ؟ — دەپ سورىدى نارەسىدە قىز زەئىپ ئاۋازدا.

— بار، ھەممە نېمە بار، — دېدى ئەزرايىل بوغۇق ئاۋازدا.

بىردىنلا كۆتۈرۈلگەن يىغا ئاۋازى ھەممىنىڭ دىققىتىنى تارتتى. موماي قومغا پۆچۈلىنىپ ھەسرەت بىلەن يىغلاۋاتاتتى.

— ھە، ساڭا نېمە بولدى؟ — سورىدى پەرىشتە مومايدىن.

— بىر پۈتۈمنىڭ خېلىدىن بېرى گۆر ئاغزىدا ئىكەنلىكىنى بىلەتتىم. شۇنداقتىمۇ ماڭا يول قويساڭلار، ئۆز يۇرتۇمغا تىنچ - ئامان بېرىۋېلىپ، قەۋمىم بىلەن دىدارلىشىپلا ئامانەتنى بەرسەم.

ئەزرايىل ئۈچ جاننى ئېلىپ كۆككە كۆتۈرۈلدى. قۇملۇقتا يىگانە قالغان موماي «ئۇھ» دەپ چوڭقۇر نەپەس ئالدى.

تەكلىماكان قىزى

مەن دۇنيانىڭ ھەر قايسى جايلىرىدا ئاجايىپ گۈزەل نازىنىنلارنى ئۇچراتقانمەن. ئۇلارنىڭ كىشىنى مەپتۇن قىلىدىغان مىجەز - خۇلقى، نازلىق بېقىشلىرى، تاتلىق كۈلۈشلىرى... ئىشقىلىپ ئەركەكلەرنى ئۆزىگە مەپتۇن قىلىدىغان جىمى خۇسۇسىيەتلىرىنىڭ ھەممىسى قۇرۇپ كەتسۇن، تامامەن كۆيۈپ كۈل بولسۇن.

كىممۇ، سۇرمە ئورنىدا كۆزلىرىگە ئاقۇش توپا سۈرتىۋالغان، تەكلىماكان قۇياشىنىڭ قىزغۇچ نۇرىغا چۆمۈلگەن سەممىي، ساددا قىزلارنى جەننەتۇل رىزىۋاندىكى ھۆر - پەرىلەردىن ئەمەس دېيەلەيدۇ.

× ×

مەن كېچىدىن ئاجايىپ بىر چۈش كۆرۈپتىمەن. بىر يېنىمدا ئاي، بىر يېنىمدا قۇياش ياتقۇدەك، چۈشتىن ئەجەبلىنىپ رەمبالدىن سورىدىم. ئۇ:

— پات ئارىدا بىر گۈزەل پەرىگە ئۆيلىنىدىكەنسىز، سىزنى قۇتلۇقلايمەن، — دېدى ھەۋەس بىلەن قاراپ.

— تاڭغا يېقىن، بىر قۇش بېشىمغا قونۇۋالغۇدەك، شۇنچە ئۈركىتىپ باقساممۇ بېشىمدىن ئۇچۇپ كەتكىلى ئۇنىمىدى. بۇ چۈشۈمنىڭ تەبىرى قانداقكىن؟ — دەپ سورىدىم يەنە بىر كۈنى رەمبالدىن. ئۇ ماڭا بىر ھازا ھەيرەتتە قاراپ كەتكەندىن كېيىن:

— سىز دۆلەتمەن ئىكەنسىز، بېشىڭىزغا قونغىنى دەل بەخت قۇشى، — دېدى.

ئارىدىن بىر نەچچە كۈن ئۆتمەيلا، ئايالىم ئىككى بالىنى يېتىم قىلىپ، بىز بىلەن مەڭگۈلۈك ۋىدالاشتى. مېنىڭ بارلىقىمنى بىللە ئېلىپ كەتتى. شۇندىن كېيىنكى كۈنلەردە تالاي چۈشلەرنى كۆردۈم. گاھى يولۋاس ئوۋلاپ، گاھى ئۇچۇپ، گاھى يىلانلار بىلەن ئېلىشىپ... ئىشقىلىپ بۇ چۈشلەرنىڭ تەبىرى ئۈستىدە رەمبالنىڭ يېنىغا بارمىدىم ھەم چۈش كۆرۈشتىنمۇ شۇنداق بەزدىم.

× ×

چۈشۈمدە بۈيۈك، مۇقەددەس مۇھەببەت ئىلاھى ۋېناسقا ئۆيلىنىپتىمەن. ۋېناس مېنى ياخشى كۆرۈپ، مەن بىلەن توي قىلىشقا ئۆزى تەكلىپ قىلغانىمىش.

تويىمىز مىسلى كۆرۈلمىگەن هالدا قىزىپ كەتتى. ئون سەككىز مىڭ ئالەمدىكى مۇھەببەت مەستانىلىرى تويىمىزغا قاتنىشىپ، بىزنى قۇتلۇقلىدى. بىز توپ ئارىسىدىن ئۆتكەندە، جەمى كىشى سەجدە قىلىپ تىۋىندى.

ئەجەب ئىش!— مەندەك ئاددىي بىر ئادەمنىڭ تۇرۇپلا، بىر ئۇلۇغ زاتقا ئايلىنىپ قالغانلىقىمغا زادىلا ئىشەنگۈم كەلمىدى.

ۋېناس مېنى قولتۇقلىغان هالدا، تەڭرى ئوردىسىغا قاراپ ماڭدى. كىشىلەرمۇ بىزگە ئەگىشىپ يوپۇرۇلۇپ كېلىشكە باشلىدى.

تەڭرى بىزنىڭ نىكاهىمىزنى ئوقۇپ بولۇپ، مەيۈس هالدا، ئۇزىتىپ قويدى. بىز شادلىققا چۆمگەن هالدا، بىر-بىرىمىزنى باغاشلىدۇق... بىز بىر-بىرىمىزگە يېپىشقان هالدا كېتىۋاتىمىز. ئەمدىلىكتە كىشىلەر بىزنى كۆرمىگەندەك، ئۆز ئىشى بىلەن بەنت بولماقتا. تېخى هېلىراقتىكى تەنتەنە سادالىرىدىن قىلچىمۇ ئەسەر يوق. مەن ئەجەبلىنىپ ۋېناسقا قارىدىم. ئۇ مېنى تاتلىققىنا بىرنى سۆيۈپ قويۇپ:

— جىمى مۇھەببىتىمنى سىزگە بەخش ئەتكەنلىكىم ئۈچۈن ئاددىي ئادەمگە ئايلاندىم، — دېدى. مەن ۋېناسقا زەن سېلىپ قارىسام، ئىلاھلىقتىن بىشارەت بېرىپ تۇرىدىغان ئىككى قېشى ئارىسىدىكى نۇر كۆرۈنمىدى. مەنمۇ ۋېناسنى ئۆزۈمگە تېخىمۇ چىڭ تارتىپ، ئىككى قېشى ئوتتۇرىسىدىكى ئورۇنغا ئۇزۇنغىچە ئېزىپ سۆيدۈم.

بەخت

(نەسىر)

ئەركىنجان ئابدۇللا

بەخت نەدىدۇ؟

مەن بىلىمەن: ئۇ، كۈندۈزى قۇياش ئۇزۇپ ئويناۋاتقان، كېچىلىرى يۇلتۇزلار جىمىرلاۋاتقان بىپايان ساما قوينىدا. بولمىسا ئىنسانلار ئالەم بوشلۇقىغا يۈرۈش قىلامتى.

بەخت نەدىدۇ؟

مەن بىلىمەن. ئۇ سۇلىرى مەۋج ئۇرۇپ تۇرغان دېڭىز ئاستىدا. ئەنە ئاۋۇ غەۋۋاسلا بەختنى سۈزۈپ چىقىش ئۈچۈن سۇ ئاستىغا شۇڭغىدى.

بەخت نەدىدۇ؟

مەن بىلىمەن: ئۇ يەرنىڭ چوڭقۇر قاتلاملىرىغا مۆكۈنۈۋالغان. قارىڭا، نېفىتچى تاغىلىرىم ئۇنى ئېلىپ چىقىش ئۈچۈن قاتتىق يەر قاتلاملىرىنى بۇرغىلاۋاتىدۇ.

بەخت نەدىدۇ؟

مەن بىلىمەن. ئۇ ئىگىز تاغلارنىڭ قوينىغا يوشۇرۇنۇۋالغان، بولمىسا خاڭچى تاغىلىرىم تاغلارنىڭ باغرىنى يېرىپ يۈرەمتى...

بەخت نەدىدۇ؟

مەن بىلىمەن: ئۇ كەڭ تەبىئەتنىڭ قوينىغا پاناهلانغان. ئاۋۇ بوۋاي شۇڭا تەرلەپ-پىشىپ تەبىئەتنىڭ قوينىنى تىلغاۋاتىدۇ.

بەخت نەدىدۇ؟

مەن بىلىمەن: ئۇ ئەجىر-مېهنەتنىڭ ئاستىغا، ماڭلايدىن ئاققان هەر بىر تامچە تەرنىڭ ئارىسىغا يوشۇرۇنغان.

قىمار

(ھېكايە)

چىخوپ [رۇسىيە]

1

كۈز كۈنلىرىنىڭ قاراڭغۇ بىر ئاخشىمى.
قېرى بانكىر كۈتۈپخانىسىدا ئۇياقتىن-
بۇياققا مېڭىپ، بۇنىڭدىن ئون بەش يىل
ئىلگىرى بىر قېتىملىق كەچلىك زىياپەت-
تە يۈز بەرگەن ئىشنى خىيالىدىن ئۆتكۈ-
زۈۋاتاتتى. شۇ قېتىملىق زىياپەتكە كۆپ-
لىگەن ئۇقۇمۇشلۇق زاتلار قاتناشقانىدى.
ئۇلارنىڭ ئارىسىدا بولغان قىزغىن، كۆ-
ڭۈللۈك سۆھبەتمۇ خېلىغىچە داۋاملىشىپ،
سۆھبەت تېمىسى ئاستا - ئاستا جىنايەت-
چىلەرگە بېرىلىدىغان ئۆلۈم جازاسى مە-
سىلىسىگە كېلىپتوختىغانىدى. ئۇلار ئۆ-
لۈم جازاسى ئۇسۇلىنى ئانچە ياقتۇرۇپ
كەتمەيتتى، بۇ ئۇسۇلنى چىرىك، ئەخلاق-
قا يات، شۇنداقلا خىرىستىئان روھىغا ئىـ
گە بۇ دۆلەتتە قوللىنىشقا ناباپ ئۇسۇل
دەپ قارىشاتتى. ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى
بەزىلەر مۇددەتسىز قاماق جازاسىنى ئۆ-
لۈم جازاسىنىڭ ئورنىغا دەسسىتىش تە-
شەببۇسىنى ئوتتۇرىغا قويىدى.
— مەن سىلەرنىڭ قارىشىڭلارغا قو-
شۇلمايمەن، - دېدى ساھىبخان.
— مەن ئۆلۈم جازاسىغا ھۆكۈم قىلىـ
نىپ باقمىغان، مۇددەتسىز قاماق جازا-
سىنىڭ تەمىنى تېخىمۇ بىلمەيمەن. شۇنـ
داقتىمۇ ئەگەر بىرسى مەندىن قايسىسى
ئەقىلگە مۇۋاپىقراق دەپ سورىسا، مەن
ئىككىلەنمەيلا ئۆلۈم جازاسىنى مۇددەتسىز
قاماق جازاسىغا قارىغاندا ئەقىلگە مۇ-
ۋاپىق دەپ جاۋاب بەرگەن بولاتتىم. چۈنـ
كى ئۆلۈم جازاسىدا ئادەمنىڭ جېنى بىر-
دەمدىلا بىر ياقلىق بولىدۇ، ئەمما، مۇد-
دەتسىز قاماق جازاسىدا بولسا ئادەمنىڭ
جېنى بىر - بىرلەپ چىقىدۇ ئەمەسمۇ؟
ئېيتىڭلارچۇ، بۇ ئىككى خىل ئۇسۇلنىڭ
زادى قايسىسى ئەقىلگە مۇۋاپىقراق؟
— ھەر ئىككىلىسى ئوخشاش، ھەر ئىك-
كىلىسى ئەخلاققا يات. چۈنكى ئۇلارنىڭ
ھەر ئىككىلىسىنىڭ مۇددىئاسى ئادەمنىڭ
جېنىنى ئېلىش، دۆلەت دېگەن خۇدا ئە-
مەس، ئۇ كىشىلەرگە جان ئاتا قىلالماي-
دۇ، شۇنداقلا ئۇلارنىڭ ھاياتىنى نابۇت
قىلىشقىمۇ ھوقۇقلۇق بولماسلىقى كېرەك، -
دېدى يەنە بىر مېھمان.
مېھمانلار ئارىسىدا يېشى يىگىرمە بەش
ياشلارغا بارغان ياشقىنا بىر ئادۋوكات
بار ئىدى. ئۇ سۆز قىستۇرۇپ:
— ئۆلۈم جازاسى بىلەن مۇددەتسىز قا-
ماق جازاسى ئوخشاشلا ئەخلاققا يات. لې-
كىن، ئەگەر مېنى تاللا دېسە، چوقۇم كې-
يىنكىسىنى تاللىغان بولاتتىم. ئۆلگەندىن

ھايات قىلىش ھەر ھالدا ياخشىراق، - دېدى.

شۇنىڭ بىلەن كىشىلەر ئارىسىدا بۇ مەسىلىگە قارىتا بەس - مۇنازىرە باشلىنىپ كەتتى. بانكىر ئۇ چاغلاردا تېخى ياش ئىدى، ئاسانلا ھاياجانلىناتتى. ئۇ ئورنىدىن دەس تۇرۇپ، ئۈستەلگە پاقىدە ئۇرنى مۇشتلاپ، ئادۋوكاتقا:

— سىز ئاغزىڭىزغا كەلدى دەپ دەۋەرمەڭ، مەن ئىككى يۈز مىڭ يۈەن تىكىمەن، مەن بۇ پۇلنى سىزنىڭ بەش يىل سولاقتا يېتىشىڭىزغا تىكىمەن! - دەپ توۋلىدى.

— ئەگەر سىز چاقچاق قىلمىغان بولسىڭىز، ئۇنداقتا مەن سىز بىلەن تىكىشىمەن، مەن ئۇ پۇللار ئۈچۈن ھېلىغۇ بەش يىل ئەمەس، ئون بەش يىل يېتىشقىمۇ رازى، - دېدى ئادۋوكات جاۋابەن.

— ئون بەش يىل! ياخشىغۇ، ھەر قايسىلىرى ئاڭلاشتىلىمۇ، مەن ئۇنىڭغا ئىككى يۈز مىڭ يۈەن تىكتىم، - دەپ ۋارقىرىدى بانكىر.

— بولىدۇ، سىز ئىككى يۈز مىڭ يۈەن تىكىڭ، مەن ئەركىنلىكىمنى تىكەي، - دېدى، ئادۋوكات.

بۇ بىمەنە، كۈلكىلىك قىمار مانا مۇشۇنداق يۈز بەردى. بانكىر ئۇ چاغلاردا ئىنتايىن باي ئىدى. شۇڭا بۇ قىماردىن ھوزۇرلىنىپ، ئۆزىنى قويىدىغان يەر تاپالماي قالدى. كەچلىك تاماق تارتىلغاندا بانكىر ھېلىقى ئادۋوكاتنى مەسخىرە قىلغان ھالدا:

— ئىنىم، ئۆزىڭىزنى بېسىۋېلىڭ، ئوبدانراق ئويلاپ كۆرۈڭ، بولىدى قىلسىڭىز ھازىرمۇ كېچىكمەيسىز، ئىككى يۈز مىڭ ماڭا ھېچقانچە گەپ ئەمەس، ئەمما سىز بۇنىڭ بىلەن ياشلىق باھارىڭىزنى نابۇت قىلىسىز. مەن شۇڭا مۆھلەتنى بەش يىل دېگەنىدىم، ئۇنداق كۆپ ۋاقىتقا سىز ھەرگىز بەرداشلىق بېرەلمەيسىز، ئۆزى خالاپ قاماقتا يېتىش، قاتىللىق قىلىپ قاماقتا يېتىشتىن كۆپ ئازابلىق بولىدۇ، مۆھلەت توشقىچە نازارەت ئاستىدا ئۆتىدىغان گەپ، سىزگە ئىچىم ئاغرىۋاتىدۇ، - دېگەنىدى.

ئەمما، ھازىر قېرى بانكىر ئۆيىنىڭ ئىچىدە ئۇياقتىن - بۇياققا مېڭىپ، ئاشۇ ئىشلارنى ئويلاۋاتاتتى. ئىختىيارسىز ئۆز - ئۆزىگە پىچىرلاپ «ئۇ چاغدا مەن نېمىشقا بۇ قىمارنى ئوينىغان بولغىيتىم؟ نېمە زۆرۈر نىيىتى بولغان بولغىيتى؟ ھېلىقى ئادۋوكات ئون بەش يىل يورۇقلۇقتىن مەھرۇم بولدى. مەن ئەمدى ئىككى يۈز مىڭ يۈەندىن مەھرۇم بولماقچى، كىشىلەر بىزنىڭ بۇ قىلمىقىمىزدىن ئۆلۈم جازاسى بىلەن مۇددەتسىز قاماق جازاسىنىڭ زادى قايسىسىنىڭ ياخشىلىقىنى ئايرىيالىغان بولسا ئىدى كاشكى. ھەي ھاماقەتلىك، تېتىقسىزلىق! ئۇ ۋاقىتتا بۇ قىمار ماڭا نىسبەتەن ئەيش - ئىشرەتلىك تۇرمۇش كەچۈرىدىغان كىشىلەرنىڭ بەگباشلىقى بولغان بولسا، ئۇ ئادۋوكاتقا نىسبەتەن پۇلغا بولغان ئاچكۆزلۈكتىن بولغانىدى.

قېرى بانكىر شۇ قېتىمقى كەچلىك تاماقتىن كېيىنكى ئىشلارنى ئەسكە ئېلىشقا باشلىدى. قىمارنىڭ شەرتىدە ئادۋوكات بانكىرنىڭ گۈللۈكىگە يېقىن بىر ئۆيگە

شولىنىپ تازارەت ئاستىغا ئېلىنىدىغان،
سولاق ھەزگىلىدە بوسۇغىدىن ئاتلىمايدى-
غان، كىشىلەربىلەن كۆرۈشمەيدىغان، سۆز-
لەشمەيدىغان، خەت ـ ئالاقە قىلمايدىغان
بولدى. ئەمما ئۆينىڭ ئىچىدە خالىغىنىنى
قىلسا كىتاب ئوقۇپ، خەت يازسا، ھاراق
ئىچىپ، تاماكا چەكسە بولاتتى. سىرتبى-
لەن ئالاقىنى پەقەت ئالاھىدە ياسالغان
كىچىك رۇجەك ئارقىلىق قىلىش بەلگى-
لەندى. ئەگەر ئۇنىڭغا قانداقلىكى نەرسە
لازىم بولسا، مەسىلەن: ساز، كىتاب، ھا-
راق، تاماكا قاتارلىقلار پەقەت ئاشۇ كى-
چىك رۇجەكتىن باغاقچە چىقارسىلا يەت-
كۈزۈپ بېرىلىدىغان بولغانىدى. بەلگى-
لىمىدە ئادۋوكات بۇ يەردە ئونبەش يىل
ياتىدىغان، يەنى 1870 ـ يىلى 11 ـ ئاي-
نىڭ 14 ـ كۈنى چۈش سائەت ئون ئىك-
كىدىن 1885 ـ يىلى 11 ـ ئاينىڭ 14 ـ
كۈنى چۈش سائەت ئون ئىككىگىچە يېتى-
شى كېرەك ئىدى. ئادۋوكات ئەگەر بەلگى-
لىمىگە خىلاپلىق قىلسا ياكى مۇددەت تو-
شۇشتىن ئىككى مىنۇت ئىلگىرى سولاقخا-
نىدىن ئايرىلسا بانكىر پۇلنى ئۇنىڭغا
بەرمەيدىغان بولغانىدى.

بىرىنچى يىلىدا ئۇنىڭ سۇنغان باغاق-
چىلىرىدىن ئۇنىڭ زېرىككەنلىكى، ئىچى
پۇشقانلىقى، ئازابلانغانلىقى ئايان بول-
دى. ئۇ توختىماي پىيانىنو چالاتتى. ئەم-
ما ئۇ، بۇ بىر يىل جەريانىدا ھۆددەس①
تاماكا چەكمىدى، ھاراق ئىچمىدى. ئۇ
باغاقچىغا: ھاراق ئادەمنىڭ ھەۋىسىنى
قوزغايدۇ، ھەۋەس مەھبۇسلارغا نىسبەتەن
بىر دۈشمەن، يەنە كېلىپ يالغۇز ھاراق
ئىچىش زېرىكىشلىك، تاماكا ئۆينىڭ ھا-
ۋاسىنى بۇزىدۇ» دەپ يازغانىدى. بۇ بىر
يىل جەريانىدا ئۇ مەزمۇنى ئاددىراق كى-
تابلارنى، مۇھەببەت ھېكايىلىرىنى، لەتى-
پە، رازۋېتكا ھېكايىلىرىنى ۋە كومېدىيى-
لەرنى كۆپرەك ئوقۇدى.

ئىككىنچى يىلغا كەلگەندە ئۇ پىيانىنو
چالمايدىغان بولدى. كىلاسسىك ئەسەر-
لەرنى كۆپرەك ئوقۇدى. بەشىنچى يىلغا
كەلگەندە پىيانىنونىڭ ئاۋازى يەنە ياڭ-
راشقا باشلىدى. ئۇ ھاراق ئىچكىلى تۇر-
دى. نازارەت قىلغۇچى كىشىنىڭ ئېيتىشى-
چە، ئۇ، بۇ بىر يىل جەريانىدا كۈنىنى
يەپ ـ ئىچىش ۋە ئۇخلاش بىلەنلا ئۆتكۈز-
گەن. ئۇ ھەمىشەم ئەسنەيدىغان، ئۆزىچە
ئاچچىقلىنىدىغان، كىتاب كۆرمەيدىغان
بولۇۋالغان. بەزى كېچىلىرى ئۇ بىر ۋا-
قىتلارغىچە بىر نېمىلەرنى يازغان، ئەمما
ئەتىسى ئەتىگىنى يازغانلىرىنىڭ ھەممى-
سىنى يىرتىۋەتكەن، ئۇنىڭ ئۈن سېلىپ يىغ-
لىغان ئاۋازىنى باشقىلار كۆپ قېتىم ئاڭ-
لاشقانىدى.

ئالتىنچى يىلىنىڭ كېيىنكى يېرىمىدىن
باشلاپ ئۇ ئەدەبىيات، پەلسەپە، تارىخ-
لارنى قىزغىنلىق بىلەن تەتقىق قىلىشقا
كىرىشىدۇ. ئۇنىڭ بۇ ئېمىللارنى تەتقىق
قىلىشتىكى قىزغىنلىقى شۇ دەرىجىگە يېتى-
دۇكى، ھەتتا بانكىر ئۇنىڭغا ئېھتىياجلىق
بولغان كىتابلارنى يەتكۈزۈپ بېرىشتە پۈتى
يەرگە تەگمەي قالىدۇ. تۆت يىل جەريا-
نىدا بانكىر ئۇنىڭغا ئالتە يۈز پارچىدىن
ئارتۇق كىتابنى كىرگۈزۈپ بې-
رىدۇ. مۇشۇنداق پەيتتە بانكىر ئۇنىڭدىن
بىر پارچە باغاق تاپشۇرۇپ ئالىدۇ. ئۇ با-
غاقچىغا: «قەدىرلىك تۈرمە باشلىقى، مەن
بۇ باغاقچىنى ئالتە خىل دۆلەت تىلىدا
يېزىپ چىقتىم، ئۇنى ئالىملارغا كۆرسىتىپ
بېقىڭ، ئەگەر ئۇلار بۇنىڭدىن بىرەر خا-

① ھۆددەس ـ مۇتلەق.

تالىق تاپالمىسا، سىز ئادەم ئۇرۇۋىلاشتۇ-
رۇپ، كۆللۈكتە بىر نەچچە پاي ئوق ئاتـ
قۇزۇڭ، مەن ئوق ئاۋازىدىن تىترىشچانلىـ
قىمنىڭ بىكارغا كەتمىگەنلىكىنى بىلەي.
ئوخشىمىغان دەۋردىكى، ئوخشاش بولمىـ
غان دۆلەتلەردىكى ئەقىل ئىگىلىرى ئوخـ
شىمىغان تىللار بىلەن ئۆزلىرىنىڭ سۆز-
لىرىنى قىلىشىدۇ. ئەمما ئۇلارنىڭ قەلبـ
دە بىر خىل يالقۇن يېلىنجايدۇ. ئاھ! مۇ-
شۇ مىنۇتلاردىكى قەلبىمنى چۈشەنگەن بول-
سىڭىز ئىدى كاشكى» دېگەنلەرنى يازغانىدى.
مەھبۇسنىڭ ئارزۇسى قانائەتلەندۈرۈل-
دى. بانكىر ئادەم چاقىرىپ، كۆللۈكتە ئىك-
كى پاي ئوق ئاتقۇزدى.
ئون يىل ئۆتۈپ كەتتى. ئادۋوكات ئۈسـ
تەل ئالدىدا مىدىر - سىدىر قىلماي «يې-
ڭى تەۋرات» نى ئوقۇۋاتاتتى. بانكىر ئىشـ
نىڭ غەلىتىلىكىنى ھېس قىلدى. ئۇ تۆت
يىل جەريانىدا ئالتە يۈز پارچىگە يېقىن
كىتابلارنى ئوقۇپ بولغان تۇرۇغلۇق، بۇ
بىر يىل جەريانىدا چۈشىنىشلىك ۋە نېپىز
بولغان بىرلا كىتاب ئۈستىدە شۇنچىۋالا
كۈچ سەرپ قىلغىنى نېمىسى؟ ئۇ «يېڭى
تەۋرات» نى ئوقۇپ بولۇپلا ئارقىدىن ھەر
خىل دىنىي مەزھەپلەر ۋە تېئولوگىيىگە
ئائىت كىتابلارنى ئوقۇشقا كىرىشتى.
ئەڭ ئاخىرقى ئىككى يىل ئىچىدە ئۇنىڭ
ئوقۇغان كىتابلىرىنىڭ سانى كىشىنى ھەيـ
ران قالدۇراتتى. ئۇ بىر تۇرۇپ تەبىئىي
پەننى تەتقىق قىلسا، يەنە بىردىنلا باي-
رون، شېكسپىر ئەسەرلىرىنى تەتقىق
قىلىشقا كىرىشەتتى. ئۇنىڭ سۇنغان
باغاقچىسىدا بىر پارچە خىمىيىگە ئائىت
كىتابنى تەلەپ قىلىش بىلەن بىرگە مېدىتى-
سىنا ئوقۇشلۇقى، ھېكايە، پەلسەپە ۋە
تېئولوگىيىگە ئائىت دىسسېرتاتسىيە توپـ
لاملىرىنى تەلەپ قىلاتتى. ئۇنىڭ كىتاب
ئوقۇش قىزغىنلىقى دېڭىزدا غەرق بولغان
ئادەمنىڭ ھايات قېلىش ئۈچۈن بىر تال
كېمە تاختىسىنى تۇتۇۋېلىپ، ئاخىرىدا
بىر - بىرلەپ باشقا تاختايلارنى يىغىـ
ۋالغىنىغا ئوخشايتتى.

2

بانكىر ئىلگىرىكى ئىشلارنى ئەسكە
ئالماقتا ئىدى. ئۇ يەنە: «ئەتە چۈش سا-
ئەت ئون ئىككىدە ئۇ ئەركىنلىككە چىقىـ
دۇ، بەلگىلىمە بويىچە مەن ئۇنىڭغا ئىك-
كى يۈز مىڭ يۈەن بېرىشىم كېرەك، ئە-
گەر بۇ پۇللارنى ئۇنىڭغا راستىنلا بەر-
سەم، مېنىڭ تۈگەشكىنىم شۇ، مەن ئاخىـ
رى ۋەيران بولىدىغان بولدۇم...» دېگەنـ
لەرنى كۆڭلىدىن ئۆتكۈزدى.
ئون بەش يىل ئىلگىرى بانكىرنىڭ
بايلىقى ھەددى - ھېسابسىز ئىدى. ئەمـ
ما ھازىرچۇ، مال - مۈلكىنىڭ، قەرزلىـ
رىنىڭ زادى قانچىلىك ئىكەنلىكىنى ئۆ-
زىمۇ بىلمەيتتى. پاي چېكى سودىسى، ئەت-
كەسچىلىك سودىلىرىدا دوغا تىككەن پۇل-
لىرى ھەم ئۆزىنىڭ ئۆزگەرتىش تەس
بولغان تەرسا مىجەزى بىلەن ئىگىلىكى
ئاستا - ئاستا ھالاكەت گىردابىغا بېرىپ
قالغانىدى. ھېچ ئىش پەرۋايىغا كەلمەيـ
دىغان، ئۆزىگە تەمەننا قويىدىغان بۇ ھا-
كاۋۇر سودا - سانائەتچى ئەمدىلىكتە ئا-
دەتتىكى بانكا خادىمىغا ئايلىنىپ قالـ
غانىدى. بازاردىكى ھەر بىر داۋالغۇش
ئۇنىڭ يۈرىكىنى تىترىتەتتى.
«ئاشۇ لەنەت تەككۈر قىمار» دەپ پىچىر-
لاپ بېشىنى چاڭگاللاپ ئۆكۈنەتتى ئۇ-
مىدىرسىزلىنىپ.
«ئون بەش يىلغىچىلىك نېمىشقا ئۆل-
مىگەندۇ؟ ئۇ ئەمدىلا قىرىقلارغا كىردى،

مېنىڭ ئەڭ ئاخىرقى بېساتىمەنى تار-
تىۋالىدىغان بولدى. ئۇ توي قىلىدۇ، كۆڭۈل-
لىرى خۇشال - خۇراملىق ئىچىدە ئۆتىدۇ.
پاي - چەك بازارلىرىغا بېرىپ تەلىيىنى
سىنايدۇ. مەنچۇ، گويا دېۋانىلارغا ئوخ-
شاش سەرسان بولۇپ يۈرۈيمەن. ھەر كۈ-
نى يەنە ئۇنىڭ «بۇلار مېنىڭ ھايات بەدىلىمگە
كەلگەن بەخت، ئەمما بۇنىڭدا سىزگە رەھمەت
ئېيتماي تۇرالمايمەن. شۇڭا سىزگە ياردەم قى-
لىشىم كېرەك» دېگەن سۆزلىرىنى ئاڭلىشىم
مۇمكىن. ياق، مەن بۇنىڭغا ھەرگىز چى-
داپ تۇرالمايمەن. ۋەيران بولۇش ۋە يۈز
تۆكۈلۈشنىڭ بىردىنبىر يولى ئۇنى
ئۇجۇقتۇرۇۋېتىش.»

سائەت ئۇچكە داڭ ئۇردى. بانكىر دىق-
قەت بىلەن ئەتراپتىكى تىۋىشلارغا قۇ-
لاق سالدى. كىشىلەر ئۇيقۇغا كېتىشكە-
نىدى. سىرتتا پەقەت ئىزغىرىن سوغ شا-
مالدا دەرەخ شاخلىرىنىڭ ھۇشقۇيتقان
ئاۋازىلا ئاڭلىنىپ تۇراتتى. ئۇ تىۋىش
چىقارماي بىخەتەر ئىشكابىنى ئېچىپ، ئون
بەش يىلدىن بۇيان ئىشلىتىپ باقمىغان
ئاچقۇچنى قولىغا ئالدى. پەلەي كىيىپ،
ئۆيدىن چىقتى. گۈللۈك قاراڭغۇ ھەم سوغ
ئىدى، يامغۇر يېغىۋاتاتتى. نەم ھەم جان-
دىن ئۆتۈدىغان سوغۇق شامال ئۇنى شۇر-
كەندۈرۈۋەتتى. ھويلىدىكى دەرەخلەر
شامال كۈچىدە توختىماي ئىڭاڭشىپ ئا-
ۋاز چىقىراتتى. ئۇ ھەر قانچە قىلىپمۇ
يولنى، ھويلىدىكى ھەيكەلنى، سولاقخانا
قىلىنغان ھېلىقى ئۆينى ۋە دەرەخلەرنى
ئىلغا قىلالمىدى. سىيلاشتۇرۇپ يۈرۈپ، ئا-
ران بالالىقتا ئۆينىڭ يېنىغا كەلدى، ئۇ
نازارەتچىنى چاقىردى. ئەمما ئۇنىڭدىن
سادا چىقمىدى. كۆرۈنۈپ تۇرۇپتۇكى، نا-
زارەتچىمۇ بۇنداق ئوسال ھاۋادا ئۆزىنى
دالدىغا ئالغان. ئېھتىمال ئۇنىڭ ھازىر
ئاشخانىدا ياكى گۈللۈكتە بەخىرامان ئۇخ-
لاۋاتقانلىقى ئېنىق ئىدى.

«مۇشۇ ۋاقىتنىڭ ئۆزىدە قول سالسام،
چوقۇم جىنايى جاۋابكارلىق ھېلىقى نا-
زارەتچىنىڭ ئۈستىگە يۈكلىنىدۇ» دېگەن-
لەرنى كۆڭلىدىن ئۆتكۈزدى قېرى بانكىر.

ئۇ سىيلاشتۇرۇپ يۈرۈپ پەشتاقلىق
ئىشىك ئالدىغا كەلدى. تار كارىدور ئار-
قىلىق دالان ئۆيگە چىقتى، بىر تال سە-
رەڭگە ياندۇردى، كارىۋات قۇپقۇرۇق
تۇراتتى، بۇلۇڭدا بىر مەش سايە تاش-
لاپ تۇراتتى، سولاقخانىنىڭ ئىشىكىدىكى
پېچەت بۇرۇنقىدەك تۇراتتى. سەرەڭگە
ئۆچتى. قېرى بانكىر ھاياجىنىدا تىترەيت-
تى. ئۇ ھېلىقى كىچىك روجەكتىن ئۆي-
نىڭ ئىچىنى مارىلىدى. ئۆينىڭ ئىچىدە
بىر تال شام غۇۋا يېنىپ تۇراتتى. رو-
جەكتىن مەھبۇسنىڭ مۈرىسى، بېشى، چاچ-
لىرى، ئىككى قولى كۆرۈندى. ئۈستەلدە،
ئورۇندۇقلاردا، گىلەملەرنىڭ ئۈستىدە نۇر-
غۇنلىغان كىتابلار چېچىلىپ ياتاتتى.

بەش مىنۇت ئۆتۈپ كەتتى. مەھبۇس
بۇ ئارىلىقتا مىدىر - سىدىر قىلىپمۇ قويە-
مىدى. ئون بەش يىللىق سولاق ھاياتى
ئۇنىڭغا تىنچ ئولتۇرۇشنى ئۆگەتكەنىدى.
بانكىر دېرىزىنى بوشقىنا چەكتى، ئەمما
ئۇنىڭدىن ھېچقانداق سادا چىقمىدى. بان-
كىر ئېھتىيات بىلەن ئاستاغىنا ئىشىكنىڭ
پېچىتىنى يىرتتى، قۇلۇپقا ئاچقۇچ سال-
دى. داتلىشىپ قالغان قۇلۇپتىن غىچىر-
لىغان ئاۋاز چىقتى. بانكىر ئۆينىڭ ئىچى-
دىن چۆچىگەن ئاۋازنى ۋە ماڭغان ئاياغ
تىۋىشىنى ئاڭلايمەن دەپ ئويلىغانىدى.
ئەمما ئۈچ مىنۇتقىچە ئۆينىڭ ئىچىدىن

ھېچقانداق شەپە بولمىدى، ئۆينىڭ ئىچى بۇرۇنقىدەك جىمجىت ئىدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ يۇرەكلىك ھالدا ئۆيگە كىرىپ كەلدى. ئۈستەل ئالدىدا بىر ئادەم ئېگىلگىنىچە ئولتۇراتتى، قارىغاندا ئۇ ئادەمنىڭ سىياقىنى پۈتۈنلەي يوقاتقانىدى. ئورۇقلۇقىدىن ئىسكىلىتقا، چېچىنىڭ ئۇزۇنلۇقىدىن ئايالغىلا ئوخشاپ قالغانىدى. ساقال - بۇرۇتلىرى يۈزىنى قاپلاپ تۇراتتى، چىرايى سارغىيىپ ئۆڭ - سۆلى قالمىغانىدى، ئىككى مەڭزى ئولتۇرۇشۇپ دۈمبىسى ھەم تار ھەم ئۇزۇنچاق بولۇپ قالغانىدى، چاچلىرى بولسا ئۇچىدەك ئاقىرىپ كەتكەنىدى. چىرايىدىكى قورۇقلاردىن، ئۇنىڭ قىرىقلارغا كىرگەنلىكىگە ھېچكىم ئىشەنمەيتتى. ئۇ بېشىنى قويىۋالغان ئۈستەلدە بىر ۋاراق قەغەز تۇراتتى، قەغەزگە بىر نەرسىلەر يېزىقلىق ئىدى.

«بىچارە بايقۇش، ئۇخلاپ قاپتۇ، ئېھتىمال چۈشىدە ئىككى يۈز مىڭ يۈەن پۇلنى كۆرۈۋاتىدىغاندۇ، مەن ئۇنى كارىۋاتقا كۆتۈرۈپ ئېلىپ، ياستۇقنى ئاغزىغا بېسىۋالسام ئۇنىڭ تۇگەشكىنى شۇ، ھەرقانداق ھوشيار رازۋېتچىكمۇ ئۇنىڭ ئۆز ئەجىلىدىن ئۆلگەنلىكىدىن ھەرگىز گۇمان قىلمايدۇ. بىراق، ئالدى بىلەن قاراپ باقاي، ئۇ بۇ قەغەزگە نېمىلەرنى يازدىكىن...»

بانكىر ئۈستەلدىكى قەغەزنى ئېلىپ ئوقۇشقا كىرىشتى:

«ئەتە چۈش سائەت ئوندا ئىككىدە مەن ئەركىنلىككە چىقىمەن، ئۆزۈمنى ئادەمزات دۇنياسىدا كۆرىمەن. شۇڭا مەن بۇ ئۆيدىن ئايرىلىپ، قۇياش نۇرىنى قايتا كۆرۈشتىن بۇرۇن سىزگە بىر قانچە ئېغىز سۆز قىلىشنى توغرا تاپتىم.

ئەقلى - ھوشۇمنىڭ سەگەكلىكىدە ۋە خۇدانىڭ ئىلتىپاتىغا ئېرىشىشتىن بۇرۇن سىزگە دېمەكچى بولغىنىم: مەن ئەركىنلىكنى، ھاياتنى، ساغلاملىقنى، شۇنداقلا سىز ماڭا ئاتا قىلماقچى بولغان بەختنى ئانچە نەزەرىمگە ئىلىپ كەتمەيمەن.

ئون بەش يىلدىن بۇيان مەن ھاياتنى ئۈزلۈكسىز تەتقىق قىلدىم. بۇ جەرياندا مەن سىرتقى دۇنيا بىلەن ئۇچراشمىدىم، كىشىلەر بىلەن يۈز كۆرۈشمىدىم، بۇ راست. ئەمما سىزنىڭ سۇنغان كىتابلىرىڭىزنى ئوقۇپ، خۇشپۇراق ھاراقلارنى ئىچكەندەك بولدۇم، ناخشا ئېيتتىم، ئورمانلاردا بۇغا ۋە ياۋا چوشقىلارنى ئوۋلىدىم، گۈزەل قىزلار بىلەن مۇھەببەتلەشتىم... شائىرلارنىڭ قەلىمىدە تەسۋىرلەنگەن، لەيلىگەن بۇلۇتقا ئوخشاش ئۈزۈپ يۈرگەن گۈزەل قىزلار تۈن نىسپى بولغاندا يېنىمغا كېلىپ ئاجايىپ قىزىقارلىق ھېكايىلەرنى ئېيتىپ بېرىشتى. مەن ئۇلارنىڭ ئاۋازىدىن مەستخۇش بولدۇم؛ سىز سۇنغان كىتابلارنى ئوقۇپ مەن ئېلبروس ۋە مانتوبورگ تاغلىرىنىڭ تىك چوققىلىرىغا چىققاندەك ھېس قىلدىم. ئۇيەردە مەن كۈننىڭ چىقىش ۋە پېتىشىنى تاماشا قىلدىم. كەچكى قۇياشنى دېڭىزدا، تاغ چوققىلىرىدا نامايەندە بولغان بىنەپشەرەڭ مەنزىرىلەرنى كۆردۈم ھەم بېشىمدىلا چېقىلغان چاقماقلارنىڭ يورۇقىنى كۆردۈم، مەن يەنە يېشىل ئورمانلىقلارنى، داللارنى، ئېقىنلارنى، كۆللەرنى، شەھەر - بازارلارنى كۆردۈم. چايكىلارنىڭ يېقىملىق سايراشلىرىنى، پادىچى ئىلاھنىڭ نەي ئاۋازىنى ئاڭلىدىم. مەن گۈزەل ھۆرى - پەرىلەرنىڭ قاناتلىرىنى سىيلىدىم. ئۇلار ئۇچۇپ كېلىپ، بىخۇدانىڭ

سۈپەتلىرىنى تەسۋىرلەپ بېرىشتى ... سىز سۈنغان كىتابلارنى ئوقۇپ ئۆزۈمنى تىنگى يوق ھاڭغا چۈشۈپ كەتكەندەك ، مۆجىزە ياراتقاندەك، شەھەر - بازارلارنى كۆكۈم-تالقان قىلغاندەك، يېڭىدىن تارقاتقاندەك، بارلىق دۆلەتلەرنى بويسۇندۇرغاندەك بولدۇم ...

سىزنىڭ سۈنغان كىتابلىرىڭىز ماڭا ئەقىل - پاراسەت ئاتا قىلدى . ئىنسانىيەت ئىدىيىسىنىڭ تارىخىي جەۋھەرلىرى كاللامدىن ئورۇن ئالدى . مەن ھازىر ئۆزۈمنى سىلەردىن كۆپ ئەقىللىق ھېسابلايمەن.

ئەمما مەن كىتابنى ئانچە كۆزۈمگە ئىلمىپ كەتمەيمەن . دۇنيادىكى بارلىق بەخت ۋە ئەقىل - پاراسەتنى نەزەرىمگە ئىلمايمەن . ئۇلارنىڭ ھەممىسى قۇرۇق ، ئۆترۈقسىز ، كۆڭگا ۋە يالغان بولۇپ ، خۇددى كۆلەڭگۈگىلا ئوخشايدۇ . سىلەر گەرچە ئۆزۈڭلارنى تەكەببۇر ، ئەقىللىق، چىرايلىق ھېسابلىساڭلارمۇ نۆۋەتتە كەلگەندە ئەزرايىل خۇددى چاشقانلارنى يەر يۈزىدىن تازىلىغانغا ئوخشاش يەنىلا جېنىڭلارنى ئالماي قويمايدۇ . ئەجدادىڭلار، تارىخىڭلار، دانىشمەنلىرىڭلار ياراتقان مۆجىزىلەر خۇددى مۇز چوققىسىنىڭ پارە-پارە بولغىنىغا ئوخشاش بىر كۈنى يەر بىلەن يەكسان بولىدۇ.

سىز ساراڭ بولغانىكەنسىز ، توغرا يولنى تاپالمىدىڭىز ، يالغان - ياۋىداق سۆزلەرنى ھەقىقەت ھېسابلىدىڭىز ، رەزىللىكنى ئاق كۆڭۈللۈك دەپ قارىدىڭىز، ئەگەر مەلۇم بىر كىشى ئالما ۋە ئەپلىسىن دەرەخلىرىدە بىردىنلا پاقا - كەسلەنچۈك بولۇپتۇ ، قىزىلگۈلدىن ئاتنىڭ تەرى پۇراۋاتىدۇ دېسە بۇنىڭغا سىز ھەيران قالار-سىز. ئوخشاشلا مەنمۇ سىزگە غەلىتە تۇيغۇ بېرىپ قويغاندىمەن. چۈنكى سىز جەننەتنى كىشىلىك دۇنياسىغا تېگىشتىم دەپ ھېسابلايدىغانسىز . بىراق ، مەن سىزنى چۈشىنىشنى ئەسلا خالىمايمەن.

ھېلىقى ئىككى يۈز مىڭ يۈەن پۇلنى مەن بىر مەزگىل كىشىلىك دۇنياسىدىكى جەننەتكە چىقىشنىڭ شوتىسى دەپ قارىغانىدىم . ئەمما ھازىر مەن ئۇنى مەنسىتمەيمەن. مەن سىزنىڭ تۇرمۇشىڭىزدىكى بارلىق يارىماس تەرەپلىرىڭىزنى مەنسىتمەيدىغانلىقىمنى ئەمەلىي ھەرىكىتىم بىلەن ئىپادىلەش ئۈچۈن ئۇ پۇلنى ئېلىشتىن ۋاز كەچتىم . مەن ئۇنى ئېلىش ھوقۇقىدىن ۋاز كېچىش غەرىزىدە بەلگىلەنگەن مۇددەتتىن بەش مىنۇت ئىلگىرى بۇ زىنداندىن ئايرىلماقچى، بۇنداق بولغاندا مەن ئەھدىنامىنى بۇزغان بولىمەن.»

- بانكىر خەتنى ئوقۇپ بولۇپ ، جايىغا قويۇپ قويدى . ئۇ بۇ غەلىتە ئادەمنىڭ بېشىغا سۆيۈپ قويدى . ھاياجاندا كۆزلىرىدىن ياش تۆكۈلدى، ئۇ ئۆيدىن يېنىپ چىقتى، ئۇ ھېچقاچان ھەتتا تىجارىتىدە پالاكەتكە يولۇققاندىمۇ ئۆزىنى بۇنداق ئازابلىق ھېس قىلمىغانىدى. ئۇ ئۆزىنىڭ خانىسىغا يېنىپ چىقىپ كارىۋاتقا ئۆزىنى تاشلىدى ، ئۇ ھاياجانلىناتتى ، تىنماي يىغلايتتى ، ئازابلىناتتى. دۇ ئاستا-ئاستا ئۇيقۇغا كەتتى. ئەتىسى سەھەردە نازارەتچى يۈگۈرۈپ كىرىپ ھېلىقى ئۆيدىكى مەھبۇسنىڭ روجەكتىن يامىشىپ گۈللۈككە چىققانلىقىنى ، چوڭ دەرۋازىدىن چىقىپ كەتكىنىچە غايىب بولغانلىقىنى خەۋەر قىلدى . بانكىر مالايلىرى بىلەن دەرھال

(ئاخىرى 45 - بەتتە)

نەسر ۋە شېئىرلار

قاسىمى

شائىر ۋە تارىخچى قاسىمىنىڭ تولۇق تەرجىمىھالى توغرىسىدا تەپسىلىي مەلۇمات يوق. لېكىن، ئۇنىڭ يازغان ئەسەرلىرىدىن مەلۇم بولۇشىچە، ئۇ 1850- يىللارنىڭ ئالدى - كەينىدە ياشاپ ئۆتكەن ۋە ئىجادىيەت بىلەن شۇغۇللانغان بولۇپ، ئۆمرىنىڭ ئاخىرقى مەزگىللىرىنى گۇما ناھىيىسىنىڭ كىلياڭ يېزىسىدا ئۆتكۈزگەن.

بەزى مەنبەلەرگە ئاساسلانغاندا، شائىر قاسىمى 2112 مىسرالىق شېئىرى تارىخىي داستان — «تەزكىرەئى ئارسلانخان» نى يېزىپ، سۇلتان سۇتۇق بۇغراخاننىڭ نەۋرىسى ئارسلانخاننىڭ خوتەن رايونىغا ئىسلام دىنىنى تارقىتىش ۋە جارى قىلدۇرۇش جەريانىدىكى پائالىيەتلىرىنى تەسۋىرلىگەن.

يېقىندا شائىرنىڭ بىر قىسىم قول يازمىلىرى تېپىلدى. گەرچە بۇ قول يازمىلار ناھايىتى تولۇقسىز بولسىمۇ، بۇلارنى ئاز كۆرمەي كىتابخانلارنىڭ ھوزۇرىغا سۇندۇم. مۇشۇ يىپ ئۇچىنى بويلاپ، شائىرنىڭ باشقا ئەسەرلىرىنىڭمۇ قېزىپ چىقىرىلىشى ئېھتىمال، دەپ قارايمەن.

— نەشرگە تەييارلىغۇچىدىن

سۆيگۈ مەكتۇپلىرى①

1

يارەب، جاھان بارىچە ئۇلارنى ئامانىدا تۇت،
ھەر كىمكى دۈشمەن ئۇلسە ئۇلارنى زىيانىدا تۇت.

تۇتىيايى ئەھلى بەسارەت، مەسنۇنەشىن بارىگاھ نازاكەت، تەراۋەت بەخش بوستان ئىززەت، زىننەت فەزايى گۈلشەن رەفئەت، نەۋ نىھالى بوستان مۇھەببەت ۋە يەكتائى غۇنچە گۈلىستان مۇۋەددەت. ئول سەلايەت پېشەسىنىڭ شىر غەيرانى ۋە جەلالەت مەيدانىنىڭ رۇستەمۇ داستانى، فەساھەت مەجلىسىنىڭ ئەمىر ئەلىشىرانى ۋە سەخاۋەت سەھەرىنىڭ خۇرشىد زەرەپشانى، دانىش بارەسىدە ھەممەدىن دانا، فىترەت مەئرىكىسىدە بارچەدىن بالائەئنى، ئول مادارى مەملىكەت ۋە سۇمرۇغ بەلەند ھىممەت، ئىلىم ئەھلىنىڭ تەكيەگاھى، فەقىر تائىپەسىنىڭ پۇشتى - پاناھى، ۋاۋەر مېھرىبان ۋە مەربى قەدىردان.

جۇدالىق دەردىدىن بولغان يۈرەك يۈز پارەسىدىنمۇ ۋەيا، غۇربەتكە تۇشكەن بۇ غېرىب ئاۋارەسىدىنمۇ؟ ھۆۋەلغىراق، ھەز ئىشتىياق، لەتاپەت گۈلشەنىنىڭ گۈلى رەئناسى ۋە نازاكەت بوستانىنىڭ دۇررى يەكتاسى ۋە ھۆسن ئىقلىمىنىڭ شەھۋارى، مەلاھەت گۈلىستانىنىڭ تاجدارى ۋە دۆلەت ئاسمانىنىڭ ئاتى ۋە ئۇلۇغلۇق ئىقلىمىنىڭ ساھىبقىرانى، زىرەكلىكتە يەكتا ۋە دانىشمەنلىكتە بىھەمتا. ئەئنى گۈلرۇي ۋە سۇنبۇل موي، ئاپتاپ تەلئەت ۋە مۇشتەرى سائادەت، ئاھۇ كۆزلۈك، شېرىن سۆزلۈك،

① بۇ ماۋزۇلار تەييارلىغۇچى تەرىپىدىن قويۇلدى.

جاندىن ئەزىز، قەندىن لەزىز، ئۇل يار نازەنىن بىۋاپاغا. بۇ پېقىر دىلشىكەستىنىڭ
ئەرزى ۋە نىياز ئۆلكىم، تاكى ھالىم بىلمەسسەن ۋە دەردىم بىھەدئاڭلىماسسەن. يا-
كى ئىشىق رۇمۇزى تابىئە ھەرف سۆرەت ئەمەس ياكى مۇھەببەت سۆزى تەقدىرغە
راست كەلمەس. غەمگۇزارى يوقكىم، مەرھەمەت بىلە دەردىم ئۆلەشكەي. غەمدىن ئۆز-
گە مۇھىرىم، ئەلەمدىن ئۆزگە ھەمدەم تاپماي، ناچار سۆزۈمنى ياخشى - يامانغە قىل-
ماي، بىخۇدانە ئىنشا قىلدىم. مۇبارەك خاتىر دىلىرىگە ھوزۇر كەلگەي، چۈنكى،دەرياغە
خەستىن ئار يوق، شەكەرگە مىكەستىن ئازار يوق. نە ئوت ئەردىكىم جانىمغە تۇتاش-
تى. بۇ بەد بىخۇد ۋاژگۇن سەۋەبىدىن كۈندىن - كۈنگە زىيادە بولدى. دىدارىڭىز تا-
لىشىم زەبۇنلۇقىدىن بۇ پەلەك غەددار ۋاژگۇن كاج رەفتار نېسىپ قىلمىدى. بۇئەجەب
ۋاقىئەدۇركىم، جامالىڭىزنى كۆرمەي پەرۋانىدەك ئۆرتەنگەيمەن، ھىجران شامىلىدا
تۇپراقتەك سورۇلغايمەن. جامال جەھان ئارا يارىنىڭ ئارزۇسىدا يېمەكىم غەم، ئىچمە-
كىم زەھەر ئاب ئەلەم بولۇپ، سەن ۋاپا گۈلىنىڭ غۇنچىسى بولۇپ، مەن بىۋاپالىق
چىمەنىنىڭ تەنھا بۇلبۇلى بولۇپ، سەن خۇبلۇق مەجلىسىنىڭ لەيلىسى بولۇپ،مەن بۇ-
زۇقلۇق كوھىنىڭ مەجنۇنى بولۇپ، سەن ئاباد شەھرىنىڭ دۇر نايابى، مەن بالادەش-
تىنىڭ قەمىرى گۇياسى. نىتەيكىم، ھالىم خارابتۇر، جىگەرىم كاۋاپتۇر. ياخشى سا-
ئەتتە قوبۇلىيەت بولۇپ تاپقاي سەران دەۋلىتىڭنىڭسايەسىبىزلەرگەتۇشسە نەئەجەب!

«كەل ئەي مەھبۇب مەتلۇبۇك سېنىڭ ياشىڭ ھەزار ئۇلسۇن،
نىقاب ئاچقىل كۆرەي يۈزۈڭ جامالىڭ ئاشكار ئۇلسۇن.»

مەزمۇنى بىرلە غېرىب ھېكايىدۇركىم، ھۆسن گۈلىستانىڭىزنى كۆرمەي، بۇلبۇل-
دەك سايرىغايمەن. تاكى ھۆسن بى قۇسۇرىڭىزنى ئىشتىتىم. بۇ ئوت مېنىڭ جانىمغە
تۇشتى. خانىۇ مانىمىنى كۆيدۇردى، بۇ ئىشىققە ھەيران ئەردىم. يۇسۇف زىلەيخاغا ئا-
شىق بولدى. مەجنۇن لەيلىنىڭ كويىدا ئاۋارە بولدى، سۆزى ئالەمغە تولدى. فەرھاد
شېرىنىنىڭ كويىدا ۋەيرانە بولدى. ھەرگىز كۆرمەپ ئەردى بېستون تاغىنى تىرناقى
بىرلە كەستى. بۇلار ئۆتۈپ، بۇ ئوت يالغۇز مېنىڭ باشىمغە قالدى. شايەد ھەق سۇ-
بىھانە ۋەتەئەلا تاش باغرىڭىزنى ئېرىتىپ، ۋەسلىڭ نېئمىتىگە مەئمۇر قىلغاي، ئىن-
شائاللا!

2

سەبا تەھەيبەت شەۋقىم بائىنجاب رەسان،
نىياز زىرە مىسكىن بائاپتاپ رەسان.

ئۇل زات بابەركات، خوججەستە سۇفات، قايزىلبەركات، زەئىرايى باياز خۇش
پاساھەت، خۇش قەترابى مەجلىس بالاغەت، ئالەمقىدار ئىززەت، ئاسار خۇرشىدە زا-
مان مۇرشىد دەۋاران. ئۇل ئادا فەھىم نۇكتە سەنەج ۋە مائانى پۇركەنىج، قەتىرەل-
لەئىن ئۇۋلۇل ئەسار ئىززەت، شەرشەت سائادەت ۋە سارى ھەزرەت، ئەقىدەت باديە-
سىنىڭ سەرگەشتىسى، مۇھەببەت زىلالىنىڭ لەب تەشناسى، مۇخلىس يىرىنە ئىشتىباھ
مەھجۇر ۋەسىنەسىدىن تۇمەن - تۇمەن تۆھفەئى تەھايىيات. تەقسىرانە ۋەچىمەن-چە-

مەن گۆلدەستەئى شەۋقىيات. ھەمسەرانە ياخشى سائەتتە شەرىق تەيىمىلەرىغە ۋە لىۋـ
تۇف زىھىنلەرىغە مەقبۇل بولغاي.

«چەرخ ئەگەر يۈز يىل يىراق سالسا ۋىسالىڭدىن مېنى،
قۇتقۇزالماس خىيالىڭ مۇددىئاسىدىن مېنى».

مەزمۇنى بىرلە جامالىلارىنىڭ ئارزۇسىدا، ئاپتاپىنىڭ نەمئەسى كۆڭۈل ئائىنەسىـ
دىن غايىب بولمىدى. ئەلھەت نەسەب مۇلاقاتى مەزمۇنى بىرلە، رۇقئە كىرپىك قەلەمـ
دىن كۆز قاراسى بىرلە مەھبۇب نەزەرىغە كەلگەي، دەپ رەقەم قىلىندى. بېيىت:

تىرىك تۇتسامكى ئۆزىنى ۋىسالىڭ ئىچرە سالغايمەن،
يىراقلىڭ شىددەتىدىن ئالماسام خۇد يىغلىيالمايمەن.

نەزىم:

ئەيشۇ بىرلە كۆڭلۈم ئالغان دىلفىگارىم شۇمدامۇ؟
جانىمە يۈز داغ قويغان گۈلئۇزارىم شۇمدامۇ؟
ئۆلگەلى تۇردۇم كويۇڭدا غەم بىلە ئەي بىۋاپا،
بىرگىنە سورىساڭ نە بولغاي شۇل نىگارىم شۇمدامۇ؟
ھېچ يەردە تاپمايىن كەلدىم بۇ دەم مەيخانىغە،
شوخ شەراشۇب ئۇل نازۇك خىيالىم شۇمدامۇ؟
ئەيلەدى بىر مەردى دىل ھىجران زىمىستانى مېنى،
قىلغالى كۆڭلۈم ھەرەم نەۋ باھارىم شۇمدامۇ؟
دىلرەبالار خاكىپاي جان ئىمان مۇر زەغى،
پايمال ئەيلەرگە جىسمىم شەھسۇۋارىم شۇمدامۇ؟
مۇنتەزىرلىق جۇش ئۇرار ھەردەم جاپانى كۆڭلۈمە،
چاسىدا بەرگىل خەبەر ئۇل بادە خارىم شۇمدامۇ؟
تەشنەلىك دەفئى قىلماس كەۋسەر ئىلە سەلسەل،
لەبلارى سەھراب بەتەر كۆزى خۇمارىم شۇمدامۇ؟

× ×

ھۆر يەڭلىغ سۆزى تاتلىغ مېھرىبانىمغە سالام،
سەرۋە يەڭلىغ، بويى چاغلىغ بويى تالىمغە سالام.
مەست بولدۇم غەمزەسىدە قالمادى زەررە جامال،
غەمزەسى مەستانە ئۇل كۆزى خۇمارىمغە سالام.
يېڭى باغىنىڭ گۈللەرىدەك ئاچىلىپتۇر رەڭبەرەڭ،
شۇل قىزىل گۈلدەك ئاچىلغان (گۈلئۇزارىمغە) سالام.
مەندە يوقتۇر زەررە بىئارام سەندە كام دىل،
جىلۋە قىلغان ھەر تەرەپ كۆزى خۇمارىمغە سالام.

× ×

ئىشىكتىن قوغلاغىل، يا قەتلى قىل بىكەس گەدارىڭ مېنى،
تەرەھھۇم ئەيلەغىل، يا رەھىم قىلغىل بىناۋارىڭ مېنى.

ئەزەلدىن تا ئەبەدغە بىر ئەسرۇ مۇپتەلايىلىڭ مېنى،
ۋەيا ئازاد قىل باشىڭدىن ئۆرۈپكىم گەدارىڭ مېنى،
ئەزىزىم، دىلبىرىم، جانىم خېنىم، ئەي يارۇ جانانىم.

3

ھال تەقرىرى، ماھ مەنىرىكە خۇبلۇق سەھىرى ئۇچىدا ئۇلۇس كەۋاكە بىلىرى، خىل نۇرى پەرۋەرىدىن ئەيشۇنىشات كېسىپ ئەتمەككە ئاشكارا ۋە پىنھان مۇقەرەب بولغاي.

ئاھ، ئول سەييارە ھالىغە كىم، پىراق تۈنلەرى بىقارارلىق بادىيەسىدە ئۆزلۈك پۇيەسى جۇدا سەتىمامىدىن ۋىسال سەرمەنزىلغە مۇشەررەپ بولمىغاي.

ۋا ھەسرىتا! خۇرشىد جاھان، تابىكىم ئىنئام ۋە ئېھسان نۇرى بىرلە ئالەميان زۇلمى دەفئىنىڭ كۆشەشى ئۇچۇن تېرە خاك مۇنارىغە پەلەك خەرگامىدىن قەرىب بولغاي، سەد ئاھكىم، ناتاۋانلىق دىۋارىنىڭ سارلىق كويىدا، نەشمەن تۈزگەن، مۇشتاق خەففاشى ھەسرەت كۆزنى ئول نۇر شۆئەلەسى بىرلە يورۇتماق نېسىپ بولمىغاي.

دەرىغا! كىلىياڭ ① مۇلكى جاھان مەدىنەسىنىڭ خىلى خەدىچە ② مەخزەنىنىڭ دۇررى تەمىنلەرى رەۋاجى مەۋجىنىڭ ئۇچىدىن، تەلەپ سوداسى قەتئىدە شاھ ئەرەب باشلىق ③ چاكىرى بولغاي. سەدداغ گەداسى، مۇھتاج مۇبارەك، كەھىر تەرەب، ئەمىز ۋە ئەھمەد، ئەزىز سەيد ئەكرەم لەتاپەت ئەمىز دۇررى - جاۋاھىرلارىنىڭ مېھرى - مۇھەببىتى ئوتى زوق ۋە شوق تونۇرىدا ئەزىمىتى شەرارەسى ئالەمى ئەفلاكىدىن ئۆتسە، تەدبىرى مۇۋەپپەقىيىتىگە تەقدىرى مۇخالىپىدىن ئۆزگە مەدەتكار بولمىغاي.

جۇدالىق داغىدىن دائىم ئىشىم بولمىش نىدەم بىرلە،
قاۋۇشماق ھەسرەتىم شەرھىن ئادا بولماس قەلەم بىرلە.
خرۇشى دەردنا كىم تەئبىرىغە ئوخشاماس ھەرگىز،
مەئنى ئەرغىۋان تارىنى چەكسە زىل سىم بىرلە.

ئول شىجائەت مەيدانىنىڭ سىپەسالارى ۋە مۇبارزەت شەھرىستانىنىڭ شەھسۇۋارى، ئەمرا ئەھلىنىڭ ھۇشمەندى. ۋۇزىراخەيلىنىڭ دانىشمەندى، دىيانەت مۇلكىنىڭ تاجدارى، پاساھەت ئايۋانىنىڭ سەرۋاجدارى، ھۆكۈمەت فىرقەسىنىڭ مانئى، پاراغەت شەھرىدە راھەتلىك ۋە راھەت ئۆيىدە پاراغەتلىك، غېرىبلەر ھالىدىن خەۋەردار ئۇلماغان، يادلانىپ - كۆيۈنۈپ ھالىنى سورىماغان، مۇرۇۋۋەت تەرىقىن فاراموش قىلغان، غېرىب دەشتىدە ئاۋارە بولغان، مەقسەتغە يەتمەي بىچارە بولغان پالانىدىن خىرمان - خىرمان سەر ئەفكەندەكى بالانىمغايە ئاداسىدىن مەفھۇم ئولكى، ھەر ئىككىلا جانىپ ئەھۋالاتى ھەق سۇبھانە ۋەتەئەلا سۆھبەتلىك گۈلىستانىدا گۈلدەك شاد - خۇررەم ۋە سەرۋىدەك ئازاد بىغەم ئەيلەپ، سانىيەن ئەۋۋەلقى ھالدا بىز ئىكاۋ ھەممىشە، ئەرتە ۋە ئاخشام بىر بىرىمىزگە يار - مەدەتكار ئەردۇك:

① كۇما ئامېيسىدىكى كىلىياڭ يېزىسى. ② شۇ يېزىدا ئۆتكەن مۇقەررەپ شاھنىڭ ئايالى. ③ مۇقەررەپ شاھ نەزەردە تۇتۇلغان.

ئىشتكىل يار مەھۋەش فۇرقەتىڭدە مەن غېرىبدۇرمەن،
نىتەي ئۈلكۈن كۆرۈپ تالدەك نىھالىك ئايلىنىپتۇرمەن،
كى سۇمبۇل كاكىكۈك دامىغە مەھكەم باغلىنىپتۇرمەن،
جامالىڭ شەمئىغە پەرۋانە يەڭلىغ ئۆرتىنىپتۇرمەن،
كۆرۈپ گۈلدەك يۈزۈڭنى ئەندەلىپتەك تەلپۈنۈپتۇرمەن.

كى بىر كۆرمەك بىلە قەتلىمغە تارتتى ئوقيا قاشىڭ،
ئاتىپ باغرىمنى ئوتالۇغ ئوق بىلە قىلدى يارا قاشىڭ،
مېنى ھىجرىڭ غەمىغە قىلدى نەيلەي مۇپتەلا قاشىڭ،
ئالىپدۇر جان ئەقلىمنى كى سەييارى قارا قاشىڭ،
قىلىچ يەڭلىغ قاشىڭ ئۆزە باشىم نە ھەيفدۇرمەن.

ساڭا بىلمەي يولۇقتۇم بىر كۈنى ئەي بىۋاپا دىلبەر،
كى ئوتتۇڭ جىلۋە بىرلە خەندە ئەيلەپ ئەي پەرى - پەيكەر.
قارا كىرپىكلىرىڭنىڭ سىينەمگە ئۇردى ئول زامان نەشتەر.
ئۈنىڭكى زەخمىدىن بۇ سەرخ چېھرەم بولدىكىم زەئپەر،
تۆكۈپ يەر ئۆزە قانىمنى سامانىدەك سارغارىپدۇرمەن.

مېنى قەتىل ئەيلەمەككە ئۇچرىغان خۇنغا رەشەھلا كۆز،
سالىپ ئىشىق ئوتى جانىمغە ياقىپ ئەۋۋارە شەھلا كۆز.
مېنى بىخۇد ئېتىپ تاشلاپ قىلىپ خۇممارە شەھلا كۆز،
قاچارسەن بىر قىيا باقماي قىلىپ ئەۋۋارە شەھلا كۆز،
بولۇپ ئەۋۋارە ئىشقىڭ دەشتىدە مەن تەشنالەبدۇرمەن.

ئاچىلغان گۈل مەسەللىك جىلۋە قىلغاچ ئىككى رۇخسارىڭ،
كى رۇخسارىڭنى كۆردۈم غۇنچە لەب لەئىل شەكەر بارىڭ.
كۆڭۈلنى سەيىد ئېتەر بىرلەھزە قىلساڭ شەھد گۇفتارىڭ،
لەبى لەئلىڭ ئارا كۆردۈم ئۇن ئالتە دۇر ئەھمەزارىڭ،
تىزىلغان ئۈنچىدەك ئاق تىشلەرىڭنى مەن سانايدۇرمەن.

لەتاپەت قامىتىڭنى مەن ئۆتەر يولۇڭ ئارا كۆردۈم،
كۆڭۈلگە يۈز تۈمەن ئاپەتلەرىڭ زۇلفىڭ ئارا كۆردۈم،
قىزىل گۈلدەك نەخۇش زىننەتلىرىڭ ھۆسنۈڭ ئارا كۆردۈم،
كى ئىككى ئالما يەڭلىغ ئوقلەرىڭ كۆكسۈڭ ئارا كۆردۈم،
نىشانە ئوقلەرىڭغە خەستە كۆڭلۈمنى تىكىپدۇرمەن.

كۆرۈپ ھىجرىڭ ئوقىغە خەستە باغرىم بىرلە چۇلغاندىم،
كاباپ يەڭلىغ ھەمىشە تابەئى ئىشقىڭدا داغلاندىم،
خەبرالۇق ئۇيقۇدا ياتسام كويۇڭدا ئاھ دەپ ئويغاندىم،
ئوت ئىچرە قىل مەسەللىك ھەر يانىمغە نەچچە تولغاندىم،
سەمەندەردەك ئۆزۈمنى بىلمەيىن ئوتقا سالىپدۇرمەن.

بالالىغ ئىشق پەرق ئەتمەس گەداۋۇ ـ شاھنى ھېچبىر،
سېنى كۆرگەن زامان قىلدى ماڭا ئىشقىڭ ئوتى تائىسىر،
كى قىلماھال ئەرزى ھالىمنى ساڭا مەن ئەيلەدىم زاھىر،
يېتەرمەن ئەرزى ھالىمغە دېدىڭ ئەي بىۋاپا ساچىر،
ۋاپا كەلگەيمۇ دەپ بىر نەچچە مۇددەت كۆز تىكىپدۇرمەن.

ۋاپا قىلغۇم دېدىڭ، قىلدىڭ ۋاپايى ۋەئدە يالغانى،
قىرىپتە سۆز بىلە جانىنى ئالىپ زۇلاجى جانانى،
كى جانىمز تەن ئارا قالغاچ بۇ كۆڭلۈم زار ھەيرانى،
بۇلاقتەك ئاقتى كۆز ياشىم يۈرەكتىن تەبىتە قانى،
بۇ يەڭلىغ جەبرى زۇلمىڭدىن ئەجەب ھەيران قالىپدۇرمەن.

مېنى ئاشىغتە ھال قىلدى نىتەي، ئەل دىلبىرىم ئىشقىڭ،
قىلىپ ھۆسنى ـ جامالىڭغە ئەجەب ئاشىق نەدىم ئىشقىڭ،
كى ئاپەت سۈرەسىن يەتكۈزدى جانغە بىرەھىم ئىشقىڭ،
كى يەتكۈزگەچ دىماغىمغە مۇھەببەتدىن نەسىم ئىشقىڭ،
گاھى مەست، گاھى ھوشيار، گاھى يىغلاپكى كۈلۈپدۇرمەن.

بۇ رەڭگىمدۇر كويۇڭدا دەردلىغ بۇ دەردى مەھزۇندەك،
پىراقىمنىڭ يۈكىدىن بولدى بۇ تۈز قامەتىم «نون» دەك،
كۆتەردىم ئىشق تاغىنى كۆرۈك فەرھادى ـ مەجنۇندەك،
پىراقىم ئىچرە قان تولغاچ كۆرۈپ قەددىڭنى گۈلگۈندەك،
چىشۋىنچە يوق ۋۇجۇدۇم كۆھى ھىجرىڭدە يۈرۈپدۇرمەن.

غەزەللەر

ماڭا مەرغۇپ كىلىپاڭ ئىچرە ئول مەنزىلدە،
يەنە مەۋزئىد دەستەلىق كەۋىس خەيلى ھەشەم بىرلە،
ۋەلېكىن بارغالى كۆپ جەھدىلە تەدبىرلەر قىلدىم،
مۇۋاپىق بولمادى تەدبىر تەقدىرى قەلەم بىرلە،
بارالماسدىن يېتەرغەم لەشكىرى باشىم ئۈزە ھەردەم،
خىجالەت تىغىدا قەتلى ئەتكەلى زۇلمۇ ـ سىتەم بىرلە.
يېقىندىن يىراق ئالغان نەخۇشدۇر بىر يولى ئۆلمەك،
كى ھەر كۈن ئۆلگىچە يۈزمىڭ تۈمەن دەرد ـ ئەلەم بىرلە.
كەل ئەي قاسىم پانا جامىنى غەم دەفئى ئۈچۈن نۇش ئەت،
يۈرۈرسەنمۇ ھەمىشە دەھىر ئارا بۇ نەۋئى غەم بىرلە.

*

خۇش كەلدىڭ ئەي پەرۋەش سەنىمز ئىددىم مەشۋەش،
ھەر بارە ئەيتۇر ئىددىم يوقتۇر بۇ نود مەھۋەش.

يا رۇتكى تىيرە كۆلبەم شەمئى جا مالىڭ ئەيلەپ،
جان جاھانىم ئۆلسۇن ھەر مەقدەمىڭغە پىش كەش.

مېھرايىن ئاشكارا بۇدۇر مەھىل شادى،
گەرمەن گەدايى پىشەمەن سەن شەقباي زەركەش.

مۇراتجانغا دادۇر خىرايەت يۈزۈك زاسىن،
ئائىنە ساپ رەۋشەن ھەي ـ ھەي خۇش ھۆسىن بىخەش.

ئەي ساقى، تەشنالەبمەن كەلتۈرمەي مۇسەففا،
مۇترىب تەرەننۇم ئەيلەپ يەتكۈر سادايى دىلكەش.

قاسىم يىغقىل قولۇڭنى زۇلفى سارى سۇناردىن،
جانان لۇتفى نازۇكسەن تۇرفە شوخ سەركەش.

× ×

تۈمەنىمىڭ ھەمدە شاھ سانىغە يۈز ئەھسەنىد،
سېنىڭ دەرگاھىڭە شاھ گەدا رىزقغە ھاجەتمەند.

ئىتەڭ ئالەم ئېلى قويسە ئاياغىڭغە دەمادەم باش،
شاھىنشاھلار غولامىڭدۇر، كى ئەسلىڭ پاك بىمانەند.

شۇ ئارىڭ يوقنى بار ئەتمەك، يوق ئەتمەك بارلارنى ھەم،
باھارىستان ئېرۇر سۈنئۈڭ تەپەككۇر ئەيلەسەم ھەر چەند.

مۇلاقاتدىن ۋۇجۇد ئىچرە مەھسۇل سەن كەبىي چايان،
ھەمە ماۋجۇد ئېرۇر كەفكى دىلى ئەئما كۆرەردىن بەند.

ئېرۇر خۇش زۇھىد ئېلى كۆڭلى يېتىشكەچ تا ئىتىڭ نۇرى،
خىيالاتى يۈزۈك بىرلە ئېرۇر ئىشق ئەھلى ھەم خۇرسەند.

ئىدۇر قاسىمغە بۇ ھالەت سېنى ياد ئەيلەگەن ھالەت،
گاھى ساق، گاھى بىھوش، گاھى نالان، گاھى خەند.

× ×

بىر غەمزەدىن شىكەستە مېنى مەست خاپ قىل،
كۆركۆز مەللاھنى ۋە جىگەرنى كاباپ قىل.

مەجمۇر كۆزلەرىڭە تىلەرمەن بۇ جامنى،
قانىم بىلە لەببالەب فەرجۇلاب قىل.

سەنسىز ماڭا ھوزۇر ـ ھالاۋەتمۇ يار ئاھ،
ئۆلگۈنچە ئىشىكىڭدە ماڭا سەن ئازاب قىل.

ھەسرەت بىلەكى ئۆلتۈرۈرسەن ئەي سەنەم مېنى،
بوينۇمغە يەتتە كەمىدەڭ تاناپ قىل.

قاسىمغە يار بولدى ئىنايەت بىلە رەقىب،
خاھي تەھەممۇل ئىلە، خاھ ئىزتىراپ قىل.

× ×

ئۆتتى دەۋر ئەي مۇغبىچە تېز ئول دەمادەم جام تۇت،
قىلماتە ئېغىر ئۆتتى پۇرسەت بەزدە ئىلە بىر جەرئەلۇت.
قەترە بىل ۋەقتىڭنى خۇش دەرياسىرى غەرم ئەيلەكىم،
تاشلا بەرگىڭ ئەي شەجەر يەتمەي خازان شاخىڭ قۇرت.
يوق مەھەل ئاي، تۈن - كۈن ئۆتكۈڭ سۇبھى پەردەڭ چاك قىل،
ئاچتى يۈز خۇرشىد ئالەم يۇم پەلەك كۆز ئىچ يارۇت.
چۇست بول مەللاھ كىشتىڭ پاتتى ھەسرەت لايىغە،
مەۋج دەريا يەتتە ماھى تۇرما سۇ ئۈزنى يورۇت.
يەتتە ھاكىم ئەھلى ئىسيان بول پۇشايمان ۋەقت تەڭ،
ئىزتىراپ ئەت ئاقىل، ئادىل سور ئۆزۈڭ ياقۇت‌سورۇت.
ۋەقت زايىئ زۇھىد باتىل زاھىدا سىددىق ئىلەكىم،
ھېردىس باغلاپ مەيغە قاسىم ئۆزگەدىن كۆڭلۈڭ ساۋۇت.

× ×

خەبەر ئالۇرغە كىلەم ياردىن خەبەر بېرىڭ كار①،
قولۇمدا ھەرنەكى باردۇر سۆيۈنچىگە ئالىڭ كار.
خەبەرسىز ئەرسىڭىز ئەراتىڭ گەر جاۋابنى پات،
قياقغە تۈشسە كەزارىم بادام ھەممە قالىڭ كار.
دەر ئەرسەڭ كارىڭ مۇنداغ كۆپ ئىزتىراپ ئىيتاسىڭ،
ئىبارەت ئاڭلادىڭ كار مەئنىسى ھەممە بىلىڭ كار.
كۆتەرگىلى بۇتنى غەملىكىم تەيۇم ئۇ نامايىت،
ھىدايەت ئەھلى نەسىھەت بىلە ئەدەب بېرىڭ كار.
ساتام بۇ ئىككى جاھاننى ھەقىقي بەيئى بىلە،
بىتۈم بەرگىلى بىر خۋان كېپەك بېرىپ ئالىڭ كار.
تامام ئەرشى - كۇرسى، زېمىننى سەير ئېتەم،
تاپالمادىم نىتەيىن كۈيغەمنى ساتىڭ كار.
دېسەڭكى قاسىم بىدىل يولۇمدا قەتلى ئولدى،
پەرىشتىلەرغە نىدا قىل نامازغە كېلىڭ كار.

(داۋامى كېيىنكى ساندا)

نەشرگە تەييارلىغۇچى: ئابدۇقادىر سادىر

① بۇ غەزەل قەدىمكى (ساپ) تۈركىي تىلىدا يېزىلغان.

بۇ يىل 4- مايدا خوتەن شەھىرى ۋە قاراقاش ناھىيىسىدە تۇرۇشلۇق بىر قىسىم ئاپتورلار ۋىلايەتلىك قاتناش باشقارمىسىنىڭ باشلىقى غەيرەت ئابدۇللانىڭ يېتەكلىشىدە خوتەننىڭ يىراق يېزا قىشلاق، تاغ رايونلىرىغا يېڭىدىن ياسالغان ماي يوللىرىنى، زامانىۋى كۆۋرۈكلىرىنى ئېكسكورسىيە قىلدى.

ئاپتورلار چىرا ناھىيىسىدىن 100 كىلومېتىر يىراقلىقتىكى جەگىنتال كەنتىنىڭ قوچقار بېشى دېگەن جايىدىكى دەرياغا سېلىنغان كۆۋرۈك يېنىدا قاتناش باشقارما رەھبەرلىرى ۋە جاپاغا چىداپ ئىشلەۋاتقان ئىشچىلار بىلەن خاتىرە رەسىمگە چۈشتى.

سۈرەتتە غەيرەت ئابدۇللا ئاپتورلارغا تاغلىق رايوندا ماي يولى ياساشنىڭ ئەھۋالىنى چۈشەندۈرۈۋاتىدۇ.

(ئەسقەر مەمتىمىن فوتوسى)

新 玉 文 艺 يېڭى قاشتېشى

NEW JADE LITERATURE

1993 年第三期（双月刊）
编辑：《新玉文艺》编辑部
出版：和田行署文化处
喀什日报社印刷厂印
发行：和田地区邮电局
订阅：全国各地邮电局
印张：787×1092.1/16,6.25 张
国内外统一刊号：
ISSN 1002 — 929X
CN 65—1088/1
代 号：58 — 26

1993 - يىل 3 - سان (قوش ئايلىق ئەدەبىي ژۇرنال)
تۈزگۈچى: «يېڭى قاشتېشى» ژۇرنىلى تەھرىر بۆلۈمى
نەشر قىلغۇچى: خوتەن مەمۇرىي مەھكىمە مەدەنىيەت باشقارمىسى
«قەشقەر گېزىتى» مەتبەئەسىدە بېسىلدى
خوتەن ۋىلايەتلىك پوچتا - تېلېگراف ئىدارىسى تارقىتىدۇ
مەملىكەت بويىچە ھەر قايسى پوچتىخانىلار مۇشتەرى قوبۇل قىلىدۇ
فورماتى: 787 × 1092 مم، 1/16 6.25 تاۋاق
مەملىكەت ئىچى ۋە سىرتىدىكى بىر تۇتاش نومۇرى:
ISSN 1002 — 929X
CN 65 — 1088/1
پوچتا ۋەكالەت نومۇرى: 58 - 26

电话：23792
定价：0.60 元

تېلېفون نومۇرى: 23792
باھاسى: 0.60 يۈەن